

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Rebecca Solnit

KARANLIKTAKİ UMUT

KARANLIKTAKİ UMUT

Anlatılmayan Hikâyeler, Muhteşem Olasılıklar

Rebecca Solnit

Çeviren: Şeyda Öztürk

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Rebecca Solnit

1961 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Connecticut eyaletinde dünyaya geldi; çocukluk ve gençlik yıllarını Kaliforniya'da geçirdi. Gazetecilik dalında yüksek lisans yaptığı UC Berkeley'den mezun olduğu 1984 yılından bu yana yirmiyi aşkın kitaba imza attı. Feminizm, iklim krizi, ekoloji, insan hakları ve aktivizm alanlarında yazdığı makale ve kitapların yanı sıra pek çok sivil toplum hareketinin içinde mücadele etmiştir. *Utne Reader*'ın 'Dünyanızı Değiştiren 25 Vizyoner' listesinde yer almış, Guggenheim bursunun yanı sıra kurmaca dışı metinleriyle Creative Capital Ödülü, Kirkus Ödülü, Windham-Campbell Ödülü ve ABD Ulusal Kitap Eleştirmenleri Ödülü gibi pek çok payeye layık görülmüştür. Türkçede daha önce *Bana Bilgiçlik Taslayan Adamlar*, *Yol Aşkısı: Yürümenin Tarihi*, *Kaybolma Kılavuzu* ve *Yakındaki Uzak* adlı kitapları yayımlanan, *Harper's Magazine* ve LitHub için düzenli olarak yazan Solnit, özgün ve güçlü sesiyle çağın ruhunu irdelediği metinleriyle tanınır ve sevilir. *Karanlıktaki Umut*, George W. Bush'un başkanlığındaki ABD'nin kültürel ve zihinsel ortamında eyleme geçmenin önemini savunmak üzere yazılmış, 2015 yılında güncellenerek 21. yüzyıl için bir aktivizm rehberine dönüşmüştür. Gezegeni kuşatan karanlığa ve bir itici güç olarak umut ile umut pratiklerine odaklanan bu kitap, Solnit'in samimi ve doğrudan sesiyle yakın tarihimize ve günümüze hâkim birtakım dengesizliklere karşı harekete alan tanıyan bir bakış açısı yapılandırmasıyla da öne çıkmaktadır.

Şeyda Öztürk

Viyana Üniversitesi'nde Felsefe ve İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Bir yayınevinde editör olarak çalışıyor, Almanca ve İngilizceden makale ve kitap çevirisi yapıyor. Theodor W. Adorno, Judith Butler, Fredric Jameson, Thomas Mann, Patrick Süskind, Philip Roth, eserlerini Türkçeye çevirdiği yazarlardan bazıları.

Hope in the Dark

© Rebecca Solnit, 2016

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Siren Yayınları'na aittir. Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar haricinde, yayıncının izni olmaksızın hiçbir surette ve hiçbir ortamda paylaşılamaz.

© Siren Yayınları, 2018

Siren - Yaşadığımız Dünya / Yakın Tarih

Sertifika No: 16232

ISBN: 978-605-5903-77-0

Birinci Baskı: Mayıs 2019

Yayın Yönetmeni: Sanem Sirer

Yayın Koordinatörü: Erol Aydın

Çeviren: Şeyda Öztürk

Kapak Tasarım: Nazlım Dumlu

İç Tasarım: Adem Şenel

Baskı: Yayılcık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, No: 12/197-203

Topkapı, İstanbul. Tel: 212 567 80 03

Sertifika No:11931

Asmalı Mescit Mah. Ensiz Sokak No. 9/312

Beyoğlu-İSTANBUL

t (212) 243 45 65 f (212) 251 05 32

www.sirenyayinlari.com

info@sirenyayinlari.com

sireninsesi.blogspot.com

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://irantey.org>

Karanlıktaki Umut

Anlatılmayan Hikâyeler,
Muhteşem Olasılıklar

Rebecca Solnit

Türkçesi: Şeyda Öztürk

Bir kez olmuş hiçbir şey tarih açısından yitip gitmiş sayılmaz.

Walter Benjamin

Haberleri beğenmiyorsanız ... dışarı çıkıp kendi haberlerinizi yapın.

Spiker Wes Nisker'ın 1970'lerde KSAN
Radyosu'nda yaptığı programın kapanış cümlesi

Umutlanmak İçin Nedenler

Durumun umutsuz olduğuna, gücünüzün olmadığına, eyleme geçmek için herhangi bir neden bulunmadığına, asla kazanamayacağınıza inanmanızı ister hasımlarınız. Umut, vazgeçmek zorunda olmadığınız bir kâbiliyet, gözden çıkarmanız gerekmeyen bir güçtür. Ve umut, her ne kadar bir başkaldırma edimi olsa da başkaldırı umutlanmak için yeterli neden değildir. Başka nedenler vardır ama yine de.

Bu kitabı 2003'te ve 2004'ün başlarında, umudun gerekliliğini ortaya koymak amacıyla yazdım. Okuyacağınız metin bazı yönleriyle yazıldığı tarihsel ânın ürünü; bu kitap, Bush yönetiminin gücünün dorukta olduğu ve Irak'ta savaşın başladığı dönemin büyük çaresizliğine karşı kaleme alındı. Bu özgül an geride kalalı çok oldu; fakat ardında bıraktığı çaresizlik hissi, bozgunculuk, sinizm, amnezi ve bunlara zemin hazırlayan muhtelif varsayımlar, her ne kadar sonradan akıl almayacak denli tuhaf ve müthiş olaylar yaşanmış olsa da, hâlâ bizimle. Oysa umut lehine sayısız delil var elimizde.

Aradan geçen çalkantılı yıllardan sonra bu metne dönüp baktığımda önermelerinin hâlâ geçerli olduğuna inanıyorum. İlerici, halkçı ve tabancı destek grupları pek çok zafer kazandı. Halkın gücü değişimin ardındaki en etkili kuvvetlerden biri olmayı sürdürdü. Ve geçirdiğimiz bütün değişimler, ister korkunç olsun, ister muhteşem, hayret vericiydi. 2003'ün dünyası bugün artık yok. Bıraktığı hasar hâlâ atlatılamamış olsa da o

dönemin düzenlemelerinin ve ideolojilerinin büyük bölümü yerini yenilerine bıraktı – dahası, kim olduğumuza ve kendimize, dünyaya ve dünyadaki pek çok şeye dair tasavvurumuz büyük bir dönüşüm geçirdi.

Öngörülmesi mümkün olmayan, hayati önem taşıyan dönüştürücü hareketlerle dolu, olağandışı bir zaman bu. Bir yandan da kâbus gibi bir zaman. Eksiksiz bir angajman için bu iki veçheyi de algılayabilmek gerek. Yirmi birinci yüzyıl korkunç bir ekonomik eşitsizliğin yükselişine sahne oldu; maaşlarda, çalışma koşullarında ve sosyal hizmetlerde kötüleşmeye göz yuman emekçi insanların ve bunlara, olası bir devrimin önünü kesme amacıyla rıza gösterdiklerini unutan seçkinlerin uğradığı hafıza kaybıydı bunun nedeni belki de. Silikon Vadisi'nin küresel bir iktidar merkezi olarak yükselişe geçişiyle el ele giden otomasyon sonucunda sayısız çalışan saf dışı kalınca ekonomik eşitsizlik de arttı; bu yükseliş yayıncılığa, yazarlara ve çalışma koşullarına zarar veren Amazon'dan sayısız alanda bir enforsasyon tekeli kurmaya çalışan ve bu süreçte, çoğu bilgisayar kullanıcısının çok yönlü profilini elinde bulundurma gücü de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda korkunç bir güç kazanan Google'a varana değin pek çok devasa şirket ve yeni bir seçkinler sınıfı yarattı. Önde gelen teknoloji şirketleri, üretim ve uygulamalarıyla, Kremlin ve FBI'ın Soğuk Savaş'ın en heyheyl günlerinde hayal bile edemeyeceği bir gözetleme yetisi elde etti – onlara belli düzenlemeler getirmesi gereken hükümetlerle işbirliği içinde sağladılar bunu. Mahremiyet hakkı da dahil olmak üzere temel haklara yönelik saldırı, Teröre Karşı Küresel Savaş gerekçelendirmeleri unutulup gittikten uzun bir süre sonra hâlâ devam ediyor.

Daha beteri ise iklim değişikliğinin, biliminsanlarının öngördüğünden çok daha hızlı, sert ve yıkıcı bir şekilde başlamış olması.

Umutlu olmak, bu gerçeklikleri inkâr etmek anlamına gelmiyor. Yirmi birinci yüzyılın beraberinde getirdiği diğer şeyleri, hareketleri, kahramanları ve bunları teslim eden bilinç değişimlerini de hatırlayarak onlarla yüzleşmek ve üzerlerine eğilmek anlamına geliyor. Bunlardan bazıları şunlar: Wall Street İşgali,¹ Siyahların Yaşamları Değerlidir,² Artık Durmak Yok,³ Hayal Yasası⁴ ve göçmen hakları konusundaki çalışmalarıyla Hayalciler; Edward Snowden, Laura Poitras, Glenn Greenwald ve şirket ve hükümet şeffaflığı için mücadele veren hareket; evlilik eşitliğinin tanınması için mücadele veren hareket; tekrar canlanan feminist hareket; asgari ücret sorununa eğilen (ve çoğu durumda arttırılmasını sağlayan), borçlarını ödemek için çalışanların, haraç öder gibi öğrenci kredisi ödeyenlerin hakkını arayan ekonomik eşitlik hareketleri ve dinamik bir iklim ve iklim değişikliği hareketi – ve bütün bunlar arasındaki ilişkiler. Yeni hareketlerin oluşumuna, toplumsal değişimlere ve toplumun geniş kesimlerinin fikirlerinde, bakış açılarında ve çerçevelerinde derin ve engin değişimlere (ve elbette bütün bunlara karşı çıkan güçlü tepkilere) sahne olan, gerçekten dikkate şayan bir on yıldır bu.

Belirsizliğin Faydaları

Karanlıktaki Umut ABD Irak'a savaş açtıktan yaklaşık altı hafta sonra kaleme alıp internette yayımladığım bir yazıyla başladı. Bu yazı, güncel deyişle, viral biçimde yayıldı – e-postalar üzerinden geniş bir alanda dolaşıma girdi, anaakım bir gazetede ve çok sayıda web sitesinde çıktı, bazı alternatif gazetelerde izinsiz yayımlandı, hatta makaleyi çok beğenen biri tarafından

1 Occupy Wall Street. (ç.n.)

2 Black Lives Matter. (ç.n.)

3 Idle No More. (ç.n.)

4 Dream Act. (ç.n.)

çoğaltılarak elle dağıtıldı. Çevrimiçi yayıncılık alanındaki ilk girişimim olduğu gibi, güncel siyasetin ruhsal yaşamla ilgili kısmına, yani siyasal konumlanışlarımızın ve angajmanlarımızın temelindeki duygu ve algılara doğrudan hitap ettiğim ilk maceramdı. Kim olduğumuzu ve nerede olduğumuzu farklı bir yoldan anlatma çabama gösterilen bu büyük iştah karşısında duyduğum hayranlık, beni bu kısacık kitabı yazmaya itti. Kitap, pek çok farklı dilde oldukça ilginç biçimlerde hayat buldu ve bu sunuş bölümü, sonuna eklediğim birkaç yeni bölüm, notlar ve yeni tasarımıyla onu tekrar elden geçirmek şimdi benim için büyük bir zevk. Kitabı baştan aşağı güncellemek tamamen yeni bir metin yazmak anlamına geleceğinden, 2005'te yayımlanan ikinci basımı bu ek malzemeyle yeniden yayımlamaya karar verdik.

Kitap yayımlandıktan sonraki yıllarda, umut ve aktivizm üzerine, tarihi kayıtlar ve olanaklar üzerine konuşmalar yapmak için yollara düştüm ve argümanlarım, muhtemelen daha düzgün veya daha sarıh bir hal aldı ya da pekişti. İşte şimdi bu bölgeyi başka bir şekilde baştanbaşa kat ediyorum.

Umudun ne olmadığını söylemek gerek: umut, eskiden veya şimdi her şeyin iyi durumda olduğuna ya da ileride iyi durumda olacağına inanmak değildir. Dört bir yanımız büyük acıların, büyük yıkımların kanıtlarıyla dolu. Benim ilgimi çeken umut, özgül olanaklar sunan geniş perspektiflerle, bizi eyleme geçmeye davet eden, bizden bunu talep eden bakış açılarıyla ilgili. Bu, her-şey-daha-iyi-olacak diyen tasasız bir anlatı olarak değil, her-şey-daha-da-kötü-olacak diyen anlatıya bir karşılık olarak görülebilir. Belli açıklıklar içeren, karmaşıklıklara ve belirsizliklere dair bir izah olduğu söylenebilir. Bulgaristanlı yazar Maria Popova, “eleştirel düşünce, umuttan yoksun ise sinizmdir, eleştirel düşünceden yoksun umut ise safdillikten ibarettir,” diye yazmıştı. Siyahların Yaşamları Değerlidir hareketinin

kurucularından Patrisse Cullors da başlangıçta hareketin misyonunu şöyle tarif etmişti: “Elem ve öfkede temellenen ama vizyonlara ve hayallere yönelmiş kolektif bir dönüşümü hayata geçirecek kolektif bir kuvvet oluşturmak için kolektif eyleme umut ve ilham sağlamak.” Bu, elem ile umudun bir arada var olabileceğini teslim eden bir beyan.

Son elli yılda insan hakları alanında elde edilen muazzam başarılar -sadece bazı hakların kazanımıyla sınırlı kalmayıp ırk, cinsiyet, cinsellik, bedenleşme, maneviyat ve iyi bir yaşam fikirlerini de yeniden tanımlamış başarılar bunlar- eşi benzeri görülmemiş bir ekolojik tahribin gerçekleştiği ve sömürünün yepyeni yollarının yükselişe geçtiği bir dönemde kaydedildi. Bu dönemde, bu ekolojiye dair incelikli bir anlayışın mümkün kıldığı direniş de dahil olmak üzere yepyeni direniş biçimleri de yükselişe geçti, iletişim ve örgütlenme için yepyeni yollar bulundu, mesafeleri ve farkları aşan heyecan verici yeni ittifaklar kuruldu.

Umut, ne olacağını bilmediğimizi ve belirsizliğin yarattığı boşluğun eyleme yer açtığını varsayar. Belirsizliği kavradığınız anda, sonuçlara etki edebileceğinizi de kavrarsınız – ya tek başınıza ya da birkaç veya milyonlarca kişiyle birlikte. Umut bilinmeyen ve bilinemeyecek olanın kucaklanmasıdır, hem iyimserlerin hem kötümserlerin kendinden emin duruşlarına bir alternatif. İyimserler bizim müdahaleimize gerek kalmadan her şeyin kendiliğinden iyi olacağını düşünürler, kötümserler ise tam tersini; iki grubun da eyleme geçmemek için mazereti hazır. Yapıp ettiklerimizin nasıl ve ne zaman önem kazana-acağını, kimi ve neyi etkileyeceğini önceden bilemesek de, yapıp ettiklerimizin önem taşıdığı inancıdır umut. Aslına bakarsanız, bunları sonradan da bilemeyebilirsiniz ama bu yine de onları daha önemsiz kılmaz ve tarih, en parlak dönemleri ölümlerinden sonra gelen insanlarla doludur.

Hedeflerine ulaşamamış çok büyük hareketler de vardır; hızla büyüyerek başarılı devrimlere dönüşmüş görece küçük jestler de. 17 Aralık 2010'da, polis tacizine maruz kalan Tunuslu manav Muhammed Bouazizi kendini ateşe vererek önce ülkesinde, sonra Kuzey Afrika'da ve Arap dünyasının diğer bölgelerinde 2011 devriminin kıvılcımını çakmıştı. Suriye'deki iç savaş ve Mısır'daki olağanüstü isyanın ardından gerçekleşen karşıdevrimler o dönemin en akılda kalan olaylarıydı ama Tunus'un "Yasemin Devrimi" de bir diktatörü devirmiş ve 2014 yılında ülkede barışçıl bir ortamda seçim yapılmasıyla sonuçlanmıştı. Arap Baharı ne olursa olsun, değişimin ne kadar öngörülmez ve halk gücünün ne kadar etkili olduğunun sıradışı bir örneğidir.

Arap Baharı'nın oluşum hikâyesi başka şekillerde de anlatılabilir. Olaylar öncesinde gözlerden uzak ve sessiz sedasız sürdürülen örgütlenme çalışmaları önem taşıyordu. Arapçaya tercüme edilen ve Arap Baharı'ndan kısa bir süre önce Mısır'da geniş bir kitleye ulaşan Martin Luther King ve sivil itaatsizlik konulu çizgi roman da önem taşıyordu. King'in sivil itaatsizlik taktiklerinde Gandhi'den ilham aldığı, Gandhi'nin de Tolstoy'dan ve kadınların seçme ve seçilme hakkı için mücadele veren Britanyalı kadınların işbirliğini reddeden baltalayıcı radikal edimlerinden ilham aldığı söylenebilir. Fikirler, işte böyle, onyıllar ve yüzyıllar boyunca dünyanın etrafında dolanıp durur. Arap Baharı'nın bir diğer atası da, başkaldırı ve öfkenin küresel mecrası haline gelmiş Afrikalı-Amerikalı müzik türü hip-hop'tur; Tunuslu hip-hop sanatçısı El Général, isyanın kıvılcımını çakan Bouazizi ve başka müzisyenlerle birlikte halkın öfkesini dile getirme ve kalabalıklara ilham verme konusunda önemli rol oynamıştır.

Mantar gibi bitmek: Yağmur yağdıktan sonra toprakta birdenbire mantarlar biter. Bu mantarların büyük bölümü görünmeyen, genelde de varlığından haberdar bile olunmayan,

çoğunlukla devasa fungus'lardan ürer. Bizim mantar dediğimiz şeyi, mantarbilimciler, daha büyük ve daha az görünür olan fungus'un meyve veren gövdesi diye tanımlar. Ayaklanmalar ve devrimlerin genelde kendiliğinden oluştuğu düşünülür ama bunların temelleri daha az görünür olan örgütlenme ve ön hazırlıklarla -ya da yeraltında sürdürülen çalışmalarla- atılmıştır. Fikir ve değerlerdeki değişimler de yazarların, biliminsanlarının, entelektüellerin, sosyal aktivistlerin ve sosyal medya kullanıcılarının çalışmaları sonucunda oluşur. Kimin ve neyin önemli olduğu, kime kulak verilip inanılması gerektiği, kimin ne gibi hakları olduğu hakkındaki varsayımların zamanla geçirdiği değişimlerden doğan sonuçlar eskisinden çok farklı bir hal almaya başlayana dek, bu sorular önemsiz ya da ikincil gibi görünür.

İlk başta dehşet verici, hatta gülünç ya da fazla aşırı olduğu düşünülen fikirler zamanla, insanların ezelden beri inandıklarını düşündüğü şeylere dönüşür. Dönüşümün nasıl gerçekleştiğinin nadiren hatırlanmasının bir nedeni, dönüşüm öncesi durumun sakilliğidir: anaakımdakilere şimdikiyle kesinlikle uyuşmayan eski hallerini, örneğin bağınaz bir homofobik ya da ırkçı oldukları zamanları anımsatır; gücün gölgelerden ve kenarlar-da kalmış olanlardan geldiğini, umudumuzun ilgi odağındaki aydınlıkta değil kıyıda köşede kalan karanlıklarda olduğunu hatırlatır. Umudumuzun ve çoğu zaman gücümüzün.

Anlattığımız Hikâyeler

Hikâyeyi değiştirmek tek başına yeterli olmasa da gerçek değişimlerin temeli çoğu zaman böyle atılmıştır. Bir yarayı görünür kılarak ortaya çıkarmak genelde onu sağaltmanın ilk adımıdır; siyasal değişimler genelde kültürün izinden gider, uzun zamandır hoş görülen bazı şeyler artık kabul edilemez hale gelir ya da göz ardı edilen bazı şeyler belirginleşir. Bu da her çatışmanın

biraz da anlattığımız hikâyeler ya da kimlerin hikâyesinin anlatıldığı hakkında bir mücadele olduğu anlamına gelir.

Bir zafer kazanmak bundan sonra her şeyin daima iyi olacağı, dolayısıyla hepimizin ebediyete dek aylıklık edebileceği anlamına gelmez. Bazı aktivistler, zafer kazandığımızı kabul edersek insanların mücadeleden vazgeçeceğinden korkuyor. Ben de uzun süre insanların pes edip evlerine döneceğinden ya da zafer kazanmanın mümkün olmadığını düşünerek hiçbir adım atmayacaklarından veya halihazırda kazanılmış zaferleri ayırt etmeyeceklerinden korkmuşumdur. Evlilik eşitliği homofobinin sonlandığı anlamına gelmez ama kutlanması gereken bir şeydir. Bu bir zafer, yürüdüğümüz yolda bir mihenk taşıdır; bazen kazandığımızın ispatı; durmaksızın yola devam etmek için bizi teşvik eden bir etken. Öyle olması gerekir.

Karanlıktaki Umut'u yazdıktan sonra, umutlanmanın nedenleri hakkındaki araştırmalarımda bana kuvvet veren iki unsur oldu. Biri, dünyada halihazırda iş başında olan özgecil, idealist güçlerin muazzamlığını fark edişimdi. Çoğumuz, sorulduğunda kapitalist bir toplumda yaşadığımızı söyleyecektir ama günlük yaşamlarımızın çok büyük bir bölümü -aile hayatına, dostluklara, uğraşlara, üyesi olduğumuz sosyal, manevi ve siyasal örgütlere bağlılığımız ve onlarla etkileşimlerimiz- esasen kapitalist değil, hatta doğrudan antikapitalisttir ve hiçbir karşılık beklemeden, sevgiyle ve ilkelerimiz uyarınca yaptığımız şeylerle doludur.

Bir bakıma, kapitalizm, antikapitalizmin etkisini hafiflettiği, çocuğunun arkasını toplayan bir anne gibi dindirdiği, süregiden bir felakettir (ya da, bu analojiyi daha da genişletmek gerekirse, bazen annenin çocuğu kendi dağınıklığını toplaması için kanunlarla veya protestolarla yola getirdiği ya da dağınıklığın bir bölümünü peşinen engellediği bir felakettir. Bir şeyleri

kapitalist olmayan bir tarzda halletme yollarının, iktisadın serbest piyasa düzenlemelerinden çok daha eski olduğunu da muhakkak not etmeli.) Aktivistler genelde, ihtiyaç duyduğumuz çözümler henüz başlatılmamış ya da icat edilmemiş gibi, sanki her seferinde sıfırdan başlıyormuşuz gibi konuşurlar, oysa genelde esas hedef mevcut alternatiflerin gücünü ve erimini artırmaktır. Hayalini kurduğumuz şey dünyada halihazırda mevcuttur.

Bana kuvvet veren ikinci unsur, büyük San Francisco (1906) ve Mexico City (1995) depremlelerinden Londra hava saldırılarına ve New Orleans'taki Katrina Kasırgası'na varana değin büyük kentsel felaketlere nasıl tepki verildiğini araştırdığım çalışmam oldu. Otoritelerin felaketlere verdiği tepkinin -ve sivilleri bombalamanın ardındaki mantığın- temelinde medeniyetin hassas bir ön cephe olduğu varsayımı yatar; bu cephenin insanların canavarımsı, bencil, karmaşık, vahşi ya da korkak, kırılabilir ve çaresiz esas doğasını gözlerden sakladığı düşünülür. Gerçekte ise, felaketler sırasında çoğu kişi soğukkanlı, becerikli, fedakar davranır. Sivilleri bombalama seferberlikleri genelde insanların iradesini kırmakta başarısız olur, böylece beyhude yere işlenmiş, büyük insanlık suçlarına dönüşürler.

Felaket karşısında verilen tepkiler konusunda beni şaşırtan şey sergilenen erdem değildi çünkü erdem genelde özenin ve sorumluluk bilincinin bir sonucudur; beni esas şaşırtan, ölmekten kıl payı kurtulmuş insanların anlattıklarında öne çıkan yoğun haz oldu. Her şeyini kaybetmiş, enkaz ya da harabelerde yaşayan bu insanlar, diğer sağkalanlarla el ele vererek yürüttükleri çalışmalarda failliklerini kazanmış, anlam, topluluk ve yakınlık bulmuşlardı. 2009 tarihli *A Paradise Built in Hell* (Cehennemde Kurulmuş bir Cennet) adlı kitabımda yer verdiğim yüzyıla dair şahitlikler, anlamlı bağlantılar kurduğumuz, sivil toplumun üyesi olduğumuz bir hayatın ne kadar arzulandığını ve bizleri kendimizin en eksiksiz, en güçlü halinden uzaklaştırmak

için ne kadar büyük bir toplumsal efor sarf edildiğini işaret ediyordu. Ne var ki insanlar, durum bunu gerektirdiğinde kendilerinin bu haline, bu örgütlenme yollarına adeta içgüdüsel olarak dönerler. Bu nedenle bir felaket, bütün o karmaşa ve doğaçlama bakımından, insanların üstlendiği yeni roller ve o anda her şeyin mümkün olduğuna dair o ürkütücü veya ferahlatıcı sezgi açısından devrim gibi işler.

İnsanın doğasına dair bu tasavvurun devrimci bir yanı var; ideallerimizin peşine düşebilmemizin esas nedeninin çalışkanlığımız değil, ideallerimiz gerçekleştiğinde duyduğumuz büyük mutluluk olduğuna ve mutluluğun gündelik hayatın kasvetine, yeknesaklığına ve yalıtılmışlığına isyan eden bir kuvvet olduğuna işaret eden bir aydınlanma bu. Araştırmam sona erdiğinde bu araştırmanın -psikoloji, iktisat, nörobiyoloji, sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi gibi- çok sayıda disiplinde halihazırda devam eden, insanın doğası gereği daha müşterekçi, işbirliğine yatkın ve şefkatli olduğunu göstermeyi amaçlayan devasa bir projenin bir parçası olduğunu anladım. Kendimiz hakkında olumlu hisler beslemek için değil de, insan doğasına dair alternatif bir görüş üzerine inşa edilebilecek radikal olanakları tanımak açısından itibarımızın sosyal Darwincilerin ve Hobbesçuların elinden kurtarılarak bu şekilde aklanması önem taşıyor.

Bu araştırmaların meyveleri beni daha da umutlandırdı. Ama umudun sadece başlangıç olduğunu da vurgulamalı; eylemin bir ikamesi değildir umut, eylem için bir temel teşkil eder sadece. James Baldwin, “yüzleştığımız her şey değiştirilemez, ama bir şeyi değiştirebilmek için önce onunla yüzleşmek gerekir,” demişti. Umut bizi o noktaya getirir; çalışma ise o noktayı aşarak geçmemizi sağlar. Malcolm X, “Gelecek, bugün ona hazırlananlarındır,” demişti. Ve bu çalışmanın, dünyayı değiştirme çalışmasının uzun bir tarihi var; uzun bir yöntemler, kahraman erkekler, ileri görüşlü insanlar, kahraman kadınlar

ve zaferler tarihi – ve elbette başarısızlıklar tarihi. Ama zaferler önemlidir, onları hatırlamak da öyle. Martin Luther King, Jr. “Hayal kırıklığını bitimli bir şey olarak kabullenmeli ama bitimsiz umudumuzu asla yitirmemeliyiz,” demişti.

Umut Dalları, Hafıza Kökleri Oluşturur

Teolog Walter Bruggeman, “amnezinin çaresizlik üretmesi gibi, hafıza da umut üretir,” demiştir. Umut aslen gelecekle ilişkili olsa da, umutlanma nedenlerinin geçmişin kayıtlarında ve anılarında bulunduğunu hatırlatan, olağanüstü bir beyan bu. Yenilgiler, zalimlikler ve haksızlıklardan ibaret ya da artık geri alınamayacak şekilde kaybedilmiş bir altın çağ olan bir geçmişten bahsedebiliriz veya daha karmaşık, daha kesin bir hikâye anlatabiliriz; en iyiye ve en kötüye, vahşetlere ve kurtuluşlara, yasa ve sevince yer açan bir hikâye. Geçmişin karmaşıklığına ve katılımcıların tamamına eşit yer veren bir hafıza, gücümüzü de hikâyeye dahil eden, umut adını verdiğimiz o ileri doğru yönelmiş gücü üreten bir bellek ile.

Amnezi pek çok bakımdan çaresizliğe zemin tanır. Statüko sabit, kaçınılmaz ve sağlam olduğuna inanmamızı ister ve dinamik bir değişimden geçen bir dünyaya dair bir anımızın olmaması bu görüş açısını teşvik eder. Bir başka deyişle, şeylerin ne kadar değiştiğini bilmediğinizde, hâlâ değişiyor olduklarını ya da değişebileceklerini göremezsiniz. Bu şekilde düşünenler, eşcinsellik yasakken gey barlara düzenlenen baskınları, 1960’larda herhangi bir düzenlemeye tabi tutulmayan kirlenme zirve yaptığında alev alan nehirleri veya onlarca yıl önce dünya çapında deniz kuşu sayısının şimdikinden yüzde 70 fazla olduğunu ve Reagan Devrimi’nin yol açtığı ekonomik değişikliklerden önce ABD’deki evsiz sayısının düşük olduğunu hatırlamazlar. Dolayısıyla, iş başındaki değişim güçlerini de fark edemezler.

Depresyonun en temel veçhelerinden biri, daima bu ıstıraba saplanıp kalacağınız, hiçbir şeyin değişmeyeceği ya da değişmeyeceği hissidir. Şimdinin hapishanesinden kaçmak için görünürdeki tek çıkış yolu olan intiharı bu kadar cazip kılan da budur. Bireysel depresyonun toplumsal dengi, bireyin değil de ulusun veya toplumun ıstıraba saplanıp kaldığı hissidir. Şeyler her zaman iyi yönde olmasa da değişirler ve biz de, eyleme geçerek bu değişimde rol oynayabiliriz. İşte umut da, tarih adını verdiğimiz kolektif hafıza da burada devreye girer.

Bellek kaybının insanın başına açtığı diğer dert, olumlu gelişmelere ve halkın gücüne dair örneklerin, bunu başarabileceğimizin ve geçmişte başardığımızın kanıtlarının eksikliğidir. George Orwell, “Geçmiş kontrol eden geleceği de kontrol eder. Şimdiyi kontrol eden geçmiş kontrol eder,” yazmıştı. Geçmiş kontrol etmek onu bilmekle başlar; eskiden kim olduğumuza ve ne yaptığımıza dair anlattığımız hikâyeler yapabileceklerimizi ve gelecekte yapacaklarımızı şekillendirir. Hem sabırsızlığın hem de kesinliğin bir biçimi olan çaresizlik genelde prematüredir.

Siyasal değişim hakkındaki en sevdiğim yorumlardan biri, Başkan Mao hükümetinin üst düzey görevlilerinden biri olan Çu En-Lay’ın bir sözüdür. 1970’lerin başında, Fransız Devrimi’ne dair fikirlerini beyan etmesi istendiğinde, “Henüz bunu söylemek için çok erken,” demişti. Bazıları, bu konuşmada monarşinin alaşağı edildiği 1789’u değil 1968 ayaklanmalarından bahsettiğini savunur ama öyle olsa bile gayet zengin ve geniş bir bakış açısının işaretidir bu yaklaşım. Bir olaydan dört yıl sonra bile o olay hakkındaki hükmün kesin olmadığını unutmamak, bugün pek çok insanın tahammül edemeyeceği ölçüde açık fikirli bir belirsizlikle yaşamak demektir.

Günlük haber döngüleri değişimin ya küçük, ani patlamalar şeklinde gerçekleştiği ya da hiç gerçekleşmediği izlenimini vermeye meyleder. Ben bunu yazarken, 1973'te Şilili şarkıcı ve politik aktivist Victor Jara'yı öldürmekle suçlanan adamlar mahkemede yargılanıyor. Aradan kırk yıldan uzun süre geçti; bazı hikâyelerin sonlanması bundan da uzun sürüyor. Kadınların oy hakkı için mücadelesi yaklaşık yetmiş beş yıl sürdü. Uzunca bir süre, binlerce yıllık geçmişi olan toplumsal düzenlemeleri alaşağı etme projesinin nihai zaferlerini birkaç on yılda kaydetmesi gerekliymiş ya da feminizm mücadele etmeyi bırakmış gibi, feminizmin başarısız olduğunu ilan etmeye pek meraklıydı herkes. Feminizm daha yeni işe başlıyor ve sadece birinci dünya kentlerinde değil, Himalaya köylerinde de ortaya konması büyük önem taşıyor. 1970'ler feminizminde çok önemli bir rol oynayan ve günümüzün büyük yazarı Susan Griffin yakın zamanlarda, "Umutsuzluğun, insanın kendi yoluna taş koymakla kalmayıp gerçekçi de olmadığını bilecek kadar değişime tanık oldum hayatımda," diyordu.

Bazı değişimler de zaferlerle sonuçlanır ve sonra unutulur. Radikaller on yıllar boyunca 1975 ila 2002 yılları arasında Endonezya'nın işgal ettiği Doğu Timor'la yakından ilgilendiler; şimdi özgürleşmiş olan bu ülke artık haberlere çıkmıyor. Ülke, bağımsızlığını içeriden verilen kahramanca mücadele kadar, kendini bu işe adanmış dış grupların Endonezya rejimini destekleyen hükümetlere baskı yapması ve kınaması sayesinde kazandı. Bu olağanüstü güç ve dayanışma gösterisinden ve elde ettiği nihai zaferden çok şey öğrenebiliriz ama bütün bu mücadele şimdi unutulmuş gibi görünüyor.

Peabody Western Coal Corporation [Peabody Batı Kömür İşletmesi] Black Mesa'daki Hopi/Navajo arazisinde on yıllar boyunca havayı kirleten ve bölgedeki suyun çok büyük bir bölümünü kurutan yöntemlerle kömür madenciliği yaptı. Black

Mesa'ya karşı yürütülen mücadele, aslında yerli halkların egemenliği ve çevresel adalet için verilen ongun bir mücadeleydi; 2005'te madenler kapatıldı ve mesele artık konuşulmaz oldu. Bir yandan da içeriden yürütülen sebatkar aktivizmle dışarıdan destek veren iyi müttefiklerin, uzatmalı davalarla sebatın birleşiminin iyi bir örneği haline geldi.

Bu zaferlerin herkesin zihninde belirgin bir yer edinebilmesi için ayın benzeri törenlerle anılması, sürekli anlatılması veya anıtlarının dikilmesi gerekir. On yıllar öncesinde üreme hakkı diye bir kavramın var olmadığını ya da dışlanma, ayırmacılık, işyerinde cinsel taciz, tecavüz gibi kadınlara karşı işlenen diğer suçların hukuk sistemince tanınmadığını, hatta bunlara göz yumulduğunu, başvurulacak bir merci bulunmadığını hatırlamayanlar, kadınların statüsündeki değişiklikleri kolaylıkla görmezden gelir. Bu değişimlerin hiçbiri kaçınılmaz falan değildi – kazanım, mücadele ile sağlandı.

İnsanlar değişiklikleri değerlendirmeksizin onlara alışıyorlar. 2014 itibariyle, Iowa'nın elektriğinin yüzde 28'i rüzgâr enerjisinden elde ediliyor; bunun nedeni bu muhafazakâr eyaletteki bir kimsenin bütün fosil yakıt şirketlerinin sonunun geldiğini bildirmiş ya da birini ya da bir şeyi devirmiş olması değil, bunun mantıklı ve düşük maliyetli bir seçenek olması. 2015 yazında Danimarka elektrik ihtiyacının yüzde 140'ını rüzgâr jeneratörleriyle karşıladı (ve arta kalan miktarı komşu ülkelere sattı.) İskoçya enerjisinin yüzde 50'sini yenilenebilir enerji kaynaklarından üretme hedefini tutturdu ve 2020'ye kadar bu oranı yüzde 100'e çıkarmayı hedefliyor. 2014'te, ABD'de bir önceki yıla oranla yüzde 30 daha fazla güneş enerjisi paneli kuruldu ve yenilenebilir enerji kaynaklarının maliyeti dünyanın tamamında düşüyor – bazı yerlerde halihazırda fosil yakıttan elde edilen enerjiden daha ucuzlar. Bu kademeli değişimler sessiz sedasız gerçekleşti ve pek çok kişi, bu değişimlerin hızla benimsenmesi şöyle dursun, başladıklarından bile haberdar değil.

Şu anda bulunduğumuz noktaya eskiden bulunduğumuz noktaya bakarak varacağımız bir sonuç varsa, o da akla hayale sığmayan şeylerin aslında gayet sıradan olduğu, bizi ileriye götürecek yolun asla göz gezdirebileceğimiz düz bir hat teşkil etmeyip sürprizlerle, hediyelerle ve kör noktalarımız kadar sezgilerimizi de kabullenerek hazırlanabileceğimiz belalarla dolu, dolambaçlı bir güzergâh izlediğidir. Howard Zinn, 1988’de, bugün dönüp baktığımızda sayısız siyasal çalkantının ve teknolojik değişimin öncesinde kalmış kayıp bir yer gibi görünen bir dünyada, şöyle demişti: “Tarihi olaylarla dolup taşan bu yüzyılın sonuna yaklaşırken öne çıkan şey, bu olayların kesinlikle öngörülemez oluşudur.” O zamanlar Zinn, pek çok kişinin Beyaz Saray’da asla siyah bir başkan görecekkadaryaşamayacağını düşündüğü bir dönemde Demokratik Ulusal Parti Toplantısı’nda Mississippili siyahlara yer ayrılmamasından Jesse Jackson’ın (büyük ölçüde sembolik bir kampanyayla) başkanlığa adaylığını koyuşuna değin kat edilen mesafeye hayret ediyordu. “The Optimism of Uncertainty” [Bilinmezliğin İyimserliği] başlıklı o makalesinde Zinn, şöyle diyor:

Silahları ve parayı elinde bulunduran ve onları asla elden bırakmama kararlılıklarıyla yenilmez gibi duranların görünürdeki ezici gücü nedeniyle adalet mücadelesinden asla vazgeçilmemeli. Bu aşıkâr gücün -ister Alabama ve Güney Afrika’daki siyahlar tarafından, ister El Salvador, Nikaragua ve Vietnam köylüleri ya da Polonya, Macaristan ve Sovyetler Birliğindeki işçiler ve entelektüeller tarafından sergilenen- ahlaklı bir tutku, kararlılık, birlik, örgütlenme, fedakarlık, ince zeka, pratik zeka, cesaret, sabır karşısında ne kadar kırılğan olduğu defalarca görülmüştür.”

Güç Halkındır

Toplumsal, kültürel veya siyasal değişim öngörülebilir yollar-dan veya öngörülebilir çizelgeler doğrultusunda gerçekleşmez.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Berlin Duvarı yıkılmadan önceki ay neredeyse hiç kimsenin Sovyetler Birliği'nin (sivil toplumun muazzam gücü, şiddetsiz doğrudan eylem ve 1970'lere kadar uzanan umut dolu bir örgütlenme dahil pek çok faktör sayesinde) birdenbire çözüleceğini öngörmediği gibi, Arap Baharı'nın ya da İşgal hareketinin veya bir sürü ayaklanmanın ileride yaratacağı etkiyi katılımcılar da dahil kimse öngörmemişti. Ne olacağını da ne zaman ve nasıl olacağını da bilmiyoruz ve o belirsizlik umudumuzun mekânını oluşturuyor.

Bu anların öneminden şüphe edenler, onlar patlak verdiğiğinde otoritelerin ve seçkinlerin nasıl dehşete düştüğünü hatırlamalı. İşte o korku, bu odakların halkın gücünün rejimleri devirecek ve toplumsal sözleşmeyi yeniden yazacak kadar gerçek olduğunu idrak ettiklerini gösteriyor. Genelde de hep böyle olmuştur. Bazen düşmanlarınız, dostlarınızın inanmakta zorluk çektiği şeyleri gayet iyi bilir. O anları, kusurları, sınırlamaları veya noksanları nedeniyle önemsemeyenlerin, onların içinden parlayan neşe ve umuda, her zaman en aşikâr veya sarîh şekillerde olmasa da onlar sayesinde gerçekleşen gerçek değişimlere daha yakından bakması gerekir.

Olaylara böyle bakmakta ısrar ederseniz aslında her şey kusurağıdır. Benim bu konuda en çok faydasını gördüğüm analogi şu: Katrina Kasırgası'nda, yüzlerce tekne sahibi evlerin çatıkatlarında, damlarda, sular altında kalmış sosyal konutlarda, hastanelerde ve okul binalarında mahsur kalmış insanları -bekar anneler, küçük çocuklar, büyükbabalar- kurtardı. İnsanların, yaşamların, yerlerin, kültürlerin, türlerin ve hakların tehlikede olduğu soyut durumlar karşısında genelde sığındığı *ben herkesi kurtaramam, dolayısıyla kurtarma girişimi beyhude; dolayısıyla çabalarım eksik ve değersiz* mazeretine sığınmadı hiçbiri. Balıkçı tekneleri, sandallar, kayıklar ve küçük teknelerle açıldılar, bazıları Texas'a kadar giderek otoritelere yakalanmadan

olay yerine girmeyi başardı, bazıları doğrudan kentin içinde çalışan göçmenlerdi. Setlerin yıkıldığı günün hemen ertesinde, bir dizi tekne-römorku birbiri ardı sıra kente *doğru* ilerlemeye başladı – meşhur Cajun donanması. Bu insanların hiçbiri, *Ben herkesi kurtaramam* demedi. Hepsini, *Birini kurtarabilirim ve bu o kadar anlamlı ve önemli bir iş ki, bunun için hayatımı tehlikeye atabilir, otoritelere karşı koyabilirim* dedi. Ve öyle de yaptılar. Sistemik bir değişim için yapılan çalışmalar da çok önemli elbette – New Orleans’ta insanları büyük bir tehlikeyle baş başa bırakan iklim sorunlarına, altyapı sorunlarına veya çevresel ve ekonomik adaletsizliğe eğilerek faciaların önüne geçmeye çalışmak da çok önemli.

Değişim nadiren dolambaçsız bir yol izler; bu kitabın temel öncüllerinden biri bu. Bazen, kaos teorisi kadar karmaşık, evrim kadar yavaştır değişim. Birdenbire olmuş gibi görünen şeylerin bile geçmişte çok derin kökleri veya uzun zamandır uyku halinde olan tohumları vardır. Genç bir adamın intiharı, başka ayaklanmalara ilham verecek bir ayaklanmaya yol açar, o tekil olay sadece bir kıvılcım çakmıştır; yaktığı şenlik ateşininin odunlarını, aktivist şebekeler, sivil itaatsizlik fikirleri ve dünyanın her yerinde adalet ve özgürlüğe yönelik derin arzu döşemiştir.

Bu anların sadece uzun vadede ne ürettiğini değil, en parlak devirlerinde ne olduklarını sormak da önemlidir. İnsanlar, bazı umutların gerçekleştiği, bazı sevinçlerin göz kamaştırdığı ve bireyler ve gruplar arasındaki bazı sınırların, en azından bir saatliğine, bir günlüğüne ya da aylar boyunca kalktığı bir dünyada yaşadıklarını görüyorlarsa, bu önemlidir. Neşe ve özgürleşme anlarının anısı bir yolbulma aracı, bir kimlik, bir armağan olabilir.

Paul Goodman’ın meşhur beyanında dediği gibi: “Bahsedip hayalini kurduğunuz devrimin gerçekleştiğini varsayalım. Sizin tarafınızın kazandığını ve hep istediğiniz toplumun tesis

edildiğini varsayalım. Siz, bu toplumda nasıl bir yaşam sürdürürdünüz? İşte bugün o şekilde yaşamaya başlayın!” Küçük ve geçici devrimler için söylenmiş, bütüncül zaferlerin olmadığı, hatta imkânsız olduğu bir durumda kısmi zaferlerin olanaklı olduğuna dikkat çekmek için öne sürülmüş bir sav bu. Bütüncül zafer, cennetin seküler muadili olarak görülmüştür hep: bütün sorunların çözüldüğü ve yapacak hiçbir şeyin kalmadığı, oldukça sıkıcı bir yer. Eski solun mutlakçıları, zaferin, geldiğinde bütüncül ve daimi olacağını hayal ediyordu ki bu, zaferin eskiden de şimdi de imkânsız olduğu ve asla gelmeyeceğini söylemekle aynı kapıya çıkar. Oysa zafer fazlasıyla olasıdır. Yaygın olarak tarif edildiği ve beklendiği şekliyle değil, sayısız şekillerde, küçük, büyük ve genelde kademeli olarak gelen bir şeydir. Zaferler böyle habersizce geçip giderler. Başarısızlıklar ise daha kolaylıkla tespit edilir.

Bir de arada bir, olasılıklarda bir patlama yaşanır. Bu kırılma anlarında, insanlar, o zamana kadar var olmamış, en azından bir faili, kimliği ve etkisi olan bir varlık olarak var olmamış bir “biz”in parçası olarak bulurlar kendilerini; yeni olasılıklara ya da adil bir topluma dair o eski hayal birdenbire ortaya çıkar ve -en azından bir süreliğine- parlayıverir. Ütopya bazen hedefin kendisidir. Genelde ânın içine gömülüdür ve izahı zor bir andır bu çünkü çoğu zaman hiç getirisi olmayan ağır yaşam tarzlarını, ağız dalaşlarını ve nihayetinde hayal kırıklıklarını ve hizipçilikleri içerir – bir yandan da daha manevi unsurlar barındırır: kişisel ve kolektif gücün keşfi, hayallerin gerçekleştirilmesi, daha büyük hayallerin doğuşu, duygusal olduğu kadar siyasal da olan bir yakınlık hissi ve değişime uğrayan ve zafer sönümlendiğinde bile eski hallerine dönmeyen hayatlar.

Bazen yeryüzü bu ânın üzerine kapanır ve sonuçlar hemen aşikâr olmaz; bazen imparatorluklar unufak olur, ideolojiler prangalar gibi çıkarılıp atılır. Ama bunu önceden bilemezsiniz.

Resmi kurumlara yerleşmiş insanlar esas gücü ellerinde tuttuklarına inanırlar ama onlara bahsettiğimiz bu güç çoğu zaman geri alınabilir; hükümetlerin ve orduların uygulanmasını emrettiği şiddet genelde işe yaramazken şiddetsiz doğrudan eylem kampanyaları çoğu zaman başarılı olur.

Uyuyan dev, halkın adlarından biridir; bu dev uyandığında, biz uyandığımızda, artık sadece halk değil, sivil toplum olmuşuzdur; şiddetsiz araçlarıyla bazen, parlak bir an boyunca şiddetten daha güçlü olan, rejimlerden ve ordulardan daha güçlü bir süper güç. Ayaklarımızla, varlığımızla ve kolektif sesimiz ve vizyonumuzla tarih yazarız. Ama elbette yine de, anaakım medya her halk direnişinin, çok uzakta gerçekleşmediği veya çok geçmişte kalmadığı sürece (veya ideal durumda, geçmişte ve çok uzakta olmadığı sürece) gülünç, anlamsız veya suç oluşturan bir olay olduğunu telkin eder bütün gücüyle. Bunlar, devin uyumaya devam etmesini tercih eden kuvvetlerdir.

Hep beraber çok güçlüyüz; nadiren anlatılsa veya nadiren hatırlatılsa da daha önce defalarca yaptığımız gibi dünyayı değiştirebileceğimiz konusunda bize güven verebilecek bir zaferler ve dönüşümler tarihimiz var. İleri doğru kürek çekerken ardınıza bakarsınız ve bu tarihi anlatmak, insanların geleceğe doğru yolunu bulmasına yardım etmenin bir parçasıdır. Bir ayine, bir tespihe, bir sutra'ya, bir mantra'ya, zaferlerimiz için bir savaş ilahisine ihtiyacımız var bizim. Gün ışığında geçmişe tutunabilir ve onu gelecek adını verdiğimiz geceye varırken taşıyacağımız bir meşaleye dönüştürebiliriz.

-Rebecca Solnit, 2015

Karanlığa Bakmak

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından altı ay sonra, bütün Avrupa ölümler ve kıyımlarla sarsılırken, Virginia Woolf 18 Ocak 1915'te, günlüğüne, "Gelecek karanlık ve en iyisi de bu, geleceğin karanlık olması sanırım," yazmış. Korkunç bir karanlıktan değil de, sırrına ermesi zor bir karanlıktan bahseder gibidir Woolf. Biz genelde bu ikisini birbirine karıştırırız. Ya da geleceğin bilinmezliğini bir kesinliğe dönüştürür, bütün korkularımızın gerçekleştiği, bizi daha ileriye çıkaracak bir yolun kalmadığı bir noktaya sabitleriz. Yine de çoğu zaman dünyanın sonu gelmez, fakat çok daha tuhaf şeyler olur.

Bundan yirmi yıl önce Sovyetler Birliği'nin ortadan kalktığı ve internetin olduğu bir dünyayı kim düşleyebilirdi? O zamanlar kim, siyasal tutsak Nelson Mandela'nın, büyük bir dönüşümden geçmiş Güney Afrika'nın başkanı olacağını hayal ediyordu? Güney Meksika'daki Zapatista ayaklanmasının sadece en görünür yüzünü teşkil ettiği yerli halklar âleminin yeniden dirileceğini kim öngörebilmişti? Bundan kırk yıl önce, beyaz olmayan, erkek olmayan veya heteroseksüel olmayanların statüsündeki değişimlere, iktidar, doğa, ekonomi ve ekoloji konularında yürütülen geniş kapsamlı tartışmalara kim akıl erdirebilirdi?

Sadece geleceğin değil günümüzün de kapkaranlık göründüğü anlar oluyor: radikal bir dönüşümden geçmiş bir dünyada, sadece küresel ısınma ve küresel sermaye gibi kâbusların değil, özgürlük ve adalet hayallerinin dönüşümüne uğramış, hatta

daha önce hayalini bile kuramayacağımız şeylerin dönüşümüne uğramış bir dünyada yaşadığımızın farkına varabilen insan sayısı çok az. Değişimleri ölçüp biçmeden onlara uyum gösteriyoruz; kültürün ne kadar değiştiğini unutuyoruz. ABD Yüksek Mahkemesi 2003 yazında⁵ eşcinsellerin haklarının neredeyse ülke çapında güvence altına alınmasına hükmetti ve 2004 yılının sonlarında, Massachusetts Eyaleti Yüksek Mahkemesi'nin, eşcinsellerin evlenme hakkını onaylayan hükmünün yeniden değerlendirilmesi talebini reddetti – bunlar yirmi ya da otuz yıl önce tasavvur bile edilemeyecek hükümlerdi. O anda ayırt edilemese de katlanarak biriken hangi değişimler bu hükümlerin yolunu açtı ve bunlar nasıl meydana geldi? Demek ki, kendi hayallerimizin gerçekleşmesini umut etmek zorunda olduğumuz kadar, hayal edebileceğimizden çok daha şaşırtıcı bir dünyada yaşadığımızı da teslim etmeliyiz.

1982'de, bir Haziran günü bir milyon insan, silahsızlanma yolunda ilk adımın atılmasını ve nükleer silah programlarının çift taraflı dondurulmasını talep etmek amacıyla New York City'deki Central Park'ta toplandı. Bu talepleri karşılık bulmadı. Dondurma hareketi, hedeflerine birkaç yıl içinde ulaşacaklarını, sonra da kendi özel yaşamlarına döneceklerini hayal eden insanlarla doluydu. Bu kişiler, dünyanın daha güvenli bir yer haline getirileceği, aktivizmi gerektiği gibi sahneye koyduktan sonra rahatlıkla evimize dönebileceğimiz kadar güvenli bir yere dönüştürüleceği bir olay akışına bel bağlayarak harekete geçmişlerdi. Büyük bölümü hüsrana uğramış ya da psikolojik

5 26 Haziran 2003'te Yüksek Mahkeme iki Houston mukiminin tutuklanarak iki erkek arasında cinsel ilişkiyi suç unsuru sayan bir yasa uyarınca yargılandığı *Lawrence v. Texas* davasında verilen kararı bozdu, anayasal mahremiyet hakkı uyarınca rıza gösteren yetişkinlerin eylemlerine devletin karışamayacağına hükmetti. Bu karar, 1986 tarihli *Bowers v. Hardwick* davasında oral ve anal seksin Kutsal Kitap uyarınca değerlendirildiği ve homoseksüelliğin yasadışı ilan edildiği bir Georgia yasa maddesine göre verilen karardan oldukça farklıydı.

olarak yıpranmış halde evine döndü ama bazıları hâlâ çok önemli işler yapmaya devam ediyor. Bir yandan da, Avrupa'daki nükleer karşıtı hareketlerin ve bunların Sovyetler Birliği'nin son başkanı Mihail Gorbaçov'a sağladığı itici gücün de yardımıyla, on yıldan kısa bir sürede, nükleer silah programlarının büyük ölçüde azaltılması müzakere edildi. O zamandan bu yana, mesele popülerliğini yitirdi ve kazanımlarımızın büyük bölümünü kaybettik. ABD Senatosu nükleer silah geliştirme ve yayma işinin sonlanmasına büyük katkıda bulunacak Kapsamlı Nükleer Deneme Yasağı Anlaşması'nı imzalamayı kabul etmedi. Aksine, nükleer silah geliştiren ülkelere sürekli yenileri katılırken silahlanma yarışı son hız devam ediyor ve şu anki Bush yönetimi 1991'de durdurulmuş tam teşekküllü nükleer deneme programını başlatmayı, silah geliştirme ve üretme işini kaldığı yerden devam ettirmeyi, (Kongre 2004 yılının Kasım ayında yeni nükleer silah programlarına kaynak sağlamayı durdurmuş olsa da) cephaneliği genişletmeyi ve hatta daha önce yasaklanmış şekillerde kullanmayı değerlendiriyor. Dondurma döneminin aktivizmi tek bir noktaya sabitlenmiş vizyonu ve Soğuk Savaş'ın o on yılın sonunda sona erebileceğini öngöremeyen, gerçekçi olmayan bir zaman çizelgesiyle kendi yoluna taş koydu. Kendilerini yeterince zorlamadıkları ya da yeterince sebat etmediklerinden meşhur barış temettüsünden⁶ pay alamadılar.

Eve dönmek için vakit hep çok erkendir. Olayların etkilerini ve sonuçlarını hesaplamak için de öyle. Kadınlar Barış İçin Grevde (WSP) hareketinden birinin aktardığı bir anekdot okumuştum bir zamanlar, bu, ABD'deki ilk büyük nükleer karşıtı harekettir, nükleer silahların yerüstünde denenmesini durduran, böylece anne sütünde ve bebeklerin dişlerinde kalıntıları bulunan radyoaktif atıkları büyük ölçüde sonlandıran 1963

6 Savunma harcamalarının barış zamanı harcama kalemlerine aktarılması (ç.n.)
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

tarihli Sınırlı Deneme Yasağı Anlaşması gibi büyük bir zafere katkıda bulunan hareket. (WSP, o dönemin İç Güvenlik Departmanı olan Amerika Karşısı Faaliyetleri İzleme Komitesi'nin [HUAC] dağılmasına da katkıda bulundu. Kendilerini ev kadını olarak tanımlayan ve mizahı silah olarak kullanan kadınlar, HUAC'nin komünizm karşıtı soruşturmalarını gülünç duruma düşürmüştü.) WSP üyesi olan kadın, bir sabah Kennedy'nin Beyaz Saray'ında yapılan bir protestoda yağmur altında dikilirken kendini ne kadar aptal ve yararsız hissettiğini anlatıyordu. Yıllar sonra, aradan geçen zamanda bu hareketin sesi en çok duyulan aktivistlerinden biri haline gelen Dr. Benjamin Spock'un, Beyaz Saray'ın önünde yağmur altında gösteri yapan bir avuç kadını gördüğü ânın kendisi için dönüm noktası olduğunu söylediğini duymuştu. Eğer bu kadınlar bu işe böylesine tutkuyla baş koymuşsa, kendisinin de bu konuya daha çok önem vermesi gerektiğini düşünmüştü Spock.

Neden-sonuç ilişkisi tarihin ileri doğru hareket ettiğini varsayar ama tarih bir orduya benzemez. Tarih, yanlamasına seğirten bir yengeç, kayaları aşındıran bir tatlı su damlası, yüzyıllarca birikmiş gerilimi kıran bir deprem gibidir. Bazen tek bir kişi bir harekete ilham verir ya da sözleri, bunu onyıllar sonra yapar; bazen bir avuç tutkulu insan dünyayı değiştirebilir; bazen bir kitle hareketi başlatırlar ve milyonlar da onlara katılır, bazen de bu milyonlar aynı öfkeyle veya idealle harekete geçer ve birdenbire, değişim, havanın aniden dönmesi gibi bizi gafil avlar. Bu dönüşümlerin ortak noktası, hayal gücünde, umutta başlamalarıdır. Umut etmek, kumar oynamaktır. Gelecek üzerine, arzularınız, açık yürekliliğin ve belirsizliğin kasvet ve güvensizlikten daha iyi olma olasılığı üzerine bahis oynamaktır. Umut etmek tehlikeli olsa da korkunun tam zıddıdır çünkü yaşamak risk almaktır.

Bütün bunları söylüyorum çünkü umut, heyecanla koltuğa tünemişken bu sefer şansın sizden yana olduğu hissiyle sıkıca elinizde tuttuğunuz bir piyango bileti değildir. Bunları söylüyorum çünkü umut, acil durumda kapıları kırmak için kullandığınız baltadır; çünkü umut sizi kapıdan dışarı itmelidir, çünkü geleceği bitmek bilmeyen savaş halinden, yeryüzünün hazinelerinin imhasından ve yoksullarla marjinallere eziyet edilmesinden kurtarabilmek için varınızı yoğunuzu vermeniz gerekir. Umut başka bir dünyanın mümkün olabileceği anlamına gelir, bu dünyanın vaat edildiği veya güvence altında olduğu anlamına değil. Umut insanı eyleme çağırır; eylem umut olmadan imkânsızdır. Ernst Bloch, 1930'larda kaleme aldığı umut konulu muazzam incelemesinin girişinde şöyle diyor: "Bu duyunun emeği, kendilerini, bizzat bir parçası oldukları Oluşmakta Olana eylemli bir biçimde fırlatan insanlar ister." Umut etmek kendini geleceğe adamaktır ve bu geleceğe adanmışlık, bugünü yaşanabilir kılar.

Her an her şey olabilir ve bu tamamıyla bizim eyleme geçip geçmememizle ilişkilidir. Tembel ve olan bitenle alakasız insanlar için bir piyango bileti gelmesin akla ama angaje olanlar için sonuçları çok önemli olan muazzam bir kumar bu oynanan. Bunu size söylememin nedeni ABD'nin bir yandan dünyada imparatorluğunu ilan edip bir yandan da yurt içinde demokrasiyi yok etme ülküsü peşinde koşarken kendini ve sözde değerlerini tahrip etmeye çok yaklaştığını, uygarlığımızın bağımlı olduğumuz doğayı -okyanusları, atmosferi, sayısız bitki, böcek ve kuş türünü- yıkıma sürüklemenin eşiğinde olduğunu fark etmemiş olmam değil. Bunları söylememin nedenleri şunlar: savaşlar çıkacak, gezegen ısınacak, türler tükenecek ama savaşların sayısı, ısınma derecesi ve nelerin sağ kalacağı bizim eyleme geçip geçmediğimize bağlı olacak. Gelecek karanlık, hem ana rahmine hem mezara özgü bir karanlık içinde.

Ben bu kitapta, değişimin nasıl gerekleştiiğine dair yeni bir bakış açısı sunuyorum; göz ardı edilen birkaç zaferi sayıp döküyorum; şaşırtıcı bir değişimden geçmiş dünyamızı değerlendirmek istiyorum; pek çok insanı dünyada sesini çıkarmaktan geri tutan felç edici varsayımları ıskartaya çıkarmak istiyorum. Şu anda bu dünya üzerindeki olanaklara ve tuhaflıklara ve tehlikelere uygun düşen bir hayal gücüyle, en baştan başlamak istiyorum.

Kaybettiğimizde

Son birkaç yılda iki büyük umutsuzluk dalgasının altında Skaldık - dalga bu bağlamda fazla canlı kaçan bir terim belki, zira bu umutsuzluk tam bir saplanıp kalma, bir karaya oturma hali gibi hissedildi. Daha yakın zamanlı umutsuzluk dalgası Amerika Birleşik Devletleri'ndeki başkanlık seçimleri sırasında yaşandı; Eduardo Galeano'nun da söylediği gibi, George W. Bush sanki dünya başkanlığı seçimine giriyormuş gibi bir hava hâkimdi. Bütün dünyada çoğunluğun muhalefetine, kamuoyu araştırmalarına, ABD'li seçmenlerin büyük bölümü onu seçmemiş olmasına rağmen seçimleri kazandı – gerçi seçmenler John Kerry'yi de seçmediler; Kerry'yle çoğu konuda aynı fikirde olmamakla birlikte bu seçimler için büyük çapta örgütlenen ve eyleme geçen ilericilere ve solculara rağmen, Bush'un şiddet ve yıkımla dolu berbat siciline, Irak Savaşı'nın bir felakete dönüşmüş olmasına rağmen, seçmenlerin yüzde kırkı oy kullanmadı. O kazandı.⁷ Bir başka deyişle, biz kaybettik.

Duyulan üzüntü fazlasıyla gerçektir ve kendileri doğru-
dan zarar görmeyecek olsa da sevdiklerinin -hakikatin, başka insanların, ABD'de dışarıda bırakılan insanlar kadar, Irak'ta açlık çeken ve öldürülen insanların, denizdeki balıkların ve

7 2000 seçimlerinin şüphe götürmez biçimde, 2004 seçimlerinin ise, en azından Ohio'da muhtemelen hileli olması, o sekiz yıl boyunca dünyanın kaderinin ABD halkının iradesi eliyle belirlenmediği anlamına gelse de, bu düşük etkili yavaş çekim darbelere direnme irademizin eksikliğinin bu durumda önemli bir rol oynadığı da söylenebilir.

ormanlardaki ağaçların- maruz kalacağı saldırının dozunun giderek artacağını bilen çok sayıda kişi tarafından paylaşılıyordu. Empati kadar, tükenmişlik hissi de yaygındı - Bush adındaki o berbat yükten kurtulacağımızı hayal etmiştik ve şimdi o kuruşundan ağırlığı dört yıl daha yükleneceğimizi bilmek üzücüydü. Çoktan duyarsızlaştığımız durumların verdiği acıyı net bir şekilde hissediyorduk.

Ama bu sefer umutsuzluk da farklıydı. Seçimler bitmeden bir süre önce, her tür umudu ve hayali, içe dönük bir çaresizlikle sığınılacak küçük ve rutubetli bir siperde boğan, her şeyin ne kadar kötü olduğunun, aleyhimizdeki her şeyin ezbere tekrarlanıp durduğu -solun sunduğu heyecan verici fırsatlardan biridir, insanı kendini davasının savcısı kılması- karşılıklı-ağlaşma bunalımından, kısaca “malum sohbet” adını verdiğim şeyden uzak durmaya ant içmiştim. Şimdi bu malum sohbetleri yapanları izlerken bunun bize ne kazandırdığını sorguluyorum. Umutsuzluğun kesinliği – böyle bir kesinliğin peşine düşmeye değer mi? Hikâyeler bizi ele geçirir, hikâyeler bizi özgürleştirir, hikâyeler uğruna yaşar ve onlar uğruna ölürüz ama insanları bu malum sohbete katılırken duymak, kendilerine anlatıldığına inandıkları bir hikâyeyi birbirlerine anlatırken duymak demek. Peki başka ne gibi hikâyeler anlatılabilir? İnsanlar sadece dinleyici olmayıp anlatıcı olma gücüne sahip olduklarının nasıl farkına varabilir? Umut belirsizliğin hikâyesidir, bir sonraki aşamada ne olacağını bilmeme riskiyle yüzleşmenin hikâyesi ve bu da umutsuzluktan daha zorlu ve bir bakıma daha korkutucudur. Aynı zamanda, sağladığı tatmin tahmin edilemeyecek kadar fazladır. Ağır bir depresyondan çıktığınızda ya da depresyondan mustarip bir insanla yakınlaştığınızda, umutsuzluktaki o keskin, sadece kendiyile ilgili olma halinin ayırdına varırsınız. Daha derine ve daha uzağa bakmanın siyasal hayal gücünü daha iyi ateşlemesinin nedeni de budur. Daha büyük

dünya: o dönemde bu dünya ortadan kaybolmuştu ve sadece iki yer kalmıştı adeta; dünya üzerindeki cehennem olan Irak ve tam merkezinden çürüyen Amerika Birleşik Devletleri. Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyadaki askeri kudretin merkezi olduğuna şüphe yok ve Arap dünyasının tam kalbinde küresel petrol ikmali için başlattığı savaşın çok önemli sonuçları var. Irak'taki insanların ıstırapı çok önemli olduğu gibi yüz binden fazlasının ölmüş olması ve onlarla birlikte, bu yazının kaleme alındığı sıradaki rakamlara göre 1,500'den fazla Amerikalının ve 76 Britanyalının ölmüş olması da çok önemli. Geleceğin insanın kafasına çalındığı an bu.

Yine de ben geleceğin Güney Amerika'da icat edilmekte olduğunu düşünüyorum.⁸ 2004 güzündeki seçimleri bir üçleme olarak görüyorum. Uruguay'da yaşayan insanlar, sadece dört yıl boyunca hükmeden korkunç hükümetlerden sonra değil de, yüz yetmiş yıl sonra -kraliçe Victoria'nın ergenliğinden beri yani- nihayet iyi bir solcu hükümete kavuştu. Eduardo Galeano'nun sevinçle yazdığı üzere,

Kuzey Amerika'da gezegenin başkanının seçilmesinden birkaç gün önce, Güney Amerika'da pek bilinmeyen, neredeyse gözlerden ırak bir ülke olan Uruguay adındaki yerde, genel seçimler ve bir plebisit düzenlendi. Bu seçimlerde, ülke tarihinde ilk

8 Latin Amerika'da ilerici hükümetlerin yükselişe geçmesi çok güzeldi elbette. Ama zaferi daha büyük değişiklikler takip eder. Uruguaylı siyasal gözlemci Raúl Zibechi'nin 2015'te söylediği üzere: "Latin Amerika'da, söz konusu hükümete göre 10 veya 15 yıl önce baş gösteren ilericilik bazı olumlu değişimlerle sonuçlandı. Ama ben bu devrin de sonuna geldiğine inanıyorum. İlerici hükümetler hâlâ var ama bana göre, görece olumlu sonuçlara yol açan bir siyasal kuvvetler dizisi olarak ilericilik artık sonuna geldi... Latin Amerika'da ilericilik bir yol ayrımında: bu hükümetler ya toplumsal yapılara -toprak mülkiyeti, zenginleri hedef alan vergi reformları- el atarak gerçek bir değişime yol açan bir siyasal harekete dönüşecek ya da muhafazakârlaşacak ki, bence bu ikinci süreç bir süre önce başladı." Buna, bu bölgedeki ilericiliğin aslında hiçbir zaman hükümete özgü olmadığı ve henüz tam olarak sonlanmadığı eklenebilir.

kez, sol kazandı. Plebisitte ise, dünya tarihinde ilk kez, suyun özelleştirilmesi halk tarafından reddedildi ve suyun bütün insanların temel hakkı olduğu savunuldu... Ülke tanınmaz halde. Nihilistleri bile sollayacak kadar şüpheli olan Uruguaylılar inanmaya başladılar, hem de şevkle inanmaya. Ve bugün, ilk bakışta Valium almış Arjantinliler izlenimi bırakan bu melankolik ve boyun eğmiş insanların ayakları yerden kesilmiş durumda. Seçimi kazananlar muazzam bir sorumluluk yüklendi. İnancın yeniden doğuşunun ve mutluluğun canlanışının ihtimamla korunması gerekiyor. Umuda karşı işlenen günahların asla affedilemeyecek ve kefareti ödenemeyecek günahlar olduğunu söyleyen Carlos Quijano'nun ne kadar haklı olduğunu her gün kendimize hatırlatmamız gerekiyor.

Şili'de, ABD seçimlerinden kısa bir süre sonra, Bush yönetimi ve politikaları karşıtı protestolar başladı ve bunlar günlerce sürdü. Kimbilir, belki de dünyanın merkezi Şili'dir; belki, Pinochet'nin dehşet verici askeri diktatörlüğünden, insanların dünyanın öte tarafındaki adalet için tutkulu fikirlerini dile getirebildiği bir demokrasiye geçmiş olmaları da bir göstergedir. Uzun zamandır Şili üzerine çalışan Roger Burbach'ın bu gösterilerden sonra yazdığı gibi, "Gerçekten de Şili Bush'a bir alternatif teşkil ediyor: uluslararası hukuka başvuran ve tabandaki insanlara geleceklerini kurma gücü veren eşitlikçi bir ekonomik sistemi temel alan küresel bir uluslararası suçlu sistemi inşa eden ülke, eski diktatörlerin ve gerçek teröristlerin peşine düşüyor." Bir ay sonra, Şili, Britanya'nın başaramadığını başardı: Pinochet yargılandı. Ve 2004 yılının Ağustos ayında düzenlenen ABD destekli bir referandumda, Venezuelalılar, 2002'deki başarısız ABD destekli darbenin hedefindeki solcu halkçı başkan Hugo Chavez'i ezici bir oy üstünlüğüyle seçtiler. Aynı yıl, Arjantin'in başkanı ve neoliberalizm karşıtı halk isyanının desteğini alan Nestor Kirchner, Uluslararası Para Fonuna (IMF)

yiğitçe kafa tuttu.⁹ Ondan önceki yıl Luiz Inácio “Lula” da Silva yönetimindeki Brezilya geliştirmekte olan dünyayı Dünya Ticaret Merkezi’ne karşı ayaklanmaya yönlendirdikten çok kısa bir süre sonra, Bolivyalıların doğalgaz özelleştirmesine karşı yürüttüğü ateşli mücadele, neoliberal devlet başkanını Miami’ye sürgüne gitmeye mecbur bıraktı. Güney Amerika (kısa ve özlü tanımıyla, küreselleşme adı verilen şeyin arka planında iş gören, denetim-siz uluslararası kapitalizmin ve malların ve hizmetlerin özelleştirilmesi ekolü, daha kesin tanımıyla, şirket küreselleşmesi ve istisnasız her şeyin metalaştırılması olan) neoliberalizmin laboratuvarıydı ve şimdi, o habis iktisadi doktrine karşı en büyük ayaklanmaların sahası olmuştu.

Irak’ı unutalım, ABD’yi unutalım demek istemiyorum elbette, sadece Uruguay’ı hatırlayalım, Şili’yi hatırlayalım, Venezuela’yı hatırlayalım; Brezilya, Bolivya, Ekvador ve Arjantin’deki özelleştirme karşıtı oluşumları ve adalet, demokrasi, toprak reformu, yerli halkların haklarının tanınmasını talep eden olağanüstü hareketleri de hatırlayalım. Şu ya da bu değil, ikisi birden. Güney Amerika önemli çünkü bu topluluklar daha iyi bir amaçlar ve araçlar siyaseti icat ediyorlar. Bu kıtanın önemli olmasının bir başka nedeni de, yaklaşık yirmi yıl önce, neredeyse bütün bu ülkelerin kötü diktatörler tarafından yönetilmiş olması. Tiranlığa ve korkuya geçişin nasıl gerçekleştiğini, insanların kendilerini nasıl bir kâbusun içinde bulduklarını biliyoruz, peki bu kâbustan nasıl uyanırlar, onları özgürlüğe ve güvene tekrar kavuşturacak o yavaş tırmanış nasıl ortaya çıkar? İyileşmeye götüren o yolun üzerine düşünmeye değer çünkü

9 Güney Amerikalılar Uluslararası Para Fonu’nu ve dayattığı politikaları neredeyse tamamen kıtadan def edecekti. 2005 ve 2007 arasında Latin Amerika ülkeleri IMF’den alınan ağır borçlanma şartlarıyla yüklü kredilerin oranını yüzde 80’den yüzde 1’e düşürdü. Bu dönüşüm kısmen petrol zengini Venezuela’nın bölgedeki çok sayıda ülkeye verdiği kredilerle mümkün oldu.

Bush sekiz yıllık dönemini yaralamış durumda ve görebildiğimiz kadarıyla, bin yıl sürececek bir Reich da başlangıç aşamasında değil.

Çünkü tarih 2004 yılını, gülleri boydan boya kat eden yaprakbitlerine benzeyen bizlerin mikro ölçekli merceği aracılığıyla değil, son on yılların kimi iyi kimi kötü şaşkınlık uyandırıcı değişimlerinin oluşturduğu akımın bir parçası olarak gören teleskobik bir bakışla hatırlayacak. Kaldı ki, 2004 gibi bir yıl bile ABD seçimlerinden çok daha kapsamlı olaylara sahne oldu: Uruguay ilk büyük seçimlerini düzenlerken, Ukrayna'da seçimlere şaibe karıştı. Muazzam bir seçmen hilesi, dioksin zehirlenmeleri, medya manipülasyonu ve Kremlin ve CIA'in her yere uzanan elleri ideal bir durum oluşturmaktan çok uzak olsa da, büyük bir cesaretle direniş gösterenler, sokaklarda kamp kuranlar, slogan atarak, dans ederek parlamentoya doğru yürüyüşe geçenler, bundan on beş yıl önce komünist olan devlete karşı Orta Avrupa hareketlerini gayet hoş bir şekilde yankılıyordu. Daha da önemlisi, yaklaşık bir milyar Hindistan vatandaşı, Hindu ırkçılığıyla neoliberalizm tarikatının tuhaf karışımından ibaret olan Bharatiya Janata Partisi'ni başından defetmeyi başardı. Bunun sonrasında Arundhati Roy şöyle diyordu: "Bizim gibi anaakım siyasete yabancılaştığını hissedен insanlar için gayet nadir yaşanan, kutlamaya değer kısacık anlar var." Siyaset anaakım seçimlerden ve hükümetlerden çok daha fazlasıdır, umudun ait olduğu yer olan çeperlerde her zaman çok daha fazlası vardır.

Dünya genelde bu durumdadır ve ne sadece geçen güz Uruguay'da olanlardan ne de ABD'den ibarettir, ikisini de içerir. F. Scott Fitzgerald'ın ünlü sözünü hatırlayalım: "Birinci sınıf bir zekâ, insanın zihninde iki zıt fikri aynı anda taşıma ve buna rağmen işlev gösterme yetisiyle ölçülür." Fakat dünyanın durumunu özetleyen beyanlarda genelde durumun ya şöyle ya böyle olması gerektiği belirtilir ve her şey tamamen iyi olmadığına

göre dünyanın berbat halde olduğu varsayılr. Fitzgerald'ın hafızalardan silinmiş devam cümlesi ise şöyledir: “İnsanın umutsuz olan şeyleri görebilmesi ve buna rağmen onları değıştirmek için kararlı olması gerekir.” 1985 veya 1986'da, Çekoslovakya hâlâ bir Sovyet uydusu ve kendisi de mahpus edilmiş bir oyun yazarırken, Vaclav Havel'in umut kaynağının ne olduğu merak edilebilir.

Havel o zamanlar şöyle demişti:

Benim sık sık (özellikle de, mahpus olmak gibi bilhassa umutsuz durumlarda) üzerine düşündüğüm türden umudu, her şeyden önce bir ruhsal durum olarak kavıyorum, bir dünya durumu olarak değil. Umut içimizde ya vardır ya da yoktur; bu ruhun bir boyutudur; esas itibariyle, dünyanın belirli bir açıdan gözlemlenmesine ya da durumun bir değerlendirmesine bağlı değildir. Umut tahmin içermez. Ruhun, yüreğin yönelimidir; doğrudan deneyimlenen dünyayı aşar ve onun ufkunun ötesinde kalan bir yerlere demir atar. Bu derin ve güçlü anlamıyla umut, olayların iyiye gitmesinden duyulan keyif ya da erken bir başarıyla sonuçlanacağı aşikâr olan girişimlere yatırım yapma istekliliğiyle aynı şey değildir, aksine, başarma şansı olduğu için değil de, iyi olduğu için bir şey uğruna çaba gösterme becerisidir.

Umut ve eylem birbirini besler. Çaresizliğe düşmek ve kendini güçsüz hissetmek için çok iyi nedenleri olan insanlar var: mahpuslar, sefalet çekenler, sadece hayatta kalmak için emek vermekten bunalmış olanlar, sürekli şiddet görme riski altında yaşayanlar. Ve eylemsizlik lehine az sayıda somut neden var. Yirmili yaşlarımin ortasındaki apolitikliğimin nedenlerine dönüp baktığımda, siyaseten angaje olmanın, insanın kendi gücünü -yaptıklarınızın önemli olduğu hissi- idrak etmesiyle ve aidiyet duygusuyla alakalı olduğunu görüyorum; benim sonradan edindiğim bu duygu, herkese uğramıyor. Yabancılaşmayı ve yalıtılmışlığı veya bunların nedenlerini aşmak bizler için

siyasal bir amaç. Ve bizler için çaresizlik, daha çok bir tükenmişlik türü, aşılabilecek bir inanç kaybı veya, politik olmanın verdiği gücü herkese nasip olmayan bir imtiyaz olarak görürsek, bir zevk. Bu kesime sataşmaya devam edeceğim – bununla birlikte, bazen ayaklanıp gücü ele geçirenler en beklenmedik kişilerin arasından çıkar, insan yerine koyulmayan ev kadınları, içeriden örgütlenen mahpuslar, neyin tehlikede olduğunu sezen insanlar. Konuyu bir başka şekilde de çerçeveleyebilirsiniz. Devrimci Brezilyalı eğitimci Paolo Freire, meşhur *Ezilenlerin Pedagojisi* kitabının ardından yazdığı *Umudun Pedagojisi* adlı kitabında şöyle der: “Asgari düzeyde umut sahibi olmadan mücadeleyi başlatamayız bile. Ama mücadele olmayınca da umut dağılır gider, yolunu şaşırır, umutsuzluğa dönüşür. Umutsuzluk da trajik bir çaresizliğe dönüşebilir. Umut konusunda eğitim verilmesi gereksinimi işte bundan ileri gelir.”

Bahsedip durduğumuz çaresizlik mücadelenin faydalı olduğuna duyulan inancın kaybıdır. Bu kayıp pek çok şeyden türer: tükenmişlikten, empatiye dayalı üzüntüden ve bunlar bir yana, başlı başına bir sorun teşkil eden beklentilerden ve analizlerden. 1990’ların sonundaki Sokakları Geri Al hareketindeki pankartlardan birinde Alice Walker’dan alıntıyla, “Hazzın sırrı direniştir,” yazıyordu. Direniş her şeyden önce bir ilke meselesi, bir yaşam biçimidir ve kendinizi fethedilmemiş bir ruhun küçük cumhuriyetine dönüştürmekten geçer. Sonuç alma umudu taşırsınız ama sonuçlara bel bağlamazsınız. Tarihsel kayıtları incelediğinizde, Çekoslovakya’nın 1989’daki Kadife Devrimi kadar şaşırtıcı sonuçlar elde edildiğini görürsünüz ki, şimdilik karanlıkta, umut edilenin çok ötesinde kalsalar da, dahası da olacaktır. Freire’nin de işaret ettiği üzere, mücadele seyri sırasında umut üretir. Her şey uygulanabilir bir hal alana kadar beklemek, oldukça uzun bir süre beklemek demektir.

Bu kitap zaferlerin ve olanakların hikâyelerini anlatıyor çünkü yenilgiler ve felaketler gereğinden fazla belgelenmiş durumda; bunlara karşı çıkan ya da bunları inkâr eden bir pozisyon benimsemiyor, aksine onlarla bir ortakyaşam içinde ya da belki onların istiap haddine bir karşı ağırlık teşkil ediyor. Son elli yılda dünyanın durumu maddi açılardan, savaşlarla ve ekolojik kıyımların vahşiliği açısından dramatik bir çöküşe geçti. Ama bir yandan da maddi olmayan muazzam değerler ekledik bunların üzerine, bir zamanlar görünmez ya da düşünülemez olan şeyleri tasvir edip gerçekleştirmeye yarayan haklar, fikirler, kavramlar ve sözcükler ekledik; bunlar bize hem bir nefes alma alanı açıyor hem de bir alet kutusu sunuyor; bu vahşetlerin üzerine gitmek için kullanılacak ve hatta kullanılmış bir alet kutusu, bir nevi umut kutusu.

Nadiren hakkı teslim edilen bir geçmişe ışık tutmak istiyorum; bireylerin ve silahsız insanların muazzam bir güce sahip olduğu, son yirmi-otuz yılda kaydedilmiş değişim ile kolektif tahayyülün genişliğinin hayret uyandırdığı ve gerçekleşmiş onca şaşırtıcı olayın bizi karanlık bir geleceğe cesaretle adım atmaya hazırladığı bir geçmişe. Bu geçmişte olanların önemini teslim etmek, gelecekte olabilecek olanları idrak etmektir. Acil durum [*emergency*] tezahür etme [*emerge*] sözcüğünü içerir. Eski keskinlikler hızla ufalanıp yok oluyor ama tehlike ve olanak kardeşler.

Ne Kazandık

Beni umut hakkında yazmaya iten şey, 2003 baharındaki Olağanüstü barış aktivizminin ardından gelen o ilk çaresizlik dalgasıydı. Çaresiz hissedenler için tek bir zafer söz konusuydu ki, biz onu elde edememiş, yani Irak'taki savaşı engelleyememiştik. Bush ve Blair yönetimleri Bağdat'ın ele geçirilmesinin bir zafer teşkil ettiğini savunuyorlardı oysa esas savaş, uzun yıllar boyunca etkileri hissedilecek olan gerilla direnişi ve bu direnişin uluslararası yansımaları tam da o zaman başladı. 2003 sonbaharına gelindiğinde, Saddam Hüseyin rejiminin Amerika Birleşik Devletleri'ne, Birleşik Krallık'a veya dünyaya karşı ciddi bir tehdit oluşturduğuna ya da ciddi bir kitle imha silahı mühimmatı barındırdığına inanmayı reddeden bizler haklı çıkmıştık. 2004 kışına gelindiğinde ise, gözü korkutulmuş küçük devletlerden oluşan sözde "gönüllüler koalisyonunun" pek az üyesi kalmıştı, tam bir bataklığa saplanmış durumdaydık ve neredeyse kimse bu savaşa karışmak için iyi bir neden öne sürmeye zahmet etmiyordu. Ama harabeye çevrilmiş ülkelerindeki Iraklılar veya işgal ordusuna katılan o zavallı çocuklar gibi, korkunç koşullar altında yaşarken veya insanlar ölüp dururken haklı çıkmanın da pek bir ferahlatıcı yanı yok.

2003'te göz alıcı bir şekilde patlak veren barış hareketi, aynı zamanda önemi muhakkak teslim edilmesi gereken bazı anlamlı başarılar kazandı. Bunu hiçbir zaman kesin olarak bilemeyecek

olsak da, Bush yönetiminin Bağdat'ı “şok ve dehşet” taktiğiyle yoğun bombardımana tutmaktan vazgeçmesinin nedeni, dünya kamuoyu karşısında düşecekleri durumun ve sivil kargaşanın bedelinin çok yüksek olacağını gayet net bir şekilde ortaya koymamızdı muhtemelen. Milyonlarca kişi olarak biz, binlerce ya da on binlerce insanın yaşamını kurtarmış olabiliriz. Savaş hakkındaki küresel tartışma saldırının aylarca ertelenmesine yol açtı; bu süre zarfında belki de çok sayıda Iraklı şiddetli saldırıya hazırlanarak stok yaptı ve bulunduğu yerden ayrıldı.

Aktivistler genelde kitleleri temsil etmeyen, marjinal ayakta kimisi olarak gösterilir ama 2002 sonbaharında medyada bir şeyler değişti. O zamandan beri, savaş karşıtı aktivistler genelde çok çeşitli insanlardan oluşan, meşru ve temsil gücü yüksek bir kitle olarak sunuluyorlar, bu da temsilimiz ve uzun vadeli beklentilerimiz açısından bir zaferdir. Daha önce hiç fikrini beyan etmemiş, kitlesel yürüyüşlere katılmamış, hiçbir gruba dahil olmamış, siyasetçilere mektup yazmamış veya kampanyalara bağışta bulunmamış insanlar tam da bunu yaptı; sayısız kişi daha önce hiç olmadığı kadar politikleşti. Bu da, değişim rüzgârını besleyecek kadar engin bir tutku haznesi var elimizde demektir. Yeni şebekeler, topluluklar, web siteleri, e-posta listeleri, hapis-hane dayanışma grupları ve koalisyonlar ortaya çıktı o dönemde ve hâlâ da varlar.

Yurdun terör tehlikesi altında olduğunu telkin ederken yurtdışında terör uygulayan sözde Terörle Savaş adına komşularımızdan, birbirimizden, yabancılardan (özellikle Ortadoğulu, Arap ve Müslümanlardan veya onlara benzeyenlerden) korkmaya, onları gözetleyip ispiyonlamaya, kendimizi belli bir çevreye hapsetmeye, kendimizi özelleştirmeye teşvik ediliyorduk. Umudumuzu ve direnişimizi kamusal alanda, her tür yabancıyla birlikte sonuna kadar yaşayarak bu korku öğretisini aştık ve birbirimize güvendik; Irak halkına karşı sorumluluğumuzu

gösterirken barış yanlıları dahilindeki farklılıklar arasında köprü kuran bir topluluk yarattık.

Liderleri olmayan bir küresel hareketi başarıyla hayata geçirdik. Bu hareketin muhteşem sözcüleri, teorisyenleri ve organizatörleri vardı ama insanın yazgısı liderine bağlı olduğunda ancak o lider adam -veya bazen kadın- kadar güçlü, dürüst ve yaratıcı olabilir. Gayriresmi iletişim ağları, internet, kiliselerden sendikalara ve doğrudan eylem gruplarına kadar çeşitli meclisler aracılığıyla örgütlenen milyonlarca insandan daha demokratik bir şey olabilir mi? Elbette, geçmiş yıllarda lidersiz eylemler ve hareketler düzenlenmişti ama hiçbirisi bu kadar büyük boyutlu değildi. Afrikalı yazar Laurens Van Der Post bir keresinde, artık yeni büyük liderlerin ortaya çıkmadığını çünkü bizlerin birilerinin takipçisi olmaya son vermemizin zamanı geldiğini söylemişti. Belki de bunu başarmışsınızdır.

Pek çoğumuz dayatılan ikilikleri reddetmeyi başardı. Saddam Hüseyin'i desteklemeksizin Irak'a savaş açılmasına karşı çıkmayı başardık. Orada savaşan birliklere merhamet göstererek bir savaşa karşı çıkmayı başardık. Pek çoğumuz dış politikamızın sıklıkla, erken dönem radikallerin ise ara sıra düştüğü tuzağa düşmemeyi başardı: düşmanımın düşmanının dostum olduğu, bir kötülüğe karşı çıkanların mecburen iyi sayıldığı, bir ulusun ve onun bostan korkuluğunun, bir generalin ve emrindeki birliklerin birbirinden ayırt edilemediği o tuzaktan bahsediyorum. Amerika Birleşik Devletleri'ne veya Birleşik Krallık'a karşı Baas rejiminin veya isyanın tarafında değildik; savaşa karşıydık ve birçoğumuz bütün savaşlara, bütün kitle imha silahlarına ve dünyanın her yerinde her tür şiddete karşıydı. Salt savaş karşıtı bir hareket değiliz fakat biz. Biz bir barış hareketiyiz.

Barış ve küresel adalet hareketinin öne sürdüğü sorular artık anaakım sorular ama bunun nasıl olup da böyle olduğunu

hiçbir anaakım kaynak açıkça söylemez veya hatta bilmez bile. Aktivistler Bechtel, Halliburton, Chevron-Texaco, Lockheed Martin başta olmak üzere Bush yönetimiyle bağlantısı olan savaş zenginlerini hedef aldı. Eylemler sadece bazı işyerlerini kapatmakla sınırlı kalmadı, bunların işlemlerini de bir kamusal soru haline getirdi. Doğrudan eylem dolaylı yollardan güçlüdür: şimdi medya bu şirketleri daha önce hiç olmadığı kadar yakın takibe alıyor ve hepsinin isimleri geniş kesimlerce biliniyor. Gary Younge *Guardian* gazetesinde şöyle yazıyor:

Savaş karşıtı hareket Almanya şansölyesi Gerhard Schröder'in tekrar seçilmesini sağladı ve demokratik önseçimlerde ağırlık merkezini daha ilerici bir istikamete soktu. Siyasal liderlerin sadece coğrafi değil ideolojik bağlamda da destek gruplarına ihtiyacı var. Son iki yılda sol, Amerikan hegemonyasını sorgulamayı tercih edenleri destekleyecek kadar güçlü bir taban oluşturmayı başardı. Bunların hiçbiri Iraklıların hayatını kurtarmadı, doğru. Ama Bush ve Blair'in payesinin hızla düşmesi, İranlıları, Kuzey Korelileri veya bombalamayı planladıkları diğer herkesi emniyette tutabilir.

Kanada ve Meksika bile, kıtanın merkezini teşkil eden ülkeyi diplomatik açıdan tam da olduğu şeye, yalnız bir adaya dönüştürme gücüne sahipmişçesine, Amerika Birleşik Devletleri'yle arasına mesafe koydu. Teklif edilen muazzam rüşvete rağmen, sayısız Türkiye vatandaşının feryadı nedeniyle, Türkiye hükümeti Irak işgalcilerinin Türkiye'yi sevkiyat üssü olarak kullanmasını reddetmek zorunda kaldı. Çok sayıda başka ülke de, stratejik avantajların değil kamuoyunun yönlendirmesiyle savaş karşısında duruşunu belirledi. Sonuçta yine de hayata geçirilen savaş, evrensel kamuoyunun rızasıyla yürütülecek savaştan farklıydı.

Bu zaferlerin hiçbiri, savaşı tamamen engellemiş olma zaferiyle kıyaslanamaz – ama savaşa girmekten gerçekten

vazgeçilseydi, Bush ve Blair yönetimleri kamuoyuyla ve uluslararası baskıyla hiçbir alakası olmayan gayet ayrıntılı nedenler öne sürecekti ve çoğumuz bu kararda hiçbir etkimiz olmadığına inanacaktık. Hükümet ve medya aktivistlerin etkisini sürekli azımsar ama onlara inanmak ya da zaferlerimizin çetelesini bizim için tutmalarına göz yummak için bir nedenimiz yok. Aktivistlerin, en azından bazı dönemlerde, etkili olmak için güçlü, basit, acil taleplerde bulunması gerekiyor – çıkartmalara ve pankartlara sığacak, binlerce insanın sokakta haykırabileceği talepler. Ve zaferlerinin hemen göze çarpmayan, karmaşık, yavaş değişimler şeklinde ortaya çıkacağını görmeli, onların da çetelesini tutmalılar. Paradoksu sahiplenme yeteneği bir aktivistin donanımının en önemli kısımlarından biri sayılır.

Ve sayılması gereken bir zafer daha var. Antarktika'daki MacMurdo İstasyonu'ndaki biliminsanları da dahil olmak üzere, her kıtada on iki ila otuz milyon arası insanın yürüyüşe geçtiği 15 Şubat 2003 tarihinde, küresel barış hareketinin ölçeği ve kapsamı büyük ölçüde eksik bildirildi. Barcelona'da bir milyon insanın yürümesi hoştu ama ben Kuzey Carolina Chapel Hill'deki binlere, New Mexico'daki küçük Las Vegas kentinde barış nöbeti tutan yüz elli kişiye, Bolivya'nın daha da küçük köylerinde, Tayland'da, Kanada'nın kuzeyinde halkın tutku-lu savaş karşıtlığına dair de haberler aldım. George W. Bush kampanyasını bir bölücü olarak değil birleştirici olarak yürüttü ve neredeyse bütün dünyayı Amerika Birleşik Devletleri ve Britanya'nın yönetimlerine karşı birleştirdi. Dünya üzerindeki bu on milyonlarca insan eşi benzeri görülmemiş bir şey tesis etti, yeni bir çağ açan bir kırılma yarattı. Bu insanlar, geleceğe umutla bakma nedenlerinden biri.

Aldatıcı Umut ve Kolay Çaresizlik

Ernst Bloch, kitabı *Umut İlkesi*'nde, "Aldatıcı umut en büyük canilerden biridir, insan cinsini güçten düşürür; somut sahici umut ise en ciddi hayırseverdir insan için," der ve, "umudun bir parçası olan bilgili hoşnutsuzluk"tan bahseder, "ikisi de kılığa 'hayır' demekten çıkar." Son ABD başkanlık seçimlerini düşünürken, Bush'un bol keseden dağıttığı aldatıcı umutlar geliyor hep aklıma – Irak'taki savaşı kazanacağımızı, başlattığı savaşların hem ABD vatandaşlarını hem dünyayı güvenli bir yer haline getirdiğini, milli ekonominin gayet iyi durumda olduğunu (ve çevrenin tartışma konusu bile edilmeyecek kadar iyi durumda olduğunu) söyleyip durdu. Belki de *umut*, bir başka dünyanın mümkün olduğundan değil, gereksiz olduğundan, her şeyin yolunda gittiğinden ve iç rahatlığıyla evimize çekilebileceğimizden dem vuran bu tür iddialar için doğru sözcük değildir. Apaçık zorba yönetimlerin vatandaşlarını korkutarak yalıtılmışlığa mahkum etmesi gibi, bu tür söylevler de halkı uyuşturup güçsüz kılmayı, bizi yalıtılmış bir halde evde tutmayı, acizliğe ayartmayı hedefliyor.

Bush yönetimi de korkuyu kullanıyor ve risk altında -Soğuk Savaş döneminde nükleer bir saldırı sonucunda yok olma, suçun kol gezdiği 1980'lerde saldırıya uğrama, bugünlerde ise, terörizm anlamlı bir risk teşkil ettiği ölçüde, terör saldırılarının hedefi olma riski altında- yaşayan kentlilerin nüfusun en az korkan kesimini teşkil etmesi de ilginç. Aksine, suç oranı

düşük, savaş veya terörün esas hedefindeki bölgelerin dışında kalan banliyölerde ve diğer uzak kesimlerde zaten yalıtılmış bir yaşam sürenler, yanlış olmasa da yersiz gibi görünen bu korkulara karşı çok daha hassas. Bu korku hakiki ama farz edilen öznesi yanlış. Bu bakımdan, güvenli bir korku çünkü korkunun gerçek kaynaklarını teslim etmek radikal bir sorgulamayı, radikal bir değişimi davet ettiğinden korkutucu olabilir. Sahte umut ve sahte korkunun işte bu şekilde, demokratik canavarı kendi yıkımına doğru ayartmaya gayet uygun bir ödül ve ceza haline geldiğini düşünüyorum.

Bush, seçmenleri dünyanın gerçek sorunlarını görmezden gelmeye davet etti, solcular ise genelde bunun tam zıddını yapar, bakışlarını o sorunlara öyle bir sabitlerler ki onların ötesini göremez hale gelirler. Dünya işte böylece sahte umutla sebepsiz çaresizlik arasında bölünmüş gibi görünür. Çaresizlik bizden daha az şey talep eder, daha öngörülebilir ve ne yazık ki daha güvenlidir. Sahici bir umut netlik -bu dünyanın sorunlarını görmek- ve hayal gücü gerektirir, muhtemelen kaçınılmaz ve değişmez olmayan bu durumların ötesinde neler olabileceğini görmeyi şart koşar.

Solun çaresizliğinin pek çok nedeni ve pek çok çeşitlemesi var. Bir yanda, resmi versiyonu ters yüz etmenin yeterli olduğunu düşünenler vardır. Kralın çıplak olduğunu söylemek hoş bir anti-otoriter jest olsa da istisnasız her şeyin giderek kötüleştiğini söylemek alternatif bir öngörü değil, anaakımın “her şey yolunda” görüşünün tersine çevrilmiş bir versiyonudur sadece. Bu durumda, başarısızlık ve marjinalleşme güvenli hale gelir – Amerika Birleşik Devletleri’ni yöneten muhafazakârların saldırı karşısında savunmaya geçmiş dışlanmışlar olduklarını iddia ettiklerini görüyoruz çünkü böylece mevcut durumdaki sorumluluklarını ve değişime yol açma güçlerini inkâr edebiliyorlar ve bir yandan da, bu tehdit altında olma hissi, savaşta birlikteliği

bir arada tutuyor. Kendi güçlerini ve olanaklarını inkâr eden aktivistler de benzer biçimde o yükümlülük duygusundan kurtulmayı tercih ediyor: eğer kaybetmeye mahkumlarsa, güzel kaybedenler ya da hiç değilse erdemli kaybedenler konumuna yerleşivermek dışında yapmaları gereken pek bir şey yok.

Bir de, rakiplerini asla başarıyla karşı konulamayacak ve asla azalmayan insanüstü yetilerle donatan karmaşık teoriler pazarlayan işportacılar var – bunlar da onları asla rahat bırakmayan bir düşmana kafayı takmış gibiler, oysa bu düşman kısmen onların kendi fantezisinden ve bu fantezinin değişmezliğinden ibaret. Çaresizliği ezilenlerle dayanışma olarak tanımlayanlar var, oysa ezilenlerin kurban durumuna düşmeden önce bambaşka bir yaşam sürdürmüş olmaları ve bundan sonrasında da böyle bir yaşam sürdürmeyi umut ediyor olmaları muhtemel, dolayısıyla kendilerinin bu versiyonunu özellikle arzulamıyor olabilirler. Ve kasvet, bir armağan sayılmaz. Çaresizlikleri aslen kişisel olan ve onu dışarıya siyasal analiz olarak yansıtanlar var bir de. Buna, hiç var olmamış bir zamana ya da bazıları için korkunç olan bir geçmişe, şimdi bozuk olan her şeyin bir zamanlar tam ve sağlıklı olduğunun hayal edilebileceği bir yere duyulan nostalji eşlik eder genelde. Bu, içebakışın etrafından dolanmanın bir yoludur.

Bu kasvetin bir başka saiki de tribünlerin karşısına çıkma merakıdır çünkü kötü haber veren kişinin, daha iyi ya da daha karmaşık şeylerden haber verenlerin elde edemeyeceği bir otorite elde etmesi, alnından vurulmasından daha olasıdır. Cehennem azabı ve yaklaşmakta olan kıyamet kürsüde her zaman revaç görmüştür ve kıyameti hayal etmek, fiilen gelmekte olana açılan dolambaçlı tuhaf yolları hayal etmekten daha kolaydır. Cehennem azabı demişken, gerçekten büyük çaba sarf etmiş olanların sahici dermansızlığı, tükenmişliği de geliyor akla – gerçi bu insanlar bazen hüsrana ya da yenilgiye götürmesi kesin

yollara başvurarak çabalamıştır (bazıları da solun içindeki ihtilaflar bir yana, sola özgü çaresizliğin başka versiyonlarıyla çevrili olduklarından tükenmişlerdir.)

Bu kasvetli versiyona bağlılık kimi zaman gülünç bir hal alır. “Nüfus patlaması,” yani dünya nüfusunun artmasıyla birlikte denetim altına alınması imkânsız bir kaynak yetersizliğinin ve sayısız sağlık felaketinin baş göstereceğini savunan Malthus Teorisi 1960’lardan itibaren endişe yaratmaya başladı. 1990’larda dünyanın birçok yerinde doğum oranlarının düşüşe geçtiği, dünya nüfusunun -güncel tahminlere göre, yaklaşık 2025 civarında- zirve yapıp daha sonra düşeceği netleşti. Kaynak tüketiminin en yüksek olduğu Japonya, Kanada, Avustralya, Avrupa ve Rusya gibi sanayileşmiş dünya uluslarında halihazırda nüfusta bir azalma söz konusu. Eski bir sorunun kendi başına (ya da kadınların üreme haklarının giderek daha yaygın bir şekilde tanınması da dahil olmak üzere toplumsal koşulların değişmesi sonucunda) ortadan kalkmış olmasını kutlamak yerine, nüfus azalması yeni bir muhtemel kriz olarak çerçeveleniyor genelde. Durum tamamen değişti ama nakarat hep aynı kaldı.

Mesele sağkalımsa eğer, dikkatimizi bir ağacın dallarının güzelliğine vermeden önce o dalların arasında gizlenmiş kaplanın ayırdına varmamız gerekir. Size öfkeli olan tek bir kişiye, sizi seven seksen dokuz kişiden daha çok dikkat etmeniz gerekir. Sorunlar bizim esas işimizdir; sağ kalmak ya da dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek için sorunlarla uğraşırız, dolayısıyla onlara sırt çevirmek, onları gömmek ve inkâr etmek yerine onlarla yüzleşmek daha doğrudur. Hayatta her şeyin bir sorun teşkil etmediğini unutmamak şartıyla, sorunlarla yüzleşmek bir umut edimi olabilir.

Umut bir kapı değil, yolun bir noktasında önümüzde bir kapı açılabileceği hissidir; şimdiki zamanın sorunlarından çıkış

yolu henüz bulunmamış veya o yola girilmemiş olsa da böyle bir yol olduğu hissi. Bazen radikaller karşlarına dikilen duvarda bir kapı aramak yerine onu böylesine büyük, böylesine sağlam, böylesine anlamsız olduğu için, menteşeleri, tokmağı, anahtar delikleri olmadığı için hiddetle kınamakla yetinirler ya da yorgun argın bir kapıdan geçtikten sonra karşlarına çıkacak yeni duvarı arar dururlar. Ernst Bloch umudun başarısızlıktan çok başarıya tutkun olduğunu eklemişti, ben solun en çok ses çıkaran unsurları için bunun geçerli olduğundan şüpheliyim. Solcuların büyük bölümünün anlatmayı bildiği tek bir hikâye vardır, o da baskın kültürün hikâyesinin alt yüzünü teşkil eden hikâyedir, asla haberlere çıkmayan hikâyelerden çok bunu anlatır dururlar ki, haberler de, halkın gücünün ortaya çıktığı dip dalgaları, büyük değişiklikleri ve alternatifleri görmezden gelip beklenmedik gelişmeleri, şiddeti ve felaketi bildirmeye meyleder. İktidarı elinde bulunduranların bize gerçeğin tamamını anlatmadığı gibi iç karartıcı bir önvarsayımdan yola çıkarlar ama onların anlattığı gerçek de eksiktir. Gerçeği salt kötü haberlerden ibaret görür, bu kötü haberlerin elçiliğine soyunur ve sürekli onu anlatıp dururlar. Nihayetinde, ortaya çıkan her hikâyenin, apaçık zaferlerin bile olumsuz yönünü ararlar – birbirlerine de aynısını yaparlar: üstlendikleri bu ödev, aralarından bazılarını zabıaların ve başıboş köpekleri yakalamakla yükümlü belediye memurlarının ruhuyla donatmıştır adeta. (Şüphesiz ki bu özellikleri, insanı düşmanına saplantılı bir ilgi beslemeye yönelten muhalif aktivizmin doğasıyla ve, bazı çevrecilerin bir amaç için para toplayabilmek ve seferberlik başlatabilmek için başvurduğu telaşa yol açan anlatılarla da ilişkilidir.)

Bazen bu kötü haber tellalları yenilgiye âşık gibi görünür çünkü felaketin gerçekleşmesi, biz Kaliforniyalıların ağzıyla söyleyecek olursak, sürekli felaket kehanetinde bulunanları müthiş derecede muteber kılar. Zamanla kötülüğe sahip çıkmaya, hatta

onunla gururlanmaya başlarlar: canavarlar ve gaddarlıklar onların söylediklerinin ispatıdır ve söyledikleri şeye pek değer verirler. Bu tavrın kısmen hayat tarzı olduğu söylenebilir: Ben bu uğursuzluğun ideolojiden çok psikolojiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Sonuç elde etmekten çok bir kimliği takviye etmekle alakalı bir aktivizm söz konusu burada, bazen solu Püritenlerin esas mirasçısı haline getirir gibi görünen bir aktivizm. Püritence, çünkü bu sözler, sonuç elde etmekten çok insanın kendi erdeminin sergilenmesine yarıyor. Püritence, çünkü bir şeyleri kınamaktan alınan o karanlık haz, esirgenen hazzın verdiği kişisel üstünlük duygusuyla birlikte, o mirasın en ebedi kısmını oluşturuyor. Bu insanların kendilerini yüceltip diğerlerinden ayrılmasını sağlayan piyeste dünyanın kasvetli görünümü, varlıklarını iyice vurgulayan bir arkaplan gibi işliyor.

Umutsuzluk, kötü haberler ve uğursuzluk anlatıcının yaslanabileceği bir kimliğin, gerçeklerle yüzleşebilecek kadar dayanıklı bir kimliğin payandaları işlevi görebilir. Ya da gerçeklerin bir bölümüyle. (Gerçeklerin diğer bölümü ise karanlıkta kalır). Sonuç genelde belirsizdir ama nedense çöküş ve düşüş öyküleri, umut dolu öykülerde rastlanmayan bir otoriteye sahiptir. Budistler bazen umudu belirli bir sonuca, bir olaylar dizisine, tatmine bağlanma olarak görüp kötülerler. Oysa bunun ötesinde kalan, tamamen farklı türde bir umut vardır: dünyayı bir ölçüde değiştirme gücüne sahip olma umudu veya sadece dünyanın tekrar değişeceği umudu; böylece güvensizlik ve istikrarsızlık umutlanma nedeni olur.

Duvarlar gecikmenin mazereti olabilir; kapılar içlerinden geçilmesini talep eder. Umutlu olmak risklidir çünkü umutlanmak, nihayetinde güvenin bir biçimidir, bilinmeyene ve olanaklı olana, hatta süreksizliğe güvenmektir. Umutlu olmak hayal kırıklığını, ihanete uğrama riskini göze alan farklı bir karakter edinmek demektir ki, son yıllar çok büyük hayal kırıklıklarına

sahne oldu. Bazen de bu kasvet efsanesi, tekseleli bir anlatıya beslenen inançtan, her şeyin tek bir yöne doğru ilerlediği ve her şey iyi durumda olmadığına göre, kaçınılmaz olarak kötü olması gerektiği fikrinden kaynaklanır gibidir. “Demokrasi tehlike- de” ifadesi, ünlü bir aktivistin konuşmasının açılış cümlesidir ve doğrudur da, ama demokrasinin şu anda küresel taban hareketlerinde yepyeni ve cüretkâr şekillerde gelişmekte olduğu da doğrudur.

Duvarı itham etmek, onun katı delinmezliğini tarif etmek önemlidir. Hastalığın tedavi edilebilmesi için önce teşhis edilmesi gerekir. Gelgelelim bir hastalığı teşhis etmeden önce reçetesini bilmek şart değildir. Dolayısıyla, kötü haberlerin bir armağan, umuda doğru bir adım olması, zamanı geldiğinde ya da dünya değiştiğinde o haberlerin bırakılması kaydıyla anlam- lıdır. Ama bunun için uzağı görebilme, başka bir yere bakabil- me becerisi gereklidir.

Aktivizm içermeyen politik farkındalık, yüzünüzü olayların odağına çevirerek hasara bakmakla aynı şeydir. Aktivizm tek başına umut üretebilir çünkü halihazırda bir alternatif teşkil eder ve kenarlardaki ya da hemen yanı başınızdaki muhteşem olasılıklara bakmak için merkezdeki yozlaşmadan yüz çevirir. Umuda dair bu düşünceler, şu ya da bu şekilde güvenceli bir varoluşu olan, karinelere dayanarak iş gören türden ilerici- ler için rahatsızlık vericidir. Bunun nedeni, bu hikâyenin onların hikâyesi olmaması ya da umudun, onlardan, çaresizliğin tale- p etmediği şeyler talep etmesidir. Bazen zafer veya olanak hikâyelerini acımasız hikâyeler olarak görürler. Püriten mira- sın bir başka kısmı da, herkes mutlu olana veya bolluk için- de yaşayana dek kimsenin bunlara sahip olmaması gerektiği inancıdır, bir tarafıyla, yoksunluğu desteklediği için hoşgörü- süzdür bu inanç, öte yandan, evrensel bir ütopya beklediği için fantastiktir. Ama neşe bir şekilde içeri sızar, bolluk davetsiz bir

şekilde katlanarak artar. Büyük insan hakları eylemcisi ve İrlanda milliyetçisi Roger Casement bundan yüzyıl önce Güney Amerika'daki Putumayo yağmur ormanlarındaki dehşet verici işkence ve soykırımı araştırmaya soyundu ve sonlanması için mücadele verdi. Günlüğündeki kayıtlar, bu iç karartıcı işi yaparken, yakışıklı yerli erkeklere hayranlık beslemek ve muhteşem renkli kelebekleri kovalamak için de vakit ayırdığını gösterir. Neşe aktivizme ihanet etmez, onu takviye eder. Ve sizi korkutmaya, yabancılaştırmaya ve yalıtmaya çalışan bir siyasetle karşı karşıya kaldığınızda, neşe başkaldırı yolunda atılacak en iyi ilk adımlardan biridir.

Gölgelerin Bir Tarihçesi

Dünyayı bir tiyatro olarak hayal edin. Güçlü ve yetkili figürler ön plandaki sahnededir. Geleneksel tarih yorumları, alışıldık haber kaynakları bakışımızı işte o sahneye dikmeye teşvik eder bizi. O sahne üzerindeki spot ışıkları öylesine parlaktır ki etrafınızdaki gölgede kalmış yerleri görmeyi engeller, bakışlarınızı öteki koltuklarda oturan insanlara yöneltmeyi, izleyicilerin dışında kalan, öteki güçlerin iş başında olduğu koridorları, sahne arkasını, dışarıyı, karanlığı görmeyi güçleştirir. Dünyanın kaderinin çok önemli bir kısmı sahne üzerinde, spot ışıklarının altında kararlaştırılır ve o sahnedeki aktörler size olan bitenin bundan ibaret olduğunu, bundan başka bir yer olmadığını söyler.

Oyunun ayrıntıları ya da sonu nasıl olursa olsun, ön planda bir trajedi sahnelenmektedir; adaletsiz güç dağılımının, izleyici olmaya razı gelen veya o dramatik durumun bedelini ödeyenlerin bilindik sessizliğinin trajedisi. Temsili demokrasinin temel fikri uyarınca izleyiciler aktörleri seçebilir ve aktörlerin de tam manasıyla bizim adımıza konuşması beklenir. Pratikte ise pek çok insan çeşitli nedenlerle bu seçime iştirak etmekten alıkonur, başka güçler -örneğin, para- o seçimi baltalar ve sahnedeki aktörlerin çoğu destek gruplarını temsil konusunda başarısız olmak için başka nedenler bulur – lobiciler, kişisel çıkarlar, uyumculuk gibi.

Dikkatinizi siyasi gücün o sahnenin dışında sarf edildiği ya da sahnede sergilenen oyunun içeriğinin değiştirildiği yaratıcı eylem sahalarına yöneltin. Göz ardı etmenizin emredildiği ya da göremeyecek duruma getirildiğiniz yerler, dünyayı değiştiren hikâyelerin çıktığı yerlerdir ve kültürün siyaseti, sıradan insanların dünyayı değiştirme gücüne sahip olduğu yer de tam burasıdır. Sokakların sahneye dönüştüğü ya da yetkili olmayan insanların aralarına katılarak planlanmış programı sekteye uğrattığı anlarda, sahnedeki aktörlerin şaşkın, afallamış yüzlerini görebilirsiniz.

Bush ve Blair hükümetleri Bağdat'ı bombalamaya başlama-
dan bir ya da iki ay önce, Jonathan Shell *The Unconquerable World: Power, Nonviolence, and the Will of the People* [Fethedilemez Dünya: İktidar, Şiddetsizlik ve Halkın İradesi] kitabını yayımladı. Kitap yeni bir değişim ve iktidar fikrinin gerekliliğini gayet etkili bir şekilde savunuyor. Kitabın en önemli değerlendirmelerinden biri, devrimde gerçekten işe yarayacak bir değişimin önce imgelemde yeşermesi gerektiği. Tarih genelde eylemin başladığı noktadan başlatılır ama Schell, John Adams'dan alıntı yaparak Amerikan Devrimi'nin halkın zihninde ve sömürgelerin birliğinde başladığını, ikisinin de düşmanlıklar baş göstermeden önce başarıldığını yazıyor. Thomas Jefferson da şu sonuca varmıştır: "(Amerikan Devrimi) 1760 ila 1775 arasındaki on beş yıllık sürede, Lexington'da tek bir damla kan dökülmeden hayata geçirilmiştir."

Bu elbette en temel, öteki her şeyin çıkış noktası olan değişimin, izi sürülmesi en güç değişim olduğu anlamına geliyor. Siyasetin fikirlerin yayılmasından ve tasarımların şekillenmesinden ortaya çıktığı anlamına geliyor. Simgesel ve kültürel edimlerin gerçek bir siyasal gücü olduğu anlamına geliyor. Ve önemli olan değişimlerin sadece sahnede, eylem şeklinde değil, sürekli izleyici ya da görgü tanığı yerine konanların zihinlerinde

gerçekleştirdiği anlamına geliyor. Esas önemli devrim, insanların imgeleminde gerçekleşen devrimdir; pek çok değişiklik ancak ondan sonra ortaya çıkar, bazen aşamalı olarak ve kolayca fark edilmeyecek şekilde, bazen dramatik ve çatışmalı bir şekilde – bir başka deyişle, devrim her zaman bir devrim gibi görünmeyebilir.

Schell'e göre Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'daki savaşı kaybetmesinin nedeni, olağanüstü askeri üstünlüğüne rağmen o ülkenin insanlarını kendi safına katamaması ve nihayetinde kendi yurttaşlarının güvenini ve desteğini kaybetmiş olmasıdır: "İnsanların siyasetle yakından ilgili ve aktif olduğu bu yeni dünyada, nihai faktör erk değil bu insanların kolektif iradesidir." Bir başka deyişle, inanç şiddetten daha etkili olabilir. Şiddet devletin elinde bulundurduğu kuvvettir; imgelem ve şiddetsizlik ise sivil toplumun kuvveti.

Schell'e göre şiddetsizlik son yüzyılda dünyada giderek güç kazanan bir kuvvet olmuş, savaş ve şiddetin karşıkuvvetini teşkil etmiş ve sıradan vatandaşlar böylece giderek daha çok güç kazanmıştır. Irak Savaşı'nın ilk bombardımanlarında Schell'in iddialarıyla dalga geçilmişti ama savaşın zamanla tam bir bataklığa dönüşmesi ve dünya çapındaki savaş karşıtlığı onu haklı çıkardı. Şiddetsizliğin yükselişini ve sadece Gandhi'nin Hindistan'ında ya da [Martin Luther] King'in Güney'inde değil, pek az insanın dikkatini çeken yerlerde de oynadığı rolün önemini tespit edince son derece umut verici bir konumda buluyor insan kendini. (Son zamanlarda şiddete başvurmayan doğrudan eylemlerle elde edilen kazanımlardan bazıları, Belgradlı öğrencilerin sokağa dökülerek gayet dirayetli bir doğrudan eylemle uluslararası güçlerin yapamadıklarını yapıp Miloşević'i devirmesi; büyük bölümü yerli halktan olan Bolivyalı köylülerin başkanı alaşağı etmesi; Porto Rikoluların ABD donanmasını Vieques'den kovması ve Meksika'da düzenlenen büyük sokak

protestolarının emekli maaşı fonlarının ve enerji yönetiminin özelleştirilmesini engellemesiydi.) Bunlar dünyayı düzeltme gücümüzü hatırlatır bize. Schell şöyle devam ediyor:

Kişilerin duygu ve düşünceleri değişir; değişmiş olanlar birbirlerinin farkına varır; cesaret bulaşıcıdır ve başkalarına da bulaşır; “olanaksız” şeyler olanaklı olur olmaz gerçekleştirilir ve bu durum, muhalifler kadar failleri de şaşırtır; sonra birdenbire, neredeyse bir düşünce -dönüşümüyle bütün bu süreci başlatan düşünce- hızıyla daha demin bunca etkili olan o eski rejim bir serap gibi söner gider.

Bu günler bir umut edebiyatı külliyatının oluşumuna sahne oluyor. 1785'te, Britanya'da köleler, eski köleler, birkaç Quaker ve yufka yürekli Protestan dışında hiç kimse, kölelik üzerine düşünmüyordu. Adam Hochschild 2005 tarihli *Bury the Chains* [Zincirleri Göm] adlı kitabında, Londra'da, şimdiki Bank metro istasyonu yakınındaki 2 George Yard adresindeki dükkanda on-on iki kişilik ilk aktivist grubun toplanmasını anlatır. Bu umut dolu birkaç insan o andan itibaren, elli yıl sonra Britanya İmparatorluğu'nda köleliğin kaldırılmasını sağlayan ve ondan yaklaşık çeyrek yüzyıl sonra ABD'de köleliğin tamamen kaldırılmasına yol açacak köleliğin ilgası hareketini ateşleyen olayları başlatmıştı. Bu hikâyenin bir kısmı birkaç kilit figürün hayal gücü ve kararlılığıyla ilgilidir. Ama bir kısmı da, yeterli sayıda insanın, kölelik kurumunun nüfuzlu savunucuları açısından kârlılığına rağmen köleliğin bir an önce sonlandırılması gereken dayanılmaz bir zulüm olduğuna inanmaya başlamasıyla ilgilidir. Argümanlar, vaazlar, başyazılar, el ilanları ve sohbetler halkın görüşünün değişmesini sağladı: kararlar ağırlıklı olarak Londra'da alındığından (görgü tanıklarının ve yurtdışındaki köle isyanlarının takviye ettiği) hikâyeler. Kölelerin maruz kaldığı zulmün büyük kısmı gözlerden ıraktı. Kölelik karşıtlığını bir davaya dönüştürmek ve zafer kazanmasını

sağlamak için hayal gücüne, empatiye ve bilgiye gereksinim vardı. O elli yılda kölelik karşıtı görüşler radikal olmaktan çıkıp statükoya dönüştü.

Bizim zamanımızda hikâyeler çok daha hızlı yayılıyor. Eşcinselliğin bir suç unsuru ve zihinsel hastalık olarak sınıflandırılmaktan çıkıp olağan bir durum, gündelik hayatın bir çeşitlenmesi olarak kabul görmesi yaklaşık kırk yıllık bir zaman diliminde başarıldı – ve bu gelişme büyük tepki çekti elbette ama gelişme karşıtı güçlü tepkiler, bütün kötücüllüklerine rağmen zamanı geriye alma veya cini şişeye sokma konusunda başarısızlığa mahkum. Anketlere bakılırsa homofobiye gençlerden çok yaşlılarda rastlanıyor; toplum zamanla homofobiden tamamen arınacak ve şu anda, nesiller değişirken arınma süreci devam ediyor. Köleliğe dair görüşlerde olduğu gibi, değişim öylesine aşamalı bir şekilde gerçekleşiyor ki sadece mahkeme kararları ve kamuoyu yoklamalarıyla ölçülebiliyor ama hava değişimi misali birdenbire gerçekleşen doğal bir geçiş olarak kabul görmüyor. Bu değişim *başarılmıştır*, aktivistler kadar, başka türlü cinsellikleri, başka türlü aileleri öne sürerek savunan sanatçılar, yazarlar, komedyenler ve film yapımcıları tarafından, onur yürüyüşlerini örgütleyenler ve yürüyüşe geçenler tarafından, açıkça gey veya lezbiyen bir yaşam süren, ailelerine ve çevrelerine açılmış milyonlarca sıradan birey tarafından, korkularını ve düşmanlıklarını geride bırakan insanlar tarafından başarılmıştır. Benzer bir biçimde, aktivizme yol açan düşünce değişimleri ve sonrasında gelen yasal değişimler, engellenmişlerin yaşamında ve haklarında düzeltme yapılmasını sağlamıştır.

Yasal kararların değişimin başını çektiği, yargıçların ve yasa koyucuların mahkeme adı verilen o tiyatrolarda kültüre yön verdiği belletilse de, bunların bütün işi, değişimi onaylamaktan ibarettir. Bunlar değişimin başladığı yerde hemen hiçbir zaman bulunmaz, sadece tamamlanma noktasında bulunurlar çünkü

neredeyse bütün değişimler kıyılardan ve köşelerden başlayıp merkeze doğru ilerler. (On sekizinci yüzyılın sonunda büyük bir azimle kölelik karşıtı mevzuatı sunan tek bir Parlamento üyesi vardı; bugünkü savaşa karşı olan sadece birkaç parlamenter ve kongre üyesi vardı ama dışarıdaki muhalefet çok daha güçlüydü.) Sahne üzerindeki figürlerin esas failer olduğu söylenebilir – ya da kuklalar, çünkü nihayetinde oyunun senaryosunun büyük bir bölümü başka bir yerde, gözlerden ırak şirketler ve seçkinler tarafından yazılıyor, bununla birlikte kamu vicdanını rahatsız eden ve statükoyu değiştiren halk hareketleri de senaryonun bir kısmını kaleme alıyor ve radikal kuvvet işte bu ihmal edilmiş yerlerde bulunuyor. Bu yerlerin dışında, bu yeni fikirlerin aktörlerin bizzat yazdıklarına inandığı ve sahnede oynadığı senaryoya dönüştükçe artık yeni sayılmadığı, merkeze giden dolambaçlı yollarda bulunuyor o radikal kuvvet. (Rivayete göre Stalin bir keresinde şöyle demiş: “Fikirler silahlardan çok daha tehlikelidir. Düşmanlarımızın silah sahibi olmasına izin vermiyorsak, fikir sahibi olmasına neden izin verelim?”)

Bu hikâyeler, bu inançlar nasıl oldu da çeperlerden merkeze taşındı? Hikâyelerin besin zinciri ya da yayılma örüntüsü gibi bir şey mi var? Hikâyelerin virüs gibi yayıldığını ya da belli türler gibi evrim geçirerek başka habitatlara ve başka formlara dönüştüğünü hayal edebilir miyiz? Hikâyelerin alev gibi yayıldığı bile söylenebilir ama yangın son derece dramatik bir olaydır, oysa hikâyeler kimse bakmazken içeri sızıverir. Moda akımlarının sokaktan, beyaz olmayan yoksul çocuklardan çıkmasının daha olası olması gibi, yeni hikâyelerin de kenarda kalmış alanlarda, ileri görüşlüler, radikaller, silik araştırmacılar, gençler ve yoksullardan -önemli olmalarına rağmen önemsizleştirilmiş olanlardan- çıkması daha olasıdır. Merkeze götürecek yollar nadiren irdelenir ya da keşfedilir, bunun bir nedeni de dikkatin ağırlıklı olarak merkezdeki sahneye yönelmiş olmasıdır.

Kıyıya köşeye itilmek, marjinalleştirilmektir; tekrar merkeze çıkmak için çabalayanlar çoğu zaman kötülenir, karalanır. Köşeler tam anlamıyla marjinaldir -onlara “marjin” denir nihayetinde- bir yandan da tehlikeli ve çirkin olarak tasvir edilirler. Son yıllarda yaşadığım en büyük şoklardan biri, İskoçya’daki bir karakoldaydı; cüzdanımı kaybettiğimi bildirmek için gittiğim karakolda kendimi aranan suçluların bildirildiği bir afişe bakarak düşüncelere dalmışken buldum: bunlar tecavüzcü veya katil değil, Sermaye Karşısı Karnaval gibi gösterilerde ve işlerin olağan akışını sekteye uğratan eğlencelerde aktif rol almış, sıradışı saç kesimleri ve piercing’leri olan gençlerdi. Devlet açısından en büyük tehdidi oluşturan suçlular bunlar mıydı yani? Demek ki devlet kırılıyordu, biz güçlüydük.

Bu günlerde, gerçek içeriği nahoş ve rahatsız edici olabilecek korkuların yer değiştirerek yansıtıldığı kolay hedefler için “güvenli tehlikeler” terimini kullanıyorum sık sık. ABD’de, Bush yönetimi, anaakım medya ve pek çok belediye başkanı ve emniyet müdürü, Birinci Anayasa Değişikliği’nin güvenceye aldığı söz söyleme, toplanma ve Gandhi ve King’in şiddetsiz taktiklerine başvurma hakkını kullanan aktivistleri terörist olarak -bomba patlatan, asit saldırısı yapan, polise saldıran insanlar olarak- tanıttılar. Diğer yönetimler de -özellikle de aranan suçlu afişleri ve 1994 tarihli Ceza Yargılaması Hukuku’yla Britanya-aynı şekilde hareket etti. Bu sokak eylemcilerinin teşkil ettiği tehlikeyi bilinçli şekilde olmasa bile kasten yanlış anlıyorlar, tıpkı daha önce, insan hakları savunucularına, kadınlara oy hakkı isteyenlere ve kölelik karşıtlarına zulmederken yaptıkları gibi. Bu insanların statükoyu tehdit ettiklerini kabul etmek öncelikle bir statüko olduğunu, ikincisi bu statükonun adaletsiz ve gerekçesiz olduğunu ve üçüncüsü, tutkulu insanlar ve şiddete başvurmayan hareketler tarafından değiştirilebileceğini kabul etmektir. Bunu kabul etmek, devlet erkinin sınırlarını ve

meşruluğunu kabul etmektir. Bu durumda aktivistleri marjinalleştirmek -cani suçlular kadar tehlikeli, kenarda köşede kalmış ayaktakımı olarak resmetmek- yeğdir. Statüko açısından gerçek bir tehdit teşkil eden şey işte böyle bir başka “güvenli korku”ya dönüştürülür. Marjinlerin gücü ve meşruluğu işte böyle inkâr edilir. Spot ışıkları altında duranlar inkâr eder bunu ama onlara inanmak zorunda değilsiniz.

Ben eskiden onlara inanırdım. Bir zamanlar son derece uzaktaymış gibi görünen şeylerin nasıl geçip gittiğini düşününce, bir zamanlar, bundan yaklaşık on beş yıl önce, üniversite kampüslerinde Apartheid karşıtı hareket dahilinde kurulan gecekondu mahallelerini andıran kampları içten içe küçümsediğimi, marjinleri nasıl da hiçe saydığımı hatırlayıp utanıyorum. İnsanların bu kadar uzakta olup biten, kemikleşmiş bir durumu protesto etmelerini beyhude buluyordum. Ama sonra üniversite fonlarının Güney Afrika’yla iş yapan şirketlerin elinden alınması, yaptırım hareketinin önemli bir parçası haline geldi ve yaptırım hareketi Apartheid’in sonlandırılmasını teşvik etti. Henüz olmamış olaylar olanaksız görünür; gelip geçtiğinde ise geçmişin bir parçası olur ve kaçınılmaz bir şeye dönüşürler. 1900’de kadınlara oy hakkı tanınması devrimci bir şey gibi görünüyordu; şimdi, kadınların oy hakkı olmaması gerektiğini savunan bir kişi zırdeli muamelesi görür. Ama kimse, kendilerini iktidar merkezlerinin kapılarına zincirleyen, Bond Street’te camı çerçeveyi indiren, aylarca hapis yatan, açlık grevindeyken zorla beslenen ve basında şeytanlaştırılan eşitlik eylemcilerine dönüp de özür dilememiştir.

Pennsylvania’da tüzel kişiliğin -ABD’de şirketlere tehlikeli ve demokratik olmayan bir dizi hak tanıyan yasal statü-kaldırılması için uğraşan bölgeler hakkında yazılmış nefis bir yazı okuduğumda yine bunları düşündüm. Zamanla merkeze kayması muhtemel fikirlerden biri bu, ama on yıl sonra *Time*

dergisi demokrasiden bir tür şirketler monarşisine geçişi sorgulayacak olsa veya *New York Times* şirket hegemonyasını gerekçelendiren hukuki ilkelerin bozulmasını haber yapacak olsa, kimse dönüp de bu konuyu zamanından önce savunduğu için biber gazı yiyen bir grup radikal profesöre veya pejmürde anti-kapitalist eylemciye teşekkür etmeyecek. Senato’da veya ulusal TV kanalında birinin çıkıp, “Bizler üst konumlarda hiçbir şey göremezken, en alt kesimlerdeki o ucubeler geleceği gördü,” diyeceği günler gelmeyecek. Aksine, tüzel kişiliğin tehlikeleri sağduyunun gereği olacak, zaten hep bilinen bir şey olarak kabul edilecek. Uzun lafın kısası, hikâyeler gizlice bir yerden bir yere taşınıyor. Şimdi inandığımız her şeyin sadece sağduyunun gereği olduğu ya da hep bildiğimiz bir şey olduğu varsayımı, görünüşü kurtarmanın bir yolu. Bir yandan da, bir hikâyenin ve hikâye anlatıcısının gücünü, çeperlerdeki gücü ve değişim potansiyelini unutmamanın bir yolu.

Otuz yıl önce Edward Abbey, kahramanın Colorado Nehri’nin Grand Canyon’a akmasını engelleyen büyük çöl barajı Glen Canyon Dam’i havaya uçurduğu *The Monkey Wrench Gang* adlı bir roman yazdı. O zamanlar barajı ortadan kaldırmak taşkın bir fikirdi ama roman *Earth First!* adında bir radikal çevreci örgütün doğmasına yol açtı. Grup 1981’de, üzerinde devasa bir yerçatlağı resmi olan üç yüz fut uzunluğunda bir plastik levhayı barajın duvarlarından aşağı sarkıtarak varlığını duyurdu ve o andan sonra baraj bir daha gözlere asla o kadar ebedi, o kadar sabit görünmedi.

Yakınlarda, 1956 ve 1963 yılları arasında inşası büyük tartışmalara yol açmış barajı yıkma fikri giderek daha makul ve daha olası görünüyor (küresel ısınmanın veya uzun vadeli bir kuraklığın barajdaki su seviyesini yüzde 37 kapasitesine indirmiş olmasının da bu değişimde etkisi var elbette.) ABD’de daha küçük boyutta 145’ten fazla baraj boşaltıldı ve Avrupa’da da

barajlar yıkıldı; yeni dönem sessiz sakin gelmeye başladı. Çin ve Hindistan'daki devasa yeni barajlar ise bürokratların zaten geçmiş veya geçmekte olan bir döneme yetişme çabaları.

Dostum Chip Ward *Hope's Horizon* [Umudun Ufuku] kitabında, Glen Canyon Dam'ın boşaltılmasının giderek daha çok destek görmesini de ele alıyor. Eğer bu hayata geçirilirse, ezelden beri iyi bir fikir olduğu düşünülecek ve bu fikri ilk benimseyenler, çılgın, aşırı ve pratik olmayan hayalciler oldukları için unutulacak. Merkezdeki hiç kimse, şimdi kötü bilim ve kötü mühendislik gibi görünen şeyleri destekledikleri günleri hatırlamayacak; sadece birkaçı ırk ayrımcılığını ve ırklar arası evlilik yasağını destekledikleri günleri anımsayacak. Onların uğradığı bellek kaybı, daimi bir değişim içinde olduğunu teslim etmeye yanaşmadıkları bir toplumda kendi meşruluklarından şüphe duymamaları için elzem.

Chip geçenlerde bana şöyle yazdı:

Bir aktivist olarak, ihtilafa yol açan ve erk sahiplerini tehdit eden bir hikâyeyi önce statükoya meydan okuyan, herhangi bir alternatif haftalık gazetede çalışan, risk almaya daha yakın bir genç gazeteciye vererek "aşılamanın" gerekli olduğunu gördüm. Bu besin zincirinin bir sonraki adımı bir radyo kanalı olabilir. Hikâye yayınlandıktan ve ödev tamamlandıktan sonra, eğer kimseye dava açılmamışsa, köklü bir gazetenin bir muhabirine yazı yazdırabilirim ya da televizyon habercisini habere yönlendirebilirim. Bunun bir nedeni de, gazete muhabirlerinin, reklamverenlere ve çıkacak hikâyede eleştiriye hedef olabilecek tiplerle golf oynayan kurumsal tiplerin gözünün içine bakan takımelbiselilere hesap veren ürkek editörleri ikna etmek zorunda olması.

Bu kesinlikle bir besin zinciri ama belki de tersine işleyen bir besin zinciri çünkü Chip'e göre televizyon kanalları alternatif medyanın dışkılarından besleniyor.

Chip bir tesadüf eseri Utah'a taşındı ve zamanla eyaletin en güçlü çevreci aktivistlerinden biri oldu çünkü Ed Abbey'nin *Desert Solitaire* kitabını okuyan kayınbiraderi oraya taşınmıştı ve kırmızı kayalı kanyonların ne kadar muhteşem olduğunu anlatıp duruyordu. Böylece, daha önce aktivistlikle pek alakası olmayan (ve ırk ve göçmenlik hakkında basbayağı ahmakça fikirleri olan) Abbey zamanımızın en ateşli aktivistlerinden birinin harekete geçmesinde önemli bir rol oynamış oldu.

Abbey'nin ilham kaynağı olduğu grup da Earth First! grubunun Britanya dalına ilham verdi, bu dal da Britanya'nın yakın tarihinin belki de en başarılı doğrudan eylem kampanyası olan, 1990'ların ortasındaki güçlü otoban karşıtı harekete dönüştü. Beş yüzden fazla otoban inşaatı planı iptal edildi. Ve otoban karşıtı hareketten Sokakları Ele Geçir hareketi doğdu; bu hareket 1990'ların sonunda Kuzey yarıkürenin şirket küreselleşmesi karşıtı harekete katkıda bulunmasını sağlayan yaratıcı taktik ve tutumların büyük bölümünün fitilini ateşledi ve aktivizmin yüzünü değiştirdi. Abbey'nin kitapları bu dönüşümlerin tek tohumu değildi ve etkisinin izini sürebilmemizin nedeni de çok gölgede kalmamış olmaları; bu kitapların dışında, değişime yol açan sayısız başka kaynak var.

Hikâyeler gölgelerden spot ışığına çıkar. Ve sahnede bizim güçsüzlüğümüzün dramı sunulsa da, gölgeler gücümüzün sırlarını içerir. Bu kitap, gölgelerin, içinde umut barındıran karanlığın kitabı. Şimdiki ânın tarihini, seçimle veya savaşla değil, bu binyılda gölgelerden çıkıp gelen bir dizi sürprizle başlatmak istiyorum.

Milenyumun Varışı: 9 Kasım 1989

Berlin Duvarı'nın inşa edildiği yılın yazında, Amerika Birleşik Devletleri'yle SSCB arasındaki Soğuk Savaş'ın gölgesini düşürdüğü bir dünyaya doğdum. O zamanlar pek çok kişi nükleer savaşın eli kulağında olduğunu, böyle bir savaşın dünyanın sonunu getirebileceğini düşünüyordu. İnsanlar dünyanın sonunu hayal etme konusunda her zaman iyi bir performans sergilemiştir, ki dünyanın sonunu hayal etmek, sonu olmayan bir dünyada değişime götüren tuhaf tali yolları hayal etmekten çok daha kolaydır. Altmışlı yılların başında uluslararası siyaset bir çıkmaza girmiş gibiydi ama diğer alanlarda her konuda bir kıpırtı söz konusuydu. İnsan hakları hareketi statükoyu krize sürüklemiş durumdaydı ve bu kriz sadece göstericilerle uğraşmakla görevli memurları değil, vicdani bir uyanma yaşayan ya da sabrı tükenmiş Amerikalıları da vurmuştu.

O yıl, ülke çapında yüz kadar topluluğa üye olan yüz bin kadının eşzamanlı bir günlük grev ilan edip çok yakında ortaya çıkacak kadın hareketini de önceden canlandıran nükleer karşıtı bir barış hareketi başlatmasıyla Barış Yanlısı Kadınlar Grevi'nin temelleri atıldı. Aynı yıl, Cesar Chavez, Kaliforniyalı tarım işçilerini sendikalaştırma girişiminde bulunmak amacıyla toplumsal örgütlenme alanındaki işinden istifa etmeyi planlıyor, bilim yazarı Rachel Carson, 1962'de yayımlanan, tarım ilaçlarının bütün zararlarını gözler önüne serdiği çığır açan *Silent Spring* kitabının son sayfalarını kaleme alıyordu. İnsan hakları

hareketinin sadece belirli kazançlarla kalmayıp ırk ve adalet tasavvurlarında da büyük bir dönüşüme yol açmış olması gibi, Carson'ın kitabı da DDT'nin Amerika Birleşik Devletleri'nde yasaklanmasını -bu yasak sayesinde çok sayıda kuş türünün soyunun tükenmesi süreci tersine döndürüldü- sağlamakla kalmadı, doğanın cansız nesnelerden değil, birbirini etkileyen, birbiriyle bağlantılı sistemlerden oluştuğunu savunan dünya görüşünün popülerleşmesine yol açtı; bu dünya görüşü bir süre sonra ekolojik görüş olarak anılacaktı. Ekolojik fikirler anaakıma yavaş yavaş sızarak yeryüzüne ve yeryüzünde yaşanan süreçlere, ateşe, suya, havaya, toprağa, türlere, karşılıklı bağımlılıklara, biyolojik çeşitliliklere, nehir havzaları arasındaki setlere, beslenme zincirlerine (bu sonuncular da yakın zamanda ortak söz dağarına dahil olmuştur) dair bütün tasarımları dönüştürdü. 1962'de, ABD'deki öğrenci hareketinin kilit örgütü olan Demokratik Toplum Yanlısı Öğrenciler kuruldu ve çevre hareketi kamu imgeleminde ve kamusal söylemde önemli bir yere sahip oldu.

Irksal profillemeye, nefret suçu, ev içi şiddet, cinsel taciz, homofobi ve başka dışlama ve baskılama biçimleri söz konusu olduğunda müracaat edilecek mercilerin görece az olduğu ya da hiç olmadığı, genelde bu durumları karşılayacak sözcüklerin bile bulunmadığı bir dünyaya doğdum ben. O zamanlar da şimdiki gibi kendini demokrasinin kalesi olarak gören ülkemde Sarmaşık Ligi üniversitelerinden bazıları kadın öğrenci kabul etmiyordu, Güney'deki yüksekokulların birçoğuna sadece beyazlar girebiliyordu ve çok sayıda seçkin kurum Yahudilere hâlâ yasaktı. Pek çok eski yaşam modelinin hızla ortadan kaybolmasına rağmen din, cinsellik, yaşam düzenlemeleri, gıda ve tüketim modelleri hakkında alınacak kararların kapsamının çok daha dar olduğu bir dünyaydı bu. El değmemiş araziler, aile çiftlikleri, küçük işletmeler, bağımsız medya, yerel adetler ve

yerli halk pratikleri, bir patlamayla korporatif küreselleşmeye dönüşecek homojenleştirme, birleştirme ve ticarileştirme süreçlerine mağlup oluyordu ve bu imhalara direnişin öncülleri hâlâ büyük ölçüde ilkel bir haldeydi. En siyasal romanını, “Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü,” sözleriyle açan Dickens’ın da net bir şekilde gördüğü üzere dünya işte böyle değişir. Genelde durum budur.

Şimdi “altmışlar” adıyla anılan şey karışık bir miras ve çok sayıda bölünme bıraktı ardında. Ama her şeyi sorgulamaya açtı ve sonrasında gelen bütün değişimlerin en temel ve en yaygın olanı, otoriteye duyulan inançta yaşanan değişimmiş gibi görünüyor: hükümetlerin, ataerkinin, ilerlemenin, kapitalizmin, şiddetin, beyazlığın otoritesine. Yanıtlar -alternatifler- her zaman net veya basit değildi ama sorular ve sorgulama yine de önemliydi. Burada en önemli şey, bu değişimlerin derinliğini, Soğuk Savaş’ın tam ortasındaki o sıcak günlerden sonra ne kadar yol kat ettiğimizi hissetmektir. Olağan açıdan bakıldığında, bundan birkaç on yıl önce, gündelik rollerde, düşüncelerde, pratiklerdeki en cüretkâr bilimkurguların bile öngöremediği değişimleri hayal etmektense dünyanın sonunun hayal edildiği, o zamanlar tahayyül edilemeyecek kadar karanlık görülen bir gelecekteyiz şimdi. Belki de bu değişimlere bu kadar kolay uyum göstermemeliydik. Bunlara her gün hayret ediyor olsaydık çok daha iyi olurdu.

Ben Berlin Duvarı’nın dikildiği yıl doğdum ve bundan yirmi sekiz yıl sonra, 9 Kasım 1989’da yıkılışının canlı kaydını izlerken ağladım. O muazzam duvar, tıpkı Soğuk Savaş gibi sonsuza dek var olacaktı gibi gelmişti ve duvarı aşarak öbür tarafa akın eden Doğu Almanyalılar ve sokaklarda kutlama yapan insanlar şaşkın, keyifli, tahayyül edilemeyecek derecede duygulanmış

görünüyordu. Doğu Almanyalı yetkililer duvarın iki tarafına düzenli geçişe izin vermişti, duvarın bir sınır olarak tamamen ortadan kaldırılmasına değil. Duvarın iki tarafında da inanılmaz sayıda insan yığılınca muhafızlar denetim yapmaktan tamamen vazgeçti. Arzu veya umuttan başka bir silahları olmayan insanlar duvarı yıktı. Çok büyük olanaksızlıklar karşısında kararlılıkla yoğrulmuş değişim bir mucize sayılabilirse eğer, bir mucizeler yılıydı ve belki de 1848'dekinden daha büyük, 1775'ten veya 1789'dan çok daha büyük bir devrimler yılıydı. Mayıs ayında Tiananmen Meydanı'nda öğrenciler Çin hükümetinin otoritesine ilk kez doğrudan meydan okuyan bir eyleme başladı ve nihayetinde yenilmiş olsalar da, bir devrimler veya aydınlanmalar dizisinin ilk halkasını teşkil ediyorlardı. 1989'un sonunda Nelson Mandela Güney Afrika'da yaklaşık otuz yıldır hapis tutulduğu cezaevinden çıkarılıp serbest bırakıldı.

O yılın sonbaharında Orta Avrupa'da Polonya, Doğu Almanya, Macaristan, Çekoslovakya (daha sonra barışçıl bir şekilde Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olmak üzere ikiye bölündü) devletleri, dünyanın başka bölgelerinde şekillenmiş şiddet dışı tekniklere başvurarak neşeye ve cesaretle birbirinin peşi sıra özgürleşti. Sovyet Bloğu'nun yıkılmasının hemen ardından Sovyetler Birliği de yıkıldı ya da halkın isteğiyle ve o zamanki olağandışı devlet başkanı Mihail Gorbaçov ve iktidarı bırakma iradesi liderliğinde dağıtıldı. Sovyetler Birliği, 1991 Noel'inde yaşama veda etti. O yılın Haziran ayında, on yıllık özenli bir ön hazırlık sonunda özgür seçimlerin yapıldığı Polonya'daki Dayanışma Hareketi başta olmak üzere devrimler giderek daha gözüpük bir hal alan demokratik örgütlenmeler sonucunda ortaya çıktı. Fakat bazı devrimler daha şaşırtıcı, daha kendiliğindendi. Sokaklardaki yürüyüşler, insanların yurttaşlık haklarını kullanma konusundaki ısrarı, sesi kısılmışların aniden sesini çıkarmaya başlaması, dünya düzeninin çöküşün eşiğinde gibi görüldüğü

bir anda merkezi önemde eylemlerdi. Doğu Avrupa'da yaşayan insanlar, gerçekten özgürmüş gibi davranarak özgürleştiler.

Geleceğe götüren yol genelde geçmişten geçer. Macaristan ve Çekoslovakya'da siyasal şehitler anısına düzenlenen büyük yürüyüşlerin yaşayan insanları özgürleştiren şiddetsiz devrimlere dönüşmesi de böyle oldu. Siyasete götüren yol genelde kültürden geçer. Örneğin, 1976'da Çek müzik grubu *The Plastic People of the Universe*'e yapılan zulüm, o yılbaşında tedavüle sokulan ve imzacılarından bir bölümünün 1989'da kilit roller oynadığı muhalif manifestoya, Charter 77'ye yol açtı. Charter imzacısı ve oyun yazarı Vaclav Havel, komünizm sonrası Çekoslovakya'nın başkanı olmadan çok uzun zaman önce şöyle bir açıklama yaptı: "Olanlar beklenmedik değildi ama bu izlenimin oluşması anlaşılır çünkü buna yol açan maya o 'gizli alan'da, olayları kayda geçirmenin ya da çözümlemenin gayet güç olduğu yarı-karanlıkta ortaya çıktı. Charter'ın ortaya çıkışını öngörme ihtimali, şimdi bizi nereye götüreceğini öngörme ihtimali kadar düşüktü."

Amerika'nın güney bölgelerinde Afrika ve İskoçya-İrlanda müzik geleneklerinden rock and roll'u doğuran ve sonra onu bütün dünyaya yayan, böylece bir zamanlar sadece Güney bölgesine özgü olan bir sesi Avrupa'nın doğusunda muhalefetin esaslarından biri haline getiren bir o kadar tuhaf yörünge de takip edilebilir. Ya da Thoreau'nun, köleliğin kaldırılması taraftarlarının, Tolstoy'un, kadınlara oy hakkı verilmesi mücadelesi verenlerin, Gandhi'nin, Martin Luther King Jr.'ın ve daha pek çoklarının yüzyıldan uzun bir süre boyunca, daha sonra dünyanın her bölgesinde özgürleşmenin standart aracı haline gelecek bir sivil itaatsizlik ve şiddetsizlik öğretisi geliştirdikleri o sekmeli yörünge. Atom bombaları yirminci yüzyılın en kötü icatlarıysa, bu pratik de o bombaların antitezi ve yüzyılın en iyi icadıdır. Belki müzik de onlardan sayılmalıdır. (Hem yurttaş

hakları hareketinin hem de rock and roll'un Afrikalı-Amerikalı Güney'den çıkarak dünyayı değiştirmiş olması bütün o yoksulluk ve baskı altındaki şaşırtıcı, direngen zenginliğe işaret eder ve bir kez daha tarihin tuhaf işleyiş yollarını akla getirir.) İçinde yaşadığımız yeni çağ 1 Ocak 2000 (ya da takvim konusunda müşkülpesent olanlar için 2001) gibi olaysız bir günde ortaya çıkmadı. Aşamalar halinde ortaya çıktı ve hâlâ doğmakta ama bu beş tarihin her biri -1989, 1994, 1999, 2001, 2003- bir doğum sancısını, kriz durumunda ortaya çıkan bir şeyi teşkil ediyor. Milenyum uzun süre bir varış anı, zamanın sonu olarak beklendi ama aslında bir tür başlangıçtı; giderek daha tanınır hale gelen ama henüz adı koyulmamış, yine de tanınmayan bir şeyin başlangıcı, umut için yeni bir zemin.

Milenyumun Varışı: 1 Ocak 1994

1994 yılbaşında yerli erkek, kadın ve çocuklardan oluşan bir gerilla ordusu, Meksika'nın en güneyindeki Chiapas dağlık bölgesindeki Lacandon ormanından inip ani bir saldırıyla altı kasabayı ele geçirdi ve dünyayı hayretler içinde bıraktı. Yirminci yüzyılın başında isyan etmiş bir başka Meksika yerlisinin, Emiliano Zapata'nın anısına kendilerine Zapatistalar, benimstedikleri felsefeye de Zapatismo adını vermişlerdi. O sırada Sovyet Bloğu'nun düşüşü kapitalizmin zaferi olarak sunuluyordu: "serbest piyasanın" demokrasi ve özgürlükle aynı anlama geldiğini ve 1990'ların neoliberalizmin yükselişine sahne olacağını iddia eden kapitalistler ellerini iyice güçlendirmişlerdi. Zapatistalar Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması NAFTA'nın yürürlüğe girmesiyle ABD, Meksika ve Kanada sınırlarının açıldığı günde isyan etmeyi seçtiler. Geçmiş on yılın açıkça gösterdiği şeyi görmüşlerdi: NAFTA yüzbinlerce küçük ölçekli Meksikalı çiftçi ve onlarla birlikte kırsal ve geleneksel yaşamın önemli bir parçası için ölüm fermanı anlamına geliyordu.

Zapatistalar baş döndürücü bildiriler ve manifestolar aracılığıyla dördüncü dünyanın doğduğunu ve neoliberalizmi radikal bir şekilde reddettiklerini duyurdular. Hiçbir zaman kayda değer bir askeri güç teşkil etmemişlerdi ama entelektüel güçleri ve imgelemleri muazzamdı. Radikal tarihçi ve aktivist Elizabeth Martínez'in ifadesiyle, "Zapatismo bir öncü partinin insanları yönlendirmesi fikrine itiraz eder. Müşterek halk iktidarının,

tabancı özerkliğin olumlamasıdır... Zapatistalar iktidarı almaya değil, çeşitli mücadele biçimleriyle iktidarı sivil topluma iade edecek büyük bir harekete katkıda bulunmaya niyetlendiklerini söylerler.” Belirli bir devrimi harekete geçirmek için değil, tabiri caizse, devrimlerin yapısında bir devrime yol açmak için gelmişlerdi. İktidar dinamiklerini, önceki devrimleri, kapitalizmi, sömürgeciliği, militarizmi, cinsiyetçiliği, ırkçılığı, bazen Marksizmi eleştirdiler, bir yandan da her edimde, her harekette çok çeşitli güçlerin ve gündemlerin karşılıklı etkileşim halinde olduğunu teslim ettiler. Basitçe sosyalist olarak nitelenemezlerdi çünkü eski devlet sosyalizmi vizyonunu neoliberalizmin sorunlarına bir çözüm olarak görmüyorlardı. Kadınların tam ve eşit haklara sahip olduğunu savunuyor, bir hakkın elde edilmesi için bir başkasının feda edildiği veya ertelendiği bir devrim yapmayı reddediyorlardı. Devrimlerini ihraç etmeye girişmek yerine başkalarını bu devrimin kendi yerel versiyonunu bulmaya davet ediyor, encuentro adını verdikleri karşılaşmalar -konferanslar, *communiqués*, ulaklar ve yazışmalar- aracılığıyla yaşadıkları ormanlık bölge ve köylerden dünyayla sohbet ediyorlardı. Geri kalan bizler için Zapatistalar tam bir sürprizdi; en marjinal, en gözden kaçmış yerin bir gecede dünyanın merkezi haline gelebileceğini gösterdiler.

Değişimi sadece talep etmiyor, onu cisimleştiriyorlardı; bu halleriyle, değişimi hayata geçirme konusunda zaten başarılı olmuşlardı. “Todo para todos, nada para nosotros,” şiarlarından biridir –“herkes için her şey, bizim için hiçbir şey.” Meksika hükümetiyle giriştikleri mücadeleleri kazanmaktan çok, onlardan sağ çıkmış olsalar da, dünyanın her yerindeki aktivistler için olağanüstü ihtimalleri serbest kıldılar. Silahlarla yürütülen fiziksel eylemle kelimelerle, imgelerle, sanatla, iletişimle yürütülen sembolik eylemler arasındaki karşılıklı etkileşimi idrak etmişlerdi ve bu sembolik eylemlerle, ellerindeki yetersiz

şiddet kapasitesiyle asla kazanamayacakları şeyler elde ettiler. Zapatistalar savaşta askerler değil de bir geçit alayındaki aktörlermiş gibi silah niyetine silah şekli verilmiş odun parçaları taşıyorlardı. Bu ustalıklı geçit alayıyla Meksika sivil toplumunun ve dünyanın her tarafındaki aktivistlerin gönüllerinde ve imgelemlerinde taht kurdular.

Başlarına geçirdikleri kar maskeleri ve bandanalarla dağlardan inen Zapatistaların büyük bölümü ufak tefek ve kara gözlüydü ama sözcüleri uzun boylu, yeşil gözlü, çok sayıda dil konuşan ve başındaki kar maskesini çıkarmayan, ağzındaki piposunu düşürmeyen bir entelektüeldi. 1994'ten çok uzun zaman önce campesino'ları özgürleştirmek için harekete geçen ve başlangıçta benimsediği konvansiyonel solcu ideolojiden uzaklaşıp zamanla özgürleşen Subcommandante Marcos, yeni bir söylem türünün bestecisidir. Çünkü Marcos'un sözü zamanımızın en büyük edebi seslerinden biridir ve yazıları yeni bir mecra olan internet üzerinden dünyaya yayılmıştır. Sözcükleri sadece kendi fikirlerini dile getirmiyor, -nihayetinde, bir ast, bir subcommandante olduğunu savunuyor, maskesini asla çıkarmıyor ve hep anonim kalıyordu- bu sözlerin öngördüğü her şeyi hayata geçiren bir topluluğun fikirlerini ifade ediyordu. Bir topluluğun borazanı işlevi gören tek bir ses, düşüncelerle edimler arasındaki boşluğu kapatacak bir köprü oluşturan bir yazardı.

Zapatista araştırmacısı ve aktivist Manuel Callahan, Zapatistaların, zamanı geriye sararak yerli halklara özgü çoktan kaybedilmiş bir rüya zamanına dönmek için değil, geleceğin gelişini hızlandırmak için ortaya çıktıklarını vurguluyor: "Biz yerli halklar, saati kurmak ve böylece mümkün olan tek yarını, kapsayıcı, hoşgörülü ve çoğulcu bir geleceği güvence altına almak için geldik," demişti Marcos. "Biz yerli halklar, bunu başarmak için, bizim yürüyüşümüzü insanlığın yürüyüşünün saati haline getirmek için henüz yazılmamış olan sayfaları okuma

sanatına başvurduk. Çünkü yerliler, Meksikalılar ve her şeyden önce insanlar olarak bizi canlandıran rüya budur. Biz mücadelelerimizle, dün toprağa ekilmiş olan, bugün toprağı sürülen ve ancak mücadele edilirse, yani hayal kurulursa hasat edilebilecek geleceğı okuyoruz.”

Marcos, bir başka yerde, pek alışık olmadığımız bir tavırla, Zapatistaların ne olduğunu değil de ne olmadığını doğrudan tanımlıyordu.

başlangıçtaki ordu izlenimi nedeniyle silahlı bir askeri yapıya dönüşerek kalıcı olursa başarısızlığa mahkum olur. Dünya hakkında alternatif birtakım fikirler, dünya karşısında alternatif bir tutum olarak başarısızlığa mahkum olur. Bunun dışında başına gelebilecek en kötü şey, iktidara gelmek ve devrimci ordu olarak yerleşmektir. Bu bizim için bir başarısızlık sayılır. Altmışlarda ve yetmişlerde ulusal özgürleşme hareketleriyle birlikte ortaya çıkan siyasal-askeri örgütler açısından başarı sayılan şey bizim için bir fiyasko olurdu. Bu tür zaferlerin, başarı maskesi ardında gizlenmiş büyük başarısızlıklar veya yenilgiler olduğu görüldü. Nihayetinde iki hegemonya arasındaki ihtilafa dönüşen her durumda, halkın, sivil toplumun rolü her zaman çözümlenmeden kalmıştır.

George Orwell’in, İspanya İç Savaşı’na katılımını ve anarşistlerle komünistler arasındaki iç kavgaların, savaşın galibi olan Faşistlere (faşistler Hitler ve Mussolini’nin yardımıyla savaşı kazandı ama ebediyen muzaffer kalmadı: İspanya, Franko ölür ölmez, 1975’te hızla demokrasiye döndü) direnişini nasıl baltaladığını anlattığı *Katalonya’ya Selam* kitabında muhteşem bir pasaj vardır. Herhangi bir siyasal kanadın kurallarına tam anlamıyla biat etmeyecek kadar katı bir dürüstlüğü vardı Orwell’in; ideolojilerin kusurlarını hiç sektirmeden kaydediyordu – ideoloji ve retoriğin sınırsız uçuşa geçmesine elverişli bir soyutlama düzleminde düşünmesi imkânsızdı adeta. Orwell, Faşistlerle

Kral'a sadık anarşistler arasındaki siper savaşını aktarırken, iki tarafın karşılıklı attığı sloganları anlatır. Anarşistler, Orwell'in sözleriyle, "faşist askerlere, uluslararası kapitalizmin uşağı olduklarını, kendi sınıflarına karşı savaştıklarını vs. vs. açıklayan, devrimci hislerle yüklü sloganlar atıyor ve onları bizim tarafımıza geçmeye çağırıyorlardı... Bunun bir şekilde etkili olduğundan emindi herkes, bu sloganların Faşistler tarafındaki kaçaklarda kısmen de olsa payı olduğunda hemfikirdi."

Orwell kendi cephelerinde karşı tarafa en çok bağırان adamın sanatını icra eden bir sanatçı olduğunu söyler.

Bazen devrimci sloganlar atmak yerine, karşıdaki faşistlere onlardan çok daha iyi beslendiğimizi söylerdi. Hükümetin dağıttığı kumanyayı ballandırarak anlatırdı. O ıssız vadide, "tereyağlı kızarmış ekmek!" diye bağırان adamın sesi yankılanırdı – "şimdi tereyağlı sıcak ekmeklerimizi yemeye oturuyoruz!" Bizim gibi, onun da son haftalarda ya da aylarda tereyağı görmediğine emindim ama o buz gibi gecelerde tereyağlı kızarmış ekmek haberinin faşistlerin büyük bölümünün ağzını sulandırdığına şüphem yok. Yalan söylediğini bilmeme rağmen, benim bile ağzımın suları akıyordu.

Siperde düşmana kızarmış ekmekle nispet yaparken kullanılan, sadece lafzi bir anlam taşımayan, ideolojiden çok daha zengin bir ruhu olan, bir emir veya kınamadan çok bir davet olan bu oyunbaz dil, dönemimize özgü siyasal söylemleri önceden şekillendirmiştir. Kızarmış ekmek diye bağırان İspanyol'un yalan söylemediği, aksine şiir yazdığı, sipere özgü bir edebiyat yaptığı, sanat yapmak için propagandayı aştığı söylenebilir. Acaba demek istediği şu muydu: Anarşistler faşistlerden çok daha insaniydi çünkü siyasal retorığın soyutlamalarının altında somut, gerçek, bedensel arzular bulunduğunu görmüşlerdi, çünkü doğaçlamaya ve oyunbazlığa, hazzı ve bağımsızlığa yer bırakmışlardı. Tereyağlı kızarmış ekmeğe dair anarşist retorik Marcos'un

çağrıştırma, tasvir etme, mesel ve paradoks dilidir, şeyleri -kuşları, ekmeği, kanı, bulutları- tasvir eden sözcüklerle, yürekten gelen, sevgiye, haysiyete ve özellikle umuda dair sözcüklerle örülü bir dildir. Bu dilin mizahı ironileri, imkânsızlıkları ve oransızlıkları teslim eder. Küreselleşmenin bir araya getirdiği muazzam adsız hareketin, dogmalar kadar katı olmayıp sanat gibi esnek imgelemelerin harekete geçirdiği bir hareketin veya hareketlerin dilidir.

1 Ocak 1996'da Lacandon Ormanı'ndan Dördüncü Deklarasyon yayımlandı. Bir bölümünde şöyle yazıyordu:

Tarih diye yeni bir yalan yutturuluyor bize. Umudun yenilgiye uğradığı yalanı, haysiyetin yenilgiye uğradığı yalanı, insanlığın yenilgiye uğradığı yalanı... İnsanlık yerine borsa endekslerini sunuyorlar bize. Haysiyet yerine sefaletin küreselleşmesini sunuyorlar bize. Umut yerine boşluk sunuyorlar bize. Yaşamın yerine Terör Enternasyonalı sunuyorlar bize. Neoliberalizmin temsil ettiği Terör Enternasyonalı yerine bir Umut Enternasyonalı yükseltmeliyiz. Sınırlar, diller, renkler, kültürler, cinsiyetler, stratejiler ve düşünceler ötesinde, yaşayan bir insanlık tercih eden herkesin birliğini yükseltmeliyiz. Umut Enternasyonal. Umut bürokrasisi değil, bizi yok eden şeyin tam ters imgesi olan, dolayısıyla ona benzemeyen bir imge. Yeni bir simge benimsemiş veya yeni giysiler giymiş bir iktidar değil. Bir çiçek, evet, umut çiçeği.

Zapatista ayaklanması devrimin pek çok türüydü; suya atılan ve dalgaları dışa doğru yayılmaya hâlâ devam eden bir yeşil taş, hafif tohumlarını rüzgârın alıp taşıdığı bir çiçek.

Milenyumun Varışı: 30 Kasım 1999

Yirminci yüzyılın sonuna doğru çok sayıda insan “Y2K problemi” dert etmeye başladı – bu teoriye göre, dört basamaklı yıl değişimleriyle başa çıkacak şekilde programlanmamış bilgisayarlar 31.12.1999 gününde saat gece yarısını vurduğunda kendilerini etkisizleştirecek, bel bağladığımız bütün sistemler çökecekti. Olması beklenen marazi durumun gerçekten öngörüldüğü şekliyle gerçekleşmesinin marazı gayet cazip kıldığı radikal düşünce yapısının eksiksiz bir örneği idi bu. Bu öngörü elbette gerçekleşmedi ama su ve batarya satışları üzerinde olumlu bir etkisi oldu ve o tarihten tam bir ay önce, tamamen başka türlü bir sistemik çöküş meydana geldi.

30 Kasım 1999 günü Seattle sokaklarında yürürken milenyumun çoktan varmış olduğunu düşünüyor, tam da tarihin içinden geçiyor olma bilincinin verdiği o müthiş sarhoşluğu hissediyordum. Dört bir yanımda, ızgara planlı, asfalt kaplı eski şehir merkezinin her bir kavşağı, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) toplantısını ablukaya almış insanlarla doluydu. Sendikacılar, tarım ve insan hakları aktivistleri, çevreciler, anarşistler, dini gruplar, öğrenciler ve büyükanneler, büyükbabalar vardı. WTO uluslararası ticareti denetlemek amacıyla, daha da önemlisi bu ticareti sınırlamaya ve yönetmeye yeltenen bütün güç odaklarını bastırmak ya da yasadışı ilan etmek amacıyla kurulmuştu. WTO’ya karşı çıkanlara bazen, “küreselleşmefobisi olan” veya “küreselleşme karşıtı” aktivistler denir ama, *küreselleşme*

terimi uluslararasılaşma ve sınır geçişinin pek çok türü için kullanılabilir, bizim karşı çıktığımız şey ise şirketlerin küreselleşmesi ve bu sürecin ideolojisi olan neoliberalizm ya da bazen kapitalizmin kendisidir. Dolayısıyla, bu harekete şimdi anti-kapitalizm diyenler de var ama aslında çok daha karmaşık, çok daha kapsamlı ve terimin işaret ettiğinin aksine, klasik Marksizm veya sosyalizmle o kadar da benzer değil – ben çeşitli direniş ve fikirlerden oluşan bu kümeye *küresel adalet hareketi* demeyi tercih ediyorum. Şirket küreselleşmesinde temsil edilen iktidarı özelleştirme ve pekiştirme süreçlerine odaklanıp bunlara karşı direnişi dünyayı demokratikleştirme ya da belirli bir mücadelenin çıkış noktası olan herhangi bir yeri demokratikleştirme mücadelesi olarak ele almak, hareketin esas ilkelerini özetlemenin bir yoludur.

Nihayetinde, küreselleşmenin bu biçiminde emek, çevre ve tarım koşulları bağlamında kendi kaderini yerel, bölgesel ve ulusal çapta tayin hakkı, serbest piyasanın şaibeli menfaatleri lehine, yani esasen sermayenin haklarını koruma amaçlı faaliyetlerde bulunan güvenilmez uluslarüstü otoritelerin dayatacağı menfaatler lehine askıya alınır. Yakınlarda düzenlenen bir emek forumunda, işten çıkarılmış ulusal sendika üyesi maden işçisi Dave Bevard, bu yeni dünya düzenini, “şirketlerin, şirketler tarafından, şirketler için yönetildiği hükümet biçimi,” olarak tanımladı. Serbest ticaret neredeyse bütün cephelerde, en düşük ücreti verme veya en ucuz tarımsal üretimi sağlamaya çabalarken bir yandan da sayısız cephede pek çok kayıp verilmesine yol açan “dibe doğru yarış” sürecine neden olmuştur. Bu tür hamlelerin sanayiye daha kârlı hale getirdiği savunulsa da, serbest ticaretin kârı işçilerden ve topluluklardan uzaklaştırdığını, dolayısıyla bu gruplar açısından çok daha az kârlı olduğunu söylemek daha doğrudur (bu noktada, *kâr* terimi kesinlikle tekrar tanımlanmaya muhtaçtır çünkü her türden yıkımı

kârlı bir şey olarak tanımlayan piyasaların, mutluluk, güzellik, özgürlük veya adalet şöyle dursun, kültürleri, çeşitlilikleri veya uzun süreli refahı değerlendirecek terimleri bile yoktur.)

NAFTA'nın (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) ve ilişkili küreselleşme anlaşmalarının şirketleri kayıran gündeminin en bilinen örneklerinden biri, insan sağlığında ve çevrede şiddetli bir tahribata yol açan yakıt katkı maddesi MTBE davasıdır. Bu katkı maddesi Kaliforniya'da yasaklanınca, Kanadalı Methanex şirketi kâr kaybına uğradığı için yaklaşık bir milyar dolar tazminat talebiyle ABD'ye dava açtı. NAFTA kuralları gereği, yerel yasalar şirketlerin kâr etme hakkına müdahale edemez. Su kaynaklarını zehirlmek suç sayılmaz ama zehrin serbest dolaşımını durdurma girişimine ceza verilir. Bu küreselleşmenin bir başka örneği de çokuluslu şirketlerin su kaynaklarını özelleştirme veya yabani bitkilerin ve belli bir yörede geleneksel olarak ekip biçilen bitkilerin genleri dahil olmak üzere, genlerin patentini alma girişimleri – böylece serbest ticaret adına yaşamın temel maddelerinin büyük bölümü birer meta gibi şirketlere bağlanıyor.

Genç küresel adalet savunucuları küreselleşmenin, sıklıkla dile getirildiği üzere, başka yollardan yürütülen bir savaş olduğunu bilirler. Savaşlardan nefret etmek kolaydır ama finansal manipölasyonların dolaşık düğümlerini açmak, ter atölyelerinde çalışanların veya yerinden edilmiş çiftçilerin acısını anlamak için ciddi bir tutku gereklidir. Ve bugünlerde kahramanlık belki de tam da böyle olmalıdır: ara sıra kamuoyunda gündem yaratan kahramanca eylemlerle birlikte, genelde, sırrına ermesi güç politikalara hâkim olmak için büyük bir özen ve özveriyle çalışılır, uzun yıllar boyunca tek bir dava için inatla sonuna kadar direnilir, görünmez kılınmış insanlarla duygudaşlık kurulur ve öfke adanmışlığa akıtılır. Daha önce de şirket küreselleşmesine karşı çıkmıştı elbette, bunların en bilinen örneği, NAFTA

yürürlüğe girdiği gün Zapatistalar'ın ayaklanmış olmasıdır. Ama Seattle'da, giderek artan ivme bir noktada toplandı ve görmezden gelinemeyecek bir şekilde öne sürüldü.

İktisat tarihçisi Charles Derber şöyle diyor:

Seattle'ın yol açtığı heyecan, hem ABD'de hem de dünyada yeni bir muhalefetin, belki de tamamen yeni bir siyasetin doğmakta olduğuna dair bilinçdışı bir duygudan kaynaklanıyordu... Seattle'daki ağırlıklı olarak beyaz insanlardan oluşan bir gruptu. Yine de, Hindistan'dan, Meksika'dan, Filipinler'den ve Endonezya'dan insanlar da vardı ve bu çok önemliydi. Bu insanlar ülkelerindeki nüfuzlu grupları ve kendi ülkelerinin sokaklarında protesto yapan ama Seattle'a gelememiş milyonlarca insanı temsil ediyordu. Dolayısıyla, daha büyük harekete ve bütün dünyada, küreselleşme karşıtı aktivistlerin safına geçenlerdeki artışa bakarak, bunun gerçekten çok sayıda ulusun dahil olduğu bir hareket ve muhtemelen ilk gerçek küresel hareket olduğu sonucuna varılabilir.

Alanda bulunan Fransız çiftçi ve devrimci Jose Bové de benzer bir yanıt vermişti: "Amerika'da yeni bir protesto döneminin başlamakta olduğu hissine kapıldım – bir önceki neslin hataları ve eylemsizliklerinden sonra, siyaset için yeni bir başlangıç."

Küresel adalet hareketi ilerici/radikal harekete uzun zamandır eksikliğini çektiği şeyi kattı: tek bir sektörde iyileşmeye yol açan ya da meseleleri birbiriyle karşı karşıya getiren 1970'lerin ve 80'lerin hareketlerinde tamamen eksik olan ortak zeminin, yani geniş kapsamlı bir koalisyonun temelini döşeyecek etraflı bir analiz. Elbette bunun bir nedeni de küreselleşen şirketlerin çevre karşıtı, antidemokratik olması ve daha pek çok vahşete kucak açmasıdır. Yine de küreselleşme karşıtı hareket bütün genişliği, esnekliği ve yaratıcılığıyla, Zapatistalara benzer, devrimi yeniden icat etme yolunda atılmış bir büyük adımdır. Zapatistaların dünya sahnesine adım attıkları yıl, radikal

coğrafyacı Iain Boal şu kehanette bulunmuştu: “Daha iyi bir dünya özllemi, kapanış ve dışlama alanları kadar çok sayıda direniş hareketinin hayali buluşma yerinde ortaya çıkmak zorunda kalacak. Direniş de kapitalizm gibi ulusaşırı olacak.” Bu direniş Seattle’dan önce de, Britanya’daki Sokakları Geri Al ve otoban karşıtı hareketlerinde, Fransa’da ve Hindistan’da GDO karşıtı aktivizmde, Latin Amerika’da yöresel hak hareketlerinde ortaya çıkmıştı ama ulusaşırı varlığının görmezden gelinemez hale geldiği yer ABD’nin sol üst köşesi oldu.

Sendikanın başını çektiği yürüyüşe elli bin kişi katıldı ve on bin aktivist şehir merkezindeki sokakları ablukaya alarak o günkü WTO toplantısını aksattı, nihayetinde de iptal ettirdi. Bu durdurma, yoksullaştırılmış milletlerin delegelerini ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerini WTO görüşmelerinde direnmeye teşvik etti. Bu sefer zafer -toplantının durdurulması- somut ve doğrudandı. Ama bu eylem dünyada öngörölmemiş büyük ölçekli bir isyanı ateşledi ve şirket küreselleşmesini ilk kez bir tartışma konusu haline getirdi.

Seattle’daki o iki günde, polis isyanları, polis şiddeti, yaralanmalar, hastaneye yatışlar ve Birinci Anayasa Değişikliği haklarının ihlali nedeniyle tutuklamalar oldu. O meşhur dayanışma -sendika üyeleri ve deniz kaplumbağası kostümlü çevreciler “taşıma işçileri ve kaplumbağalar” olarak anılıyordu- yabancılaşma ve iç çatışmaların önüne geçmedi.

Seattle bazen hatalı bir şekilde Cennet diye anılır. Bir daha asla aynı şekilde gerçekteşmeyecek, darmadağın bir mucizeydi sadece. Seattle sürprizinden beri, her küreselleşme zirvesini barikatlardan ve silahlardan oluşan minyatür bir polis devletiyle çevrelemek artık standart uygulama halini aldı ve hakların geçerli olmadığı bu özel alanlar, şirket küreselleşmesinin vaatleri hakkında bizlere bir fikir veriyor.

Ama 1999 yılının Kasım ayının sonunda, seksenlerin ve doksanların muazzam nükleer karşıtı, savaş karşıtı ve çevreci eylemleri sırasında uyuklamakla yetinmiş medya, irkilerek uyandı ve bu durdurmayı altmışlardan sonraki en büyük olay olarak duyurdu. Bir bakıma gerçekten de öyle olmasının bir nedeni medyanın onu böyle sunmasıydı ama, bir başka nedeni de önceki dönemlerin başarısızlıkları ve başarıları üzerine inşa edilmiş bir sonraki aşama olmasıydı. Seattle'da, şiddet içermeyen doğrudan eylem taktikleri ve felsefesi bir anlığına ışıldadı, o an on yıllar süren tartışmaların ve deneyimlerin zirvesiydi. Eddie Yuen, *The Battle of Seattle* antolojisinin sunuşunda bu türden eylemlerin arkasındaki iki ilkedен bahsediyor:

Bunların ilki, 60'larda devrimci şiddete beslenen maço hayranlığa bir tepki olarak katı bir şiddet uygulamama kuralının benimsenmesidir. İkincisi, doğrudan demokrasiye, özellikle ortak amaçlı gruplar, merkezsizleşmiş sözcü konseyleri toplantıları ve uylaşım süreci gibi örgütsel formlara bağlılıktır. Bu bağlılık karizmatik (ve hemen her zaman erkek) liderlik kültürünün ve son dönem Yeni Sol hareketi sırasında popülerleşen, giderek otoriterleşen örgütsel biçimlerin önceliğine verilen bir tepkiydi.

Yani bu hareket çoğulcuydu; 1960'ların hatalarının yapıcı bir eleştirisi ve iktidar etiği gibi pek çok yönden besleniyordu. Dolayısıyla Seattle sadece "onların" -şirketler ve hükümetlerin- teşkil ettiği bir soruna değil, çoğu zaman "bizden," aktivistler, radikaller, devrimden oluşan bir meseleye de değinilmesi sonucuna ortaya çıkmıştı. Başarısını bu iki cepheye de değinmesine borçluydu ve bu tepkinin oluşması uzun yıllar almıştı. Başarısını o âna borçluydu bir de.

1999'da ekonomik patlama yıllarının verdiği kibrin hâlâ etkili olduğunu unutmuş olabilirsiniz; şirketlerin yöneticileri rock star muamelesi görüyordu; ekonomi ve işletme gazetecileri piyasanın hiç düşmeden daima yükselişte olacağını söyleyerek

saçmalıyordu. Sonra birden teknolojinin sabun köpüğü söndü; Enron ve WorldCom skandalları patlak verince şirketlerin de ahlaken çökmüş olduğu görüldü; Arjantin neoliberal para politikalarına bağlılığı yüzünden battı, defalarca hükümet değiştirdi, kredilerini ödeyemedi ve bugün de büyük bir ekonomik krizin ve daha da büyük bir anarşik toplumsal değişikliğin hüküm sürdüğü bir ülke. Komünizm yıkıldıktan on yıl sonra kapitalizm de bir enkaz halini aldı. Ve şimdi, Seattle'dan beş yıl sonra, o Kasım gününden önce yoluna çıkan her şeyi ezip geçmeye hazır amansız bir tank gibi görünen WTO, hâlâ bir tank olmakla birlikte, bir çukurda sıkışıp kalmış durumda.

Seattle'ın dünyanın merkezi gibi görüldüğü o gün, Hindistan'da Bangalor'da düzenlenen kardeş eylem, zamanında dünyayı yaprak döktüren portakal gazıyla, yakınlarda da esas özellikleri Monsanto pestisitlerine direnç ve Monsanto kârını arttırmaktan ibaret olan genetiği değiştirilmiş mahsulatla tanıştıran Monsanto şirketini hedef almıştı. WTO'nun tehditlerini bu şekilde cismanileştiren bu şirket son yıllarda Avrupa temsilciliklerini kapattı, Hindistan'da geniş çapta saldırıya uğradı, GDO buğdayını pazarlamayı tamamen bıraktı, ürünün piyasası çökünce New Leaf marka patatesinin üretimini durdurdu, Avusturalya'da GDO'lu kanola bitkisini yayma çabalarından vazgeçti, Güney Amerika'da yetiştirilen GDO soya fasulyelerinin işletme payını tahsil edemedi ve 2004'te rekor düzeyde zarara uğradı. İtalya'da ülkenin 20 bölgesinden 13'ü ve 1,500 kasaba, Kaliforniya'da çok sayıda idari bölge "GDO'suz bölge" ilan edildi. Devasa Syngenta şirketi de kamusal tepki nedeniyle Avrupa'da GDO ürünleri araştırma ve pazarlama programlarını iptal etti. Avrupalı yurttaşlar, hükümetlerin muhalefet etme konusundaki eksikliğine (ya da WTO yüzünden, muhalefet başlatma beceriksizliğine) rağmen, GDO'lu besinlerin ve tarımın

kıtaya erişmesini sınırlama konusunda çok önemli başarılarla imza attı.

Şimdi 1999'u düşünmek, bu daha karmaşık ve uzun vadeli meselelerin emperyalist Terörle Savaş adı verilen şeyin gölgesinde kalmadığı geçmiş bir dönemi düşünmek demek. Ama bir yandan da büyük bir dönüm noktasını, şirket küreselleşmesine karşı güçlü bir hareketin bir araya geldiği ânı da düşünmek demek. Dört yıl sonra Meksikalı *campesinos* ve Koreli çiftçiler, Cancun'daki Eylül 2003 WTO görüşmelerinde sivil toplum örgütleriyle güç birliği içinde örgütü çöküşün eşiğine getirdi.

Başlangıçta konuşmaların sekteye uğramasını umuyorduk. ABD ve AB, karşılığında herhangi bir ödül vaat etmeden ve gelişmiş dünyadaki tarımsal sübvansiyonların, daha az gelişmiş ülkelerde tarımı yok ettiğini teslim etmeye yanaşmaksızın, yoksullaşmış ülkelere özerkliklerinden daha çok feragat etmeleri için baskı yapıyordu. Ama aktivistler, sivil toplum örgütleri ve yoksullaşmış ülkeler arasındaki beklenmedik dayanışma sayesinde WTO görüşmeleri sekteye uğramakla kalmadı; benzersiz bir şekilde çöktü. Öncephede mücadele veren bir aktivist bize yazdığı e-postada şöyle diyordu: "Svaziland'dan bir kadın, bir arkadaşıma dönüp toplantı odasının içindeki ve dışındaki aktivistler olmasa Afrikalı ülkelerin WTO'ya, ABD'ye ve AB'ye ödün vermemesinin mümkün olmayacağını söyledi. İçerideki ve dışarıdaki eylemlerimizin, sözlerimizin, baskımızın -özellikle de gazetelerde yayınlandıklarında- ona ve diğer Afrikalı uluslara bu tarihsel direniş için gerekli gücü verdiğini söyledi." Bir başka aktivist, içerideki ulusların ayağa kalkmasını, kimlerin yaşamının söz konusu olduğunu hatırlamalarını sağlayanın, örneğin, her altı aileden birinin çiftçilik yaptığı Kore'yi yerel tarımını feda etmekten kurtaranın içerideki ve dışarıdaki çiftçilerin varlığı olduğunu söyledi. Cancun görüşmelerinde yoksullaşmış ülkeler, dünyadaki insanların neredeyse yarısını

ve bütün çiftçilerin üçte ikisini temsil eden, zengin ülkelere ve temsil ettikleri şirketlere karşı duracak kadar güçlü bir grup olan Yirmi Artı Grubu adındaki koalisyonu oluşturdu. Bu koalisyon (Hindistan, Çin ve çok sayıda küçük ulusun farklılıklarını uzlaştırmak zorunda olmadığı bir koalisyondu bu) Luiz Inácio “Lula” da Silva liderliğinde güzel bir başınabuyruklu simgesi olan Brezilya tarafından oluşturuldu. Toplantının son gününde, saat 17’de, Kenyalı delege, “Toplantı bitti. Bu başka bir Seattle,” dedi ve hemen akabinde Yirmi Artı grubu toplantıyı terk edince görüşmeler tamamlanamadı. Orada bulunan sivil toplum örgütü üyeleri sevinçten kendini kaybetti, dışarıdaki göstericiler de kutlamalara başladı. *Guardian* yorumcusu George Monbiot, “Cancun’da güçsüz ülkeler dünyanın en güçlü müzakerecilerine kafa tuttu ve pes etmediler. Bize verdikleri ders şu: eğer bu mümkünse, hemen her şey mümkündür,” yazdı.

Çiftçiler için, yoksullar için, şiddetsiz doğrudan eylemin gücü için, şirketler karşısında insanların, açgözlülük karşısında adaletin gücü için tam bir zaferdi bu. Gücün zengin ülkelere yoksul olanlara, aynı zamanda iş kulelerinden sokaklara doğru kaymasıydı. Seattle’da, dünyanın dört bir yanından temsilcilerin varlığına rağmen, genç beyaz radikaller baştaydı ama Cancun’un önderleri, (yetmiş ulus ve Via Campesino koalisyonundaki grupların yüz milyon üyesi de dahil olmak üzere) devasa seçim bölgelerini temsil eden Meksikalı *campesinos* ve Koreli çiftçilerdi, bu nedenle bu eylemin farklı bir tınısı, farklı bir otoritesi vardı. Onlar, bizden farklı olarak dünya adına konuşabilirdi. Ve bu hareketin ne kadar geniş tabanlı olduğunu, böylesine farklı oyuncuların bulduğu ortak zeminin ne kadar anlamlı olduğunu gösterdiler. 11 Eylül’ün ikinci yıldönümünde gelişen Cancun olayları, Usame Bin Ladin ve Bush’un felç ettiği barışçıl popülist gücün bir kısmını canlandırdı.

Seattle’daki graffiti’de, “Biz Kazanıyoruz,” yazıyordu.

Milenyumun Varışı: 11 Eylül 2001

Birer bombaya dönüşen uçaklar her bakımdan dehşet vericiydi. Ama bütün bu olanlardan, sadece alandakilerin kahr-amanlığıyla sınırlı kalmayan, bütün ülke insanlarını da kapsayan güzel bir şeylerin ortaya çıkabileceği bir an doğdu. Bir Başkan Gore, bir Başkan Nader bu anda gayet eğreti kaçırdı. Böyle bir durumda gerekeni yapacak bir lider hayal etmek için daha da ileri gitmeli, Winona LaDuke'un (2000'de Yeşil Parti'nin başkan yardımcılığına aday gösterdiği yarı Yahudi, yarı yerli çevreci) veya Martin Luther King'in başkan olduğu bir paralel evrene geçmeli. Savaş meraklısı, ırkçı ve şoven tepkiler de vardı elbette ama neredeyse herkesin duraklar gibi olduğu uzun bir an, bu ulusun başka bir yola sapabileceği bir açıklık ortaya çıktı. Ve bazılarımız o yola saptı da. Sonraki saatlerde ve günlerde herkes dünyanın artık değiştiği konusunda hemfikir ama kimse tam olarak nasıl bir değişimin söz konusu olduğundan emin değildi. Sadece bir savaş çıkması ihtimali değildi mesele, en azından Amerikalılar için, insanın kendisiyle dünya arasındaki ilişkiye dair hislerinde bir değişim vardı.

Kendi özel alanında sadece kendin için yaşamak, bu toplumunda hemen her bakımdan teşvik edilen çok büyük bir lükstür ama tıpkı sadece kaz ciğerinden oluşan bir diyet gibi, kalbe giden damarları tıkar ve daraltır. Bu ülkede bunun hasretini çekmemiz isteniyor bizim, ama çoğumuz daha dayanıklı, daha önemli bir şeyin hasreti içinde. On beş yaşındayken memleketimde

baş gösteren kuraklık felaketine tanık olalı beri, afet durumunda insanların gerekeni yapmak için kolları sıvaması beni hep derinden etkilemiştir. O kuraklıkla, o memleketin varlıklı vatandaşları, normal günlerde kendi özel alanlarındaki bolluktan aldıkları keyiften çok daha büyük bir keyif aldılar kamusal fayda için özveride bulunmaktan. 1989'daki Loma Prieta depremi San Francisco'yu sarsarak insanları şimdi ve burada var olmaya zorladı: Birine duyduğum kızgınlığın ve günlük planlarımdan birdenbire nasıl önemsizleştiğini çok iyi hatırlıyorum. Depremin ertesi günü, önem verdiğim kişileri görmek için şehirde yürüyüşe çıktım ve birdenbire dünya, orada doğrudan önümde uzanan bir yer haline geldi. Oakland Körfez Köprüsü hasar gördüğünden dışarı çıkmamak gerekiyordu ama tek neden bu değildi, bir yandan da, sayısız doyumsuzluk ve arzunun çıkış noktası olan uzun vadeli bakış açısı da hasar almıştı; yaşam, anlam ve değer, bunların hepsi o anda, hemen yanı başımızdaydı. Depremi atlatmış olan bizler oradaydık ve birbirimizle ilişkiliydik. Ölümle, korkuyla, bilinmez olanla ilişkiliydik ama bu ilişkili olma halinde duygudaşlık, tutku ve kahramanlık da hissedilebiliyordu. Hepimiz derin bir şekilde hissedebiliyorduk ve bu, bu toplumun insanı hissizleştiren oyalayıcı faaliyetlerinde nadiren başa gelirdi.

11 Eylül'de ülkenin her yerinde ilk akla gelen şey kan vermek oldu, insanların kendi bedenlerindeki canı yabancılara sunduğu bir tür seküler komünyon. Medya reklamları, kötü niyetli haberleri ve dedikoduları bir yana bıraktı ve bize yaşanan trajediyi ve kahramanlıkları aktardı. Kan vermek ve gönüllü olmak bir bağlantı hissinin ilk ifadesiydi; bayrak bu bağlantının müphem bir simgesi haline geldi çünkü duygudaşlıktan savaşıcılığa varan bir sürü anlamı vardı. O hafta Brooklyn'de bir arkadaşım, "Kimse işe gitmedi, herkes tanımadığı insanlarla sohbet ediyordu," dedi. İnsanları kahramanlaştıran, onları bir topluluğun

üyesi gibi hissettiren şey nedir? Ben, Amerika'nın yaralanmazlığının son bulmasının bir sonucunun da yurtdışındaki felaketlerin -katliamların, işgallerin, savaşların, kıtlıkların, diktatörlüklerin- nasıl bir anlamı olduğunun görülmesi ve bir tür dünya vatandaşlığının hissedilmesi olacağını umut etmiştim.

Bu felakette muhteşem kahramanlar vardı, itfaiyeciler, polis, olay yerinde daha sonra ellerinden gelen her şeyi yapan tıbbi görevliler, temizlik işçileri ve olayın ilk saatlerinde yardıma koşup ölenler. Ama ben *kahramanlığı* benliğin öneminin görece azaldığı bir varoluş durumu olarak ve bir şeyler yapma isteği anlamında kullanıyorum. Savaş zamanlarında ve felaketler esnasında bu kahramanlık en güçlü şekilde ortaya çıkar fakat felaket kapıya dayanana kadar beklemeyen gönüllüler de hep vardır, kendilerine doğrudan etki etmeyen meselelerle, mayınlarla, ayrımcılıkla, soykırımla uğraşan gönüllüler ve aktivistler, kendi imtiyaz ve güvenliklerini onlara sahip olmayanlara uzatmak isteyen insanlar. Bu kahramanlık en yalın biçimiyle yurttaşlıktı; topluluğa bağlı ve adanmış olma hissi ve 11 Eylül sonrası birkaç ay boyunca bu ülkede yurttaşlık konusunda çok tuhaf bir yükselme yaşandı.

Saldırılardan kısa bir süre sonra başkan dünyadaki, "kötülüğün kökünü kazıma," sözü verdi; bu sözle, içimizi dolduran iyiliğin gelecekte, öncelikle kendi özel yaşamlarımızı dert etmeye döneceğimiz bir gelecekte gerekli olmayacağını vaat eder gibiydi. Petrol politikaları olan bitenle çok yakından ilişkili olmasına rağmen, otomobil kullanmayı veya çok benzin yakan araçları bırakmamız talep edilmedi; alışverişe çıkıp para harcamamız ve komşularımızı gözetlememiz istendi.

Sanki Bush yönetimi o ânın sunduğu olağandışı imkânı görmüştü ve bastırmak için elinden geleni yapıyordu çünkü onlar için, korkunun alevlendirdiği kör yurtseverlikten çok farklı olan

yurttaşlık, korkusuzluk ve komünyon hissinden daha tehlikeli bir şey olamazdı. 11 Eylül'ü ABD içinde ve dışında saldırıya geçmenin mazereti olarak kullandılar ama bu kaçınılmaz bir tepki olmadığı gibi meşru da değildi – aslında, 11 Eylül büyük ölçüde mevcut emperyalist genişleme ve yurtiçinde baskı kurma gündemlerini yürürlüğe sokmanın mazeretiydi. İlk Bush Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla elimize geçen fırsatları değerlendirmede ve oğlu da bu yeni acil durumun çağrılarını en kötü şekilde karşıladı. 11 Eylül'ün olmamış olmasını dilesem de, sonrasında, doğmanın eşiğindeyken sönüp giden tepkinin gerçekten doğmasını dilerdim.

Milenyumun Varışı: 15 Şubat 2003

Belki de o an, on yedi ay sonra, bizler, Bush'un 11 Eylül sonrasında, "Ya bizdensin ya da bize karşı" beyanındaki antitezi oluşturan *bizler*, yeryüzünün dört bir yanında Irak Savaşı'na karşı sokağa döküldüğümüzde gelmişti. Herhangi bir liderin öncülüğünde veya tek bir ideoloji altında birleşmeden internet üzerinden örgütlenen bu eşi benzeri görülmemiş küresel protesto dalgası, internetin merkezden uzaklaştırıcı siyasal gücünü gözler önüne serdi ve Seattle'da olduğu gibi, binlerce kentte ve kentsel olmayan bölgelerde bir araya gelen bedenlerle, internetin bedensizliği ve yersizliğinin tam zıddını teşkil etti. Toplu yürüyüşler, bedenler yürüyerek konuştuğunda, sivil yurttaşlar bir araya gelerek kamu adı verilen o gizemli şeye vücut verdiğinde, kentlerin bulvarlarını aşmak siyasal hedeflere doğru yol almakla eşanlamlı olduğunda gerçekleşir. Bu yürüyüş 11 Eylül'deki katletme ve bölünme ânını dünya çapında bir komün-yon ânıyla, bir arada yürüyen yabancılar arasında güven tesis edildiği, tarihin silahlarla ve sırlarla değil, gökkubbe altında yürüyenlerle yazıldığı bir anla yanıtlamıştı. San Francisco'daki muazzam barış yürüyüşlerinin en dikkate değer yanı, insanların uzun zamandır hasretini çektikleri bir şeye nihayet kavuşmuş gibi coşku ve neşeyle dolup taşmasıydı – düşündüklerini açıkça söyleme, katılım gösterme, başkalarının da inançlarını paylaştığını görme, bunları kendi özel alanlarında söylenerek dile getirme yerine gerçekten önem taşıyacakları bir yerde dile

getirme fırsatı. Bu deneyimlerin -demokrasi ve yurttaşlık deneyimlerinin- bu kadar olağandışı olduğunu, bu kadar arzulandığını fark etmek dokunaklı ve şaşırtıcıydı. On binlerce pankartın büyük bölümü elyapımıydı ve çoğu güzel, komik ya da sertti. Pankartların her biri kendi başına basit olmakla birlikte, binlercesi bir araya geldiğinde, Irak'a açılacak savaşa karşı öne sürülen bütün argümanların incelikli bir şekilde artarda sıralandığı bir dizi teşkil ediyordu. Caddenin kuzey tarafında yumuşak yün eşarplar takmış bir grup vakur Filistinli kadın gördüm, hemen onların karşısında duran ama caddeye akın eden insan yığınlarının ardında gözden kaybolmuş, biri beyaz bir Asyalı iki genç kadının taşıdığı pankartlarda, basit bir pübik kıl üçgeni çiziminin altında, "This Bush for Peace" [Bu Çalılık Barış Taraftarı] yazıyordu. Görünüşe göre herkese yer vardı burada.

Kalabalık düzenli aralıklarla kükrüyordu; esas kaynağını hiç tespit edemediğim bu kükremeleri çıkaran bu insan kitlesi, şiddetten değil kuvvetten ileri gelen bir güçten zevk alan devasa bir hayvandı sanki. Dünya çapında on bir ila on üç milyon arası katılımcıyla, dünyanın gelmiş geçmiş en büyük ve en yaygın toplu protestosuydu ve Antarktika'daki McMurdo Araştırma İstasyonu'nda düzenlenen küçük protesto gösterisi de hesaba katıldığında, yedi kıtaya yayılan ilk eylemdi. Manhattan'daki Başpiskopos Desmond Tutu'nun da işaret ettiği üzere, henüz başlamamış bir savaşa böylesine yaygın bir eylemle karşı çıkıldığı daha önce görülmemiştir. İşlenen suç için (Irak'ın bir şekilde El Kaide'yle bağlantılı olduğuna hemen inanıverenler adına) talep edilen intikama onay vermeyi reddeden dört yüz binden fazla insan tam orada, Dünya Ticaret Merkezi kulelerinin on yedi ay önce yıkıldığı Manhattan'da, yasadışı gösteriye katıldı - yürüyüş için izin çıkmamıştı ama yine de toplanılmıştı. *New York Times* bu halk protestosunu dünyanın öteki süper gücü olarak tarif etti. 11 Eylül korkunç bir vahşet sonucu oluşan bir

komünyon anıydı ama bu seferki topluluk, isyandan ve öfke-
li bir idealizmden doğmuştu. Vasat özel hayatın haricinde bir
şeye, daha riskli, daha müdahil, daha idealist bir yaşama besle-
nen ve genelde dile getirilmeyen arzuya tanıklık edilmişti. Belki
de çoğumuz arzuladığımız şeyi gerçekten elde etmeye hazır de-
ğildik ama oradaydı işte, katıksız bir tutkuya su taşıyordu.

Mart ayında düzenlenen bir eylemde, barış eylemcisi ve eski
Birleşmiş Milletler genel sekreter yardımcısı Robert Mueller,
savaş çıkmasını bekleyen dinleyicileri iyimserliğiyle şaşırttı:
“Tarihin böylesine mucizevi bir döneminde yaşıyor olduğum
için minnettarım. Bugün dünyamızda olup bitenler beni derin-
den etkiliyor. Dünya tarihi daha önce savaşın meşruiyeti üze-
rine bu kadar küresel çapta, görünür, kamuya açık, bağımsız,
açık bir diyalog ve iletişime sahne olmadı hiç.” Gazeteci Lynne
Twist’in haberine göre sözlerine şunları ekledi: “Bunların hepsi,
1949’da tam da bu amaçla kurulan Birleşmiş Milletler Güvenlik
Konseyi bağlamında gerçekleşiyor. [Mueller sözlerine] BM’nin
gerçek işlevini idrak etmemizin elli yıldan uzun süre almış oldu-
ğunu da ekledi... Dr. Mueller, bu rüyanın gerçekleştiğini görün-
ce neredeyse gözyaşlarına boğulmuştu.”

Bu rüya kısa sürdü ama o ânı bağrımıza basmak zorunda-
yız. Onun yerine yanmış ve sakatlanmış çocuklar, bombalanmış
siviller, seyreltilmiş uranyum bombalarıyla yanıp kül olmuş as-
kerler, ABD Bağdat Milli Müzesi’nin yağmalanmasına ve Milli
Kütüphanesi’nin yakılmasına izin verdiğinde tarihin silinip yok
edilmesi, işgal ve isyan aylarında ABD askerlerinin küçük grup-
lar halinde kurşuna dizilmesinden oluşan kâbus gerçek oldu. 15
Şubat’ta sokağa dökülen milyonlar henüz tam olarak gerçekleş-
memiş bir şeyi, tam olarak serpilmesini sağlayacak bir katalizör
bekleyen olağanüstü bir potansiyeli temsil ediyordu. Siyaset ve
değişime dair yeni bir imgelem halihazırda mevcut ve ben onu
gizleyen şeyi yontarak ortadan kaldırmayı denemek istiyorum.

Değişim Hayalini Değiştirmek

Birçok aktivistin değişim anlayışları oldukça mekanik ya da uyduruk diyet haplarının vaat ettiği türden, “hızlı ve kolay sonuç garantisi,” beklentisi içeriyor. Kesinlik, belirlilik, apaçık neden-sonuç ilişkileri, ivedi getiriler umut ediyorlar, dolayısıyla zihinlerinde hoşnutsuzluk, sinizm, bozgunculuk, bilmişlik olarak yer eden hayal kırıklığı konusunda uzmanlaşmış durumdadır. Her eyleme karşı onunla eşit değerde ve ona karşıt konumlanmış ve tam zamanında gelecek bir tepki olduğu öncülünden yola çıkıyor, böyle bir tepkinin eksikliğini başarısızlık olarak görüyorlar. Nihayetinde, bizler genelde tepkiden ibaretiz: Bush Irak’ı işgal etmeye karar verir, biz küresel bir barış hareketi başlatırız. Bazen başarı anında gelmiş gibi görünür: Seattle’a gidip WTO’yu durdururuz ama Seattle’a gitme macerası aylar süren bir örgütlenmenin ya da el altındaki karmaşık meseleleri idrak edip sokakları ablukaya alacak on binlerce insanı devreye sokacak kadar zeki ve geniş kapsamlı bir hareketin on yıllar süren gelişiminin öyküsü olarak anlatılabilir. Tarih müşterek hayallerden, dip dalgalarından, dönüm noktalarından, çığır açıcı olaylardan meydana gelir – orantılı neden ve sonuçlardan daha karmaşık bir manzara teşkil eder ve bu barış hareketi de kökleri Bush’tan çok daha öteye ve ondan çok daha öncesine uzanan nedenlerden meydana gelmiştir.

Etkiler nedenlerle orantılı değildir – bunun tek nedeni çok büyük nedenlerin bazen pek küçük etkileri varmış gibi

görünmesi değil, küçük nedenlerin de arada sırada çok büyük etkileri olmasıdır. Gandhi, “Önce sizi görmezden gelirler. Sonra size gülerler. Sonra sizinle mücadele ederler. Sonra da siz kazanırsınız,” demişti. Fakat bu aşamalar çok yavaş gelişir. Aktivizmin beklenmedik sonuçları yasası uyarınca bekleneneği üzere, köleliği kaldırma hareketi ilk yaygın kadın hakları hareketinin de fitilini alevlendirmiştir, bu hareketin Amerikalı kadınlara oy verme hakkının tanınmasını sağlaması için de bir o kadar zaman gerekmiş, hareket izleyen seksen dört yılda çok daha fazla başarıya imza atmıştır ve hiçbir şekilde bitmiş falan değildir. Aktivizm belirli bir hedefe varıldığında biten bir yolculuk değil, bilinmeyene atılmaktır. Gelecek daima belirsizdir.

Bundan birkaç yıl önce biliminsanları uzun erimli bir hava tahmin programı üretme girişiminde bulundular. En minik farklılıkların, tespit bile edilemeyen, henüz veri olarak hayal bile edemedikleri şeylerin, neredeyse birebir aynı olan başlangıç koşullarında bile tamamen farklı bir hava durumunu ortaya çıkarabileceğini fark ettiler. Bir kıtada bir kelebeğin kanat çırpmasının bir başka kıtada havanın değişmesine yol açabileceği yolundaki meşhur deyiş bu durumu özetliyordu. Tarih hava durumuna benzer, dama oyununa değil. (Ve siz de, eğer şanslıysanız ve ânı yakalayabiliyorsanız, o kelebeğe benzersiniz.) Ani değişimleriyle, çok sıcak geçen birkaç günden sonra ani bir sıcaklık dalgasının okyanus üzerindeki sisi emerek yaşadığım kenti kasvetli ve yapış yapış bir havaya boğması örneğinde olduğu gibi bir şeyin tam zıddını tetikleyişiyle, bütün ruh halleri, yavaşlığı ve anidenliğiyle, kısacası bütün karmaşıklığıyla havaya benzer tarih.

Dama oyununun sonu illa ki gelir. Hava için böyle bir şey söz konusu değildir. İşte bu nedenle, bir şeyi nihai olarak kurtaramazsınız. *Kurtarmak* yanlış sözcüktür, hemen her dava için, sürekli tekrarlanan bir sözcük. İsa kurtarır, bankalar kurtarır:

bunlar şeyleri dünyaya özgü değişimlerin akışından kopararak sabitler. Biz balinaların soylarının tükenmesini engellemiş olabiliriz ama onları hiçbir zaman kurtaramadık. Soyları tükenmediği sürece, bunun önüne geçmek için çabalamaya devam etmek zorunda kalacağız, tabii bizim soyumuz onlardan önce tükenmezse. Bu da, Güneş süpernovaya dönüşene kadar ya da tür evrim geçirerek balinalardan başka bir şeye dönüşene kadar balinaları gerçekten de kurtarabilir. *Kurtarmak*, bir şeyi ne güvelerin ne de pasın çürütebileceği şekilde korumaya almayı işaret eder; dünya üzerinde yaşam denilen tehlikeli, istikrarsız, sürekli değişen süreçten çekip çıkarmayı hayal eder. Ama yaşam hiçbir zaman o kadar düzenli ve nihai değildir; sadece ölüm öyledir. Çevreciler yenilgilerin kalıcı, zaferlerin geçici olduğunu söylerler hep. Ölüm gibi, soyun tükenişi de daimidir ama korumanın muhafaza edilmesi gereklidir. Ama şimdi, restorasyon ekolojisinin giderek daha da önem kazandığı bir dünyada, yenilgilerin bile her zaman kalıcı olmadığını görüyoruz. ABD’de ve Avrupa’da bazı barajlar ortadan kaldırıldı, sulak araziler ve nehirler eski haline getirildi, bir zamanlar ortadan kalkmış yerli türler tekrar üretilmeye başladı, tükenme tehlikesi altında olan türler ıslah edildi.

Amerikalılar bir krize karşılık verip bir başka kriz mayalanırken geri çekilme konusunda pek becerikli; biz, hem ölümüne özgü nihailiğin yaşamda elde edilebileceğini zannediyoruz -buna özel hayatta *sonsuz kadar mutlu yaşamak*, siyaset ve dinde ise selamete ermek deniyor- hem de siyasal angajmanı, başka ülkelerdeki insanların (ve başka zamanlarda Amerikalıların da) tasarladığı gibi gündelik yaşamın bir parçası hatta lezzeti değil de, acil durumlarda başvurulması gereken bir şey olarak görmeye yatkınız. Ama sorun nadiren kalkıyor ortadan. Birçok ulus nesli tükenmekte olan balina cinslerinin avlanmasını yasaklamayı kabul ediyor ama okyanus habitatları su ürünlerinin

yok olması ve kirlenme gibi tehlikelerle karşı karşıya. DDT ABD’de yasak olsa da gelişmekte olan ülkelere ihraç ediliyor ve Monsanto şirketi sıradaki deneyi için kolları sıvıyor.

Geri çekilmek hâlâ kırılğan olan, hâlâ korunması ve teşvik edilmesi gereken zaferleri terk etmenin bir yolu gibi görünüyor. İnsan yavruları doğduklarında tamamen çaresiz ve acizdir ya, belki zaferler de, kültürün şeylerin düzenine dair anlayışında yerini sağlamlaştırana kadar, aynı durumdadır. Bazen zaferin sadece kötülüklerin ortadan kaldırılması olarak değil de, iyinin tesis edilmesi olarak tahayyül edildiğinde neler olacağını düşünürüm – Amerika’da kölelik kaldırıldıktan sonra yeniden yapılanma döneminin ekonomik adalet vaatleri köleliği kaldırma taraftarları tarafından mecbur kılınmış olsaydı ya da Apartheid’in sonlanmasının ekonomik adaleti tesis etme (Güney Afrikalıların değişimiyle, ekonomik Apartheid’i sonlandırma) anlamına geldiği kabul edilseydi şimdi ne durumda olurduk?

Geri çekilmek için vakit hep çok erkendir. Büyük zaferlerin çoğu gelişmeye devam eder; bunlar tam olarak gerçekleştirilmemiş oldukları ve bir yandan da etkilerini yaymayı sürdürdükleri için tamamlanmamışlardır. Yurttaş hakları hareketi gibi bir fenomen, dünya çapında toplumsal değişim için kullanılan bir söz dağarcığı ve donanım üretir, böylece etkileri hedeflerini ve belirli başarılarını -ve başarısızlıklarını- fersah fersah aşar. Yurtiçinde, muhafazakârlar bu hareketle mücadele etmeye ve onu asimile etmeye devam ediyorlar ki, bu da bu hareketin hâlâ ne kadar etkili olduğunun bir başka göstergesi. Sol, gerici politikaları için kendini kınayıp durur ama pek çok cephede -üreme hakkı, pozitif ayrımcılık- her zaman başarılı bir şekilde olmasa da esas gerici tepki veren cenah, sağdır.

ABD Yüksek Mahkemesi’nin 2003’te gey ve lezbiyen cinselliğini yasadışı kılan son yasaları lağveden kararının haritası

nasıl çıkarılabilir? Basmakalıp açıklamaya göre, iktidar o dokuz cübbeli kişinin elindedir; daha radikal bir yaklaşımda, bu davanın görülmesi için yıllar boyunca hayatlarını alt üst etmeyi göze alan Texaslı gey çiftten de bahsedilebilir; ama kültürel bir ekoloji, bu ulusu homofobisini gözden geçirmeye zorlayan, Yüksek Mahkeme'nin de aslında sadece onadığı toplumsal değişimi ölçecektir: bu açıklamaların hepsi geçerlidir. Şimdi, Los Angeles nehri -kentin ortasından geçen, beton kaplı o uzun hendek-böyle bir yerde bile bir nehrin tekrar canlanabileceğine inanarak direnen öngörülü insanlar ve yönetimlere ve mühendislere bile erişebilmiş değişen doğa anlayışı sayesinde önümüzdeki birkaç on yılda eski haline getirilecekmiş gibi görünüyor. Çok da uzak olmayan bir geçmişte olduğumuz kişiler değiliz artık bizler.

Doğrudan Eylemin Dolaylılığı Üzerine

Arkadaşım Jamie Cortez umutla inanç arasındaki fark üzerine düşünmem gerektiğini savunuyor. Ona göre umut kanıtlara, mümkün olan şeylerin geçmiş performans kayıtlarına dayandırılabilir – ben bu kitapta bu kayıtları değiştirmeye çalışıyorum. Ama inanç, öngörülebilir gelecekte kazanmayı hayal etmenin tek bir yolu olmadığında bile sürer; inanç daha gizemlidir. Jamie Amerikan solunun inançtan yoksun olduğunu düşünüyor ve inancı, bizim ömrümüzde göremeyeceğimiz veya faydalanamayacağımız kadar uzun bir vadede değişikliğe yol açmak için zaruri olan şeyle bağlıyor. Bense bir zamanlar sol adı verilen şeyin şimdi böylesine anomalilerle -yerli halkların entelektüelleri, Katolik pasifistler ve benzerleriyle- dolu olmasının bizim, ya da en azından bazılarımızın inançlı olduğunu gösterdiğini öne sürüyorum.

Aktivizm güvenilir değildir. Hızlı değildir. Sokaklarda yasaların çiğnendiği, sivil itaatsizliğin işletildiği karşılaşmalar için *doğrudan eylem* terimi kullanılır ama aktivizm çoğu zaman doğrudan da değildir. Aktivistler sokakları ordular gibi aştığından eylemlerinin etkilerinin de bir ordununkinden benzediği hayal ediliyor olabilir ama bir ordu fiziki dünyaya saldırıda bulunur ve ona fiziki olarak el koyar; aktivistler ise sokakları geri kazanır ve arada bir de bir Bastille'e el koyabilir ya da bir Berlin Duvarı'nı alaşağı edebilir, yine de eylemleri genelde gayrimaddi bir bölgede, simgelerin, siyasal söylemin, kolektif imgelemin

âleminde iş görür. Sohbeti zor kullanarak dahil olsalar da o sohbet, sohbetten başka bir şeye dönüşmez. Her eylem bir inanç eylemidir çünkü ne olacağı bilinmez. İnsan sadece umut eder ve onu hedefe götürme olasılığı en yüksek olan bilgi ve deneyimlere başvurur.

Ben böyle olduğuna inanıyorum çünkü bunları bizzat yaşadım, bunları yaşamış olmamın nedeni de yazar olmam. Yirmi yıl boyunca tek başıma bir masa başında oturarak kurcalayıp durduğum cümleleri yayımladım; yazın yaşamımın büyük bölümünde bir yazının çöpe atılmasıyla yayımlanması arasındaki farkın ne olduğunu tam olarak ayırt edemedim ama son birkaç yıldır ürettiğim iş ya da okurlar bana geri dönmeye başladı. Müzisyenler ve dansçılar izleyicileriyle yüz yüze gelir, görsel sanatçılar onları gözetleyebilir ama okumak genelde yazmak kadar mahrem bir iştir. Yazmak tek başına yapılır; bu, ölümlerle, doğmamışlarla, eksik olanlarla, belki de hiç var olmayacak ve sizi okusalar bile ancak haftalar, yıllar, onyıllar sonra okuyacak okurlarla sürdürülen mahrem bir sohbettir. Bir deneme, bir kitap, kültür ya da tarih adını verebileceğimiz uzun bir konuşmanın içindeki bir beyandır; uzun süre önce sesi kesilmiş bir şeye yanıt veriyor ya da onu sorguluyorsunuzdur ve sizin sözcüklerinize verilen yanıt siz öldükten uzun süre sonra gelip kulağınıza ulaşmayabilir – sözcüklerinizin herhangi birinin kulağına ulaşmış olması koşuluyla elbette.

Nihayetinde, ilk yayımlandıklarında dünyayı sarsmayıp çok sonra çiçeklenen çok sayıda önemli kitabın yazgısı da bu olmuştur. Etkinin ne kadar dolaylı olabileceğinin, ne kadar gecikmeli, ne kadar görünmez olabileceğinin bir modelini sunar; bir yazar kadar umutlu kimse yoktur, bir yazar en büyük kumarbazdır. Thoreau'nun 1849 tarihli denemesi "Sivil İtaat-sizlik" ancak yirminci yüzyılda, dünyayı değiştiren hareketlerin bir parçası olarak pratiğe uygulandığında buldu okurlarını

(Thoreau'nun sesi zamanında pek duyulmadı ama 1960'larda kıta boyunca yankılandı ve o zamandan beri de bizimle. Thoreau gibi, Emily Dickinson, Walt Whitman, Walter Benjamin ve Arthur Rimbaud'nun da en etkili oldukları dönem ölümlerinden çok sonralarına, yaşadıkları dönemin çoksatarlarının mezarları üzerinde yabancı otlar bittikten çok uzun süre sonrasında denk gelir.)

Kitabınızı yazarsınız. Tohumları serpersiniz. Sıçanlara yem olabilir ya da çürüyüp gidebilirler. Kaliforniya'da bazı tohumlar on yıllar boyunca uykuda kalıyor çünkü sadece yangınlardan sonra filizlenebiliyorlar ve bazen, yanıp kavrulmuş bir arazi gür bir bitki örtüsüyle kaplanıyor. Sharon Salzberg *Faith* [İnanç] adlı kitabında Budist rahip U Pandita'nın öğretilerini bir araya toplayışını ve sonra bu projeyi, "ufak tefek sevaplar kategorisine," dahil edişini anlatır. Çok uzun bir süre sonra, bu kitabın ve içindeki meditasyon yönergelerinin, diktatörler tarafından ev hapsinde tutulan Birmanya demokrasi hareketi lideri Aung San Suu Kyi'nin, "bu fazlasıyla zor yıllardaki esas manevi desteği," olduğunu öğrenmiştir. Düşünce eyleme, eylem düzene dönüşür ama insanı doğrudan oraya götüren bir yol yoktur.

Kimse eylemlerinin bütün sonuçlarını bilemez, tarih dünyayı çok şaşırtıcı biçimlerde değiştiren küçük eylemlerle doludur. 1980'lerin sonunda, ABD'nin ve Britanya'nın çevre ve insan sağlığına feci etkileri olan binlerce nükleer bombayı patlattığı (ve Bush yönetiminin onaylanmamış Kapsamlı Deneme Yasağı Anlaşması'nı tamamen ayaklar altına alarak denemeleri kaldığı yerden devam ettireceği) çok önemli ama unutulmuş bir tarihin şekillenmeye devam ettiği Nevada deneme bölgesindeki binlerce aktivistten biriydim ben. Girişin yasaklandığı bölgeye aynı anda ayak basarak tutuklanan binlerce aktivistle Amerika tarihinin en büyük sivil itaatsizlik eylemlerinden bazılarını gerçekleştiriyorduk. Barış yürüyüşleri gibi, bu eylemlerde de sadece

yürümek bile, bilgisayar başında oturmak, telefon etmek, mali işlerle uğraşmak gibi olağan siyasal propaganda mecralarından sonra doğrudanlığıyla insanı sevinçle dolduran siyasal bir söz söyleme biçimine dönüşüyordu. Tutuklananlar arasında Quaker'lar, Budistler, Shoshoniler, mormonlar, paganlar, anarşistler, eski askerler ve fizikçiler de vardı. ABD'de neredeyse hiç haber olmadık. Ama dünyanın öbür ucundan görülüyorduk.

Eylemlerimiz 27 Şubat 1989'da Kazakistan televizyonuna çıkan Kazak şair Olcas Süleymanov'u, bir şiir okumak yerine, Kazakistan'ın Semipalatinsk bölgesindeki deneme sahasını kapatmasını ve bir toplantı düzenlemesini talep eden bir manifesto okumaya teşvik etti. Ertesi gün beş bin Kazak yazarlar sendikasının önünde toplandı ve nükleer deneme sahasının kapatılmasını sağlayacak bir hareket başlattı. Kendilerine Nevada-Semipalatinsk Nükleer Karşıtı Hareket adını verdiler ve bizimle birlik içinde eyleme geçtiler. O dönemde *bizler* terimi eylemlerimizi destekleyen ve hem bizlerin hem de ABD hükümetinin onların arazisi üzerine bulunduğu dikkat çeken Batı Shoshonileri de içeriyordu; Kazaklar, bu yerli halkla özdeşleş-tirmişti kendini.

Sonuçta, Sovyet deneme sahası kapatıldı. Süreci hızlandıran kişi Süleymanov'du ve biz Nevada'da ona ilham verirken, herkesin şairlere hayran olduğu bir ülkede ona sesini duyurabileceği bir platform sağlayan şey de şiiriydi. Jorge Louis Borges'in muhteşem bir öyküsü vardır. On üçüncü yüzyılın sonlarında, Tanrı kafeste tutulan bir leopara şöyle der: "Kullarımdan biri seni şu kadar kere görsün ve seni evrenin düzeninde yeri önceden belli bir şiirde bir suret ve simge olarak kullansın diye bu hapishanede yaşayacak ve öleceksin. Şimdi tutsaksın, ama şiire bir sözcük katmış olacaksın." Söz konusu şiir *İlahi Komedy*a, leoparı gören adam da Dante'dir. Belki de Süleymanov bütün şiirlerini günün birinde bir televizyon kamerasının önünde bir

şiiir değil, manifesto okuyabilmek için yazmıştır. Arundhati Roy tüm dünyada tanınmasına yol açan büyüleyici romanı *K Şeylerin Tanrısı*'nı barajların ve şirketlerin ve yolsuzluğun ve yerli değerlerin imhasına karşı durduğunda insanlar onun farkına varsın diye yazmıştır belki de.

Belki de, şiiir de sağ kalabilsin diye karşı çıkmışlardır yer-yüzünün tahrip edilmesine. Bundan birkaç yıl önce yazılarımda aktivizm yerine lirik unsurlara odaklanmamda ısrar eden bir arkadaşıma şu yanıtı vermiştim: "Gizli, tanımlanamayan, pazarlanamayan, idare edilemeyen, yerel, şairane ve eksantrik edimleri korumak değil de nedir şirket küreselleşmesine direnmenin amacı? şimdi bu edimlerin de hemen uygulanması, yüceltilmesi ve incelenmesi gerekiyor." Bu edimlerin de başlı başına birer direniş biçimi olduğunu ekleyebilirdim; bu ikisi birbirinden kesin hatlarla ayrılan pratikler değillerdir. Nükleer denemeleri protesto etmek için Nevada Deneme Sahası'na gittiğim yıllardaki deneyimlerimde çölde kamp yapmaya, ışığın güzelliğine, meknın görkemine, dostluğa ve keşfe de yer vardı. O yer bana benim ona verebileceğimden çok daha fazlasını verdi. Direniş genelde bir dev gibi resmedilir ama aynı zamanda bir haz kaynağı, bir eğitim, bir aydınlanma anı da olabilir. Nevada-Semipalatinsk Nükleer Karşıtı Hareketi'nin doğuşundan bir sene sonra, Nevada Deneme Sahası'nın hemen yanındaki kamp alanında hareketin bazı üyeleriyle birlikte kamp yaptığımızda, orada düzenlenen Nevada ve askeriye üzerine bir atölye çalışmasına katılan tek kişi oldum. Atölyeyi yürüten kişi bariz hayal kırıklığına rağmen tek ğrencisi olan bana müthiş bir eğitim verdi. Güneşli bir günde ln orta yerinde, kayaların, tozun toprağın ve kreozot alırlarının ortasında oturduk ve büyük Nevada rgtleyicisi Bob Fulkerson bana nükleer denemelerde sergilenen vahşetin ülkedeki askeri arazinin beşte birini içeren o eyalete özgü olmadığını anlatıp beni bu vahşetin işlendiği en

uzak köşelere çağırdı. Hâlâ çok değer verdiğim bir dostumdur ve o günden birkaç yıl sonra kurduğu ve çevrecileri, emekçileri ve insan hakları gruplarını bir araya getirdiği, eyaletin bu alandaki en nüfuzlu grubu olan koalisyonun yöneticiliğini yürütüyor.

Bob'un davetine uymamla tanık olduklarım hayatımı değiştirdi; ilk yarısında Deneme Sahası'nı ve bu sahanın, dünyanın tamamına yayılmış bütün tarihini ele aldığım *Savage Dreams* kitabımı da büyük ölçüde bu tanıklıklardan yola çıkarak yazdım, bunun yanı sıra, kitap ortaya çıkmadan önce Deneme Sahası'nın ve Bob'un bana öğrettiklerini yaklaşık yarım milyon okuru olan bir dergide yayımlanan bir denemede aktardım. Birkaç yıl önce bir başka bahar eylemi için Deneme Sahasına gittim ve orada sınıfta *Savage Dreams*'i okudukları için sahaya çıkmaya karar vermiş Washington'daki Evergreen College öğrencileriyle tanıştım. Eğer şanslıysanız, Virginia Woolf'un o karanlığına bir meşale tutmuş olursunuz, eğer gerçekten şanslıysanız, benim o gün gördüğüm gibi, o meşaleyi kime devrettiğinizi de görürsünüz (ve nazik bir insansanız o meşaleyi kimden devraldığınızı da hatırlarsınız.) Evergreen öğrencileri hayatlarının devamında büyük aktivistler mi oldular yoksa bir gün evlerine giderken bir araba kazası geçirerek öldüler mi bilemesem de, biliyorum ki Bob benim için neyse ben de onlar için oyum, yaşamlarının şiirine bir iki sözcük katmış bir leopar. Borges'in hikâyesi devam ediyor. Ölüm döşegindeki Dante'ye Tanrı yaşamının ve eserlerinin gizli amacını açıklar: "Dante, şaşkınlıkla kim olduğunu, ne olduğunu öğrendi ve yaşamının pişmanlıklarına, acılarına şükretti."

Yazar Primo Levi, Auschwitz'te bir gün arkadaşına Dante'nin *Inferno*'sundaki bir kantoyu okur ve cehennem hakkındaki bu şiir, altı yüz yıl geriden uzanarak Levi'nin çaresizliğini ve insanlıktan çıkarılışını geçersiz kılar. Okuduğu kanto

Ulysses hakkındakidir ve trajik bir şekilde sonlansa da, yanında yürüyen arkadaşına tercüme ederek aktardığı şu dizeleri içerir: “Hayvanlar gibi yaşamak için değil/erdemine peşine düşmek ve dünyayı bilmek için yaratıldınız.” Levi hayatta kalmış, müthiş kitaplar kaleme almış ve tam anlamıyla Auschwitz’ten sonraki şiiri yazmıştır.

Herhangi bir kategoriye dahil edilmesi imkânsız, eşi benzeri olmayan Yahudi-Alman yazar ve teorisyen Walter Benjamin, 1940’ta ölmeden önce bir arkadaşına yazdığı son mektupta şöyle diyor: “Bugün yayımlamayı başardığımız her satır -onu emanet ettiğimiz gelecek ne kadar belirsiz olsa da- karanlığın güçlerinin elinden koparılmış bir zaferdir.”

Alternatif Tarih Meleği

Benjamin hep bu kadar iyimser olmamıştır. “Tarih Felsefesi Üzerine Tezler”in en bilinen pasajlarından birinde şöyle yazar:

Tarih meleğinin görünüşü de ancak böyle olabilir, yüzü geçmişe çevrilmiş. Bize bir olaylar zinciri gibi görünenleri, o tek bir felaket olarak görür, yıkıntıları durmadan üst üste yığıp ayaklarının önüne fırlatan bir felaket. Biraz daha kalmak isterdi melek, ölüleri hayata döndürmek, kırık parçaları yeniden birleştirmek... Ama Cennet’ten kopup gelen fırtına kanatlarını öyle şiddetle yakalamıştır ki, bir daha kapayamaz onları.

Tarih, Benjamin’in versiyonunda başına bir şeyler gelen bir varlık, ümitsiz yüz hatları ancak imgelerin yüceliğiyle arındırılabilir bir yaratıktır. Benjamin’in tarihi trajik, hareketsiz kalmış bir şey olarak tasvir etmesinin nedenlerini anlamak zor değil; “Tezler”i yazarken üçüncü Reich’in kıyameti kapısına dayanmış durumdaydı ve o yılın sonunda da onu yutacaktı. Hem, trajedi baştan çıkarır. Ne de olsa, güzeldir. Sağ kalmak ise tuhaftır. En büyük sanat eserleri ilkinden doğar. Ama ben farklı bir melek önermek istiyorum, tuhaf bir melek, Alternatif Tarih Meleği.

Uzun yıllar Nevada eyaleti çapında faaliyet gösteren, kâr amacı gütmeyen nükleer karşıtı çevreci grup Citizen Alert’ün yönetim kurulunda çalıştım (Bob Fulkerson’la tanışıklığımın bir diğer getirisiydi bu görev de.) Bir keresinde bu gruba para toplamak için *It’s a Wonderful Life*’ın hikâyesini model alan bir yazı

yazdım. O filmde, hiç de kahramanca çağrışımları olmayan Clarence adıyla anılan melek, bahtsızdır fakat pasif değildir, umutlu ve beceriksizdir. Yönetmen Frank Capra'nın filmi radikal tarih için bir model teşkil eder çünkü Clarence kahramana, o olmasaydı dünyanın nasıl bir yer olacağını gösterir; edimlerimizin sonuçlarını ölçmenin tek ama asla sahip olamayacağımız yoludur bu. Melek Clarence'ın yüzü hiçbir zaman meydana gelmeyecek geleceklere dönüktür. Ben para toplama amaçlı mektubumda, Yucca Dağı'ndaki nükleer atık tesisiyle ve imarcıların ve Savunma ve Enerji bakanlıklarının eyalete karşı işlediği korkunç çevre suçlarıyla mücadele eden bu organizasyon olmasa, Nevada'nın neye benzeyeceğini tasvir ettim. Nihayetinde, çevrecilerin elde ettiği çoğu zaferde, aslında hiçbir şey olmamış gibi görünür; ordu araziye el koymamıştır, o maden açılmamıştır, o yol oradan geçmemiştir, fabrikaların atık maddeleri çevreyi kirletmediğinden, panik içinde hırıltıyla soluyan ve güzel havalarda bile evden dışarı adım atamayan astım hastası çocuklar yoktur ortada. Bunlar ancak hikâyeler yoluyla görünürlük kazanacak zaferlerdir. Citizen Alert'ün en büyük zaferi ise neredeyse unutulmuştur: 1980'lerde, topyekun bir nükleer savaş durumunda Nevada'nın doğusunu ve Utah'nın batısını Sovyet misillerinin gömüleceği kocaman bir feda bölgesine çevirecek (ve misilleri karadan ilerletmek için el değmemiş çölün asfaltla kaplanmasına sebep olacak) MX Misil Programı'nın iptali.

Benjamin'in meleği bize tarihin olan bitenden ibaret olduğunu söyler, Alternatif Tarih Meleği ise edimlerimizin önemli olduğunu, meydana gelen olaylar kadar olmayan olaylarla da sürekli tarihe geçtiğimizi bildirir. Gelişemeyen korkunç olayları görebilecek tek melektir o, öte yandan biz de olayların etkilerini daha yakından incelemeyi öğrenebiliriz. Oysa biz bunun yerine bakmamayı tercih ederiz ve her radikal değişim de kısa zamanda statükoya dönüşür. Genç kadınlar cinsel taciz ve dost tecavüzünün

yeni kategoriler olduğunu genelde bilmezler; çoğu insan bir zamanlar Hudson Nehri gibizehirli olan çok sayıda nehir olduğunu bilmez; 1967 ile 1977 arasında çiçek hastalığının nasıl kökünün kazındığından bahseden var mıdır? Daha fazla şey yapsaydık dünya kesinlikle daha iyi bir yer olacaktı ve yaptıklarımız dünyanın daha da kötü bir yer olmasına kimi zaman engel oldu.

Sierra Club'ın mücadelesi olmasa, Sierra Nevada'nın batı kıyısındaki el değmemiş bölge Disney şirketinin mülkiyetindeki Mineral King adlı kayak merkezi olacaktı. Doğu kıyısında da, on yıllar boyunca Los Angeles'a tahliye edilen akarsuları iyileştirilen ve şimdilerde tarihi su seviyesine ulaşma yolunda ilerleyen Mono Gölü var. Mono Gölü Komitesi, 1979 ile 1996'nın arasında gölün sularının iyileştirilmesine hükmeden mahkeme kararını çıkarttırmak için mücadele verdi, hâlâ da gölü korumak için çalışıyor. Onun güneyinde, Mojave Çölü'nde, Old Woman Dağları'nın yakınında, muhtemelen o bölgedeki bütün canlıları etkileyecek bir düşük seviyeli nükleer atık tesisi olması kararlaştırılmış Ward Vadisi var. Beş yerel kabile, diğer bölge insanları ve nükleer karşıtı aktivistlerden oluşan güzel bir koalisyon, bilimsel verilerin desteğiyle çöllerde ve mahkemelerde on yıl boyunca mücadele verdi ve birkaç yıl önce kesin zafer kazandı. Batı Texas-Meksika sınırındaki küçük Sierra Blanca Latino cemaatinin arazisine yapılması planlanan nükleer atık tesisi iptal edildi. Doğuya, Oklahoma'ya giderseniz çevrecilerin, Temiz bir Çevre İçin Amerika Yerlileri ve Cherokee Nation'la birlikte, yıllar süren çalışmanın ardından 1993'te dünyanın uranyum üretiminin %23'ünü durdurduğu bölgeye gelirsiniz. Bunların hepsi yokluk yerleri ya da yıkım yokluğu yerleri, görülecek tek bir şeyin olmadığı ve hiçbir şeyin zafere pek benzemediği sayısız yerden sadece birkaçı.

Tarih Meleği, "Durum korkunç," derken, Alternatif Tarih Meleği, "Daha da kötü olabilirdi," der. İkisi de haklıdır ama sonuncusu eyleme geçmek için bir sebep sunar bize.

Karibu İçin Viagra

Eski Ahit'in Tanrısı durağan bir ahlaki dünyayı zorbalıkla yönetir, ben bizim dünyamızı başka bir varlığın yönettiğine inanıyorum – kendini sayısız felaketin içinde bulup hepsinden sağ çıkan yok edilemez, çapkın, gülünç ve doğaçlamacı bir üç-kağıtçı olan Yerli Amerikan tanrısı Coyote (oldukça basitleştirilmiş bir versiyonu olan büyük büyük torunu, Chuck Jones'un çizgi karakteri Wile E. Coyote'ye de benzer bu tanrı.) Kuzey Amerika'nın yaradılış mitlerinin büyük bölümü başlangıçta mükemmel olan bir dünya resmetmez. Aksine, dünya, işi hep yarım bırakan kusurlu, komik yaratıcıların ürünüdür. Bu dünyada bir tanrıya emanet olma, bir düşüş hiçbir zaman söz konusu olmamış, yaratılış hep devam etmiştir (beyazların Amerikan yerlilerini o donakalmış düşüşten önceki Cennet diyoramasına yerleştirme merakındaki ironi, hatta gülünçlük de bundan ileri gelmektedir.) Yahve'nin dünyasında sadece iyiler iyilik yapar ve sadece erdem ödüllendirilir. Coyote'nin dünyası ise daha karmaşıktır.

Örneğin, Viagra'nın tükenme tehlikesi altındaki türler için faydalı olduğu anlaşılmış durumda. Geleneksel Çin tıbbının hem afrodizyak niyetine hem iktidarsızlık tedavisi için önerdiği hayvan uzuvları -yeşil kaplumbağalar, denizatları, gekolar, balonlu foklar ve Grönland fokları ve karibunun yarı olgunlaşmış boynuzlarının kadifemsi dokusu- bu ilaç sağ olsun, artık hiç revaçta değil. Viagra'nın nihayetinde dünyanın en ücra

bölgelerindeki hayvanların sağ kalması için kullanılacak olması, dünyanın akıl sır ermez gelişmelerinin en komiklerinden biri olmaya aday değil mi? Metabolizmaları Viagra'ya doymuş olanlar onca erotik zahmete bencilce nedenlerle değil de karibuların boynuzları henüz yumuşacıkken, o kadifemsi dokunun altında, kanla beslenip serpilen küçük ağaçlar gibi büyürken kesilmesin diye mi girdi yoksa? Siroko rüzgârları Afrika çöllerinin tozunu Avrupa'nın nemli bölgelerine taşıırken, bir coyote osuruğu kadar güçlü ve töredışı başka tür bir rüzgâr da, şifayı Çin'deki yatak odalarından kuzey kutbundaki tundralara taşıyor.

Ve birçok yerde, hayvanlar geri dönüyor. Yellowstone'da kurtlar var yine – arkadaşım Chip Ward'un da sorduğu üzere, bir zamanlar onları ortadan kaldırmak için çok çabaladığımız yerlerde tekrar hayata döndürecek, eskiden korktuğumuz ve nefret ettiğimiz bu yaratıkları görmeyi veya duymayı özlemle bekleyecek bir türe nasıl dönüştük biz? Büyük Ovalar'daki bufalo sayısı, 1870'lerdeki büyük bufalo katliamından beri en yüksek seviyesinde ve yüzlerce veya binlerce mil uzunluğundaki bir alanda "bufalo ortak alanları" kurma hayali gerçek olabilir – bunun bir nedeni de, bölgedeki insan nüfusunun zaten düşüşe geçmiş olması. New England'ın tamamında, Thoreau'nun, hatta Robert Frost'un zamanında çiftlik arazisi olan topraklar yabanileşip tekrar ormanla kaplanırken, geyikler, Alaska geyikleri, ayılar, panterler, çakallar ve öteki hayvanlar sürüler halinde geri dönüyor. Adını Connecticut'ın Lyme kasabasından alan laym hastalığının ülke çapında bir sorun teşkil etmesinin nedeni geyik nüfuslarının hızla artması sonucunda hastalığın New England'dan Los Angeles'in vadilerine kadar bütün kenar mahallelere sıçramış olmasıdır. Hastalık bugün eskisi gibi vahşi bir seyir almayacak olsa da -en azından, soyu tükenmiş göçmen güvercinlerin gökyüzünü kaplayarak karartmayacağı

kesin- kimsenin öngöremediği bir şekilde artacak. Büyük mavi balıkçılar hem New York Central Park'ta hem San Francisco Golden Gate Park'ta yuva yapıyor, çakalların görüldüğü kentler giderek artıyor ve pencereimin dışındaki elektrik hatlarının üzerine kuzgunlar tünüyor.

Britanya'da kurtlar on sekizinci yüzyılın ortasında, aylar ise ondan yüzyıllar önce ortadan kayboldu. Geçen sene, Britanya'da yaşayanlar önceki yüzyıllarda kaybedilmiş megafauna'yı -kurt, ayı, vaşak, bizon, yabandomuzu- tekrar hayata kazandırmaktan bahsederken hayvanlar onlardan önce davrandı. Bir yabandomuzu sürüsü Dean Ormanı'nın sınırlarının dışında yaban yaşamını sürdürmeye başladı – okuduğuma göre bunu yapan dördüncü sürüydü bu. İki yüzyıl önce o bölgede soyu tükenmiş olan kurtları tekrar yaşama dahil etmeyi umut eden İrlandalı bir kırsal alan yöneticisiyle sohbet etme fırsatı buldum, İskoçya'da uçsuz bucaksız arazilerini etoburların ağırlıkta olduğu bir yaban yaşam merkezine dönüştürmeye çabalayan arsa sahipleri hakkında bilgi veren yazılar okudum. Doğa yazarı Jim Crumley'nin de söylediği gibi, "İskoçya'nın son kurtu henüz anasının karnından doğmadı." Çevre tarihçisi Richard White yüzbinlerce kızsom balığının Seattle'daki Washington Irmağı'na döndüğünü ve insanların onları nasıl coşkuyla karşıladığını anlatıyor. Bu balıkların dönüşünün kadim somonların tekrar canlandırılması çalışmalarının sonucu olmadığını da ekliyor; bunlar, Washington Üniversitesi'ndeki biliminsanları tarafından üretilmiş ve şimdi yine oraya dönen özel yetiştirilmiş balıklarmış. Yani geri dönüş yapan saf bir kadim geçmiş değil, içinde yabaniliğe de yer açan bir gelecek söz konusuymuş. White'ın ifadesiyle, "Uğrunda saflıktan memnuniyetle feragat edebileceğimiz bir umut barındırıyor bu gelişme."

Alternatif Tarih Meleği görünmez olana inanmamızı ister; Coyote ise bu dünyanın tuhaflığına, mizah anlayışına ve

esnekliğine güvenmemizi. Ahlakî dünya görüşü iyiliklerin erdem yoluyla elde edildiğine inanır ama bazen askeri üsler fiilen yaban yaşama ayrılmış alanlara dönüşür, bazen erdem yüzüstü yere kapaklanır. Bazen Las Vegas tarzı kumarhaneler Amerikan yerlilerine görünürlük ve siyasal nüfuz bahşeder. Bazen şirketler ve askeriye pozitif ayrımcılık talep eder, çünkü bunun onlara da faydası dokunacaktır.

ABD ordusunun icat ettiği internet, şimdi bilginin merkezleşmiş yayılımı ve yurttaş eylemlerinin örgütlenmesi konusunda bizim o orduya karşı en güçlü silahlarımızdan biri. İnternet seçkin bir araç olabilir, bilgisayara -ve genelde elektriğe ve telefon hatlarına- erişimi ve onları kullanacak bilgiyi gerektirir (gezgin bir arkadaşımın söylediğine göre dünyanın en yoksul bölgelerinde -Tayland, Bolivya- gençler hızla yayılan internet kafelere akın ediyormuş.) Ama internetten ciddi bir şekilde faydalanan ilk devrimci hareket Zapatistalar oldu; Seattle'da WTO'nun durdurulması da önemli ölçüde internet iletişimi üzerinden örgütlendi, 2003'te dünya çapında savaş karşıtı eylemler de. Bazen yarısı bayağı porno sitelerinden oluşuyor gibi görünen ama bir yandan da bizlere bu kapıları açan bir mecra için ne denebilir? Ancak şu: Coyote ahlaki saflık idealini ve katı tanımları hiç iplemez.

Cennetten Kaçıp Kurtulmak

Mükemmeliyetçilik, olanakların canına okumak için kullandığı bir sopadır. Mükemmeliyetçi insanlar her şeyde bir hata bulabilirler ve bu konuda solcular kadar yüksek standartları olan yoktur. Ocak 2003'te, Illinois'nin Cumhuriyetçi valisi George Ryan 167 idam kararını bozarak idam sırasındaki her mahkûmun cezasını ertelediğinde, işin ayrıntılarında kusur bulan, tuttuğu takım şampiyonluğu kazanmış taraftarlar misali şampanya patlatmamız gerekirken şikâyet edip duran radikal yorumcular çıktı ortaya. Keyif alma ve eğlenme kapasitesi olan bu yeni hareketle, güçlü görünen eski kukla figürler arasında giderek açılan bir uçurum var. Bu figürlerin memnuniyetsizliği, eksiksiz bir zafer dışında her şeyi bir başarısızlık olarak gören mükemmeliyetçilerin memnuniyetsizliği çoğu zaman ve bu varsayımları daha işe başlamadan vazgeçmeyi veya olası zaferlerin itibarını sarsmayı kolaylaştırıyor. Burası Yeryüzü, asla Cennet falan olmayacak. Gaddarlık olacak, şiddet olacak, yıkım olacak, her zaman olacak bunlar. Bugün yeryüzünde muazzam bir tahrip söz konusu. Siz bu kitabı okurken geçen sürede, hektarlarca ormanlık alan yok olacak, bir türün soyu tükenecek, insanlar tecavüze uğrayacak, öldürülecek, mülksüzleştirilecek ve kolaylıkla önüne geçilebilecek nedenlerle ölecek. Biz, tahribi nihai bir şekilde ortadan kaldıramayız ama onu azaltabilir, yasadışı kılabilir, kaynaklarını ve temellerini zayıflatabiliriz: işte bunlar

kazanılmış zaferlerdir. Daha iyi bir dünya, evet; mükemmel bir dünya, asla.

Çok uzun zaman önce, punk kültürü dergisi *Maximum Rocknroll* için birkaç yazı yazmıştım. Bu yazılardan biri kadın hakları üzerineydi ve asabi bir erkek okur, eskiden kadınların erkeklerin kazandığı her bir dolara karşılık altmış altı sent kazanırken şimdi yetmiş yedi sent kazandığını ve durumdan şikâyet etmenin yersiz olduğunu belirttiği bir yazı gönderdi. Yetmiş yedi sentin altmış altı sentten daha iyi olsa da yeterince iyi olmadığını teslim etmek çok güç olmasa gerek ama siyasetimiz öylesine hastalıklı bir çift kutupluluktan mustarip ki, bu hikâyeyi sadece iki şekilde anlatabiliyoruz: ya yetmiş yedi sentin kazanılmış bir zafer olduğunu kabul edersiniz ve bir zafer kazanıldığında çenenizi kapatıp mücadeleyi sonlandırırırsınız; ya da yetmiş yedi sent korkunç bir meblağdır dolayısıyla aktivizm bir işe yaramaz ve mücadele anlamsızdır dersiniz. İki versiyon da yenilgiye boyun eğer çünkü ikisi de statiktir. Bu iki anlatım biçiminin de eksiği, yolda ilerlemeye devam ettiğiniz ve henüz hedefe varmadığınız bir durumu, hem kutlamak hem de mücadele etmek için bir nedeninizin olduğu bir durumu, dünyanın her zaman inşa halinde olduğu ve yapılacak işlerin asla bitmediği bir durumu tanıma becerisidir. Yahve'nin dünyası yerine Coyote'nin dünyasının eksik olduğu da söylenebilir burada.

Güney Afrika'da Apartheid sistemi on yıllar boyunca her türden kahramanca mücadele verilmesi sonucunda yıkıldı ama ekonomik adalet henüz tesis edilemedi; dolayısıyla ilki, yetmiş yedi sentlik bir zaferdi. Vaclav Havel komünistlere göre direnişindeki yılmazlıkla muhteşemdi ama Çekoslovakya'nın ve daha sonra Çek Cumhuriyeti'nin başkanı olarak yetmiş yedi sentlik bir başkan olabildi. Seattle'daki graffiti'de, "Kazanıyoruz," yazıyordu, "Kazandık," değil. Bu, kibire kapılmadan başarılı hissetmeyi, yenilmiş hissetmeden zorluklara göğüs geriyor gibi

hissetmeyi sağlayan bir ifade biçimidir. Çoğu zafer şu ya da bu şekilde geçici veya tamamlanmamış ya da taviz içeren bir zafer olacaktır ama onu da, arada bir elde ettiğimiz fevkalade zaferler gibi kutlayabiliriz. Hiç durmadan. Bir gün kadın erkek emeiğinde bire birlik pariteyi elde etsek bile, bu zafer bize başka bir şeyi elde etme mücadelesi için zaman kazandırmaya yarayacaktır en fazla (ABD’li kadınların kazançları erkeklerinkine kıyasla artmış olsa da, 1970’lerden beri emekçi insanların büyük bölümünün ücretleri ve ekonomik güvencesi azalmıştır çünkü.) Eduardo Galeano, “topya ufukta,” diyor. “Ben iki adım attığımda, o da iki adım geriliyor. Ben on adım atıyorum o da benden on adım uzaklaşıyor. Ütopya ne için var? Bunun için, yürümemiz için var.”

Yahudi-Hıristiyan kültürünün merkezi hikâyesi Cennet ve Cennetten kovuluş hikâyesidir. Mkemmeliyete ve kayba dairdir bu hikâye ve belki de böyle derin bir kayıp hissi, mükemmeliyet inancıyla bağlantılıdır. Muhafazakrlar herkesin heteroseksüel, Tanrı korkusuyla dolu, düzgün giyimli ve çekirdek aileye bağlı olduğu ve iyi bir tarih okumasıyla hemen çürütülebilecek eski günlere dair anlatıları yayıp dururlar. Yahudi-Hıristiyan mirasını insanın itibarını yitirişinin hikâyesi olarak görüp kötüleyen aktivistler bile bir cennet hikâyesi anlatmaya meyillidir ama onların cenneti anaerkil ya da vegan bir cennet, klasik sosyalizmin teknolojik ütopyasının ters yüzünü teşkil eden bir cennettir. Ve onlar da olanaklı her şeyi sürekli mükemmeliyetle ölçer ve bu mükemmellik kıstası nedeniyle olanaklı olanda kuşur bulurlar. Cennet statik bir yer olarak, tarihten önce veya sonra, kavgalardan ve olaylı dönemlerden ve değişimden sonra gelen bir yer olarak hayal edilir: mkemmел duruma bir kez ulaşıldıktan sonra değişimin artık gerekli olmadığı varsayılır. Bu mükemmellik fikri, insanların tasarruf etmeye, evlerine geri

çekilmeye inanmasının, aktivizmi gündelik bir pratik olarak değil de, krizde başvurulacak bir yol olarak görmelerinin de nedeni.

Güveler ve öteki gece böcekleri hareketlerinde Ay'ı ve yıldızları kılavuz alır. Bu gökcisimleri, bu böcekler hiçbir zaman yeryüzünden uzaklaşmasa da onların yolunu bulmasına yardımcı olur. Ampuller ve mumlar ise onları yolundan çıkarır; ısıya veya aleve doğru uçar, ölürlür. Bu yaratıklar için hedefe varış bir faciadır. Aktivistler cenneti yeryüzünde seyrederken akılda tutmaları gereken bir fikir olarak değil de varmaları gereken bir hedef zannettiklerinde ya kendilerini yakıp yok ederler ya da ötekilerin alevler içinde yanıp kül olduğu bir totaliter ütopya inşa ederler. Bir ampulü Ay'la karıştırmamak, Ay'ı, ona ayak basmadığımız sürece işe yaramaz saymamak gerekir. Binlerce yıldır Ay'a yazılmış onca şiire kıyasla, yaklaşık otuz yıl önce uzay elbiseleri içinde bayrakları ve golf sopalarıyla Ay'ın yüzeyinde ağır ağır yürüyen o adamların görüntüsü ne kadar da yavandır. Ay, ona ayak *basmadığımız* sürece etkili ve engindir.

Cennet sonunda varılan yer değil, o yere götüren yolculuktur. Bazen zaferlerin geçici veya tamamlanmamış olması gerektiğini düşünürüm; ne tür bir insanlık Cennet'ten sağ çıkabilir ki? Endüstriyelmiş dünya, banliyö hayatındaki lüksle, sükonetle, *volupté* ile, cul-de-sac'leriyle, kablolu televizyonu ve iki otomobillik garajlarıyla cennetin bir benzerini sunmayı denedi ama bu cennet şekil değiştirerek çaresizliğe ve ruh çürümesine dönüşen mutedil bir bıkkınlığa yol açtı, cennetin halihazırda bir gulag olduğu hissini yarattı. Sayısız ümitsiz ergen de böyle hisseder. Çünkü cennet bizden cesaret, diğerkamlık, yaratıcılık, tutku talep etmez: cennet bütün izahlarında edilgendir, yatıştırıcıdır ve dikkatle okunduğunda, ruhsuzdur.

John Keats işte bu nedenle bütün ıstıraplarıyla dünyayı “ruh üretilen bu diyar” olarak tanımlamıştır, işte bu nedenle krizler en iyi yönlerimizi ortaya çıkarır. Hayal gücü zengin bazı Hıristiyan heretikler, bizi Cennet’ten kurtardığı için Havva anaya taparlar – bu da hayırlı düşüş mitidir. Heretikler düşüşten önce henüz tam olarak insan olmadığımızı görmüŝlerdir – Cennet’te Âdem ve Havva’nın ahlaklılıkla, yaradılıŝla, toplumla, lmllkle savaŝmasına gerek yoktu; insanlıklarını, mkemmelenmeyen dünyanın yol açtığı mücadelelerde hayata geirebilirlerdi ancak. Irak Savaşı patlak verdiğinde, biz San Francisco şehir merkezini kapattık, o ilk günde sokakların, köprülerin, otobanların, şirketlerin faaliyetini durdurduk ve haftalar boyunca sokaklara çıkmaya devam ettik. Sarsılmaz bir inanç ve tutkuyla yüklü o günlerden özellikle aklımda kalan şey şu: Savaş karşıtı eylemlerin esas rgtleyicilerinden biri olan Gopal Dayaneni neden tutuklandığını soran bir günlük gazeteye, “Benim bir ruhum var,” yanıtını vermişti.

Yakın dönemdeki aktivizm türleri zaferin uzaklarda bulunan bir mutlak durum değil, o durumun elde edilmesi olduğu, Ay’a ayak basmanın değil, Ay’a uçuş yolculuğunun önemli olduğu kabulünden yola çıkıyor. Bu kabul temel alan birtakım fikirler ve pratikler de olduğu. “nceden tasarlama politikası,” terimi uzun zamandır, amaçlanan şeyi ifade ettiğinizde o amaca zaten ulaşmış olduğunuz fikrini tarif ediyor. Yani, aktivizminiz halihazırda demokratik, barışçıl ve yaratıcıysa, dünyanın bir köŝesinde bu şeyler zaten zafer kazanmış demektir. Bu modelde, aktivizm sadece şeyleri değiştirmek için bir alet kutusu değil, içine yerleŝip inanlarınıza uygun biçimde yaŝayacađınız bir evdir; geçici ve yerel bir yer olsa bile, katılımın gerçekleştiği bir cennet bahçesi, ruhun üretildiği bir diyar.

Değişimin esinler ve katalizörler yardımıyla olduğu kadar zahmete girip uğraşmakla da gerçekleŝeceđini gören

aktivistlerin önem verdiği bir inançtır bu. Aktivizmin iki temel tarzı olduğu söylenebilir: sorunlu bir şeyi o şeyin dışından değiştirme girişimi ve daha iyi bir şey inşa etme girişimi; gerçi bu iki tarz geri dönülemez bir şekilde ve zorunlu olarak iç içe geçmiştir ki, önceden tasarlama politikasının felsefesi tam da budur. Walter Benjamin de şunları yazarken bu fikri önceden tasarlamıştı: “Sınıf mücadelesi... kaba ve maddi şeyler için yapılan mücadeledir. Bunlar olmadan incelmış ve manevi şeyler de olamaz. Yine de sınıf mücadelesinde, bu değerler galibin payına düşen bir ganimet gibi çıkmaz ortaya. Umut, cesaret, mizah, kurnazlık ve azimkârlıkta hayat bulurlar.” Bu şeyler bütün yolculuk boyunca oradadırlar; hedefe varış en iyi ihtimalle konu dışı, en kötü ihtimalle ruhun varlıklarını baltalayıcıdır. 1990’lar sonunda Britanya’da ortaya çıkan o gürültülü ve kavgalı hareket, Sokakları Geri Al (Reclaim the Streets, RTS) bu ilkeyi sonuna kadar çok güzel bir şekilde gözetmiştir. RTS’nin sokak partileri, yalıtılma, özelleştirme ve yabancılaşma protesto edilirken, kamuda herkese açık bir sokak partisinin bir protesto olmakla kalmayıp aynı zamanda Hakim Bey’in “Geçici Özerk Bölgeler” (Temporary Autonomous Zones) adını verdiği kipte bir çözüm olduğu öncülünden yola çıkıyor gibi görünüyordu. (Bey bu özgülleşme anlarını devrimlerle kıyaslamıştır, bu devrimler “beklenen eğriye, oybirliğiyle onaylanan yörüngeye götürürler: devrim, tepki, ihanet ve sonunda daha güçlü ve daha da baskıcı bir Devletin inşası.. Bu eğriyi takip etmeyen bir *baş-kaldırma* tam bir kısırdöngüsü olan Hegelci ‘gelişim’ döngüsünün dışında ve ötesinde bir hareket imkânını işaret eder.”) RTS ve otoban karşıtı hareket Britanya’nın post-endüstrileşmesi olarak nitelenebilecek sürece, günlük yaşamın özelleştirilmesi ve hâlâ hayati önemde olan arazilere ve topluluk mekânlarına devasa yolların ve otobanların yapılmasına karşı çıkmıştır.

Hareket çok güzel anlara sahne olmuştur: yasal ikamet adreslerini kesilmesini önlemek istedikleri ağaçlara aldırarak bütün postalarını oraya yönlendiren insanlar; bir otobanın üst-geçidinde düzenlenen RTS partisinde sırtıklar üzerinde yürüyen asil bir hanımefendinin devasa kloş eteği altına saklanıp rave müzik eşliğinde darbeli matkaplarla betonda açtıkları deliklere ağaç dikenler; Londra'nın merkezindeki devasa sokak partilerinde dünyanın dört bir yanından aktivistlerle bağlantı kurarak olayı küresel kapitalizm karşıtı gösterilere dönüştürenler. Mizah, yaratıcılık, edepsizlik ve taşkınlık bu grubun alametifarikalarıydı. RTS'nin daha sonra devam etmemesi de bir tür zafer sayılırdı, zamanın ilerlediğinin ve artık başka şeylere odaklanmak gerektiğinin teslimi. Hareket devam etmedi ama RTS'nin kışkırtıcı karnaval ruhu, küresel internet iletişimi ve anlık zaferler taktikleri, ardından gelen küresel adalet hareketinin söz dağarcığının bir parçası oldu. RTS çözüldü ve içinden yeni çiçekler fişkıran toprağa karıştı.

Bir gün Kaliforniya'da Arjantinli Jorge Louis Borges'i alıntılamanın İrlandalı bir Zen Budist rahiple karşılaştım: "Cennete özgü anlar içermeyen tek bir gün bile yoktur." O anlardan sonra gün, kaldığı yerden devam eder.

Büyük Bölünme Boyunca

Sair ve polemikçi June Jordan bir yazısında şöyle diyor:

Ruhumuzun tek bir cevherini kaybetmemek için özen göstermeliyiz. Dünyayı gereksiz çatışmalarla bölen, beyazlara özgü ya/ya da sistemini reddetmeye hemen şimdi başlamalıyız. Örneğin, Malcolm X ile Dr. King arasında tercih yapmak trajik ve gülünçtür: ikisi de içinde bulunduğumuz kötü durumun oldukça farklı bir veçhesine karşı koymuş ve ikisi de yaşamlarını hâlâ devam eden mücadelemize tam anlamıyla adamıştır. Herkese ve bizi biz yapan her şeye ihtiyacımız var.

Jordan kendimizi zapt edebilmek için başvurduğumuz bölme işlemini, sekterciliği, farklılığın zorunlu olarak muhalefet olduğu varsayımını terk etmemizi istiyor. Bugünün aktivizmi de aynı şeyi talep etmekte.

Tasvir etmeye çalıştığım milenyum başlangıcı başka bir açıdan dünyayı tasavvur etmek için başvurduğumuz ikiliklerin ve karşıtlıkların ortadan kalkması olarak da anlatılabilir. Sovyet Bloku'nun yıkılışı kapitalizmle komünizmin artık farklılıklarla bölünmüş bir dünyayı ya da uzun zamandır Batı'yla Doğu'nun karşıtlığı olarak tasvir edilen siyasal açmazı tanımlamak için kullanılmayacağı anlamına geliyordu. Zapatistalar bundan beş yıl sonra, ne kapitalist ne de komünist olan bir siyaset tarzıyla ortaya çıktılar, aksine, gücün yerini değiştirmek, bireyden, topluluktan ve yerelden uzaklaştırmak için ikisini zımnen bir araya getiren bir siyaset benimsemişlerdi. Karşıtlıklar genelde

yanıltıcıdır: örneğin, eskiden kalma Aristotelesçi ve Platoncu ayrımı, iki taraftan birinin bir Taocuya veya bir şamana ne kadar tanıdık gelebileceğini gözden geçirir. Bir zamanlar iki belirli karşıt unsurdan ibaret olduğu varsayılan toplumsal cinsiyet şimdi anatomilerin, benzeşimlerin ve duygudaşlıkların hesaba katıldığı bir yelpaze olarak tekrar tasavvur edilmektedir.

Çoktan eskimiş bir başka ikili karşıtlık da sağ ve soldur. Bu terimler hâlâ sürekli işe koşulmakta ama aslında neyi tanımlıyorlar? 1789 devriminden sonraki birkaç yıl boyunca Fransa Ulusal Meclisi'nde gözetilen oturma düzeninden türemişlerdir: daha radikal olanlar meclisin sol kanadında oturduğundan, radikallere o zamanlardan beri solcu denir. Oysa oturma düzeni, on sekizinci yüzyıldan bu yana değişti, özellikle son on beş yılda en büyük değişimlerinden birini geçirdi. Belki de hepimiz nihayet ayağa kalkıp yeni bir yere, bilinmeyen bir yere ilerlemeye karar verdik. "Solcu," radikallerin ve devrimcilerin olabileceklerinin sınırlarını artık belirlemeyen (belki de hiçbir zaman tam olarak belirlememiş) sosyalizm, ütopyacılık, ve bazen de diktatörlüğün tarihi yüküyle yüklü bir terimdir. Anarşistler ve komünistler Platoncularla Aristotelesçilerden çok daha farklı olabilir. Ve, bir sol platformun bütün ilkelerini benimsemekle birlikte, kendini solla ve solun mirasıyla özdeşleştirmeyen çok sayıda insan vardır.

Cumhuriyetçiler geleneksel olarak sağcılık kabul edilen pozisyondan daha otoriter bir yana kayarken, New Labour yönetimi, bir zamanlar sol kanadın partisi olan siyasal partiyi merkezde sabitleyerek en berbat haline getirirken her iki tarafta da muhalifler baş gösterdi. Daha önce de tuhaf anlar yaşanmıştı: çevrecilik karşıtı hedefler güden hayvan hakları savunucuları gördük; feministler kürtaj karşıtlarının ve pornografi yayıncılarının söz hürriyetine kısıtlama getirilmesini desteklediler; bütün bunlar, ikiden çok daha fazla sayıda siyasal pozisyon

olduğunu, eski terminolojinin bizi körleştirmekten başka bir işe yaramadığını gösteriyor.

Sağcılığı ve solculuğu imleyen yaka kartları olmadığında ne tür ittifaklar ve yakınlıklar kurulabileceğini hep merak etmişimdir. Örneğin, Amerikan milis kuvvetlerinin yakın tarihli bütün hamleleri gayet ataerkil, nostalji yüklü, silahlanma taraftarı ve BM hakkında sayısız tuhaf fantezi besleyen hareketlerdi, yine de bizimle bir ortak noktaları vardı: yerel unsurlara değer veriyor, uluslarüstü şirketlerin bu değerleri sileceğinden korkuyorlardı. Silahlarla talim yapan adamlar ittifak kurulamayacak kadar tuhaf tipler olabilir ama bu insanlar, geçim kaynaklarının ve ait oldukları toplulukların heba olmasını izleyen insanları etkisine alan yabancılaşıma, şüphe ve korku dalgasının köpüklerinden fazlası değiller. O dalgaya kapılmış insanlarla doğrudan konuşabilseydik, ortak bir zemin bulabilmiş olsaydık, pozisyonumuzu ne sağcı ne solcu, aksine tabancı [*grassroots*] olarak belirleseydik neler olabilirdi? Yerel gücün altının nasıl ve kimler tarafından oyulduğuna ve bu konuda yapabileceklerine dair alternatif bir versiyon sunsaydık neler olurdu? Onlara ihtiyacımız var, geniş bir tabana ihtiyacımız var, solun son zamanlarda muhatap almayı ve adına konuşmayı becerdiği insanlardan çok daha fazlasına hitap edecek bir üsluba ihtiyacımız var.

Altmışlı yılların sonunda uyuşturucu maddelerle haşır neşir olmuş birinin gözünden bakınca tam bir devasa zincirleme kazaya benzeyen o dönemin çok da ayrıntısına girmeden söylersek, karşıkültürcü sol, ilerici siyaseti gasp etmiş ve onu çalışan kesimin çoğunu yabancılaştırması kesin olan bir şeye dönüştürmüş gibi görünüyor. Ben o sol çevrenin içinde, “ırkçı taşralıları, cahil ve yoksul beyazları” küçümsemeye teşvik edilerek büyüdüm – işçi sınıfı mensubu beyaz Güneylilerin bir kısmının ırkçılığı, başka yerlerdeki orta sınıf mensuplarına, kendilerini ilerici hissederek sınıf mücadelesini sürdürme fırsatı verdi. Aktivistler

beyaz-radikal altmışları medyanın onu dönüştürdüğü halinden kurtarmak, zihinlerdeki o basmakalıp imgeyi yıkmak için uğraşılıyor; bu imgeye göre bütün aktivistler şımarık, başkalarını hakir gören, yurtsever olmayan ve bazen şiddete başvuran hiddetli tipler. Fazlasıyla yüksek bir görünürlük edinmeyi başarmış yurttaş hakları hareketinden, hâlâ faal olan sayısız tabancı aktiviste kadar bugünlerde icra edilen her tür aktivizmin altmışların bütün diğer versiyonlarına çok şey borçlu olduğuna şüphe yok.

1999'da Seattle'ı bu kadar önemli kılan kısmen buydu: orada kurulan birlikler, mavi yakalı sanayileşmiş Amerika'nın çevrecilerle, anarşistlerle, yerli halkların aktivistleriyle ve Kore'den Fransa'ya çeşitli ülkelerden gelen çiftçilerle bir ölçüde yakınlaşmasını temsil ediyordu. Bütün dünyada çiftçiler, büyük ölçüde radikalleşmelerine ve yeni ittifaklar, yeni aktivizmler, yüz milyon üyesi olan yüz ulus koalisyonu Via Campesino gibi hareketlerin oluşmasına neden olan serbest ticaret yüzünden harap olmuş durumda. Aktivist-teorisyen John Jordan'ın da dikkat çektiği üzere, Meksikalı solcular Chiapas'a gidip yerli halkla ortak bir zeminde buluştuğunda harika bir koalisyonun doğmuş olması gibi, çiftçi Jose Bové ve arkadaşları da Fransa'nın kırsal bölgelerinde benzer bağlantılar kurmuştur. Amerika'nın Batısında da bir süredir benzer bir şey gerçekleşiyor, burada da aynı açık fikirlilik, siyaseten farklı görüşte olanların en iyi tarafları öne çıkıyor, bu insanlar ortak bir amaç için bir araya gelerek birlikteliğin verdiği mutlulukla farklılıklarını konuşarak uzlaştırmaya çalışıyor. Sol adı verilen şey hep, daima haklı çıkma merakıyla öne çıkmıştır ve bu, muhteşem yeni taktiklere, hareketlere, koalisyonlara yer açma fırsatını çarçur eden sektör bir haklılıktır.

1996'da Nevada'da kuş uçmaz kervan geçmez Euraka bölgesinde düzenlenen Citizen Alert yönetim kurulu toplantısının akşamında kendimizi çevreci hareket karşıtlarının müdavimi olduğu bir barda bulduk çünkü kasabada fıçı bira satılan başka bar yoktu. Barın arka tarafında sergilenen satılık mor tişörtlerin üzerindeki WRANGLER sözcüğü Western Ranchers Against No Good Leftist Environmentalist Radical Shitheads'in [Batılı Çiftlik İşçileri Bir Halta Yaramayan Solcu Çevreci Radikal Mankafalara Karşı] baş harflerinden oluşuyordu. O akşam, çevrecilerin kendisinden nefret ettiğini düşünen kovboy şapkalı genç bir çiftlik işçisinin yanındaki tabureye düştüm. Anlattığına göre, ailesi nesillerdir o bölgede çiftçilik yapıyordu, sürdürülebilir ve dönüşlü otlama sistemi hakkında tek bilmediği şey bu işler için kullanılan yeni havalı sözlerdi ve *bizzat* nefret ettiği vur kaç çiftçilerin ve daha da çok nefret ettiği maden şirketlerinin aksine, otlagındaki çimlerin ineklerinin karnını sıyırıp geçecek kadar boy atmış olmasıyla övünüyordu. O gecenin sonunda bazı çevrecilerin onun gayet düzgün bir adam olduğunu düşüneceğine ikna ettim onu, o da bana viski ısmarladı.

Paranoyak falan değildi. Sadece, akılcı kullanım ve özel mülkiyet hakkı hareketleri, tıpkı milisler gibi, kırsal topluluklara ulaşma konusunda ilericiler ve çevrecilerden çok daha iyi bir iş çıkarmıştı. Çiftçiler, çevreciler tarafından çok uzun zamandır şeytanlaştırıldı. Çeşitli yerlerde faal olan çevreciler büyükbaş hayvancılık yapan çiftçilerin kimi zaman açık arazilere girişe geçit vermediğini fark edene kadar, büyükbaş hayvancılığın Batı Amerika topraklarını harap ettiği genel kabul görüyordu ve bu çiftçiler topraklarını terk etmeye zorlandığı anda arazileri imara açılıyordu. Büyükbaş hayvancıların bir kısmı toprağa büyük zarar veriyordu ama bir kısmı onu daha iyi işletiyor, su kaynaklarının korunması, dönüşlü otlatma, yangın ekolojisi ve

otlatma arazisi yönetimine dair başka fikirler, otlatma alanlarının bakımı için başvurulacak yöntemleri geliştiriyordu.

Çiftçi aileler genelde topraklarını sever ve onunla çok az çevreciye nasip olacak yakın bir ilişki kurar; bazıları bir asırdır oradadır ve bir asır daha orada olmayı ister. Ve onlar da, bütün çiftçiler gibi, küreselleşmenin ve kırsal bölgelerin sanayileşmesinin (et, sebze ve tahıl üretiminin fabrika benzeri şirket sistemleriyle gerçekleştirilmesi) yol açtığı fiyat düşüşlerinin sıkıntısını çekiyor. Bunların büyük bölümü, çiftçilerin hareketin belkemiğini oluşturduğu çok sayıda ülkeden farklı olarak, küresel adalet hareketinin resmen tanınmayan destek grubunu oluşturuyor. Son on yılda ABD’de, çiftçilerle işbirliği içinde arazi kooperatifleri ve çevre koruma ortaklaşmaları kuran Nature Conservancy gibi gruplardan çevreci-çiftçi koalisyonlarına kadar birçok ittifak oluşturuldu. Wyoming’de madenkömürü yataklarında yaygın olarak yürütülen metan gazı çıkarma çalışmaları sayısız çiftliği tahrip etti ve Cumhuriyetçi çiftçileri çevrecilerle işbirliğine gitmeye yönlendirdi, Colorado, New Mexico ve Arizona’da da gelişigüzel yayılmalar, turistik alanların genişlemesi, su krizleri ve kullanılmaz hale gelmiş araziler benzer işbirliklerine yol açtı.

Çevreciler el değmemiş doğaya karşı tahrip edilmiş doğa gibi gayet özleştirmeci bir paradigmaya başvurmaya alıştı. Çiftçilerle işbirliği yapmak, kategorilerin geçirgen olduğu, insanların arazi içinde -sadece beyaz yakalıların tatil yaptığı arazilerde değil, çiftçilerin çalıştığı arazilerde de- bir yerinin olduğu ve aktivizmin illa ki muhalif olmadığı bir orta yol olanağı sundu. Bu da, bir zamanlar korkunç bir şekilde sadece beyaz yakalıların başını çektiği ve gerçek hayatta tam da o çevre içinde yaşayan ve söz konusu kaynaklarla iş yapan insanları yabancılaştıran çevreci hareketin sınıf politikalarında büyük bir kaymaya yol açtı. Batı için bu, devasa bir ikiliğin, devasa bir kültürel savaşın feshedilmesi, onun yerine değişimin nasıl

işlediğinin tekrar keşfedilmesi anlamına geliyor. Hepimiz için, koalisyonlarda birbirinden azami derecede farklı grupların ortak noktalarının temel alınabileceği ve farklılıkların bir tarafa bırakıldığı yeni tür bir aktivizmi temsil ediyor; bir koalisyon, bir tarikattan farklı olarak, farklılığı gerektirir ve önceki hareketlerin ideolojik turnusol testi, onları tarikatçılığa yönlendirmiş gibi görünüyor.

Büyükbaş hayvancılık yapan çiftçilerin, çevrecilerin ve resmi kurumların bir arada çalışabildiği ve kırsal geçim kaynaklarının ve arazinin korunmasını hedeflediği ortak alanlar için kullanılan “radikal merkez” terimini icat eden kişi Malpai Borderlands Group’un kurucularından, Arizonalı çevreci çiftçi Bill McDonald’dır büyük olasılıkla. New Mexico’daki Quivera Koalisyonu bu radikal merkezlerin en görünür örneğidir ama Batı’daki çok sayıda küçük ölçekli örgüt de bu merkezden iş görmektedir. Colorado’daki Streamboat Springs dolayında çiftçilik yapan ve Colorado Büyükbaş Hayvancılarının Tarımsal Alanları Kooperatifini yöneten Lynne Sherrod şunları aktarıyor: “Çevrecilerle büyükbaş hayvancılar birbirine meydan okuyordu ve biz birbirimizle savaşırken imarcılar vadiyi bizden çalışıyorlardı... Ortak noktalarımızın farklılıklarımıza ağır bastığını gördük.”

Klasik çevrecilik müdahaleci ve zıtlaşmacıdır: başkalarının eyleme geçmesini önlemek için baskıya, yasalara ve davalara başvurur. Yazar ve New Mexico’da arazi yöneticisi William DeBuys’un tanımıyla, radikal merkez, “işlerin olağan idaresinin terk edilmesini gerektirir,

bağnaz değildir. Yani, böyle bir işin üstesinden gelebilmek için birinin nereden geldiğini veya giyim tarzını sorgulamamalı, nereye gitmek istediğine ve ortak meselelerimiz için yapıcı çalışmalarda bulunmaya hazır olup olmadığına bakmalısınız. Radikal Merkez’de çalışmak, bir yandan da çeşitli yollara başvurmaya hazır olmayı gerektirir. Bir şeyi başarmanın tek bir yolu

yoktur. Büyük alet çantalarına, aletlerimizi karşılıksız ödünç alıp vermeye ihtiyacımız var. Radikal Merkez’de çalışmalar deneysel yürüyor – her adımda yeni alternatifler üretilmeye devam ediyor. Hiçbir şey ufak bir revizyona bile tahammül edemeyecek kadar iyi durumda olmadığı gibi, hiçbir şey onarma girişiminin kesinlikle söz konusu olmayacağı kadar imkânsız ve bozuk olamaz.”

Bu umut verici bir pratik çünkü kavgacı aktivizmin düşman saydığı insanları potansiyel müttefikler olarak görüyor. Müdahalenin savaştı modellerine karşın, barışçıl bir pratik. Her soruna verilecek doğru yanıtı olmayabilir – ama kesinlikle mühim bir yeni model.

Ohiolu çiftçi-örgütleyici efsanevi Baldemar Velasquez’in yıkıcı taktikleri de benzer bir model teşkil ediyor. Çiftçilik Emekini Örgütlenme Komitesi başkanı olan Velasquez’in sözleriyle: “Birincisi, ben kimseyi karşıtım veya muhalifim olarak görmüyorum. İnsan ya yanlış bilgilendirilmiştir ya yanlış eğitilmiştir ya da düpedüz hatalı düşünüyordur. Benim insanlara bakışım böyle ve bence bizim yaptığımız şey, mülteci işçiler için adalet aramak, yapılması gereken en iyi, en doğru şey, herkesin bizim tarafımızda olması gerekiyor.” Velasquez muhalif olarak görülebilecek herkesle doğrudan iletişime geçiyor, bazılarını bizim saflarımıza katıyor, bu taktiği, Campbell’s Soup markasına ve öteki yemek şirketlerine karşı yürüttüğü boykotla birlikte, birçok örgütlenme mücadelesinde ona çok fayda sağlamış. Bana “Ne servis ettiğiniz değil, onu nasıl servis ettiğiniz önemli” demişti. “İnsanları kendi tarafınıza çekmek için bilgiyi aşına oldukları bir perspektiften sunmalısınız.”

Bir keresinde, Ohio’nun Toledo şehrindeki bir dini okulda okuyan Hristiyan Cumhuriyetçi ailelere mensup çok sayıda çocuğu, onlara Kutsal Kitap’tan pasajlar okuyarak kendi tarafına

çekmiş. Atanmış bir vaiz olan Velasquez bu deneyimi şöyle anlatıyor:

Yaklaşık beş yüz çocuğun doldurduğu bir salonda, lise ve ortaokul öğrencilerinden oluşan kalabalık grubun önünde kitabı açtım ve şöyle dedim: ‘Bakalım Tanrı’nın kelimeleri bu konuda ne diyor... Diyor ki, Kutsal Kitap tarihinin tamamında Tanrı sadece üç grup insanı özenle kollamış: yetimler, dular ve yabancılar. Peki, kaçınız Tanrı’nın özenle kolladığı bu üç grup hakkında bir şeyler yapmaya niyetli?’ Salondaki her çocuk elini kaldırdı. O zaman hepsinden üç şey yapmalarını istedim.

Velasquez, çocuklardan öğle yemeğinden feragat etmelerini ve yemek paralarını bu ülkede korkunç bir şekilde hayatını kaybetmiş Meksikalı bir çiftçinin dul karısıyla çocuğuna bağışlamalarını istemiş. Çocukların ailelerini ve çevrelerini bu konuda bilgilendirmesini sağlamış, gruptan sekiz çocukla birlikte toplanan parayı Meksika’nın dağlık bölgesinde, Nahuatl yerlilerinin yaşadığı bir köydeki aileye götürmüş ve çocuklar orada insanları ABD’ye göç etmeye yönlendiren yoksulluğa birinci elden tanık olmuş. Daha sonra, muhafazakâr Hristiyan ailelerden gelen üç yüz çocuğu, daha önce çiftçilerin uğrunda mücadele ettiği bir durumu, bir turşu markasının süpermarketlerde satılmasını kendisiyle birlikte protesto etmeye ikna etmiş. O savaşı da kazanarak, çok sayıda süpermarketin o markayı bırakmasını sağlamış ve böylece turşuluk hıyar yetiştiricilerini ekini Ohio’da yetiştirmeye ve çiftlik çalışanlarına, arazi kirasını ürünüyle ödeyen çiftçiler olarak değil çalışan olarak muamele etmeye zorlamış. Uluslararası emek, çevresel adalet, çiftlik çalışanlarını ağır şartlara mahkum bırakan kapsamlı şebekeler üzerine çalışmış. Ama dikkate değer bir figür olmasının esas nedeni, sadece meseleler arasında değil, taraflar arasında bağlantı kurması.

İdeolojiden Sonra ya da Zamanda Değişimler

ABD'nin çeşitli yerlerindeki küçük çaplı yaratıcı aktivizm kıpırtıları küresel adalet hareketinin ve Zapatistaların bazı veçheleriyle koşutluk gösteriyor. Üçü de, kimin müttefik olduğuna ve geleceğin nasıl iyileştirileceğine dair katı önyargılar besleme anlamında ideolojik olmayan, gayet etkili bir doğaçlama çalışma yürüten işbirlikçi ve yaratıcı bir süreçte ortaklaşıyor. Değişime yol açma ve başkalarına güvenme konusunda tam açık kalplilikle, umutla ve istekle çalışıyorlar. “Caz özgürlük savaşçısı” imgesini icat eden Cornel West, bu bağlamda cazı şöyle tanımlıyor: “müzikal bir sanat biçimi için kullanılan bir terim değil de, gerçekliği ‘ya bu, ya şu’ yaklaşımıyla ele alan bakış açılarına şüpheyle yaklaşmaya eğilimli, değişken, akıcı ve esnek bir dünyada varoluş tarzı.” Bu kadar farklı arenalarda ikili mantığı ve katı ideolojileri aşmış benzer yolculukların gerçekleşiyor olması, bir hareketten bahsettiğimizde belirli bir ahalinin veya gündemin değil bir Zeitgeist’in, bir hava değişiminin söz konusu olduğunu gösteriyor.

Belki de hareketten veya hareketlerden değil, hareketin kendisinden bahsetmeli: bu şiddetli değişimleri kavramak, çok, hem de pek çok insan grubunun ayağa kalkıp uzun süre bulundukları pozisyonu terk ederek etrafta hareket etmeye başlamasını görmeye benziyor adeta. Charles Derber buna “üçüncü dalga” diyor ve 1860 tarzı aktivizmin yol açtığı ilk dalgayla parçalı

kimlik siyasetinin yol açtığı ikinci dalganın ardılı olduğunu savunuyor. “Üçüncü dalga, küresel alternatifler üzerine gayet ciddi bir yeni siyaset düşüncesi öne sürmüş olmakla birlikte, birinci ve ikinci dalgalardan farklı olarak esasen anti-dogmatiktir. Bu hali, küresel destek gruplarının muazzam çeşitliliğinin ve bunların benimsediği sayısız meseleyi ve bakış açısını bağdaştırma ihtiyacının bir yansımasıdır. ‘Parti siyasetine’ direnmek, hareketi bir arada tutmuştur.” Anti-dogmatik olmak, kendini yeni ve beklenmedik ittifaklara, yeni iktidar şebekelerine açmaktır; doğaçlama yolculuk adına durgun bir ütopyayı reddetmektir. Çevreci hareketin doğal sistemlere dair çok daha komplike bir anlayıştan yararlanması gibi, aktivizm de eski hareketlerin hatalarından, sunduğu esinlerden ve araçlardan faydalanır.

Naomi Klein bundan birkaç yıl önce küresel adalet aktivistleri hakkında şöyle diyordu:

Eleştirmenler protestocuların vizyon sahibi olmadığını söylerken aslında -Marksizm, demokratik sosyalizm, derin ekoloji veya toplumsal anarşi gibi- kapsayıcı bir devrimci felsefeleri olmadığını ima ediyordu. Bu kesinlikle doğru, bunun için şükretmeliyiz. Şu anda, şirket karşıtı sokak aktivistlerinin etrafı, onları kendi piyadelerine dönüştürmek için yarışan sözde liderlerle çevrilmiş durumda. Şu ana kadar bütün bu gündemleri savuşturmuş ve alicenap bir tavırla eline tutuşturulan bütün manifestoları reddetmiş olması, bu genç hareketin lehinedir.”

Klein bir başka yazısında Marcos’u ve Zapatistaları, anarşist küresel adalet aktivistlerinin gevşek yapıli ağlarına tam karşılık gelen terimlerle tarif ediyor: “Hiyerarşik olmayan bir karar alma mekanizması, merkezsizleşmiş örgütlenme ve derin bir topluluk demokrasisi.” Bu da bir tür ideolojidir ama otoritenin yükselmesini ve onunla birlikte imgeleme, katılıma ve uyum göstermeye sınır getirilmesini engellemeyi hedefleyen bir mutlak demokrasi ideolojisi, yani ideolojilere karşı bir ideoloji.

Aktivizmin önceki dalgalarında özleştirmeci veya püriten eğilimlere rastlanırken, bu son dalga cömert ve keyifli bir katışıklık sergiliyor; birbirine karıştırma, dolaşıma sokma ve coşturma eğilimlerinden kaynaklanan bir katışıklık.

Bu sahanın tam ortasında faal olan Londralı arkadaşım, müthiş yazar ve aktivist John Jordan -zamanında Sokakları Geri Al hareketindeydi, şimdi de, elbette küresel adalet hareketinin bir parçası- bana şunları yazmış:

Bizim hareketlerimiz geleneksel sol siyasetin bütün katiyetlerine meydan okuyan, bunu onları yeni katiyetlerle ikame ederek değil, su sızdırmayan ya da evrensel geçerliliği olan yanıtlarımız, planlarımız veya stratejilerimiz olduğu anlayışını ortadan kaldırarak yapan bir siyaset üretmeye çalışıyor. Gerçekten de, bizim stratejilerimiz su gibi olmalı daha çok; sabit, sert ve katı olan her şeyi akışkanlıkla, daimi hareketle ve evrimle zayıflatmalı. Biz, bize doğru gelen şeyi doğru zamanda ve doğru yerde yapmanın tek katiyet bellendiği bir süreç siyaseti kurmaya çalışıyoruz – beklemek yerine (İspanyolcada bir sözcüğün hem beklemek hem umut anlamında gelmesi ilginçtir) anında eyleme geçen, gelecekte bir şey yaratmak için değil, şimdiki zamanda bir şeyler inşa etmek için uğraşan, şimdi ve burada siyaseti. Nasıl yeni bir dünya inşa edeceğimiz sorulduğunda şu yanıt veriyoruz: 'Biz de bilmiyoruz ama gelin birlikte inşa edelim.' Aslında söylediğimiz şey, sonucun araçlar kadar önemli olmadığı, sonuç karşısında araçlara, ideoloji karşısında bağlama öncelik vererek yüzlerce yıllık siyaset tarzını ve içeriğini baş aşağı çevirdiğimiz, özleştirmeyi ve mükemmeliyetçiliği reddederek aslında geleceğe sırt çevirdiğimiz.

Bu dehşet zorlu bir iş çünkü insanların tutunacak ve onları tutacak bir şeye gereksinim duyduğu kaotik bir dünyada, her şey belirsizse, belirsizlik tek kesinlikse, yerinden edilmişler, kırılğan olanlar, yaşamlarına anlam katacak bir şeyin özlemi- ni çekenler, bu belirsiz evrenin selinde ve akıntısında sürüklenip gider. Onlar için umut genelde kesinlik içinde bulunabilir.

Öngörülebilir bir gelecekte kökleşmiş bir kesinlik değildir bu, daha çok, yaşamlarında doğru olanı yaptıklarına dair bir kesinliktir... Geçmişin siyasal hareketlerinin büyük bölümünün ilerlediği düz ve dar yolun sonundaki hedef iktidarı ele geçirmek olmuştur. Geleceği kontrol etmek neredeyse her tarihsel değişim stratejisinin çıkış noktasıdır ama biz ‘salıvermenin’ yapabileceğimiz en güçlü şey olduğuna inanan hareketler inşa ediyoruz – salıvermek, iktidardan uzaklaşmak ve özgürlüğü bulmak. İnsanlara yaratıcı failliğini geri vermek, dünyaya doğrudan müdahale etme potansiyellerini tekrar canlandırmak, bu sürecin can alıcı noktası. Faillik ve anlam tekrar elde edildiğinde, yarını bugünden hayal etmek ve sadece gelecekte tatmin edilebilecek arzulara ihtiyatla yaklaşmak mümkün olabilir belki de. O yaratıcılık anında, faaliyetin verdiği keyif kesinlik gereksinimini de içeriyor ve o faaliyet anlamla doluyor.

Jordan’ın bu vizyonu yaygın kabul görüyor. Filozof Alphonso Lingus’a göre, “Özgürleşme ve devrim anlayışını, başka tür bir daimi toplum kurma fikrinden temizlememiz gerekiyor.” Subcommandante Marcos, bu eski devrimci hareketlerin bir zafer olarak kabul edeceği şeylerin Zapatistalar için tam bir yenilgi anlamına geleceğini gayet açık görüyor ve Zapatismo’nun “bir ideoloji değil bir önsezi” olduğunu söylüyor. Zapatista araştırmacısı John Holloway *Change the World without Taking Power* adlı kitabı için yazdığı manifestoda benzer bir argüman öne sürüyor ve devrimin kendi içinde bir amaç olduğunu ve bir sonraki kurumsal güç halini alır almaz kendi ruhuna, ideallerine ihanet ettiğini söylüyor. Bir küresel adalet örgütleyicisi olan erkek kardeşim David, Holloway’in konumunu şöyle özetliyor:

Seçimlerle veya isyanla iktidar konumlarını ele geçirme anlayışı, devrimin esas hedefinin iktidar ilişkilerini değiştirmek olduğunu gözden kaçırır. Devlete odaklanmayan ve iktidar konumlarına geçmeyi hedeflemeyen, muazzam genişlikte bir kendinyap-eylemleri bölgesi var. Reform ve devrim arasındaki eski

ayrımların önemsiz sayıldığı bir bölge bu çünkü devleti kimin denetlediği sorusu odakta değil.

Geçici Özerk Bölgelerin, önceden tasarlama siyasetinin, “ürün değil süreç” vecizesinin yavaş yavaş ulaşmaya çalıştığı şey tam da bu, ne hata yaparsak yapalım bunların eski hatalarımızla aynı olmayacağını vaat eden, devrimin doğasında devrim yapan bir siyaset.

Sandinistalı şair Giaconda Belli, Sandinista gerillalarının Nikaragua’da Somoza’nın diktatörlüğünü devirdiği 18 ve 19 Temmuz 1979 tarihlerini “kadim bir büyüünün etkisinde Yaratılış’ın ta kendisine, dünyanın yaratıldığı yere gitmiş gibi” hissettikleri iki gün olarak tasvir eder. Devrimin anlamının bu versiyonları hedefin bir dünya yaratmaktan çok, o yaratılış anında yaşamak olduğunu işaret eder ve vurguyu kurumsal iktidardan günlük yaşam bilincinin ve temsillerinin iktidarına, kendi mükemmellik fikrini tesis etmeyen, herkese dünyayı icat etme özgürlüğü veren bir devrime kaydırır. Belli’nin açıkça gösterdiği üzere, devrimci anlarda olağanüstü bir kuvvet vardır; tarihin içinde yaşamının, insanın kendi yaşamını ve dünyayı iyileştirme gücünü, onları sıvırlayan ve birbirinden ayıran bağlardan kurtulmuş insanların komünyonunu hissetmenin verdiği kuvvettir bu. Sitüasyonist Raoul Vaneigem, “Devrimci anlar, bireysel yaşamların ıslah edilmiş bir toplumla birleşmesini kutladığı karnavallardır,” yazmıştı. Mesele, dünyanın nasıl yaratılacağından çok, o yaratılış ânının nasıl canlı tutulacağıdır; yaratılışın asla sonra ermediği ve insanların yaratan olma gücünde pay sahibi olduğu, umutlu hali tamamlanmamış oluşunda, doğaçlamaya ve katılıma açık oluşunda yatan bir dünyanın, bir Coyote dünyasının nasıl gerçekleştirileceğidir o halde. Bu kitapta özetlediğim devrimci günler, umudun geleceğe yaslanmadığı, bunun yerine şimdiki zamanda heyecan verici bir güce dönüştüğü günlerdir.

Küresel Yerel ya da Mekândaki Değişimler

Bundan yaklaşık on yıl önce bir gün teyzeme 1955'te büyük yankı uyandırmış *The Family of Man* sergisi ve kitabına yönelik güncel ve yaygın eleştirileri aktarıyordum. Evrensel bir insanlık mefhumunu en geniş anlamıyla tasvir etmekteki ısrarı ve postmodernizmle çokkültürlülüğün vurguladığı farklılıkları hiçe sayarak anneliğin, oy vermenin ya da çalışmanın dünyanın her yerinde aynı şey olduğunu göstermeye çalışan fotoğrafları nedeniyle bu çalışmayı kötölemek o zamanlar revaçtaydı. Anlattıklarım üzerine teyzem bana, "O zamanlar durumun nasıl olduğunu, ne kadar bölünmüş olduğumuzu, savaştan ve Holokost'tan sonra gemi azıya almış ırkçılık karşısında ortak bir zemin aramanın ne kadar önemli olduğunu anlamıyorsun," demişti. Son zamanlarda yerel değerlere verilen önem yalnızca modernizmin evrenselleştirici "hakikatlerine" değil, şirket kültürü ve ziraatın homojenleştirici, iktidarı pekiştirici güçlerine eşit kuvvetle karşı koyuyor.

Bununla birlikte, siyaset yorumcusu Danny Postel'in ifadesiyle, "Mısırlı sosyolog ve muhalif Saad Eddin İbrahim'in de kaydettiği üzere, farklı ülkelerin insan hakları savunucuları bir araya gelip notlarını karşılaştırdığında, büyük coğrafi, kültürel ve dini ayrımlara rağmen, aynı deneyimleri paylaştıklarını ve dikkate değer biçimde müşterek bir dili konuştuklarını her defasında görürler." "Bu mu şu mu?" sorularının büyük bölümünün

yanıtı, ikisi birdendir; bir paradoks karşısında verilecek en iyi tepki, tutarlılık adına iki şıktan birini kestirip atmak yerine iki tarafı da benimsemektir. Mesele, yerelle küresel arasında elverişli bir ilişki için müzakere etmektir, sadece birinin tarafına geçerek diğerini dışarıda bırakmak değil.

Günümüzün küresel adalet hareketini, yereli savunan küresel bir hareket olarak da tanımlayabiliriz – yerel mutfağı, emek ve kaynaklar hakkında yerel yargı yetkisini, yerel üretimi, yerel kültürü, yerel evcil veya yabancı türleri savunan, tanımı gereği yerel olan çevreleri koruyan bir hareket. “Küresel düşün, yerel eyle” sloganı, “Yerel düşün, küresel eyle” şeklinde tersine çevrilebilir çünkü yerel çevreler ulusaşırı şirketlerin saldırısı altındadır ama buna gösterilen direniş küresel çapta örgütlenmiştir. Zamanımıza özgü radikalizm çoğu zaman yerel değerleri yüceltir ve savunur – bununla birlikte, yereli kayıtsız şartsız iyi diye nitelemek de fazlasıyla basite kaçmak olur. Bir yanda, federal hükümeti Güney’deki Apartheid, yıldırma ve seçmen ayrımcılığı gibi yerel âdetleri yürürlükten kaldırmaya zorlayan yurttaş hakları hareketi, bir yanda da günümüzde eğlence ve kâr amacıyla yerel çevrelerine saldırıyı kendilerine hak gören ve buna müdahale eden federal hükümete hiddetlenen çok sayıda Batılı var. Kimi zaman daha kapsamlı bir yetki sahasına sahip kuvvetler kötücül yerel unsurlara karşı mücadele ediyor.

Teyzemin bahsettiği dönemde, ırkçı-milliyetçi bir yerelcilik dünyayı mahvetmişti. Bizim zamanımızda ise bu tahribatın büyük bölümü, yerel güçlerin mücadele ettiği ulusaşırı sermaye tarafından ve onun için şekillendiriliyor. Yerel unsur, insan ölçeği, insanların sesini duyurabileceği, bir farklılık yaratabileceği, iktidar dinamiklerini anlayabileceği ve iktidarı sorumlu tutabileceği bir ölçek olarak da anlaşılabilir – demokratikleşmeye götüren bir itici kuvvet. 1970’lerde, ağırlıklı olarak kırsal bölgelerde ve Batı sahil şeridinde, bio-bölgecilik adı verilen hareket

ya da eğilim dahilinde, yerele (öteki kültürlerin zaten hiç terk etmediği yerele) geri dönmeye ve onu tekrar düşünmeye gayret edenler oldu. Bir bölgenin potansiyel anlamları, toplulukları, sınırlamaları ve uzun vadeli beklentileri içinde, yerel şartlarda yaşama, yerel yiyecekleri yeme, nerede olduğunu ve oraya nasıl ilgi göstereceğini tam anlamıyla bilme girişimiydi bu. Doğuştan kazanılan haklar gereği değil, bilinçli bir angajmanla bir yere ait olmaktı mesele. Bio-bölgecilik, bazı bakımlardan günümüzdeki ideoloji karşıtlığının önceden tasarlanmış halidir çünkü dayatmak yerine uyum göstermeye önem verir ve yerele yaptığı vurgu, hiçbir tadilattan geçmeden ihraç edilebilecek bir vaaz vermediğini gösterir. Dayatma, iktidarı pekiştirmekle ilişkilidir; benim ilgimi çeken yerel güçler ise iktidarı dağıtmakla ilişkili.

Yaklaşık on iki yıl önce, çevre sorunlarıyla ilgili mizahi yazılar kaleme alan Jim Dodge şöyle yazmıştı: “Bio-bölgeciliğin katıksız bir yaklaşım benimsemeyi gerektiren bir doktrini olduğundan bile şüpheliyim – solcuların ütopyaya götüren alışıldık yolundan çok bir istikamet (görünüşe göre, yokuş yukarı) tutturmak söz konusu gibi...” Bio-bölgecilik, insan yaşamını tarihin büyük bir bölümünde içinde bulunduğu ekolojik ve biyolojik duruma geri döndürme girişimiydi, nostaljik bir dönüş değil, radikal bir dönüştü bu, bunun gelecekte de olabileceği, uygulanabilir tek gelecek olduğu anlayışı hakimdi. Artık bio-bölgeciliğin lafı pek geçmese de, idealleri yavaş yemek hareketinde, ABD’de ve Birleşik Krallık’ta birbiri ardına açılan köylü pazarlarında, yerel gıdaları mevsiminde tüketmeye verilen önemde, çevreye duyarlı inşaat uygulamalarında, sürdürülebilir kentsel tasarımlarda ve atık, su ve enerji sistemlerinde ve şirket küreselleşmesinin kültürde yol açtığı homojenleşmeye karşı yerel kültürü ve hafızayı koruyup yücelterek canlandırma hareketlerinde yaşamaya devam ediyor.

Dodge, “bir topluluk ya da küçük ölçekli bir topluluklar federasyonu olarak kendi başımızın çaresine bakabileceğimiz, bireysel ve toplu yaşamlarımız konusunda kendi kararlarımızı verebileceğimiz ve bu kararların sonuçlarını ve sorumluluklarını seve seve üstleneceğimiz inancı” olarak tanımladığı anarşinin bio-bölgeciliğin temel unsurlarından biri olduğunu savunuyor. Bu da bizi son yirmi yılın aktivizmi konusuna getiriyor. Ya da, çağdaş anarşist örgütlenmelerde, doğrudan eylemin temel birimini teşkil eden beş ila on beş kişiden oluşan iyi kötü özerk birliklerden oluşan üye gruplarında İspanya İç Savaşı’ndaki anarşistlerin merkezsiz modelleri örnek alındığından, çok daha uzun bir aktivizm döneminden de bahsedilebilir. Yeats, “Merkez tutunamıyor,” demiş ve “saf anarşidir dünyanın üzerine çöken,” diye eklemişti, ama bu da nihayetinde, (özellikle de, o “kanla kararmış o akıntı” en çok merkezileştirilmiş otoriteler tarafından serbest bırakıldığından) iktidarın merkezileşmesine güvenmeyen anarşistler ve yerelciler için hayırlı bir şeymiş gibi görünüyor.

Bir başka deyişle, onlar anarşistlerdi, daha doğrusu bizler anarşistiz. Bu örgütlenme tarzı öncelikle, uzlaşmacı karar verme süreçlerine başvuran üye grupları ve sözcü konseylerinin doğrudan demokrasiyi tesis ettiği, 1980’lerin nükleer karşıtı hareketinden çıkmıştır. *Anarşi* bir tarafa bırakılması daha iyi olacak kışkırtıcı bir sözcük, örneğin, en az kaynaklar ve mevcudiyetler kadar önemli olan ve bir topluluğa üye olmanın bireylerin haklarını dengeleyerek yönlendirdiği geleneksel katılımcı kültürleri kapsamayan Avrupamerkezci bir tarihi var. Bu adsız hareketin büyük bir bölümünü dışarıda bırakmayacak şekilde tarif etmenin bir yolu, hiyerarşik olmayan doğrudan demokrasinin yeniden güçlenmesi – iktidarın dağıtılması veya yerleştirilmesi. Aralık 2001’den bu yana şiddetli bir ekonomik krizin etkisi altında olan ve komşuluğun ve topluluk gruplarının

yaratıcı bir şekilde yükselerek başarısız kurumların yerini aldığı Arjantin’de buna *horizontalidad* ya da yataylık deniyor. Belki de sadece en tesirli haliyle demokrasidir bütün bunlar.

Yerel iktidarın kucaklanması illa ki bir cemaat sistemi, geri çekilme veya tahammülsüzlük demek olmuyor, sadece daha geniş dünyada seyretmek için insicamlı bir temel anlamına geliyor. Küresel adalet hareketinin inanılmaz koalisyonlarından, karşılıklı oturup görüşen kovboylarla çevrecilere kadar, bertaraf edilmesi gerekmeyen farklılıklar karşısında gevşeme, ilkelelerin veya hedefin ana hatları yeterince güçlü olduğunda birlikte çalışmanın mümkün olduğu ve belki de farklılıkların bir zayıflık değil, kuvvet olduğu anlayışı söz konusu. Yerel koşullara gömülü bir kimliğiniz varken, küresel diyalogda da rol oynayabileceğiniz, bağlantı ağlarına ilgi duyabileceğiniz anlayışı ve net biçimde tanımlanmış sınırların gerçekliğine duyulan inançta bir zayıflama. Ve bu evrensel diyalog yerelin hizmetinde. Yeni Zelanda’daki Maori halkı dillerini başarıyla hayata döndürdü, Hawaii yerlileri de dil programlarında Maori’leri model aldı ve Kuzey Amerika’daki yerli halklara kadar uzanan dili koruma ve yayma dalgasına model oldu. Dolayısıyla, bu diğer küreselleşme, fikirlerin iletişiminin küreselleşmesi zincirlerin, markaların ve şirketlerin yayılması sonucu ortaya çıkan homojenleşme ve bütünleşmenin antitezi olabilir. Büyük unsura muhalefet eden küçük unsur: Arundhati Roy da bundan bahsediyor, “Büyük olanın parçalarına ayrılması – büyük bombalar, büyük barajlar, büyük ideolojiler, büyük çelişkiler, büyük kahramanlar, büyük hatalar. Belki de bu, Küçüğün Yüzyılı olacak.”

Yekpare bir kuruma veya şirkete direnmenin en iyi yolu, yekpare bir hareket değil, kendi içinde bir çokluk olabilir. ABD’deki Fox News, Rupert Murdoch’ın İngilizce konuşulan dünyadaki imparatorluğu, Başbakan Berlusconi’nin İtalya’daki medya tekel, büyük konsolidasyonlar esas büyük hikâyeyi oluşturuyor

elbette ama yüzbinlerce web sitesi, e-posta listesi ve blog, bütün dünyada Seattle 1999 ana sitesi benzeri yüzlerce Indymedia sitesinin varlığı vs. de küçük hikâyeleri teşkil ediyor. Monsanto Şirketi'nin genetik mühendisliği ve tarım patentlerinin karşıtı, sadece GDO karşıtı ve patent sistemi karşıtı aktivizm ve mevzuat değil; yerel çiftçiler, çiftçi pazarları, tohum çeşitliliği, organik mahsuller, bütünleşik zararlı yönetimi gibi en iyi sonuçları küçük ölçekli kaldığı sürece veren başka pratikler de ona karşı duruyor. Yerel çiftçilerin ürünlerini satan bir çiftçi pazarı uygun bir çözüm olmayabilir ama bunu yapan binlercesi o yolda atılmış bir adımdır. Bu da çok daha az görünür olan ve tekil haliyle çok daha güçsüz alternatifler yaratır; Monsanto'nun hakimiyetini haber vermek, köylü pazarında mevsimin ilk biberlerinin veya şeftalilerin satılmaya başladığı haberini vermekle aynı şey değildir. Aktivizmin ve sanatın, en azından benim aktivizmimin ve sanatımın amacı insanların anlamın tüketicisi değil üreticisi olduğu bir dünya inşa etmektir ve şimdi bu kitabı yazarken bunun umut siyasetiyle ve dünyanın yaratıldığı o devrimci günlerle nasıl bağlantılı olduğunu görüyorum. Yerinden yönetim ve doğrudan demokrasinin en özlü tanımı da, insanların henüz tamamlanmamış bir dünyada gücü ve vizyonu ele geçirmiş üreticiler olduğu siyasettir.

Texas'ın Üç Misli Bir Düş

Kristof Kolomb'un Amerika kıtasına ayak basışının beş yüzüncü yıldönümü olan 12 Ekim 1992 gününü uzun zamandır ilgiyle takip ediyorum. Bu sömürgecilik kutlamasına muhalefet eden tepkiler karşısında, beş yüzüncü yıldönümü için yapılan ilk planlarda geri adım atıldı. Tek bir günle sınırlı kalmayan, hakkındaki tartışmaların uzun süre önce başladığı ve hâlâ da devam ettiği bu kutlama, Batı yarıküredeki yerli halklar için keşfedilmiş değil, istila edilmiş bir yer olarak Amerika kıtasına dair kendi tarihlerini ortaya koyma fırsatı haline geldi. Kıta istila edilmiş ama büyük kayıplara rağmen fethedilememişti ve o gün, pek çok yerli grubun hâlâ burada olduklarını, hâlâ hatırladıklarını ve tarihin henüz bitmediğini öne sürmesi için gayet elverişliydi.

Böylelikle beş yüzüncü yıldönümü kutlamaları yerli olmayan çok sayıda insanın Amerika kıtasının soykırım tarihini tekrar öğrenmesine ve bazen de tarihin hâlâ güncel olan o yönlerine, diğer pek çok şeyin yanı sıra, egemenlik, görünürlük, temsil, tazminat ve toprak hakkı meselelerine eğilmelerine vesile oldu. Böylelikle, geçmişî hatırlamak şimdiki zamanda değişiklik yapmaya zemin tanıdı. Böylelikle, kültür de siyaset halini aldı. Nihayetinde, o günde yeni bir çağın başlangıcı anılmıyordu, aksine, o gün, gayet üstü kapalı bir şekilde, bir çağın bitişinin başlangıcını imliyordu. 12 Ekim 1992 gününü milenyumun en önemli anlarından biri olarak ele almalıydım belki de – fakat

o tarihe dair en önemli olaylar sadece o günle sınırlı kalmadı, öncesi ve sonrasındaki günleri de kapsıyor.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika yerlilerinin kimliğini yok etme, güçlerini dağıtma ve topraklarından koparma programlarından biri, onları kentlere yerleştirerek asimile etmeyi hedefliyordu. Kent yaşamı bu insanların büyük bir bölümüne yeni kaynaklar ve bilgiye erişim sundu, kabileler arası siyasal ittifakları teşvik etti. Bunun (ve elbette yurttaş hakları hareketiyle sonrasının, 1960'lar sonundaki karnavalın sunduğu adalet umudu ve adaleti sağlama taktiklerinin) meyvesi, 1968'de Minneapolis'te kurulan American Indian Movement (AIM – Amerika Yerlileri Hareketi) oldu. 1974'te düzenlenen bir AIM konferansında Uluslararası Amerika Yerlileri Paketi Konseyi kuruldu. 1977'de Birleşmiş Devletler'e başvurarak sivil toplum kuruluşu -STK- statüsü kazanan ilk yerli halk örgütlenmesiydi bu. Dolayısıyla, beş yüzüncü yıldönümünün izi, çeşitli karşılaşmalar, tepkiler ve tahakkukların zikzaklar çizen yolu üzerinden 1974'e, 1968'e ve hatta 1492'ye kadar sürülebilir.

Pakt konseyi aktivisti Roxanne Dunbar-Ortiz, İspanya'nın 1992 yılının "medeniyetlerin karşılaşması yılı" kabul edilmesi için teklif verdiği 1980 BM genel kongresine katıldı: "İnanılmaz bir şey oldu – bütün Afrikalı hükümet temsilcileri ayağa kalkıp salonu terk edince ben de salonu terk ettim. Onların derdi yerli halklar değildi ama, bu köleliğin başlangıcıydı ve bunu elbette en iyi onlar biliyordu." Güney Afrika'nın Afrika Ulusal Kongresi ve Afrikalı STK'lar, daha sonra BM tabanlı yerli halkların hakları mücadelesinin önemli müttefikleri olacaktı. İspanya Kolomb'un kıtaya ayak basışının beş yüzüncü yılı kutlamaları fikrini çoktan ortaya atmıştı ama yerli halkların aktivistleri bu fikri alıp İspanya'nın gündeminin antitezi haline getirecekti.

Dunbar-Ortiz bu ilk yılları anarken, “Medyada hakkımızda tek bir satır bile yazılmadı,” diyor. Haberi yaymak, yerli halklara ayrılmış bölgelere, grup toplantılarına ve konferanslara giden konuşmacıların ve şair Simon Ortiz ve diğerlerinin hazırladığı haber bültenini yayımlayanların üstlendiği, “esas zorlu işti.” Haber kulaktan kulağa yayıldı ve fikirler değişmeye başladı. Dunbar-Ortiz’in söylediğine göre, “İnsana esas umut veren şey, bunun olduğunu – insanların hakikate ne kadar aç olduğunu görmek. Hakikat onlara sunulduğunda dört elle sarılıyorlar.” Fikirler, Amerika yerlilerinin statüsünün değişmesinde en az yasalar kadar önemli rol oynadı; hukuki kazanımlar bile değişmiş bir imgelem ve yeniden yazılmış bir tarih temelinde inşa ediliyor adeta. Kolomb Günü geçmişi yeniden düşünmenin bir vesilesi oldu ve geçmişi yeniden düşünmek farklı bir geleceğin yolunu açtı.

Yerli halktan olmayan Amerikalılar bu değişimden önce genelde, birbiriyle çelişen ve pek de doğru olmayan iki hikâyeyi benimserdi. Birine göre, Amerika yerlileri tamamen yok edilmişti – ilerlemenin kırılğan, statik bir halkı silip süpürdüğü masalı yer yer hüznle anlatılır ama nadiren sorgulanırdı. Radikaller bile bu trajediden keyif alıyor gibi görünüyordu. Pek çok kitap, laf arasında aslında yeryüzünden silinmemiş bir kabile veya milletin yok olup gittiği iddiasını öne sürer hâlâ. İpin ucu elimizdeymiş; Mohikanların sonuncusu, silinip giden bir ırk, ölen bir ulus, kaderine terk edilmiş bir halk; bunların hepsi, geçmişi lanetlemekte birlikte, bizi çözüme ulaştırılmamış çatışmalardan kurtaran masallardı. Diğer kilit hikâyede ise aslında hiçbir zaman Amerika yerlisi diye bir şey olmamıştı çünkü kıta, biz buraya gelmeden önce saf, el değmemiş, bakire bir yaban kara parçasıydı; bu da, doğayı insani olmayan bir âlem, bizden ayrı duran bir yer olarak gören çevrecilerin özellikle sevdiği bir hikâyeydi. Amerika yerlilerini tekrar resme dahil etmek

doğanın ne anlama geldiğini ve insanın doğadaki yerinin ne olabileceğini radikal bir şekilde yeniden tanımlamak demekti (bu da bir ikili karşıtlığı, doğa-insan ayrımını çevreci harekete derinden etki edecek bir şekilde feshetme eylemlerinden biriydi ve çevreci hareket anlamın bu şekilde revize edilmesiyle henüz uzlaşabilmiş değil.) Onları şimdiki zamana yerleştirmek yerlilerle savaşın henüz bitmediği anlamına geliyordu. Aradaki tek fark, son yıllarda arada sırada bazı mücadelelerde galip gelmeye başlamaları ve bu sefer savaşın genellikle mahkemelerde, Kongre’de, ders kitaplarında, romanlarda, filmlerde, anıtlarda, müzelerde, maskotlarda ve ülkenin her tarafında sürdürülüyor olması.

Beş yüzüncü yıl kutlamaları Kolomb’un kıtaya ayak basışının ne anlama geldiğini -fetih, sömürgecilik, soykırım- ve karşısında ne bulduğunu -“beş yüzyıllık direniş” hareketin sloganıydı- yeniden ifade etme fırsatına dönüştü. Akademik söylemden, Amerika yerlilerinin kumarhanelerinin ABD’nin her yerinde kurulabilmesine izin veren mahkeme kararına kadar başka faktörler de, yerlilerin görünürlüğünde ve tarihsel hafızanın terimlerinde bir değişikliğe yol açtı. Ama Zapatistaların “*basta*” (Yeter!) diyerek on beş ay üzerine saklandıkları yerden çıkmaya karar vermelerine yol açan, beş yüzüncü yıldır. Nobel komitesinin Nobel Barış Ödülü’nü Guatemala yerlisi, insan hakları savunucusu Rigoberta Menchú’ya vermeye sevk eden de beş yüzüncü yıl kutlamaları tartışmalarıydı.

O zamandan beri, yerli halkların gücündeki ani artış, Kolombiya, Ekvador, Peru ve Bolivya dahil olmak üzere çok sayıda Latin Amerika ülkesinde siyasetin çehresini değiştirdi. Örneğin, 2000’de Ekvador Generali Lucio Gutierrez on binlerce Ekvador yerlisinin hükümet politikalarına karşı protestolarını bastırmakla görevlendirildi. General bu emre uymak yerine bu insanları doyurmak için aşevleri kurdu, Kongre’yi işgal

etmelerine izin verdi ve yerli halkın lideriyle birlikte yeni bir hükümet kurulduğunu ilan etti. Bu itaatsizliği nedeniyle hapse atıldı ve ordudan ihraç edildi – 2002’de ise başkan seçildi; güney yarıkürede yerli halkların böylesine bir yetki kazanmasının ilk örneğidir bu. Mükemmellikten çok uzak olsa da, iktidardaki kritik bir kaymayı temsil etmektedir.

Gutierrez Kolomb’un kıtaya ayak basışının 510. yıldönümünden bir ay sonra seçilmişti, o gün Kanada’dan Şili’ye kadar uzanan bir eylem gününe dönüştü ve on ay sonra Cancun’da, kısmen Yucatanlı çiftçilerin liderliğindeki hareket zafer kazandı. ABD’de müze koleksiyonlarındaki yerli halklara ait kadvraların ve iskeletlerin iadesinden, kabilelere ait milyarlarca doları, o paraya dair kayıtlarla birlikte “kaybeden” içişleri bakanlığına açılan davalara kadar çok sayıda cephede kazanım elde edildi. ABD’de 1990 ve 2000 nüfus sayımları arasında kendini Amerikan yerlisi olarak tanımlayan insanların sayısı ikiye katlandı; bunun bir nedeni yeni nüfus sayımında karma-ırk kimliklerin tanınması olsa da, bir diğer nedeni de artık çok daha fazla sayıda insanın bir zamanlar karalanan bir kimliği sahiplenmeye daha istekli olmasıydı. Amerika kıtasındaki yerli halklar ölmekte olan bir ırk olmaktan çıkıp giderek büyüyen bir güce dönüştü.

Coast Miwok kabilesinin, ben onların bölgesinde yaşarken çoktan nesli tükenmiş olması gerekiyordu; 1992’de federal çapta tanınma mücadelesine başladılar, 2000’de yarı-Miwok Greg Sarris’in önderliğinde bu hakkı kazandılar. Bakire doğa kavramının beşiği olan Yosemite Milli Parkı’nda resmi temsillerden-park işaretleri, park tarihi, arazi idaresi politikalarından-tartışmalı kültürel alanlardan tamamen silinmiş olan yerli halklar son on yılda tekrar görünmeye başladı. Ve parkta kendi kültür merkezlerini inşa etme hakkını kazandılar, onlar için küçük bir zafer olsa da, doğanın olası anlamlarını belirleme ve yılda dört milyon ziyaretçi için bunu kimin tanımlayacağı gibi konular

bakımından büyük bir değişimdi bu. Anayurtları Death Valley milli parkı olan Timbisha Shoshone kabilesi daha da fazlasını elde etti. 1994'te, "hakları yok edilmemiş kabile" statüsü federal çapta tanındı, 2000'de parkın yaklaşık sekiz bin akresi ve park dışında kalan geniş bir bölge onların yetki alanına girdi. Nez Perce kabilesinin bazı üyeleri yaklaşık 120 yıl sürgünden sonra Oregon'un doğusundaki anavatanlarına döndü ve orada yaşayan beyazlarla barış yaptı.

Başka büyük zaferler de var ki, onlar bu ölçeği gölgede bırakıyor. Inuit aktivisti John Amagoalik, 1960'larda Kuzey Kutbu'ndaki yurduna gelen gazetecilerin ondan nasıl bahsettiklerini hatırlıyor: "Kimselerin yaşamadığı boş bir arazi... Inuit halkının bir halk olarak sağ kalamayacağı konusunda her zaman hemfikirlerdi. Hepsi de Inuit kültürü ve dilinin 'gelecekte yok olacağı' konusunda mutabıktı." 1 Nisan 1999'da, Inuit'ler anayurtlarını geri aldı. Kanada hükümetinden kendi özerk yönetim bölgeleri olan Nunavut'u, kuzeydoğunun en uç bölgesinde Texas'ın üç, Britanya'nın on misli, Kanada'nın beşte biri büyüklüğündeki devasa bir toprak parçasını kazandılar. Kültürel tartışmalardaki değişimle Texas'ın üç misli bir kara parçası arasındaki mesafe nasıl ölçülebilir? Bu umutla, o umudun gerçekleşmesi arasındaki mesafeyi kapatan köprü nedir? Hayal gücü ve irade neyle ölçülür? Sayısız küçük edimiyle dünyayı değiştiren bir halk, böyle bir edim kendi içinde, yakın zamanda veya eninde sonunda bir ödül barındırmadığına göre, nasıl ayakta kalmıştır? Böylesine kademeli, böylesine tamamlanmamış ama bir yandan da böylesine olağanüstü bir dönüşümü hangi açıdan bakarsak görebiliriz?

Neoliberalizm ve neo-muhafazakârlık iktidar konumlarına tırmanırken olan bitenlerin paralel anlatıları ve kültürün siyaseti şekillendirme gücünün kanıtları bunlar çünkü bu derin değişiklikler değişen bilgi ve hayal gücü kadar yasalar sayesinde

gerçekleşti. Daha doğrusu, yasalar, hükümdar gler tarih ve adalete dair bu diğer öykünün karşı konulamayacak olduğunu görünce ortaya ıktı.

Amerika kıtasındaki yerli halkların yeniden canlanmasının pek çok anlamı var. Biri, kaçınılmaz ve aşıkâr olanın bir yerlerinde her zaman bazı çatlaklar olduğu. Bir diğeri, kapitalizm ve devlet sosyalizminin olanakların bütün erimini tanımlamadığı; sosyal ve iktisadi sistemleri hayal ve idare etmenin olduğu kadar maneviyatı siyasetle ilişkilendirmenin de önemli ölçüde farklı şekillerini temsil ediyor çünkü yerli uluslar. Tarihin mezarlığına sürgün edilmiş bu uluslar, Zapatistalar gibi, bir başka geleceğin doğumuna ilham verdiler. “Başka bir dünya mmkn” bir dstura dönüştü ve bazı bakımlardan, onların dünyası bu, her şeye rağmen kurtarılan bir geçmişten yola çıkarak oluşturulmuş bir başka gelecek. Bu canlanma değişimin tali yollarını da gözler önüne seriyor öte yandan: Cenova’da sürdürülen bir tartışmadan Kanada’nın kuzeyindeki bir kara parçasına, fikirler ve sözlerden, toprak ve iktidara uzanan yollar. Tarih işte böyle, böylesine olasılık dışı malzemelerle ve umutla yazılıyor.

Şüpheler

Bununla birlikte, Nunavut'un merkezindeki Ellesmere Adası'nda buzlar eriyor ve kutup ayıları çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıya çünkü avlanabilmeleri için yaz aylarındaki buza ihtiyaçları var, dahası, kimyasal kirlilik bu ayıların bazılarında çiftcinsiyetliliğe yol açıyor. Yerel dillerde, ısınan kuzey bölgelere göç eden yeni kuşları karşılayacak sözcükler yok ve Inuit'ler iklim değişikliğinin esas sorumlularına dava açmaya hazırlanıyor. Antarktika'nın buz sahanlığından küçük Avrupa ülkeleri büyüklüğünde parçalar denize yuvarlanıyor, deniz suları dünyadaki bazı küçük adaların varlığını ve o adaların kültürünü tehlikeye sokacak derecede yükseliyor. İklim değişikliği terörizmden çok daha fazla can alıyor. Bunların hepsi kâbus gibi gerçekler, hiçbirini inkâr edecek değilim. Enkaz halindeki bu dünyada umutlanmak için ne gibi sebepler var?

Amerika Birleşik Devletleri son derece umursamaz yönetimiyle iklim değişikliğinin en büyük sebebi. Bu ülke, televizyonlardan yayılan siyasal çarpıtmalar ve insan yaşamına dair tiksindirici tasavvurlarla kibirlenen, ahmak, apolitik, dikkati kolaylıkla başka yöne çekilen nüfusu, hızla yükselen tüketim oranları, dünya çapındaki şiddetli müdahaleleri, yurtiçindeki hapis köktencilikle, hızla artan hapisaneleri ve yoksullaşmış ve akli dengesi yerinde olmayan ahalileriyle, demokrasinin çürüyüşüyle, vs. vs. son hız bir enkaza doğru ilerleyen bir treni andırıyor. ABD'de radikal bir değişiklik görmek çok güç ve

böyle bir değişikliğin ne kadar gerekli olduğunu görmek çok kolay. Ben zamanımın büyük bölümünde ülkemi dehşet içinde izliyorum.

Ve büyük bir bölümünde de, “Ama...” diyorum. Ama bazı bitkiler merkezden çürürken dışa doğru büyüyüp serpilirler; resmi ABD çiçeklenmekte olan bir dünyanın çürüyen merkez noktası gibi görünüyor çünkü başka yerlerde, özellikle de kenarda kalmış yerlerde -ve hatta bu ülkenin çeperlerinde bile- nefis ayaklanmalar filizleniyor. Amerika’nın seçim politikaları hiç umut vaat etmiyor ama tam da bu felaket hali, kimi zaman, bir imkân sunuyormuş gibi görünüyor. Bush yönetimi kendinden önceki yönetimlerin ihtiyatlı davranarak yapmadığı şeyi yapıyor sanki: hiç sakınmadan kendi yanlış çıkarlarının peşine düşerek ABD’nin dünyadaki saygınlığını ve o saygınlığın temelindeki ekonomiyi sarsıyor. 15 Şubat 2003’teki büyük barış yürüyüşü kadar, bir ay sonraki BM Güvenlik Konseyi’nde Irak’taki savaşın desteklenmesinin reddedilmesiyle de, Cancun’daki direnişle de, bu yönetime küresel çapta “siktir git” denilmiş oldu (ve ABD hükümetinin küreselleşme gündemini sahneye çıkarmaya hazırlandığı, Kasım 2003’teki Amerika Anakarası Serbest Ticaret Bölgesi konferansında bütün anlaşmaların ertelenmesi ya da etkisizleştirilmesiyle de.) Bunlar hızlı sonuçlar vermeyecektir ama kutuplardaki buzlar gibi, eski işbirlikleri de eriyip gidiyor ve bu durumda bu kırılma gayet özgürleştirici; bir cesur yeni dünyanın hiç bilinmeyen sularının içinde gerçekleşen bir doğuma benziyor.

İşte tam da bu bilinmezlik bana umut veriyor. Virginia Woolf, milyonlarca genç erkeğin korkunç bir biçimde öldüğü Birinci Dünya Savaşı’nın tam ortasında, “Gelecek karanlık ve en iyisi de bu, geleceğin karanlık olması, sanırım,” demişti. Ölenler öldü ama onlarla birlikte her şey ölmedi. Woolf ertesi yıl intihar etti ama intihar etmeden önce olağandışı güzellikte ve güçte

eserler üretti, Woolf öldükten yıllar sonra kadınlar kendilerini özgürleştirmek için bu gücü işe koştı, o güzellik zihinleri kışkırtmaya devam etti.

Uzun yıllar boyunca kasvet ve belirsizliğin en büyük kaynaklarından biri, Worldwatch Enstitüsü'nün her yıl yayımladığı *State of the World* [Dünyanın Durumu] raporu oldu ama geçen yılın raporunda çok şaşırtıcı bazı notlar çıkıyor karşımıza. Raporunda, adının hakkını veren Chris Bright¹⁰ şöyle yazıyor:

Gelgelelim kendimizi tekrar icat etmemizin önündeki en büyük engel bir tür umut paralizi olabilir. Mevcut ekonomilerimizin ne kadar zehirli, devasa ölçeklerde yıkıcı ve fena halde adaletsiz olduğunu gayet net bir şekilde görmek mümkün – bunların hepsini görmek ve yine de etkili bir reformu hayal etme konusunda zorluk çekmek mümkün... Varoluşun gündelik ayrıntılarındaki daimi dalgalanmalara alıştık, yine de statükonun temel yapısı kesinlikle değiştirilemez gibi geliyor bize. Öyle değil ama. Daha iyi şeylere yol açan etkili değişimler gerçekleşse de kolaylıkla seçilemiyor çünkü başarının en doğal sonuçlarından biri, kanıksanması. Olaydan sonra tamamen sıradan bulunan bir şey, öncesinde sıklıkla bir mucize gibi görünmüştür göze.

Kendi yaşamım boyunca gerçekleşen sıradışı değişimleri özetlemeye çalıştım. Ya da Bright'ın terimiyle, mucizeleri. Ve şimdi dünyanın dört bir yanında öne çıkan bu uçsuz bucaksız, oluşumunu tamamlamamış, adsız hareketi anıyorum – siyasal bir hareket değil bu, küresel çapta bir huzursuzluk, insanların imgeleminde ve arzusunda büyük bir değişim. Bence bu hareket, daha yeni başladı ve bütün dünyada pek çok küçük ölçekli zafer kazanmış olsa da, yaratıcılığı ve gücüyle başarabileceklerini henüz hayal dahi edemiyoruz. Küresel adalet hareketinden ısrarla bahsedip durdum ama çok sayıda başka benzer olgu da var – örneğin, başka yerlerde örnek alınan intikama karşı razı gelme

10 (İng.) Zeki. (ç.n.)

ya da susma ikiliğinin çok ötesine geçen bir gelişme kaydeden Güney Afrika'daki Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu. Neoliberalizmin, köktenciliklerin, çevre tahribatlarının ve iyi pazarlanan bir akılsızlığın omuzlarımıza çöken yükünü nasıl etkisizleştireceğini kestirmek zor olsa da, kendimizi tekrar icat etmemize yol açacak olağandışı bir hayal gücü bütün dünyayı dolaşıyor. Ama umut, umduğumuz şeylerle ilgili değildir. Dünyanın esasen bilinemez oluşunu, şimdiki zamandaki kırılmaları, sürprizleri kucaklamaktır umut. Belki de sicilimizi daha dikkatli incelemek bizi mucize beklemeye teşvik etmektedir – beklediğimiz zamanda ve yerde gerçekleşecek olmasa da bir şeyin bizi afallatmasını beklemeye, bilmediğimiz şeyi beklemeye teşvik ediyordur bizi. Bu da eyleme geçmek için yeterli neden. Ben bir meydan okuma eylemi olarak, daha doğrusu daimi bir meydan okuma eylemleri silsilesinin temeli olarak umuda inanıyorum ki, o eylemler, biz ilkelimize uygun bir yaşam sürerken umut ettiklerimizin bir kısmını meydana çıkarmak için zorunludur. Teslim olmaktan başka bir alternatifimiz yok. Ve teslim olmak da geleceği terk etmekle kalmaz, ruhu da terk eder. Subcommandante Marcos şöyle diyor:

İktidarın yazdığı tarih bize kaybettiğimizi belletti... İktidarın bize bellettiği şeye inanmadık. Uyumluluğun ve aptallığın öğretildiği dersleri kırdık. Modernitede sınıfta kaldık. Hayal gücümüz, yaratıcılığımız ve gelecekte birleştik. Geçmişte yenilgilerle karşılaştığımız gibi, adalet arzusunu ve daha iyi olma hayalini de bulduk. Büyük sermayenin oltasının ucundan sallanan şüpheliği terk ettik ve inanabileceğimizi, inanmaya değer olduğunu ve inanmamız gerektiğini keşfettik – kendimize. Sağlıklı kalın ve çiçeklerin, tıpkı umut gibi, hasat edildiğini unutmayın.”

Ve karanlıkta büyüdüklerini. Thoreau şunu ekliyor: “Ben ormana, çayırlara ve mısırların boy attığı geceye inanıyorum.”

Dünyanın Merkezine Yolculuk

Gelecek karanlık, ama şimdiki zamanda, Pasifik Okyanusu'nda, Batı uygarlığının sona erdiği ve balinaların ve köpekbalıklarının âleminin başladığı bir sahil şeridinde başlayalım. Hem bu okyanusta hem öteki okyanuslarda balık popülasyonu hızla azalmakta ama kıyı boyunca biraz aşağı indiğinizde, soyları neredeyse tükenene kadar avlanan susamurlarının varrek yataklarına dönüş yaptığı yere, oradan kuzeye veya güneye doğru ilerlediğinizde yine neredeyse kökü kazınmış fok balıklarının her kış boğuşmak, çiftleşmek ve yavrularıyla ilgilenmek üzere geri döndüğü sahillere varıyorsunuz. Bir de Pasifik'e özgü üçüncü bir türü, yine neredeyse soyu tükenmişken geri dönüş yapmış olan kahverengi pelikanları düşünelim ve o pelikanın okyanus kıyısından, benim yaşadığım kentin ve bu kıtanın batıdaki en uç noktasından başlayan yörüngesini hayal edelim.

Pelikanın bir pterodaktilin tarihöncesine özgü o ağır zarafetiyle sahilden yola çıkıp Golden Gate Park'ın kuzey tarafına paralel ilerleyen uzun Fulton Caddesi boyunca süzülüşünü, parkın bitiş noktasından sonra doğu yönüne, eski Afrikalı-Amerikalılar mahallesinin içinden, ayakta kalmış siyah Amerikan kiliseleri ve ortadan kaybolmuş berberlerin yanından geçerek Savaş Anıtı Binası ve Opera Binası arasındaki küçük resmi bahçeye varan, oradan da altın yaldızlı büyük kubbesi sokağın iki tarafına kadar uzanan (ve 2004'te dört bin eşcinsel çiftin nikahının kıyıldığı) Belediye Binası'na doğru ilerlediğini hayal edelim.

O pelikanı, 1961'de komünistlerin tasfiyesini protesto eden öğrencilerin itfaiye hortumlarının tazyikli suyuyla mermer merdivenlerden aşağı püskürtüldüğü orta avlunun üzerinden uçurtalım, öteki taraftan, doğudaki, Fulton Caddesi'nin kör ucuyla, şehrin ana arteri Market Caddesi'nin kavuşma noktası olan United Nations Plaza'dan süzülerek çıkmasına izin verelim. Burası şimdiki zamanda geçmişle ve gelecekle yüzleşmek için durduğum yer; hikâyelerin bir araya toplandığı, dünyanın sayısız merkezinden biri burası. Plaza'nın hemen önünde, Kaliforniya'nın tarihini özetleyen yurtsever yazılarla, bas rölyeflerle kaplı devasa Viktoryen heykel Lick Anıtı yükseliyor. Batı'dan bakıldığında, öfkeli bir tanrıça gibi selamlıyor sizi Kaliforniya; ayaklarının dibinde, şimdi sadece sanat eserlerinde ve bayraklarda yaşamaya devam eden soyu tükenmiş Kaliforniya ayısı uzanıyor. 1894 yılı Şükran Gününe adanmış olan anıt, etrafındaki bütün binaların yıkılıp yok olduğu 1906 depreminden sağ çıkmış, bundan yaklaşık on yıl önce açılan yeni kütüphaneye taşınmıştı. Taşınma işlemi sırasında bazı Amerika yerlileri bu anıttaki bir heykel grubunu alenen kınadı, gerçek boyutlu bu heykel grubunda, yüzükoyun uzanmış, belli ki mağlup edilmiş bir Amerika yerlisinin üzerine çökmüş Meksikalı bir kovboyla peder tasvir ediliyordu. Heykelin anıttan çıkarılmasını sağlayamamış olsalar da Kaliforniya tarihi hakkında ateşli bir tartışmanın fitilini ateşlediler ve o heykel grubunun altına soykırımdan ve sömürgecilikten bahsedilen bronz bir plaket eklenmesini sağladılar; böylece tarih yeniden yazılmış, minik de olsa bir değişim kaydedilmiş oldu.

Anıtın güneyinde, 1877'deki kumluk alan ayaklanmalarının başladığı alana inşa edilmiş yeni halk kütüphanesi var. Kumluk alan halkın konuşma özgürlüğünü ifa etmesi için ayrılmış bir alanken, 1877'de yapılan konuşmaların tonu giderek iğrençleşmiş, kentteki Çin nüfusuna saldırıya ve Çinlilerin mekânlarının

kundaklanmasına çağrı yapılmaya başlanmış, böylece o yıl bütün ülkeye yayılarak Amerika Birleşik Devletleri tarihinde tam teşekküllü bir sınıf savaşına en çok yaklaşılan ânu temsil eden demiryolu karşıtı isyanlar yozlaştırılmıştı. Buna karşın, anıtın hemen kuzeyinde kumluk alana bakan muhteşem Asya Sanatı Müzesi var ve Amerika'nın bu bölgesinde Asyalıların değişmekte olan statüsünü tazmin eden ya da en azından bu değişime hitap eden nefis bir yapı bu.

Meydanın bulunduğu sokağın hemen karşısında, Güney Amerika'nın kurtarıcısı Simón Bolívar'ın şaha kalkmış atı üzerinde tasvir edildiği bronz heykel var, bazen başına martıların konduğu heykele yılda bir gün bir grup Güney Amerikalı çelenk bırakıyor. Batı ucunda Bolivar'ın yükseldiği bu meydan, birkaç blok ötedeki Savaş Anıtı Binası'nda 1945'te Birleşmiş Milletler'in kuruluşuna adanmış. Kaldırıma büyük altın harflerle kurucu sözleşmenin girişi yazılmış. "Biz Birleşmiş Milletler halkları gelecek kuşakları savaş felaketinden korumaya... temel insan haklarına, insanların onur ve haysiyetine, erkeklerle kadınların ve büyük uluslarla küçük ulusların hak eşitliğine olan inancımızı yeniden ilan etmeye karar verdik," diye başlıyor. İki sıra halinde uzanan taş ayaklı sokak lambalarına üye ülkelerin adları ve birliğe katılma yılları kazınmış. Bu anıtlar arasında gizli bir diyalog, mükemmel olmayan çözümler ve bitirilmemiş devrimler üzerine olsa da, nihayetinde özgürleşme üzerine bir diyalog sürüyormuş gibi. Ve burada hakiki bir yaşam dayanağı da var. Her çarşamba ve pazar günü meydana bir köylü pazarı kuruluyor ama şık bir butik pazar değil bu; herhangi bir süpermarketin bulunmadığı kent merkezinde, Laosluların, Latin Amerikalıların, nesiller boyu burada yaşayan beyaz yerlilerin yetiştirip sattığı ve yoksul insanların hevesle satın aldığı ucuz yiyeceklerin tezgahlara serildiği bu kocaman pazar, gıda üretiminin ve kentselle kırsalın bir araya geldiği minik ve pragmatik

bir Birleşmiş Milletler. Pazarın olduğu günlerde burası güllerin, kirazların, mor ve eflatun Çin pathıcanlarının, balın, havuçların, biberlerin, ayçiçeklerinin ve bir sürü yeşilliğin renkleriyle canlanan, ellerindeki pazar torbalarını sallayarak dolanan, pazarlık yapan, işportacılık yapan, selamlaşan, BM Sözleşmesi'nin sözcükleri üzerinde yürüyen insanlarla dolup taşan enerjik bir mekâna dönüşüyor. Diğer günlerde ise genelde evsizlerle dolu oluyor, ben de haftanın bir günü köylü pazarından alışveriş yapmaya, bir günü de satın aldıklarımı muhtaçlara dağıtmaya gidiyorum. Salı günleri, San Francisco Zen Merkezi'nde çalışan genç bir keşişle birlikte Bolivar'ın ayaklarının dibine çökmüş, çiçek tarhlarının kenarına tünemiş, meydanı çevreleyen pis sokaklara yerleşmiş insanlara yemek dağıtıyorum. Bazen daha büyük kapsamlı siyasal mücadeleler o kadar soyut ve uzak görünüyor ki gözüme, pişirdiğim yemekleri Çin lokantasının servis paketlerine taksim etmek ve elli, altmış kişiye dağıtmak çok daha doğru geliyor. Dünyada nasıl bir değişime yol açtığımızı söylemek güç ama karnı aç olan, bize hayır duası eden insanlarla, damarlarına uyuşturucu zerk etmek için ya da uyuşturucu iştahlarını kestiğinden veya çektikleri acılar nedeniyle akıllarını kaybettiklerinden bize sırtını dönem insanlarla karşılaşyoruz. 1980'lerden önce ABD'de kayda değer bir evsiz nüfusu olmadığını, Reagan'ın yeni toplumunun ve yeni ekonomisinin sokakta yaşayan insan sayısında muazzam bir artışa yol açtığını hatırlayan pek az insan var. Sanatçı Rigo 23'ün BM meydanı önündeki Market Caddesi'ndeki binaların üzerine siyah, beyaz ve gümüş harflerle yazdığı TRUTH [HAKİKAT] yazısı belediye meclisinden bile görünüyor ve TRUTH, çeşitli tarihlerin bir araya toplandığı bu bölgenin en uç kısmını oluşturuyor. Rigo bu duvar resmini Louisiana'daki Angola Cezaevi'nde tutulan Afrikalı Amerikalı siyasal mahkumlara, Angola Üçlüsü'ne adanmış. Bu mahkumlardan biri, işlemediği bir cinayetten dolayı yirmi

dokuz yıl hücre hapsine mahkum edilen tatlı dilli Robert King Wilkerson, duvar resminin adanma törenine katıldı. Siyasal aktivizm eylemleri nedeniyle bir komploya kurban giden Wilkerson, 2001’de, diğer iki mahkumun davaları üzerinde çalışmaya devam eden gönüllü avukatların çabalarıyla serbest kaldı.¹¹ San Francisco’daki yürüyüşlerin ve gösterilerin büyük bölümünün başlangıç veya bitiş noktası burası ve ben de hem barış ve adalet hem de yiyecek almak ve vermek için sürekli buraya gelir durum. Bana göre dünya böyle bir yerdir; unutulmaya yüz tutmuş zaferlerle ve yeni felaketlerle, çiftçilerle ve uyuşturucu bağımlılarıyla, elma yığınlarıyla, dünyayı değiştirmeye ve hakikati anlatmaya çabalayan insanlarla dolu BM meydanına benzer. Bir gün bunların hepsi üzerinden pelikanların süzüldüğü bir harabeye dönüşebilir ama bugün tarihin gelişmeye devam ettiği bir yer. Bugün aynı zamanda yaratılış günü.

11 Herman Wallace 2013’te serbest bırakıldı ve kısa bir süre sonra öldü; Albert Woodfox defalarca temyize gitti ve hemen tahliye edilmesini öngören mahkeme kararı 8 Haziran 2015’te bozuldu. Robert King Wilkerson adını Robert Hillary King olarak değiştirdi. Duvar yazısı hâlâ yerinde duruyor.

Sıradan İnsanların Sıradışı Başarıları (2009)

Birkaç yıl önce Manhattan'da önce 2,600 kişi yaşamını, sonra da birkaç milyon kişi hikâyesini kaybetti. El Kaide'nin İkiz Kuleler Saldırısı New Yorkluları yıkamadı. Binaları yıktı, bölgeyi kirletti, binlerce insanı öldürdü, küresel ekonomiyi altüst etti ama yurttaşları kesinlikle fethedemedi. Yurttaşlar asıl yenilgiyi, dirençlerinin klişelere malzeme olması, o olağandışı sabahta elde ettikleri başarıların görünmez kalması sonucunda ve kendilerinin, daha doğrusu hepimizin dehşete düştüğünü ima eden "terörizm" sözcüğü karşısında aldılar. Gerçekte olanların çarpıtılması, hatta silinmesi, Irak'a karşı açılan ve (bazılarımız bunu henüz idrak edememiş olsa da) kaybettiğimiz savaşla sonuçlanıp bu savaşla birlikte temel hakların ve demokratik ilkelerin de kaybolmasına yol açan menfur tepkiyi mümkün kılacak bir öncü hamleydi.

Sadece Biz Kendimizi Dehşete Düşürebiliriz

Gerçekte neler olduğunu hatırlayalım:

Uçaklar birer füzeye, kuleler önce dev birer meşaleye sonra da moloz ve toz bulutlarına dönüştüğünde herkes çok korktu ama tehlikenin çok uzağında güvende olan Başkan dışında kimse paniğe kapılmadı. Pentagon bile saldırıya uğramış olmasına rağmen ordu vaktinde tepki vermekte gecikti ve o günkü tek doğrudan direniş, Washington'a giderken Pennsylvania'da bir tarlaya düşen 93 uçuş sayılı uçağın içinden geldi.

11 ve 175 uçuş numaralı uçaklar kulelere çarptı. Yüzbinlerce insan birbirini ve kendini kurtardı, binaları ve bölgeyi boşalttı, o ilk anlarda ve sonraki saatlerde yardımlaşmayı sürdürdü. Hem PS 150 kodlu ilkokul hem de Liderlik ve Kamu Servisi Lisesi başarıyla -herhangi bir kayıp vermeden- boşaltıldı. Çok sayıda öğretmen öğrencilerini kendi evine götürdü.

Polislerin el koyduğu bir yattan, tarihi bir itfaiye botuna kadar çeşitli teknelerden oluşan bir tekne filosu, Güney Manhattan bölgesinden 300,000 ile 500,000 arası kişiyi tahliye etti, İkinci Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde Britanyalıların Dunkirk'teki orduyu tahliyesiyle boy ölçüşebilecek bir deniz çıkarmasıydı bu; sözün kısası, filo birkaç saat içinde, Britanyalıların birkaç günde kurtardığı sayıda insanı kurtardı (Britanyalılar bunu Almanların bombardımanı altında yapmıştı elbette ama New York'un gemi operatörleri ve eğlence gemisi kaptanları da şiddetin daha da artmasının beklendiği bir günde o zehir bulutuna doğru dümen kırıyordu.)

Çalışma arkadaşlarıyla birlikte Kuzey kulenin seksen yedinci katından yürüyerek aşağı inen Adam Mayblum, olaydan hemen sonra internete şunları yazdı: "Bizi korkutmayı başaramadılar. Hepimiz sakindik. Bizi öldürmek istiyorsanız bizi kendi halimize bırakın çünkü bunu kendimiz de yaparız. Bizi daha güçlü kılmak istiyorsanız bize saldırın, o zaman birleşiriz. Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı terör saldırısı gerçekleştirenlerin nihai hatası işte bu."

Bununla birlikte, hükümetin ve medyanın, dünyanın öte ucundan gelen küçük bir grubun beceremediğini yapmasına izin vererek başarısız olduk. Yani bazılarımız başarısız oldu çünkü bu olaya verilen tepkiler çok çeşitliydi ve bazılarımız daha radikalleşirken bazılarımız da ülkesine daha bağlı veya daha bilgili insanlara dönüştü. 11 Eylül sabahı panik içinde kaçışan

kalabalığın tam orta yerinde yere kapaklanarak dizkapaklarından yaralanan New York Kahve, Şeker ve Kakao Borsası başkanı Mark Fichtel'i, "ufak tefek bir yaşlı kadın" ayağa kaldırmıştı. O, yine de ertesi sabah borsasını açtı, altı ay sonra işi bıraktı, İslam eğitimi aldı ve bu konuda dersler vermeye başladı.

11 Eylül sabahı (kulelerde hayatını kaybeden) kızkardeşi Wendy Alice Rosario Wakeford'u merak etmeyi bir kenara bırakıp kulelerin iki blok ötesindeki liseyi tahliye eden lise müdürü Ada Rosario-Dolch 2004'te Afganistan'a giderek ülkenin Herat kentinde Wakeford'a adanmış bir bahçe de içeren bir okul kurdu.

Özgeciliğin Toz Fırtınası İçinde

Hollywood filmlerinde ve hükümetin salgın planlarında, kriz ve kaos anlarında büyük bölümümüzün düpedüz ödlekleştiği ya da vahşileştiği, paniğe kapıldığı, birbirini ezip geçtiği, deli gibi sağa sola koşturduğu ya da çaresizlik içinde donup kaldığı varsayımından yola çıkılıyor hâlâ. İnsan türüne kara çalması-na, gerçekte olan bitenin üstünü örtmesine ve bizim felaketlere hazırlanma becerimize felç edici bir darbe indirmesine rağmen, çoğumuz bu varsayıma inanmaya devam ediyoruz.

Hollywood, bir süperkahramanın başrolde olduğu, haykırarak kaçışan figüranlarla dolu filmlerin önünü açan bu bakış açısını pek sever. Kurtarılması gereken aptal ve çaresiz insanlar olmadığında kahramanlara gerek kalmaz oysa. Daha doğrusu, o insanlar olmadığında, hepimizin, Fichtel'i kargaşada ayağa kaldıran o yaşlı kadın gibi, klişelerden belirgin biçimde farklı birer kahraman olduğu ortaya çıkar. Yönetimlerin bu katı bakış açısına beslediği muhabbetin ardında da benzer bir neden var: cesur ve güçlü yurttaşlarla işbirliği yapmayan, aksine baskıcı,

denetimci, saldırgan güçler olarak sürdürdükleri varoluşu gerekçelendiriyor bu bakış açısı.

New Yorklular sakın kalmasa, çökme tehlikesi altındaki binalardan ve harap olmuş olay bölgesinden çıkmak için birbirlerine yardım etmese, çöken binalardan ve toz bulutundan insanları çekip çıkarmak için elini uzatmasa, 11 Eylül'de çok daha fazla insan ölmüş olabilirdi. O sabah kulelerdeki insan sayısı normalden düşüktü çünkü seçim günüydü ve pek çok kişi işten önce oy vermeye gitmişti; bu kadar çok sayıda insanın demokratik hakkını kullandığı için ölümden kurtulmuş olmasının sembolik bir yanı da var. Oy kullanmaya gitmemiş olanlar ise empatilerini ve özgeciliklerini uygulamaya koydu. Kulelerin tahliye edildiği sırada, çalışma arkadaşları, belden aşağısı felçli olan muhasebeci John Abruzzo'yu sırtlanıp altmış dokuz kat merdivenden aşağı taşıdı.

Üniversite yıllarında atletizm takımında olan John Guilfooy, 11 Eylül'deki tahliyeyi şöyle hatırlıyor:

Koşmaya başladığımda dönüp arkama baktığımı hatırlıyorum, birkaç blok ötedeki o yoğun dumanı gördüm ve o dumanın içinde kim varsa hepsinin öleceğini düşündüm. Kurtulmanın yolu yoktu – boğularak öleceklerdi ve duman hızla bize doğru yaklaşıyordu. Sadece koştuğumu, insanların haykırdığını hatırlıyorum. Bir nebze sakindim. Çalışma arkadaşlarımdan biraz daha atik olduğumdan durup biraz yavaşladım ve birbirimizi kaybetmeyelim diye onları bekledim.

Guilfooy bir felaket filminde olsaydı, başkalarının canı pahasına hayatta kalmak için sosyal Darwinciliğe yaraşır bir bencillik sergiliyor olurdu ya da bir felakette hepimizden bekleneni yapar ve paniğe kapılırdı. Oysa 11 Eylül'ün yaşandığı gerçeklikte, azami tehlike anında, dayanışma göstererek yavaşlamıştı.

O gün çok sayıda New Yorklu, büyük bir riske girerek benzer bir dayanışma sergiledi. Aslında, okuduğum yüzlerce sözlü kayıta ve *A Paradise Built in Hell* kitabım için yaptığım söyleşilerde o büyük hicret sırasında kendini terk edilmiş veya saldıırıya uğramış hissettiğini söyleyen tek bir kişiye rastlamadım. İnsanlar korkmuştu ve hızla hareket ediyorlardı ama paniğe kapılmamışlardı. Felaket sosyologları, ayrıntılı araştırmalar sonucunda felaket durumlarında nadiren paniğe rastlandığını ve bunun, kendi zayıflığımızı dair incelikle işlenmiş bir mitolojinin bir parçası olduğunu keşfetmişti – basmakalıplara ters düşen çok sayıda bulgularından sadece biriydi bu.

Pakistanlı bir genç adam, Usman Farman kaçarken yere düştüğünü ve yanına gelen bir Hasidik Yahudi'nin kolyesindeki Arapça yazıya baktıktan sonra ağır bir Brooklyn aksanıyla, "Kardeşim, bir cam bulutu üzerimize doğru geliyor. Mahsuru yoksa elimi tut ve buradan çıkalım," dediğini anlattı. "Bana yardım edeceğini düşüneneğim son insandı. O olmasaydı muhtemelen cam parçalarının ve enkazın içinde kaybolup gidecektim." Görme engelli bir gazete satıcısı önce iki yabancı kadın tarafından güvenli bir yere götürülmüş, bir başka kadın tarafından Bronx'taki evine bırakılmıştı.

İtfaiye personel sorumlusu Errol Anderson da o toz fırtınasına yakalananlardandı.

Birkaç dakika boyunca hiçbir şey duymadım. Ya öldüm ve başka bir dünyaya geldim, diye düşündüm, ya da sadece ben hayatta kaldım. Birden gerildim ve paniğe kapıldım, ne yapacağımı bilmiyordum çünkü etrafı göremiyordum... Yaklaşık dört beş dakika sonra, ben yolumu bulmaya çalışırken genç bir kadının sesini işittim. Ağlayarak yakarıyordu. 'Lütfen. Tanrım, lütfen ölmeme izin verme. Ölmeme izin verme.' Bu kadının sesini duymak beni o kadar mutlu etti ki. 'Konuşmaya devam et. Konuşmaya devam et. Ben itfaiyeciyim, sesinden yerini tespit

edeceğim' dedim. Sonunda birbirimizi bulduk ve hiç düşünmeden birbirimizin kollarına atıldık.

Kadın itfaiyecinin kemerine tutunmuş, onlar ilerlerken başkalarının da onlara katılmasıyla bir insan zinciri oluşturmuşlar. Anderson, insanları Brooklyn Köprüsü'ne çıkardıktan sonra yıkılmış binaların olduğu olay yerine dönmüş. O köprü on binlerce yayanın kaçış rotası oldu. Saatler boyunca bir insan seli aktı üzerinden. Köprünün öteki tarafında Hasidik Yahudiler bu mültecilere şişe şişe su dağıtıyordu. Önce bölgede yaşayan gönüllüler ve sonraki günlerde bütün ulus Güney Manhattan'da buluştu; insanlar kaynakçılık, kazıcılık, hemşirelik, aşçılık, temizlikçilik yaparak, başkalarının dertlerini dinleyerek yardım eli uzatmak istiyordu – ve öyle de yaptılar.

New Yorklular sekiz yıl önce o gün zafer kazandılar. Sakin olma, güçlü olma, diğerkâmlık, doğaçlama ve iyilik konusunda galip geldiler. Ve bu hal sadece o belirli zamana veya yere özgü değildi: Büyük 1906 depreminde San Franciscolular, İkinci Dünya Savaşı bombardımanları sırasında Londralılar, Katrina Kasırgası'ndan sonra New Orleanslılar'ın büyük bölümü, aslında, pek çok yerdeki felaketlerde insanların büyük bölümü böyle zarif ve hâysiyetli davrandı.

Her Şey Farklı Olabilirdi

Sekiz yıl önce o sabahın başka nelere gebe olabileceğini bir hayal edin. O iki kulenin yıkılışının ardından, Bush yönetiminin gündemine fayda sağlarken geride kalan bizlere -Amerikalılar, Iraklılar, Afganlar ve çok daha fazlasına, zira o günkü saldırılarda doksan milletten insan öldü ama Ground Zero adı verilen alandan muhtemelen daha fazla sayıda milletten insan sağ çıktı- zarar veren bir basmakalıplar, yalanlar, çarpıtmalar ve

korku pompalama propagandası gelmeseydi neler olabileceğini bir hayal edin.

Kısa bir süre önce o zaman New York'ta yaşayan Meksika kökenli sanatçı Roberto Sifuentes'le konuştum. Pek çok New Yorklu gibi o da, bir trajedinin tam orta yerinde açılan o kısa, neredeyse ütöpik ânı, herkesin anlam hakkında, dış politika hakkında, tarih hakkında konuşmak istediğı ve bunu kamusal alanda, yabancılarla gerçekleştirdiğı ânı hayretle hatırlıyor. Yaşamın en büyük sorularıyla ve birbirimizle tutkuyla meşgul olduğumuz bir andı o. Sifuentes bir Arap gibi koyu tenli olduğü için birkaç kere tehdit edilmiş hatta neredeyse saldırıya uğramış ama o muazzam açılış ânı, o büyük kamusal diyalog karşısında çok duygulanmış ve büyük bir sevinçle ona katılmış.

Beş yıl süren araştırmam boyunca ve yirmi yıl önce San Francisco körfez bölgesini sallayan Loma Prieta depremindeki kişisel tecrübelerim sonucunda, felaketlerin genelde tuhaf sevinç anları olduğunu gördüm. O zamanlar on dokuz yaşında olan ve New Mexico'da yaşayan arkadaşım Kate Joyce, 11 Eylül 2001 sabahı uçakla New York'a varmış, sonraki birkaç günü düzenli bir buluşma noktası haline gelen 14. Cadde'deki park benzeri Union Square meydanında geçirmişti.

İnsanların çok daha mükemmel bir birlik oluşturduğü o günlerde şaşkınlık verici bir foruma dönüşen Union Square'in tadını çıkarmıştı Kate. "Yaşamlarımızı etkileyen güncel ve tarihsel çatışmalar, çelişkiler ve bağlantılar hakkında tutkuyla tartışıyorduk," diye yazdı bana daha sonra. "Saatlerce, geceler boyunca, hafta başına kadar oraya mihlanmış bir halde kendimizi ifade ediyor, mütevazı bir tavırla yas tutarken dönüştürücü bir şimdiki zamanda olmanın coşkunluğunu yaşıyorduk." Benzer sohbetler ülkenin her yerinde gerçekleşiyordu.

O mükemmel birliği oluşturmuştuk ve onu bizden almalarına izin verdik.

11 Eyll günü çok sayıda insan öldürüldü, dul kaldı, yetim kaldı ama kimse yenilmedi. O gün öyle bir şey olmadı. Yenilmezliğimizi korumak için bu tür olayların verdiği dehşetin boyutlarının tahmin edilemeyeceğini ama biz Amerikalıların zannettiği kadar nadir veya aşılamaz da olmadığını teslim etmemiz gerekiyordu (11 Eylül'den bu yana, 2004 Hint Okyanusu tsunamisinde, 2005 Pakistan depreminde, 2008 Burma tayfununda, ve elbette, Afganistan, Irak ve Kongo savaşlarında ve daha pek çok olayda çok daha fazla kişi hayatını kaybetti. Bu ülkede, o günden bu yana, çok daha fazla kişi ev içi şiddet dolayısıyla hayatını kaybetti).

11 Eylül fırtınası patlak verdikten sonra, New York'ta olaydan etkilenen siviller kurbanlar olarak görüldü; bundan dört yıl sonra, Katrina'nın ertesinde, New Orleans'taki insanlar vahşiler olarak sunuldu. İki şehirde de, olaylardan etkilenenlerin büyük çoğunluğu aslında ne çaresizdi ne de vahşi; başka bir şeydi onlar – eğer yurttaşlık, yurttaşlık statüsünden çok sivillerin katılımını işaret ediyorsa, hepsi yurttaştı bir kere. Her iki yerde de sıradan insanlar olağanüstü bir biçimde becerikli, cömert ve nazik davrandı – bazı polis memurları, itfaiyeciler, arama kurtarma çalışanları ve az sayıda siyasetçi de. Her iki durumda da siyasetçilerin çok büyük bölümü bizi yanlış yönlendirdi. Oysa benim o Eylül nına dair tek dileğim yolumuzdan çekilecek siyasetçilerin yolumuzdan çekilmiş, insanların haberlere ve haber odaklarına karşı daha şüpheci yaklaşmış olmasıydı.

Medya da bizimle olayın arasına girdi ve savaş ve kahramanlar hakkındaki klişeleriyle, tamamen hayal ürünü bir, "Terre karşı Savaş" mefhumunu hemen benimsemesiyle, Suudi kaynaklı, köktenci El Kaide'nin Saddam Hüseyin'in seküler Irak

hükümetiyle bağlantılı olduğunu ve efsanevi “kitle imha silahlarından” korkmamız gerektiğini iddia eden yönetime meydan okumayı reddedişiyile bizi yüzüstü bıraktı. Bizim 1991’den beri Irak’ı sürekli bombaladığımız gerçeğini ise nadiren dile getirdi.

11 Eylül’den sonra her şey çok ama çok farklı olabilirdi. Eğer gerçekten öyle olsaydı, hakkında bir ceza davası bile açılmamış veya bir tahliye tarihi bile belirlenmemiş halde Küba’daki gulagımızda hapis tutulan çocuklar olmayacaktı; Afganistan’ın kırsal bölgelerinde veya Irak çöllerinde düğün kutlamasına katılmış insanları katleden insansız hava araçları olmayacaktı; iki üç uzvu eksilmiş ya da kafasına ağır darbe almış, akıl sağlığını yitirmiş halde ABD’ye dönüş yapan askerler olmayacaktı (RAND Şirketine göre 2008’in başında Irak ve Afganistan’da mevzilenmiş askerlerin muayenesinde 320,000 travmatik beyin hasarı vakası kaydedilmişti) bir sonraki turda daha fazla Amerikalı ölmeyecekti -bugüne kadar Irak’ta, Afganistan’da 4,334 asker öldü- yapıcı projelerden trilyonlarca dolar savaş şirketlerini semirtmek için savaş projelerine aktarılmayacaktı; İnsan Hakları Beyannamesi olağanüstü bir şekilde yıpratılmayacak, yürütme organı diğer organların gücüne el koymayacaktı. Belki.

Anıt Biziz

Her şey farklı olabilirdi. Artık her şey için geç ama çok geç değil, bu olayı veya Bush döneminin diğer büyük dönüm noktası olan Katrina Kasırgası’nı hatırlama ve anma biçimimizi değiştirmek ve böylece gelecekteki felaketler için hazırlanmak için asla çok geç değil. 29 Ağustos 2005 gününde o kasırga Körfez kıyısını vurmadan önceki doksan dokuz yıl boyunca Amerikan tarihindeki en büyük felaket sayılan felaket benim yaşadığım San Francisco’da gerçekleşmişti. Kentin yarısı, 28,000’den fazla binayla birlikte yıkılmış ve 3,000 kadar kişi ölmüştü. 18 Nisan

1906 günü sabahın erken saatlerinde gerçekleşen o deprem büyük hasar verdi ama deprem sonrasında çıkan yangınların hasarı çok daha büyüktü. Bazıları çöken binalarda ve patlayan gaz borularında başladı, bazıları da şehrin kuzey burnundaki Presidio'dan akın akın gelen ve yanlış monte ettikleri yangın önleme şeritleri yangınların yaygınlaşmasına yol açan askerler tarafından başlatıldı.

Askerlerin başındaki tuğgeneral Frederick Funston halkın hemen bir kaosa yol açacağını ve düzeni sağlamakla görevli olduğunu varsaymıştı. Felaketin ilk günlerinde neredeyse tam tersi oldu, ordu ve ulusal muhafızlar halkın yangınları söndürme ve mal mülkünü kurtarma girişimlerini engelledi, (başkalarını kurtarmak isteyenlerle kenardan olan biteni izleyenler de dahil olmak üzere) yağmacı sandığı insanlara ateş açtı ve (tıpkı Katrina sonrası "kurtarma" operasyonlarını yöneten görevlilerin bir bölümü gibi) genel olarak halka düşman muamelesi yaptı. Pek çok felakette olduğu gibi, dış kaynaklı bir facia seçkinlerin korkuları ve kurumsal arızalar nedeniyle büyüdü. Yine de, San Franciscolular kendi başlarına takdire şayan bir şekilde örgütlenmeyi başardılar, ellerinden geldiğince yangınlarla mücadele ettiler, çok sayıda aşevi açtılar, ayrı düşmüş ailelerin birleşmesine yardımcı oldular ve şehri yeniden inşa etmeye başladılar.

11 Eylül sonrası Union Square gibi, San Franciscoluların büyük ölçüde harap olmuş şehir merkezindeki toplanma noktası olan Lotta Çeşmesi'nde her yıl depremin yıldönümünü kutlanır. Bu anma buluşmasında yüzlerce insan şafak sökmeden bir araya gelerek saçma sapan, "San Francisco" şarkısını bir ağızdan söyler, Kızıl Haç'ın dağıttığı bedava düdüklerle sayıca giderek azalan felaketzedeler grubuna saygı gösterisinde bulunur.

San Francisco şimdi bu yıldönümünü, bir sonraki felakete hazırlıklı olmamızı hatırlatmak için kullanıyor – ancak bu

hazırlık mefhumunun, Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nın 11 Eylül sonrası yıllarda dolaşıma soktuğu ve felakete hazırlığın korku, yapışkan bant, itaat ve daha fazla korkudan ibaret olduğu anlayışıyla alakası yok; aksine, bir felaket durumunda el altında bulunması gereken gereçlerle ve stratejilerle ilişkili pratik bir hazırlık söz konusu. Benim yaşadığım kentte NERT sertifikası-biraz modası geçmiş bir tınısı olan Yöresel Acil Durum Müdahale Ekibi [Neighborhood Emergency Response Team]- almak isteyenlere de eğitim veriliyor. (Ben de dahil) Yaklaşık on yedi bin kişi yaka kartlı ve kasklı bir NERT üyesi.

Geçmişte bir felaket geçirmiş ya da geçirecek olan her kentin böyle bir anma ve hazırlanma şenliği düzenlemesi gerekir. Bu anma öncelikle, San Franciscoluların yenilmemeyi ve çaresiz kalmamayı becermesini sağlayan yöntemleri yüceltir; bir yandan da, felaket durumlarında en iyi halimizi takındığımızı, kısa bir süreliğine olsa da, o saatlerde ve günlerde çok sayıda insanın cemaat, amaçlılık ve güç konusundaki en iyi yaklaşımını sergilediğini hatırlatır bize (halkı idareyle görevlendirilmiş olanları ürpertmeye yeter de artar bu gerçek.) Katrina Kasırgası'nın dördüncü yıldönümünde New Orleanslılar zil çalmaları, çelenk bırakmaları, dua etmeleri, Superdome'un -kasırgada ve selde sokakta kalanların son çaresi olan o sefil durumdaki sığınak- etrafında toplanmaları ve elbette müzik dinleyip geçit törenlerine eşlik ederek dans etmeleri, ama en önemlisi gönüllü çalışmaya ve kenti tekrar inşa etmeye devam etmeleri konusunda yüreklendirildiler (Kentin valisi kente sırtını dönmüşken yardıma koşan ve hâlâ da yardım etmeye devam eden yurttaşlar olduğu gerçeği, bu felaketin en görmezden gelinen unsuruydu belki de.)

New York 11 Eylül yıldönümlerinde ışık sütunları ve hayatını kaybedenlerin adlarının okunmasıyla yetiniyor ama sakinleri kendi güçlerini duyumsayıp bir sonraki felakete

hazırlanmaya davet etmek adına hiçbir şey yapmıyor.¹² Çünkü San Francisco’da, New York’ta, New Orleans’ta ve muhtemelen -hava durumunun sürekli aşırı ve çalkantılı bir seyir izlediği ve ekonomik kargaşaların başgösterdiği bu çağda- bu ülkenin ve dünyanın daha pek çok kentinde bir sonraki felaketin de gerçekleşeceğine şüphe yok.

Kentin yeniden inşa edilmesi, felakete hazırlıklı insan sayısının giderek artması, günlük hayatlarına devam eden insanlar – San Francisco’nun zamanında ihtiyaç duyduğu ve başına gelen faciaları aşmak isteyen her kentin ihtiyaç duyduğu anıtlar işte bunlar. New Yorklular olan biteni hatırlamak, gerçekten hatırlamak için, o gün kahramanların sadece erkeklerden veya üniformalı resmi görevlilerden ibaret olmadığını, aksine her yerde herkesin birer kahraman olduğunu hatırlamak için Union Square’de ya da bir başka yerde toplanabilirler. Yası, neşeyi, ölümü, şiddeti, gücü, zayıflığı, hakikati ve yalanları, tıpkı o hafta tartıştıkları gibi tartışmak için yüreklerini ve zihinlerini açabilirler. Güvenliğin ve güvenin ne olduğu, bu ülkenin ne olabileceği ve dış politikasının ve enerji politikalarının bunlarla nasıl ilişkili olduğu üzerine düşünebilirler. New York’un hâlâ muhteşem bir kent olduğunu, o gün orada yaşayanların korkuyla saklanmadığını, kamusal alanlardan ve kent yaşamından kaçmadığını göstermek için hep beraber sokaklarda yürüyebilirler. New Yorkluların her gün yaptığı şeyi daha bilinçli bir şekilde, daha merasimli bir şekilde yapabilirler: renklerin, uyrukların, sınıfların ve kanıların muhteşem karışımında cesaretle ve

12 Bu satırlar elbette, New Yorkluların sonuçlarına fevkalade bir tepki verdiği Sandy Kasırgası’ndan önce yazılmıştı. Büyük bölümü Wall Street İşgali sırasında kurulmuş ağlardan gelen (yardımseverler) o hareketin ruhunu ve taktiklerini büyük ölçüde devam ettirdiler (dolayısıyla, kasırga sonrası çalışmalara damgasını vuran kendi kendine karşılıklı yardım çerçevesinde otoriterlik karşıtı tutum esas ilkeydi.) Topluluk örgütleri, dini merkezler ve komşu grupları arasında kurulan ittifak kalıcı oldu ve bazı uzun vadeli projelere ve ittifaklara uzandı.

açıktan açığa bir arada var olabilir, yabancılarla konuşmaya ve kamusal alanda yaşamaya cesaret edebilirler.

Ölülerin anılması gerekir ama yaşayanlar, sıradan zamanlarda barış içinde bir arada yaşayan ve olağanüstü zamanlarda birbirini kurtaran yaşayanlar esas anıttır. O gün sivil toplum bütün ihtişamıyla zafer kazandı. Bakın ona: bizim o gün öyle olduğumuzu ve şimdi de öyle olabileceğimizi hatırlayın.

Her Şey Dağılıp Giderken Her Şey Bir Araya Geliyor (2014)

Gördüğüm en nefes kesici bürokratik belgenin beni bu kadar heyecanlandırmasının tek bir nedeni vardı: Altı Yılı'nın Thermidor ayının yirmi birinci gününe tarihlenmişti. Bu kâğıt, 1798 yazının son günlerinde, Fransa'nın merkezinde gerçekleştirilen bir arazi açık artırmasını sepya renk mürekkeple belge-liyordu. İlk sayfadaki tarih, bu belgenin Fransız Devrimi'nin, iktidar bölüşümü ve hükümet yapısı gibi çok temel meselelerin hayret verici bir dönüşümden geçerek yeniden doğmasına tanık olunan bir gündelik yaşamın kapsayıcı gerçekliği haline geldiği bir dönemde yazıldığını gösteriyordu. 1792'de Bir Yılı'ndan baş-layan yeni bir takvim sistemi yürürlüğe sokularak toplumun da en baştan başlaması sağlanmıştı.

San Francisco'nun ıssız bir sokağındaki küçük bir eskici dükkanında, son bin yılın en önemli ayaklanmalarından birinin tam ortasından kalma bir andacı elimde tutuyordum. Bu belge büyük feminist yazar Ursula K. LeGuin'in birkaç hafta önce sarf ettiği dikkat çekici sözleri getirmişti aklıma. Bir ödül konuşma-sında şöyle demişti: "Kapitalizmin içinde yaşıyoruz. Gücü kaçınılmazmış gibi görünüyor. Kralların ilahi hakları da zamanında öyle görünüyordu. İnsanlar her tür insani güce direnir onu de-ğiştirebilir." Beş dolara satın aldığım belge, Fransızların kralın ilahi yönetme hakkının kaçınılmaz olduğu düşüncesini bir ke-nara bırakıp onu suçları için idam ederek başka bir yönetim bi-çimi denemeye başlamasından birkaç hafta sonra kaleme alın-mıştı. Genelde bu deneyin başarısız olduğu söylenir ama Fransa

bir daha asla mutlakçı monarşiye ya da bu yönetim biçiminin meşru olduğu düşüncesine gerilemedi ve bu alandaki deneyleri bütün dünyada benzer özgürleşme hareketlerine ilham verdi (ve kraliyet mensuplarını, aristokratları dehşete düşürdü.)¹³

Amerikalılar şeylerin değişmez olduğunu, değişmeyeceğini ve bizim onları değiştirme gücümüz olmadığını savunan rehavet ve çaresizlik karışımı tutumu başarıyla benimsemiştir. Ülkemizin ve dünyamızın daima bir değişim içinde olduğunu, şu anda çok büyük ve korkunç değişimlerden geçmekte olduğunu ve bazen halk iradesi ve idealist hareketler sayesinde değiştiğini görmemek için insanın ya hafızasız olması lazım ya da tarih konusunda, hatta güncel olaylar konusunda bilgisiz olması. İklim, gücümüzü toplayarak fosil yakıtı çağını (ve belki onunla birlikte kapitalizm çağının bir bölümünü) ardımızda bırakmamızı talep ediyor bizden.

13 David Graeber 2013 tarihli bir makalesinde şöyle diyor: “[Immanuel] Wallerstein’ın işaret ettiği üzere, henüz Fransız Devrimi döneminde, büyük sömürgeci imparatorlukların idare ettiği tek bir dünya pazarı ve hızla yerleşmekte olan tek bir siyasal sistem vardı. Bunun sonucunda, Paris’teki Bastille Sarayı’nın ele geçirilmesinin Danimarka’da ve hatta Mısır’da bile, en az Fransa kadar derin etkileri olabilirdi – hatta bazı durumlarda daha da derin etkileri olabilirdi. Dolayısıyla, 1789’daki dünya devrimi ve ardından gelen 1848 dünya devrimi arasındaki sürede, Eflak’tan Brezilya’ya, dünyanın elli ülkesinde neredeyse eş zamanlı olarak patlak veren devrimlerden bahsediyor Wallerstein. Bunların hiçbirinde devrimciler iktidarı ele geçirmeyi başaramamış ama sonrasında Fransız Devrimi’nden ilhamla kurulmuş kurumlar -en önemlisi, evrensel temel öğretim sistemleri- neredeyse her yerde devreye sokulmuştur. Benzer biçimde, 1917 Rus Devrimi, Sovyetler komünizmi kadar, Yeni Düzen ve Avrupa refah devletinin de ortaya çıkmasını sağlayan bir dünya devrimiydi. Bu devrimler dizisinin sonuncusu tıpkı 1848 devrimi gibi, Çin’den Meksika’ya neredeyse her yerde patlak veren, hiçbir yerde iktidarı ele geçiremeyen ama nihayetinde her şeyi değiştiren 1968 devrimi oldu. Bu devrim devlet bürokrasilerine karşı, kişisel ve siyasal özgürleşmenin ayrılmazlığını savunan bir devrimdi ve en kalıcı mirası da modern feminizmin doğuşuydu.

Le Guin'in lisaniyla söylersek, fizik kaçınılmazdır: atmosfere daha çok karbon monoksit salarsanız gezegen ısınır ve gezegen ısındıkça çeşitli kaotik durumlar ve tahribatlar baş gösterir. Siyaset ise kaçınılmaz değildir. Örneğin, çok da eski olmayan bir tarihte, şu anda ülkenin üçüncü en büyük şirketi olan Chevron Şirketi Kaliforniya'daki arıtma tesisi üssü Richmond kasabasını özel derebeyliği gibi yönetiyordu. Chevron'un bu ilahi idare hakkının kaçınılmaz olduğu savunulabilirdi. Ama insanlar buna inanmayı reddettiler ve orada yaşayan beyaz olmayan yoksul insanların başını çektiği 107,000 kişi şirketi geri püskürttü.

Yakınlarda yapılan seçimlerde, Ekvador sahil şeridinde ve Brezilya'da açık denizde inanılmaz boyutlardaki petrol sızıntılarından, Nijerya açıklarında bir petrol platformunun patlamasından ve Kanada katran kumlarının demiryoluyla Richmond arıtma tesisine nakledilmesinden sorumlu olan Chevron şirketinin devasa yatırımlarına rağmen, ilerici figürlerden oluşan bir grup belediye meclisi ve valilik seçimlerini kazandı. Vali Gayle McLaughlin ve arkadaşları, en çok yüksek suç oranıyla ve Chevron'un, belirli aralıklarla herkesi sığınaklarda kalmaya (ve kapalı mekânda zehirlenmekten korunabilirmiş gibi yapmaya) mecbur bırakan ani krizlere yol açan zehirli rafineri emisyonlarıyla bilinen kasabada küçük bir devrime imza attılar.

McLaughlin valilik döneminde yaptığı bir konuşmada durumu şöyle özetledi:

Daha temiz bir hava solumak, kirlenmeyi azaltmak ve daha temiz bir çevre elde etmek, daha temiz işler sağlamak, suç oranını düşürmek başta olmak üzere çok sayıda başarıya imza attık. Cinayet sayıları son otuz üç yılın en düşük seviyesinde ve Körfez bölgesinde kişi başına düşen güneş enerjisi biriminin en yüksek

seviyesinde olduğu kent olmayı başardık. Ve ev sahiplerini ipotekli mal haczi ve tahliyelere karşı savunuyoruz. Aynı zamanda, Chevron'un 114 milyon dolar fazladan vergi ödemesini sağladık.

Kasım 2014 seçimlerinde, dünyanın ikinci en büyük petrol şirketi McLaughlin'i ve diğer ilerici adayları saf dışı bırakarak kendi adayını seçtirmek için 3,1 milyon dolar harcadı. Bu meblağ, seçmen başına 180 dolara karşılık geliyor ama uzun zamandır Richmond'da siyasetle ilgilenen kardeşim David, yerel siyasete etki etmek için başvurulanan diğer yolları da hesaba katınca, gerçekte bunun on katı kadar para harcandığına dikkat çekiyor. Şirketin adaylarından hiçbiri seçilemedi ve reklam panoları, posta yoluyla gönderilen ilanlar, televizyon reklamları, web siteleri aracılığıyla ve ölçüsüz bir bütçeye sahip bir karalama kampanyasında başvurulabilecek her yola başvurarak mücadele ettiği tabancı ilericiler seçimi kazandı.

Tabandan gelen küçük bir koalisyon 228,9 milyar dolarlık bir şirkete karşı yerel bir zafer elde edebiliyorsa, küresel bir koalisyon da dev fosil yakıtı şirketleri karşısında zafer elde edebilir. Richmond'da bunu yapmak kolay olmadı; küresel ölçekte de kolay olmayacaktır ama imkânsız değil. Richmond'daki ilericiler statükonun kaçınılmaz veya ebedi olmadığını hayal ederek ve bu hayallerini gerçekleştirmek için kolları sıvayarak başarılı oldular. Milyarderler ve fosil yakıtı şirketleri siyasetle son derece yoğun bir ilişki içinde ve bizlerin sessizce bir kenarda durmamıza bel bağlamış durumdalar. Çeşitli hareketlere verdikleri tepkilere bakarak bizden, uyanmamızdan, kendimizi göstermemizden, onların gücüne karşı kendi gücümüzü öne sürmemizden korktuklarını görebilirsiniz.

Fransızların mutlakçı monarşi çağını sonlandırdığı gibi biz de fosil yakıt çağını sonlandırmak zorundayız. Bunun mümkün

olduğunu ya da olmadığını söyleyecek durumda değiliz, son zamanlarda mümkün olan her şey hızla değişiyor.

Üç Tür Kahraman

Enerji-teknoloji mühendislerine bakarsanız -içinde yaşadığımız çağ, mühendislerin isimsiz kahramanlar olduğu bir çağ olabilir- gelecek son derece heyecan verici. Pek de uzak sayılmayan bir geçmişte, iklim hareketi sadece teknolojinin bizi kurtaracağına umut bağlamıştı; şimdiyse, 21 Eylül'deki dört yüz bin kişilik büyük iklim yürüyüşündeki altı büyük pankarttan birinin üzerinde yazdığı gibi, "Çözümler bizde." Rüzgâr, güneş vb. enerjisi teknolojileri daha iyi tasarımlarla, daha ucuza ve şüphesiz ki daha uzun süre devamı gelecek çok sayıda olağandışı iyileştirmelerle hızla yayılıyor.

Temiz enerji ülkenin ve dünyanın birçok bölgesinde fosil yakıtından daha ucuza geliyor (petrol fiyatlarındaki ani düşüş bu dengeyi bir süreliğine bozacak olsa da, inanılması zor ve kirli yöntemlerle petrol çıkarma projelerini uygun maliyetli olmaktan uzaklaştırmak gibi hoş bir yan etkisi de var.) Teknoloji öylesine iyileşmiş, ucuzlamış ve yaygınlaşmış halde ki, aklı başında finans danışmanları fosil yakıtların ve alışıldık merkezi elektrik santrallerinin kötü bir yatırım olduğunu ifade ederek karbon balonundan dem vuruyorlar (bu da tasfiye hareketinin bu sayının ahlaki yönleri kadar pratik yönlerine de dikkat çekme konusunda çalıştığının bir göstergesi.) Teknoloji cephesi umut veriyor.

İşte bu eyleme geçmek için kullanılabilecek bir ödül. Ama işin bir de ceza tarafı var.

Biliminsanlarına göre -biliminsanları da çağımızın kahramanlarıdır- haberler giderek daha ürkütücü bir hal alıyor. Önemli noktaları duymuşsunuzdur: hava durumundaki şiddetli

düzensizlik, hava sıcaklığının sürekli rekor kırması, bu yıl en yüksek hava sıcaklıklarının kaydedilmiş olması, aralıksız 355 ay boyunca hava sıcaklığının normal değerlerin üzerinde seyretmiş olması, daha çok buzun erimesi, okyanuslarda asitleşmenin artması, soyu tükenen türler, tropik hastalıkların yayılması, besin üretiminde düşüş ve bunun sonucunda ortaya çıkan kıtlıklar. Neyle karşı karşıya olduğumuzu kavrayamayan çok fazla insan var, bunlar ya yeryüzümüz ve sistemleri hakkında pek düşünmüyor ya da son buz devrinin sona erişiyile verimli, durgun bir gezegenin ortaya çıkmasından bu yana dünyanın arızasız işlemlerini sağlayan hassas ve çapraşık karşılıklı ilişkileri ve karşı dengelemleri kavrayamıyorlar. Bunlar büyük bölümümüz için gerçek veya canlı veya bizi derinden etkileyen, hatta bariz şeyler değil.

Ama iklim alanında çalışan pek çok biliminsanı için tam da böyle. İklimle ilgili vakaların büyük bölümünü korkuyla ve üzüntüyle karşılıyorlar ve iklim değişikliğinin insan türü ve bağlı olduğumuz sistemler için yol açacağı felaketin boyutlarını sınırlandırmak amacıyla eyleme geçmeye mecbur olduğumuzu açıkça ifade ediyorlar. İşin içinde olmayan pek çok kişi herhangibir şey yapmak için artık çok geç olduğunu düşünüyor ki bu düşünce, zamansız bir çaresizliğin hep yaptığı gibi, hiçbir şey yapmamanın mazereti haline geliyor. Bu konuda çok farklı görüşler olsa da, işin içinde olup da şimdi yapacaklarımızın son derece önemli olduğunu düşünen pek çok kişi var çünkü en iyi durum senaryosuyla en kötü durum senaryosu arasında büyük bir fark var ve gelecek henüz belirlenmiş değil.

Eylül 2014'te dört yüz bin kişinin katıldığı iklim yürüyüşünden sonra 350.org'un kurucularından biri olan ve iletişim direktörlüğünü yürüten arkadaşım Jamie Henn'e bu âna dair görüşlerini sorduğumda aldığım, "Bir yandan her şey dağılıp giderken bir yandan her şey bir araya geliyor," yanıtı, ürkütücü bilimsel raporların gölgesinde kalan iç ferahlatıcı mühendislik

ve aktivizm haberlerinin çok güzel bir özeti niteliğinde. Bu da bizi üçüncü kahramanlar grubuna, biliminsanlığı ve mühendislikten farklı olarak, özel nitelikler gerektirmeyen gruba getiriyor: aktivistler.

Yeni teknolojilerin birer çözüm teşkil etmesinin tek yolu, uygulanmaları ve eski -karbon salınımı yapan- teknolojilerin yavaş yavaş kullanımdan kalkması ya da faaliyetinin durdurulmasıdır. Fosil yakıtların büyük bölümünü yeraltında bırakmalı ve Petrol Çağı'ndan çıkmalıyız. Biliminsanlarının oldukça yakın zamanlı bir hesaplama çalışmasında vardıkları bu sonuç aktivistler tarafından kamuya duyuruldu ve gündemde tutuldu (ve belki de eskinin yerini alacak yeni sistemler tasarlayan mühendisler sayesinde tasavvur edilebilir bir hal aldı.) Burada hedef ısınmayı 2 dereceyle sınırlı tutmak ve yıllar önce belirlenen bu hedef bile, sadece 1 derece artışın halihazırda yol açtığı ve açacağı değişiklikler karşısında paniğe kapılmış biliminsanları tarafından sorgulanıyor.

Fosil yakıt ekonomisini devirmenin, petrolün küresel ve ulusal siyaseti doğru yoldan saptırma gücünü ortadan kaldırma gibi hoş bir yan etkisi de olabilir. Bu gücü kullananların canla başla mücadele etmeden teslim olmayacağına şüphe yok – tasfiye hareketinden hidrolik kırılma karşıtı savaşa ve Keystone XL boru hattı ve benzerlerini durdurma çabasına, katran kumlarından, oldukça başarılı olan ABD'deki kömürle çalışan enerji santrallerini kapatma ve yenilerinin açılmasına engel olma hareketine kadar, iklim hareketinin şu anda çarpıştığı mücadele tam da bu.

Savaşta Sen Ne Yapıyordun?

İklim konusunu tutkuyla takip eden, çok önemli bir dönüm noktasında olduğumuzu gerçekten anlayan herkes harekette yerini alsa, muhteşem şeyler olabilir. Şu anda olup bitenler de, karşı

karşıya olduğumuz kriz için uygun yeterlilikte olmasa da, gayet dikkat çekici. Bundan birkaç yıl önce fosil yakıtları tasfiye hareketi diye bir şey yoktu; şimdi yüzlerce üniversite kampüsünde ve çeşitli kurumlarda faaliyet gösteriyor ve bürokrasinin uzlaşmazlığı olağanüstü bir karşı kuvvet teşkil etse de, dikkate değer zaferler kazanıldı. Rockefeller Vakfı -John D. Rockefeller'ın petrol sanayiinin yükselişindeki kurucu rolünden elde ettiği servetle semirmiştir- eylül sonunda fosil yakıtlarından elde ettiği 860 milyon dolarlık kazançtan vazgeçmeyi taahhüt etti; İskoçya'dan Yeni Zelanda'ya ve Seattle'a kadar, küresel çapta sekiz yüzden fazla kurum da -kiliseler, üniversiteler, şehirler, emeklilik fonları, vakıflar- aynı taahhütte bulundu.

KXL boru hattı, bundan yıllar önce aktivistler konuya eğilmeseydi pek de gürültü koparmadan çalışır durumda olabilirdi. Ama fazlasıyla kamusal, hararetle tartışılan bir mesele halini aldı ve son yıllarda Başkan'ın sahneye çıktığı neredeyse bütün toplantılardaki nümayişlerde öne sürülen konulardan biri oldu. Bu hengame sırasında, (benim de aralarında bulunduğum) pek çok kişi, Alberta katran kumları adıyla bilinen, çamur, zift ve zehir göllerinden oluşan devasa irinli yaranın varlığından haberdar oldu. Kanadalılar ve özellikle çevredeki bölgelerde yaşayan Kanada yerlileri, karayla çevrili bu maddeleri arıtma ve ihracat için deniz kıyısına ulaştıracak boru hatlarını engelleme konusunda çok başarılı bir iş çıkardılar. Bu maddelerin bir kısmı şimdi demiryoluyla naklediliyor ama trenler boru hatlarından çok daha masraflı. Petrol fiyatlarındaki büyük düşüşle birlikte, boru hattı eksikliği, katran kumları projelerinin büyük bölümü için kârsızlık anlamına geliyor ve böylece bu projelerin iptaline yol açıyor.

2015 Kasım ayının başlarında Obama KXL boru hattını kuzeye doğru genişletme planlarını veto edince iklim hareketi aktivistlerin başkanlık makamından gelen anlamsız açıklamalara

karşı başlattığı kampanyalarla geçen altı yıl sonunda büyük bir zafer elde etmiş oldu. Kanada’da, yeni seçilen başbakan Justin Trudeau ülkenin kuzeybatı kıyılarında petrol tankerlerini yasaklayarak Alberta katran kumlarının bir başka rotasını resmen iptal ettirmiş oldu. İyi haber, başkanlığın Kuzey Kutbu’nda sondaj yapılmasını yasaklaması, Utah’da yeni petrol arama ve üretme ruhsatlarının iptali, Oregon, Portland’da diğer yerel iklim mevzuatlarına model oluşturabilecek bir kararla fosil yakıtı için altyapı çalışmalarının yasaklanması, Senato’nun kamu arazilerinde ve bazı karasularında petrol arama ve üretme ruhsatı verilmesini yasaklayan bir yasa teklifi sunması ve New York eyaletinde iki önemli zafer kazanılması gibi dönüm noktası niteliğindeki kararlarla eşzamanlı geldi. 2014 yılında eyalette hidrolik kırılma çalışmalarının yasaklanmasını sağlayarak tarihi bir zafere imza atmış olan New Yorklu aktivistler, valinin bir doğalgaz iskelesini veto etmesini sağlamışlardı ve Exxon’un iklim değişikliğinin yakın gelecekteki etkileri üzerine sağlam bilgileri gizli tuttuğunu ortaya çıkaran araştırmacı gazetecilerin çalışmaları, New York başsavcısını şirket sorumlularını mahkemeye çağırmaya yöneltmiş ve böylece dünyanın en büyük petrol şirketi hakkında cezai bir soruşturma açılmasına meydan vermişti. İklim hareketi artık erişkinliğe ulaştı. Ve yakın geçmişte imkânsız kabul edilen pek çok başarıya imza attı.

Gerçekten de, iklim hareketi görüldüğünden çok daha büyük ve etkili ve bunun bir nedeni insanların burada yekpare bir hareket görmemesi; yakından baktıklarında bir yanda küresel meselelerle, öte yanda hidrolik kırılma gibi yerel sorunlarla uğraşan muazzam çeşitlilikte gruplarla karşılaşıyorlar. Yerel ölçekte bu, Kasım seçimlerinde hidrolik kırılma çalışmalarını yasaklatmayı başaran Texas’taki Denton şehrine ya da New York eyaletinde hidrolik kırılma karşıtı aktivistlerin takdire şayan çalışmaları sonucunda, ABD’de ilk kez, bir eyaletin tamamında

hidrolik kırılma çalışmalarının yasaklanmasına denk geliyor. Üniversitelerde negatif yatırım kampanyaları üzerinde çalışan ya da verimli ve temiz enerji uygulamalarını yürürlüğe koyarak iklime dair eyalet yasalarını tekrar yazan insanlara denk geliyor.

Vancouver'daki Burnaby Dağı'nda aylarca kamp kurarak, sivil itaatsizlik eylemleri yaparak ve Pasifik Sahili'ne açılan bir katran kumları boru hattı inşası için tünel kazılmasını en azından şimdilik engelleyen ve büyük bölümü gözaltına alınan British Columbia aktivistlerine de denk geliyor. Gözaltına alınanlardan biri, *Vancouver Observer* gazetesine şu açıklamada bulunmuş: "O hücrede otururken omuzlarımdan bir ağırlığın kalktığını hissettim. Sadece kısmen farkında olduğum ve yıllardır taşıdığım bir yükümüş bu. Kanada'nın Kyoto Anlaşması'ndan çekilmesinden ve iklim konusundaki tutumumuzun giderek daha da rezil bir hal almasından utanç duyuyorum. Toplumumuzun değerleri bunlarsa eğer, ben o toplumun sabıkalısı olmaya varım."

Geleceği İnşa Etmek

İklim hareketi fevkalade büyüdü – ama bu kriz karşısında yeterli olabilmesi için daha da büyümesi gerekiyor. Henüz harekete katılmadıysanız, tam bu noktada size bir rol düşüyor. Gündelik hayatın o sessiz korosu, büyük gelecek için bizi şu anda eyleme geçmeye çağıran tarihin sesini bastırabilir. Büyük tarihi anlarda pay sahibi olmadığım günlerde hangi meseleleri daha önemli bulduğumu hatırlamıyorum ama benzer şeylerin şimdi de önemli görüldüğünü ve onların bir bölümünü görmezden gelmem gerektiğini biliyorum.

İklim yürüyüşü başlamadan hemen önce, elli ya da yüz yıl sonra insanların, iklim krizinin farkına varıldığı ve bu konuda,

şimdi yaptığımızdan çok daha fazlasının yapılması gereken bir çağda yaşayan bizleri nasıl göreceği üzerine düşünmeye başladım. Bizden nefret edebilirler, bizi hor görebilirler, aile mirasını kumarda kaybeden ayyaşlar misali dünyaki herkesin üzerinde hak sahibi olduğu doğal düzeni çalışır halde devralıp onu israf eden insanlar olarak algılayabilirler. Bizi, ev yanarken saçını tarayan deliler olarak görecekler.

Ünlüleri veya gelip geçici politik skandalları, vücudumun yeterince güzel olup olmadığını dert ettiğimiz için aklımızı kaybetmiş olduğumuzu düşünecekler; günlük gazetelerin ilk sayfalarının en üst kısmında, içinde “İşte öteki bazı meseleler hakkında haberler AMA İKLİM SORUNU HEPSİNDEN DAHA ÖNEMLİ” yazan siyah zeminli bir kutucuk yerleştirilmiş, her haber yayınının benzer bir beyanla başlatılmış olması gerektiğini düşünecekler. Bunun her gün yapılması gerektiğini. Kendimizi yıkım makinelerinin önüne atmamız, avazımız çıkana kadar bağırmamız, yıkım sonlanana kadar her şeyi durdurmamız gerektiğini düşünecekler. Bunun için çalışan az sayıda insana şükredip göklere çıkaracak, çoğumuza lanet edecekler.

Her ülkede kahraman insanlar öne çıktı, kayda değer başarılar elde edildi. Hareketin boyutu, gücü ve kapsamlılığı arttı ama gerekli koşulları karşılayabilmek için çok daha büyümesi gerekiyor. Bunun beni de kapsadığını ve önceliklerimi değiştirmem gerektiğini, iklim sorununa yönelttiğim hafif ilgiyi çok daha büyük ve öfkeli bir hale sokmam gerektiğini fark ettim.

Henüz bunu yapmadıysanız, şimdi bu hareketteki yerinizi almanın zamanı. İklim hareketi örgütleyicilerinin de, evinden kişi ve kurumlara mektup yazacak insanlardan, uzak yerlerde doğrudan eyleme geçmeye hazır yirmi yaşındaki gençlere kadar herkese ulaşp bu dönüşümde payına düşeni yapmaya davet etmesi gerekiyor. Herkese bir rol düşüyor ve şu anda herkesin

en önemli işi bu. Pek çok önemli konu bizi sıkıştırıyor olsa da –insan hakları ve hak arayışları, en korunmasızlara yardım– bu meselenin diğer işlerinizin bir parçası olması gerekiyor. Başka her şeyin bu büyük perspektiften görülmesi gerekiyor (ve Filipinler’in eski iklim müzakerecisi, karizmatik Yeb Sano’nun da söylediği gibi, “İklim değişikliği bütün insan haklarına etki ediyor. İnsan hakları, iklim meselesinin özüdür.”)

Çoğu kişi bu krizde en önemli rolü kişisel meziyetlere yük-lüyor. Evet bunlar da iyi ama esas önemli olan bu değil. Otomo-bil kullanmak yerine bisiklete binmek, etobur değil otobur ol-mak, evin çatısına güneş panelleri yerleştirmek, bunların hepsi harika şeyler ama insana sorunun bir parçası olmadığı gibi çok yanlış bir his verebilir. Kişisel olarak yaptığınız veya tüketmedi-ğiniz şeylerden ibaret değilsiniz, Avrupa’da ve kuzey yarıkürede İngilizce konuşulan hemen her ülke gibi karbon salınım düzeyi en yüksek ülkelerden birinin vatandaşıysanız, çok daha büyük bir sorunun parçasısınız. Sistemin bir parçasısınız ve sizin, he-pimizin bu sistemi değiştirmesi gerekiyor. Bizi kurtaracak tek şey sistem değişimi.

Yarış başladı. Ekolojik açıdan, biliminsanları hâlâ biraz vaktimiz olduğunu, özellikle fosil yakıtları hızla ve kararlılıkla terk ederek iklim değişimini iki derece ısınmayla sınırlandı-rmak için hâlâ küçük de olsa bir fırsat bulunduğunu söylüyorlar. Bu, hemen şimdi gidişatı değiştirmezsek karşılaşacağımız çok daha yüksek değerlerden daha az hasar verecek.

Uluslara baskı uygulayacak olanlar başka uluslar değil, ken-di içindeki güçlerdir. Uzun bir süre dünyanın karbon salınımı en yüksek ülkesi olan ABD’de yaşayan bizler, (Çin, kısmen ürünle-rimizin büyük bölümünün esas imalatçısı olduktan sonra, bu konuda bizi geçti) şiddetle baskı uygulama sorumluluğunu üst-lenmek durumundayız. Baskı işe yarıyor. ABD Başkanı’nın bu

baskıyı hissettiği açık, Çin ve ABD arasında imzalanan salınımı kısma anlaşması bunun açık bir göstergesi – eksiksiz veya yeterli olmasa da, büyük bir adım yine de.

Bulunmamız gereken yere nasıl ulaşacağız? Kimse bilmiyor ama daha az karbon salınımı, dönüştürülmüş bir enerji ekonomisi, petrol şirketlerinin tiranlığından kaçış ve her şeyin birbirine bağlı olduğu bir dünya rüyeti istikametinde ilerlemeye devam etmemiz gerektiğini biliyoruz.

Devasa bir değişime ihtiyacımız var ve denemedikçe başarıp başaramayacağımızı bilemeyiz. Önümüzdeki yılın esas hikâyesi, bizim yazdığımız hikâye olacak ve iklim devriminin hikâyesi, Fransa halkının iki yüz yıl önce kendi dünyasını değiştirmesi gibi, halkın direnişinin bütün temelleri değiştirerek geldiği dönüm noktasının Bir Yılı'nın hikâyesi olabilir.

Bundan iki yüz yıl sonra, 2019 tarihli bir belgeyi elinde tutan bir insan, o belgenin devrimin yürürlükte olduğu, eskiden kaçınılmaz görünen her şeyin bir kenara itildiği bir çağda, fırsatı yakalayıp sahiplendiğimiz bir dönemde yazıldığı için büyük heyecan duysun dileyelim. “Her insani güç, insanlar tarafından gösterilecek direnişle değiştirilebilir” demişti LeGuin. Bu yapabileceğimiz en zor ve en iyi şey. Şimdi her şey buna bağlı.

Bir Sonsöz

Bu kitap bir şey için yazıldı – hayallerimin ve değerlerimin bir bölümünü paylaşan aktivistleri yüreklendirmek için. Hepimiz şu ya da bu şekilde aktivistiz çünkü eylemlerimizin (ve eylemsizliklerimizin) bir etkisi var. Ve bu kitap bir şeye *karşı* yazıldı – fazlasıyla yaygın olan bozguncu, ilgisiz düşünce yapısına karşı. Siyasetten bahsederken, amellerin ve güçlerin dünyasında iş gören tamamen rasyonel uygulamalar söz konusuymuş gibi davranıyoruz ama o dünyaya bakışımızın, o dünya üzerinde edimde bulunma biçimlerimizin çıkış noktası kimliklerimiz ve duygularımız. Bir başka deyişle, siyasetin ruhsal yaşamla ilgili bir kısmı da var ve ben de yeni tohumlar ekmek, onu yabancı otlardan temizlemek için o kısma erişmek istedim.

2003'ten itibaren umut, değişim, sivil toplum hareketleri ve hikâyelerin gücü hakkında konuşmak için yollara düştüm. Bahsettiğim fikirlerin, onları başka biçimlerde kendi başlarına geliştirmiş kişiler ve yüreklendirilmek ya da alternatif görüşler duymak isteyenler tarafından sevinçle sahiplenildiğini gördüm. Karamsarlık, bozgunculuk ve bazen de hiddetle karşılaştım. İlk başlarda umuttan bahsetmenin insanları hiddetlendirmesini şaşırtıcı buluyordum.

Hiddetlenenlerin bir bölümü, onlar olmasa kaybolup gidecek bilgilerin, adaletsizliklere, yanlışlara ve hasarlara dair bilginin koruyucuları olarak görüyorlardı kendilerini ve bunların muhakkak anlatılması gereken hikâyeler olduğunu

düşünüyorlardı. Ben farklı düşünüyordum, dünyadaki o korkunç hasarı asla gizlemeyen ama onu anlatılacak tek şey olarak görmeyen hikâyelere ihtiyacımız olduğunu savunuyordum. Anaakım medya, kurumlarımızın küflenmiş gizli taraflarından ve bunların verdiği hasardan pek bahsetmediği gibi halk ayaklanmalarını, tabandan gelen grupların kazandığı zaferleri veya güzel alternatifleri haber yapmaz. İkisi de önemlidir; ilkinin gayet iyi bir şekilde eğilenler olduğundan ben ikincinin üstesinden gelmeye giriştim.

Çaresiz hissedenler çaresizliklerine derinden bağlı olduğundan, projemi, insanı çaresizlikle sarıp sarmalayan oyuncak ayıyı solun elinden alma girişimi olarak adlandırıyorum. Bu oyuncak ayı, solun bu belirli sektörüne ne vermiştir? Bir kere, onu büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştır. Eğer dünya her durumda bir felakete mahkumsa sizden çok az şey talep edilir ya da hiçbir şey talep edilmez. Zaten rahat ve güvenli bir yaşamınız varsa koltuğunuza uzanıp derdinize yanmakla yetinebilirsiniz. En umutlu insanların ise genelde kaybedecek çok şeyi olanlar arasından çıkması çarpıcıdır.

Umut turlarımın ilk günlerinde, Washington eyaletinde beyaz olmayan insanlarla dolu bir salonda bir konuşma yaptım. Bazıları yurttaş hakları hareketini hatırlıyordu, bazıları Zapatistalar gibi başkaldıran Meksikalı akranlarıyla özdeşleşmişti. Benimle aynı yaşlarda, ufak tefek zarif bir Asyalı hanım, berrak bir ses tonuyla şöyle dedi: “Bence söyledikleriniz doğru. Umutlu olmasaydım mücadele edemezdim. Ve mücadele etmeseydim Pol Pot rejiminden sağ çıkamazdım.” O zamanlar bütün umudunu tek bir noktaya -sadece hayatta kalmak- odaklamak zorunda kalmış Kamboçyalı bir göçmenden gelen nefes kesici bir sözdü bu. Ön saflarda mücadele veren aktivistlerdeki fiziksel, manevi ve ahlaki tükenmişliğe sıklıkla tanık olmuşken, hoşnutsuzluğa

ve karamsarlığa düşmeye sonuna kadar hakkı olanlardaki karamsarlık eksikliğini hayranlıkla karşılıyorum.

Çaresiz hissedenlerin umuda alternatifi ölüm, yoksunluk, işkence veya çocuklarını bekleyen meşum bir gelecek ya da geleceksizliktir. Bu insanlar gayet motive haldedir. Ağırlıklı olarak Haitili, Latin kökenli ve Maya yerlisi belgesiz göçmenlerden oluşan ve son on yıldır şevkle, olağanüstü bir zekayla ve yaratıcılıkla çiftlik işçilerinin hakları için mücadele veren Immokalee Emekçileri Koalisyonu'nu çok uzaktan da olsa takip ettim. Çiftçilerden geçimlerini sağlayacak kadar bir gelir elde etmenin imkânsız olduğunu gören bu işçiler, alıcıların peşine düştü ve -McDonald's, Walmart, Burger King, Taco Bell, Whole Foods gibi- devasa şirketleri domates toplayıcı işçiler için adil fiyat sağlamaya zorladı. Bu süreç boyunca neşeli, hevesli ve umutlu kaldılar.

Bu kısmen kültüre özgü bir tarz gibi görünüyordu. Latin Amerika siyasetinde romantik bir idealizm ve dünyanın olanaklarla dolu olduğu, insanın kahramanca sorumluluk üstlenmesi gerektiği anlayışı hüküm sürüyor. Bu anlayış yakın tarihli ölüm mangalarına ve onlara başkaldıran güzel insanlara dair anılardan ve ulusların çalkantılı tarihlerinden, her şeyin bir anda iyi ya da kötü yönde değişebileceği hissinden besleniyor olabilir. Bunun eksikliğinin anadilimiz İngilizceyle alakalı olmadığı, kimi inanç temelli kimi de hip-hop çıkışlı geçmiş ve güncel siyah hareketlerin güzel ruhundan görülebilir.

Bir de benim insanlarım, orta sınıf beyazlar vardı. Çoğumuz, büyük düşlerden, yüce ideallerden, derin duygulardan bahsedebilen kimseler olmayı nasıl becereceğini bilmiyordu, elimizde kalan o indirgenmiş benlik versiyonu daha küçük ölçekli ve kinayeliydi. Son on iki yılda, çeşitli yerlerden ve ırklardan, ileri görüşlü ve muhteşem refakatçilerim oldu ama benimle aynı

türden olanlar arasında kendi sınırlarına ve sefaletlerine şu ya da bu nedenle derin bir bağlılıkla tutunmuş çok sayıda insanla da karşılaştım.

1950'lerde doğmuş bir arkadaşım, gençliğinde kendi neslinin gerçekten de bir devrim -insanların ellerinde silahlarla yürüyüşe geçip hükümeti devirdiği ve bir ütopya tesis ettiği türde bir devrim- beklentisi içinde olduğunu ve bu devrimin bir türlü gerçekleşmemesi nedeniyle daimi bir hüsrana yaşadıklarını hatırlattı bana. Ben gençken insanlar şaka yollu, "Devrimden sonra bakarız," derdi ama bu popüler söz, her şeyi değiştirmenin tek yolunun rejim değişimi olduğu, bunun haricinde hiçbir şeyin önemli olmadığı fikrinden kaynaklanıyordu. Oysa her şey değişti – çoğu cephede değişiklik yeterli derecede olmasa da olağanüstü düzeyde değişti. Ve her şey önemli. Benim arkadaşım akranlarının büyük bölümünden farklı; onunla ömrühayatımızda gerçekleşen daha incelikli devrimlerden, ırk, cinsiyet, cinsellik, yemek, iktisat vb. alanlarında ve çok daha fazlasında yavaş yavaş baş gösteren, hayal gücünde başlayan ve kuralları değiştiren yavaş, kademeli devrimlerden bahsettik. Ama bu devrimleri görebilmek için, silahlı kurmaylardan çok farklı bir şeyi aramak gerekli. Bir yandan da siyahla beyaz arasındaki gri tonlarını ayırt edebilmek veya dünyayı tüm renkleriyle görebilmek gerekli.

Çok şey değişti; çok şeyin değişmesi lazım; içinde yaşadığımız dönem bizden hem bunu kutlayabilmeyi hem de değişimi devam ettirmek için kararlılığı kaybetmemeyi talep ediyor. Oysa birçok insan bunun yerine kasvetli dünya görüşlerini takviye eden dertleri arıyor gibi. Mükemmel olmayan şeyler başarısız, heves kırıcı, tam bir ihanet onlar için. Burada bir idealizm var elbette ama gerçekçi olmayan, hayal kırıklığından başka hiçbir şeyle sonuçlanmayacak beklentiler de var. Mükemmeliyetçiler genelde yedek kulübesinde kalıp hiçbir şeyin yeterince

iyi olmadığını işaret eder dururlar. Bir şeyin kusurlu, talihsiz, ölümüne tehlikeli veya işe yaramaz olduğu fikri sıklıkla benim naif sinizm adını verdiğim tutumdan kaynaklanır. Son derece faal aktivistlerin sahip olduğundan çok daha az bilgi ve sorumluluk sahibi olmaktan ileri gelir bu. Ben, misal, iklim değişikliğiyle ilgili dönüm noktası niteliğindeki bir mevzuat parçası, bunun için canla başla çalışmış olanlar tarafından bir zafer olarak görülüp kutlanırken, bu dava için çok az çabalamış ya da hiç uğraşmamış olanlar tarafından ciddiye alınmayıp hor görüldüğüne sıklıkla tanık oldum. Bu insanlar bu mevzuat parçasını hazırlamak için nasıl bir çalışma yapıldığını, bu sayede ileride hangi konularda başarı elde edileceğini ve bunun kabul edilmesini sağlamak için ne badireler atlatıldığını bilmezler. Bu başarıyı eleştirmek belirli bir kimliği ortaya koymanın bir yoludur sanki ama eleştirileri de genelde muğlak ve eksik bilgileri temel alır. Buna rağmen bu tür küçümseyici eleştiriler sıklıkla görmüş geçirmişliğin nişanesi olarak, ikisinden de nasibini almamış olmalarına rağmen bilgi ve deneyim olarak sunulur.

Naif sinikler bir mevzuat parçasını, bir zaferi, bir dönüm noktasını değerlendirirken geçmiş ve olanaklı olanın sınırlarını değil, kendi mükemmellik anlayışlarını kıstas alırlar ve bu kitabın da anımsattığı üzere, mükemmellik her şeyin yetersiz geldiği bir kıstastır. Bu insanlar herhangi bir şeyi kutlamanın bizi güdüleyen memnuniyetsizliği zayıflatmak anlamına gelmesinden korkuyor olabilirler – tabii, memnuniyetsizliğin bizi avutulamayanların beklediği boş arazide bırakmayıp güdülediğini kabul edecek olursak. Kötüden iyiye, ölmekten sağ kalmaya ve belki serpilip gelişmeye nasıl geçileceği onların sorumluluğunda değildir. Canla başla uğraşanlar, söz konusu mevzuat parçasının umut ettiğimiz tek şey olmadığını, bizi hedefimize tek başına ulaştırmayacağını çok iyi bilir; bunun sadece ileri atılmış bir adım olduğunu, ardından başka adımların geleceğini

ve gelmek zorunda olduğunu anlarlar; değişimin genelde kötülükten katıksız iyiliğe bir sıçrama şeklinde değil, aşamalı olarak gerçekleştiğinin farkındadırlar.

Belki bu durumun temel sorunlardan biri çaresizliğin bir ideolojik pozisyon bile olmaması, sadece bir alışkanlık, bir refleks olmasıdır. Sosyal medyada vakit öldürdüğüm maceralarımda, pek çok kişinin herhangi bir başarıya, olumlu gelişmeye veya düpedüz zafere, “Evet ama,” diye tepki verdiğini gördüm. Evet, bu muhteşem şey gerçekleşti ama onun gerçekleşmesini sağlayan taraf, tarihin bir başka anında kötü bir şey yaptı. Evet, o grubun ıstırabı sona erdi ama başka bir yerde, belki bununla alakasız başka grup bir korkunç acılar çekiyor. Bu tepkilerin özeti şuydu aslında: dünyada kötü olan tek bir şey kalmayana kadar iyi şeylerden bahsedemeyiz. Dünyadaki kötü şeyler stokunun tükenmeyeceğini ve sürekli daha da kötü şeylerin olduğunu hesaba katarsak, iyi şeyler hakkında hiç konuşmamamız gerektiği anlamına geliyor bu. Yani asla.

Bu tavır bazen, kutlama yaparsak tamamlanmamış işi yarıda bırakacağımız endişesinden kaynaklanıyor gibiydi, bu endişe de zaferlerin ve hatta sevincin ve güvenin tehlikeli olduğu hissinden besleniyordu.

Wall Street İşgali sırasında bir aktivist olarak rüştünü ispatlayan genç Yotam Marom, “Undoing the Politics of Powerlessness” [Güçsüzlük Siyasetini Altüst Etmek] başlıklı makalesinde bu durumu ele alır. Şöyle der:

Bugün, güçsüzlük üzerine düşündüğümde, hepsinin kaynağında korku olduğunun gün gibi ortada olduğunu görüyorum. Liderlerden, düşmandan, yönetmek zorunda olmaktan, kazanma ve kaybetme risklerinden, birbirimizden, kendimizden korku. Bunların hepsi anlaşılır şeyler. Birbirimizi harekete katılmaya davet ediyor, birbirimizi hareketin dışına itiyoruz çünkü bu harekette bulduğumuz aidiyet kırıntılarına can havliyle

tutunuyoruz ve kıtlık duygusuyla doluyuz – hiçbir şeyin (paranın, insanların, gücün, hatta sevginin) herkese yetecek kadar bol miktarda olmadığından son derece eminiz. Birbirimizi çiğ çiğ yiyor, kendi liderlerimize saldırıyoruz çünkü yaşamımız boyunca yaralanmış, kandırılmışız ve bunun şimdi, bir görev başındayken tekrar başımıza gelmesini kaldıramayız... Belki de en önemlisi: Birbirimize düşman olma eğiliminin temelinde gerçek düşmana duyulan derin korku, kazanma olanaklarımızı da dair felç edici bir umutsuzluk var. Ne de olsa, kabul edelim etmeyelim, zamanımızın büyük bölümünü gerçekten kazanacağımıza inanmayarak geçiriyoruz. Ama kazanamayacaksak bile, yine de müthiş insanlar olabiliriz. Madem kazanamayacağız, kültürel ve siyasal zevklerimize uygun mekânlar yaratmamız, uyumculuğa direnen estetiğimizi doğrulayan ilişkiler kurmamız, gelecek için verilen mücadeleyi üzerinde hüküm sürebileceğimiz bir küçük ada karşılığında bırakmamız bizim için daha hayırlı.

Gelecek için verdiğimiz mücadeleye nasıl dönebiliriz? Ben-
ce bunun için umut etmek gerekli; bahsettiğim umut bir ödül veya armağan değil de, çalışarak, çaresizliğin kolaycılığına direnerek ve tünel kazarak, pencere açarak, kapı açarak veya bunları yapan insanları bularak hak kazanılan umut. Bunları yapan insanlar var. Harvey Milk uzun zaman önce, “Onlara umut vermeli,” demişti ve sonra aynen öyle yapmıştı.

Ben hem yakından ilgilenmemiz gereken korkunç şeyler ve ardımızdaki kayıplar hakkında hem de bize olanakların peşine düşmeyi sürdürme çabası için gerekli güveni sağlayan kazançlar ve başarılar hakkında konuşabileceğimize inanıyorum. Bozguncu perspektiften bunalmış insanlara yardım edip onları rahatlatmak için, insanları ayağa kalkıp harekete katılmaya, ileride yapabileceklerimize ve geçmişte yaptıklarımıza bakmaya yüreklendirmek için yazıyorum. Bu kitap hep onlar içindi. Ve siz de buraya kadar okuduysanız, sizin için.

Teşekkür

Bu kitap kim olduğumuz, elimizde hangi güçleri bulundurduğumuz ve onlarla neler yapabileceğimiz üzerine sürüp giden çok büyük bir sohbetin bir parçası ve muhteşem, kahramanca ve iyi yürekli insanlarla, beni kendi dünyalarının ve çalışmalarının derinliklerine girmeye davet eden insanlarla seneler içinde gerçekleştirdiğimiz okumalardan, sohbetlerden, dostluklardan ve örgütlenmelerden besleniyor. Kardeşim David başta olmak üzere; siyaset kuramcısı, idealist, horizontalidad belgeselcisi, sevgili dostum ve ilham kaynağım Marina Sitrin; Nevada İlerici Liderlik İttifakı'ndan Bob Fulkerson ve Kaitlin Backlund ve dostluğuyla o eyalette yürüttüğüm çevreci çalışmaları doğrudan mükafatlandıran Jo Anne Garret (1925-2013); Utah'daki çevreci yazar Chip Ward; Oklahoma'da yerli halkları örgütleyen, eski dostum Pam Kingfisher; 1990'larda Londra'da Sokakları Geri Al hareketinde aktif olan, şimdi Fransa'da yaşayan iklim aktivisti John Jordan; 2014'teki zamansız ölümünden beri özlemi dinmeyen şiddetsiz eylem teorisyeni ve yazar Jonathan Schell; şiddetsizlik konusunda çalışan umut dolu muhteşem iki insan, Stephen Zunes ve Erica Chenoweth; 350.org'daki arkadaşlarım Bill McKibben, Payal Parekh, Jamie Henn, Anna Goldstein ve May Boeve; Wall Street İşgali'nde ve onun dışavurumu niteliğindeki çok sayıda harekette faal olan muhteşem aktivistler ve özellikle, şimdi Strike Debt'te çalışan sevgili dostum Astra Taylor; müzisyen, hekim ve her günkü suç ortağım Rupa Marya; feminist dostum Elena Acevedo Dalcourt ve internet

üzerinden yürüttükleri tartışmalarla toplumsal cinsiyet ve adalet hakkındaki görüşlerimi inceltip şekillendirmeme yardım eden çok sayıda feminist; Peder Louis Vitale; Zenkei Blanche Hartman; Guillermo Gomez-Pena; David Graeber; derinlikli yazma ve konuşma üsluplarıyla beni bu kitabın oluşum aşamasında çok daha incelikli bir çalışma yapmaya teşvik eden Barry Lopez ve Terry Tempest Williams; Kadınlar Barış İçin Grevde hareketinin kurucu üyeleri, muhteşem aktivistler olan büyük kuzenlerim Mary Solnit Clarke (1916–1997) ve insan hakları aktivizmini yetmiş yıldan uzun süredir sürdüren June Solnit Sale; umut yoldaşım Sam Green; yerli halklar siyasetini anlama konusunda beni derinden etkileyen ilk kişilerden biri olan Brad Erickson, Antonia Juhasz; Maya Gallus; Genine Lentine; Thomas Evans; Gustavo Esteva; Paul Yamazaki; Patrick Marks ve Gent Sturgeon ve bu listenin sınırları dahilinde adını sayamayacağım kadar çok sayıda kişiye teşekkür ederim.

Terminoloji Üzerine Bir Not

Özgürlük, adalet, demokrasi ve insan haklarını kovuşturan ve destekleyenler için kullanılan bir dizi terim var: *sol* ve *solcu*, *ilerici* ve *radikal* bu terimlerden bazıları. Bu kitabın bir bölümünde öne sürdüğüm üzere, *sol*, dünyanın mevcut bölünmüşlüğüne karşılamayacak kadar eski bir terim ve tarihin yükünü taşıyor: bu terimi genelde pejoratif anlamıyla kullanarak ben de o yükü bir nebze ağırlaştırıyorum. *İlerici*, ilerlemeye dair eskimiş fikirlerin yükünü taşıyor. *Radikal* sözcüğü ise, gerçek bir değişim isteyenlerin tehlikeli sayıldığı ölçüde, tehlikeli anlamında kullanılıyor genelde.

Bazı akranlarım gibi ben de *sol* terimini, desteklediğim aktivizmin çıktığı -ya da ayrıldığı- eski ve bir bakıma sorunlu alanı tasvir etmek için kullandım; *radikal* teriminin tarihle bağlantısı daha zayıf ve dünyayı değiştirmek isteyenleri tasvir etmek açısından daha kullanışlı olduğundan ben de bu terimi tercih ediyorum. Sözcüğün kökeni olan *radice*'in lafzi anlamı "kök"tür ve radikallerin meselenin kökenine, etkilere değil nedenlere odaklandığını işaret eder.

Bunun yanı sıra, *aktivist* sözcüğünü de bir kısaltma niyetine sürekli kullanıyorum, bu sözcük günlük faaliyetleri halihazırda bir aktivizm teşkil eden ama cepheleşmeye yol açmayanları -okul öğretmenleri, organik tarımcılar- dışarıda bırakıyor ve anitefeministleri, ırkçıları, özel mülkiyet hakkını savunanları, adalet, insan hakları vb. ilkelere karşı olan türden aktivistleri göz ardı ediyor. Daha iyi bir dil bulana kadar bana sabır göstermenizi rica ediyorum.

Önsöz

- 21 “Silahları ve parayı elinde bulunduran...”: Howard Zinn, “The Optimism of Uncertainty,” *Failure to Quit: Reflections of an Optimistic Historian* (Monroe, ME: Common Courage Press, 2003.)

1: Karanlığa Bakmak

- 27 Virginia Woolf, “Gelecek karanlık . *The Diary of Virginia Woolf*, C. 1 (New York: Harcourt, 1981.)
- 31 Ernst Bloch, “Bu duyunun emeği...” *The Principle of Hope*, C. 1, çev., Neville Plaice, Stephen Plaice ve Paul Knight (Cambridge, MA: MIT Press, 1986) s. 3 [Türkçesi: *Umut İlkesi*, C. 1, çev. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, 2011, s. 19.]

2: Kaybettiğimizde

- 35 Eduardo Galeano, “Kuzey Amerika’da gezegenin...”: “Where the People Voted Against Fear,” *Progressive*, Kasım 2004.
- 36 Roger Burbach, “Gerçekten de, Şili”: “Why They Hate Bush in Chile,” *Counterpunch*, 22 Kasım 2004, www.counterpunch.org/2004/11/22/why-they-hate-bush-in-chile.
- 38 Arundhati Roy, “Anaakım siyasete yabancılaştığını”: “Darkness Passed,” *Outlook India*, 14 Mayıs 2004, <http://www.outlookindia.com/full.asp?fodname=20040514&fname=roy&sid=1>.
- 38 F. Scott Fitzgerald, “Birinci sınıf bir zeka,” *The Crack Up* (New York: New Directions, 1956) s. 69.
- 38 Vaclav Havel, “Benimsik sık sık”: *Disturbing the Peace: A Conversation with Karel Hvizdala*, çev. ve “Sunuş” Paul Wilson (New York: Vintage Books, 1990) s. 181.
- 40 Paolo Freire, “Asgari düzeyde umut”: *Pedagogy of Hope: Reliving Pedagogy of the Oppressed* (New York: Continuum Books, 1994) s. 9.

3: Ne Kazandık

- 45 Gary Younge, “Savaş karşıtı hareket”: “For Better—or Worse,” *Guardian*, 6 Ekim 2003, www.theguardian.com/politics/2003/oct/06/iraq.iraq.

4: Aldatıcı Umut ve Kolay Çaresizlik

- 47 Bloch, *Umut İlkesi*, s. 22.

5: Gölgelelerin Bir Tarihçesi

- 56 Jonathan Schell, “Schell, John Adams’dan alıntı yaparak Amerikan Devrimi’nin halkın zihninde ve sömürgelerin birliğinde başladığını”: *The Unconquerable World: Power, Nonviolence, and the Will of the People* (New York: Metropolitan Books, 2003) s. 160.

- 57 "İnsanların siyasetle yakından ilgili," *age*.
58 Schell şöyle devam ediyor, "Kişilerin duygu ve düşünceleri," *age*.
58 Adam Hochschild, *Bury the Chains: Prophets and Rebels in the Fight to Free an Empire's Slaves* (New York: Houghton Mifflin, 2005.)
64 Chip Ward, *Hope's Horizon: Three Visions for Healing the American Land* (Washington, DC: Island Press/Shearwater Books, 2004.)
64 Ward, "Bir aktivist olarak": yazara gönderdiği e-postadan, 2004.

6: Milenyumun Varışı: 9 Kasım 1989

- 70 Vaclav Havel, "Olanlar beklenmedik değildi": *Living in Truth: Twenty-Two Essays Published on the Occasion of the Award of the Erasmus Prize to Vaclav Havel*, ed. Jan Vladislav (Londra: Faber and Faber, 1987) s. 66.

7: Milenyumun Varışı: 1 Ocak 1994

- 72 Elizabeth Martínez "Zapatismo bir öncü partinin. . ." David Solnit, ed., *Globalize Liberation: How to Uproot the System and Build a Better World* (San Francisco: City Lights, 2004) elyazmasından.
74 Manuel Callahan alıntısı "Zapatismo Beyond Chiapas," *Globalize Liberation*, elyazmasından.
76 George Orwell, "faşist askerlere": *Homage to Catalonia* (New York: Harcourt, Brace and Company, 1980) s. 42.
77 Lacandon Ormanı'ndan Dördüncü Deklarasyon, "Tarih diye yeni bir yalan yutturuluyor bize," alıntılандığı yer, Gustavo Esteva ve Madhu Suri Prakash, *Grassroots Postmodernism: Remaking the Soil of Cultures* (New York: Zed Books, 1998) s. 43.

8: Milenyumun Varışı: 30 Kasım 1999

- 81 Charles Derber şöyle diyor: "Seattle'ın yol açtığı heyecan": *People Before Profit: The New Globalization in an Age of Terror, Big Money, and Economic Crisis* (New York: St. Martin's Press, 2002) s. 203.
81 Jose Bové, "Amerika'da yeni bir protesto döneminin": Jose Bové ve François Dufour, *The World Is Not for Sale: Farmers Against Junk Food*, Gilles Luneau söyleşisi, çev. Anna de Casparis (London and New York: Verso, 2001) s. 161.
82 Iain Boal şu kehanette bulunmuştu: "Daha iyi bir dünya..": "Up from the Bottom," Elaine Katzenberg, ed., *First World, Ha Ha Ha!* (San Francisco: City Lights Books, 1995) s. 173.
83 Eddie Yuen, "Bunların ilki..": Eddie Yuen, George Katsiaficas, Daniel Burton Rose (ed.), *The Battle of Seattle: The New Challenge to Capitalist Globalization* (New York: Soft Skull Press, 2001) s. 11.
86 George Monbiot, "At Cancun the Weak Nations Stood Up," *Guardian*, September 16, 2003.

10: Milenyumun Varışı: 15 Şubat 2003

- 92 New York Times bu halk protestosunu ...: Patrick Tyler, "A New Power in the Streets," *New York Times*, 17 Şubat 2003, www.nytimes.com/2003/02/17/world/threats-and-responses-news-analysis-a-new-power-in-the-streets.html.
- 93 Robert Mueller, savaş çıkmasını bekleyen dinleyicileri iyimserliğiyle şaşırttı: Lynn Twist, "Waging Peace: A Story about Robert Mueller," West by Northwest.org, web sitesi 14 Mart 2003.

11: Değişim Hayalini Değiştirmek

- 95 Gandhi "Önce sizi görmezden gelirler," Notes from Nowhere Collective, *We Are Everywhere: The Irresistible Rise of Global Anticapitalism* (Londra ve New York: Verso, 2003) s. 500.

12: Doğrudan Eylemin Dolaylılığı Üzerine

- 101 Sharon Salzberg bu projeyi "ufak tefek sevaplar kategorisine" dahil edişini anlatır: *Faith: Trusting Your Own Deepest Experience* (New York: Riverhead Books, 2002) s. 139-140.
- 102 Borges, "Bu hapishanede yaşayacak ve öleceksin", Jorge Luis Borges, "Inferno, I, 32," *Labyrinths* (Harmondsworth, England: Penguin Books, 1970) s. 273 [Türkçesi: *Yolları Çatallanan Bahçe*, çev. Fatih Özgüven, İletişim, 1995, s. 113.]
- 104 Borges, "Dante, şaşkınlıkla," *age.*, s. 113-114.
- 104 Dante Aligheri, *Inferno*, İng. çev. C. H. Sisson (Oxford University Press, 1993.)
- 105 Walter Benjamin, "Bugün yayımlamayı başardığımız her satır": 11 Ocak 1940, aktarıldığı yer: Lloyd Spencer, *Benjamin for Beginners* kitabından internette yayımlanmış seçkiler.

13: Alternatif Tarih Meleği

- 106 Benjamin ... şöyle yazar, "Tarih meleğinin görünüşü de": Walter Benjamin, "Theses on the Philosophy of History," *Illuminations: Essays and Reflections* (New York: Schocken Books, 1969) s. 257 [Türkçesi: "Tarih Kavramı Üzerine", *Son Bakışta Aşk*, yay. haz. ve çev. Nurdan Gürbilek, s. 43.
- 107 Citizen Alert bu en büyük zaferini öteki yerel ve nükleer karşıtı gruplarla koalisyon kurarak elde edebilmiştir elbette.
- 108 1967 ve 1977 arasında çiçek hastalığının nasıl kökünün kazındığından bahsedene kaldı mı? Ben de bu hadiseyi konuyu ele alan 2003 *Worldwatch Report* sayesinde hatırladım.

14: Karibu için Viagra

- 110 Chip Ward, *Hope's Horizon*.

- 111 Jim Crumley, *The Last Wolf in Scotland* (Edinburgh: Birlinn Ltd, 2010.)
111 Richard White, "The Natures of Nature Writing," *Raritan*, Kış 2002, s. 161.

15: Cennetten Kaçıp Kurtulmak

- 115 Eduardo Galeano, "Ütopya ufukta": *We Are Everywhere*, s. 499.
116 John Keats, 1819'da George ve Georgiana Keats'e yazdığı bir mektupta dünyayı "ruh üretilen bu diyar" olarak tanımlamıştır.
117 Gopal Dayaneni, "Benim bir ruhum var": "War on Iraq: The Home Front," *San Francisco Chronicle*, 25 Mart 2003.
118 Walter Benjamin de şunları yazarken bu fikri önceden tasarlamıştı, "Sınıf Mücadelesi ... kaba ve maddi şeyler için yapılan bir mücadeledir": "Theses on the Philosophy of History," *Illuminations*, s. 254.
118 Hakim Bey bu özgürleşme anlarını "beklenen eğriye götüren" devrimlerle kıyaslamıştır, *The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism*, <http://hermetic.com/bey/taz3.html>.

16: Büyük Bölünme Boyunca

- 120 June Jordan şöyle diyor, "Ruhumuzun tek bir cevherini": "Notes Toward a Black Balancing of Love and Hatred", *Some of Us Did Not Die* (New York: Basic Civitas Books, 2003) s. 285.
126 Lynne Sherrod şunları aktarıyor: "Çevrecilerle büyükbaş hayvancılar birbirine meydan okuyordu": Phil Huffman, Lynne Sherrod'la söyleşi, *Orion Afield*, Yaz 2000, s. 19.
126 William DeBuys'un tanımıyla, "işlerin olağan idaresinin terk edilmesini gerektirir": William DeBuys, "Looking for the 'Radical Center,'" *Forging a West That Works: An Invitation to the Radical Center* (Santa Fe: Quivera Coalition, 2003) s. 51.
127 Velasquez'in sözleriyle: "Birincisi, ben kimseyi karşıtım...": Yazarla söyleşi, Eylül 2003.

17: İdeolojiden Sonra ya da Zamanda Değişimler

- 129 Cornel West cızı şöyle tanımlıyor "müzikal bir sanat biçimi için kullanılan bir terim değil de": *Race Matters* (Boston: Beacon Books, 1993) s. 150.
129 Charles Derber buna "üçüncü dalga" diyor: *People Before Profit*, s. 205.
130 Naomi Klein bundan birkaç yıl önce küresel adalet aktivistleri hakkında, "Eleştirmenler protestocuların...": "The Vision Thing," *The Battle of Seattle*, s. 314.
130 Naomi Klein, "Hiyerarşik olmayan bir karar alma mekanizması": "The Unknown Icon," Tom Hayden, ed., *The Zapatista Reader* (New York: Thunder's Mouth Press/Nation Books, 2002) s. 121.
131 John Jordan, "Bizim hareketlerimiz geleneksel sol siyasetin": yazara yazdığı e-postadan, Ağustos 2003.

- 132 Alphonso Lingu's'a göre "Özgürleşme ve devrim anlayışını": Mary Zournazi, *Hope: New Philosophies for Change* (New York: Routledge, 2003) s. 38.
- 132 Bir küresel adalet örgütleyicisi olan erkek kardeşim David, Holloway'ın konumunu şöyle özetliyor, "Seçimlerle veya isyanla iktidar konumlarını ele geçirme anlayışı": *Globalize Liberation: How to Uproot the System and Build a Better World*, Sunuş yazısı (San Francisco: City Lights, 2003); alıntılanarak mealen aktardığı bölüm: John Holloway, *Change the World without Taking Power* (Londra: Pluto Press, 2002).
- 133 Giaconda Belli, Sandinista gerillalarının Nikaragua'da Somoza'nın diktatörlüğünü devirdiği 18 ve 19 Temmuz 1979 tarihlerini "kadim bir büyü'nün etkisinde": *The Country Under My Skin: A Memoir of Love and War* (New York: Alfred A. Knopf, 2003) s. 291.
- 133 Raoul Vaneigem "Devrimci anlar, bireysel yaşamların": alıntılандığı yer, *Do or Die* (Earth First! Britain's newsletter) S. 6, 1997, s. 4.

18: Küresel Yerel ya da Mekândaki Değişimler

- 134 Danny Postel, "Gray's Anatomy" (inceleme), *The Nation*, 22 Aralık 2003, s. 44.
- 136 Jim Dodge, "Living by Life: Some Bioregional Theory and Practice," Lorraine Anderson, Scott Slovic, John P. O'Grady (ed.), *Literature and the Environment: A Reader on Nature and Culture* (New York: Longman, 1999) s. 233.
- 138 Arundhati Roy da bundan bahsediyor, "Büyük olanın parçalarına ayrılması": alıntılандığı yer, Paul Hawken, "The End of Sustainability," *Bioneers Letter*, Bahar 2003, s. 11.

19: Texas'ın Üç Misli Bir Düş

- 141 Roxanne Dunbar-Ortiz, "İnanılmaz bir şey oldu. . . ": yazarla sohbetinden, Ekim 2003.
- 145 John Amagoalik hatırlıyor: "Wasteland of Nobodies", Jens Dall, Jack Hicks, and Peter Jull (ed.), *Nunavut: Inuit Regain Control of Their Lands and Their Lives* (Copenhagen: International Work Group for Indigenous Affairs, 2000) s. 138.

20: Şüphe

- 149 Chris Bright, "Gelgelelim kendimizi tekrar icat etmemizin": "A History of Our Future," *State of the World 2003: A Worldwatch Institute Report on Progress Toward a Sustainable Society* (New York: W.W. Norton, 2003), s. 9.
- 150 Subcommandante Marcos şöyle diyor, "İktidarın yazdığı tarih bize kaybettiğimizi belletti": "Flowers, Like Hope, Are Harvested", Juana Ponce de Leon (ed.), *Our Word Is Our Weapon: Selected Writings* (New York: Seven Stories Press, 2001) s. 173.

150 Thoreau şunu ekliyor: "Ben ormana,": Henry David Thoreau, *Walden and Other Writings* (New York: Modern Library, 1937) s. 613.

Sıradan İnsanların Sıradışı Başarıları

- 164 "Küba'daki gulagımızda hapis tutulan çocuklar": BBC News, "Young Guantanamo Afghan to Sue US," 27 Ağustos 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/south-asia/8224357.stm>.
- 164 "düğün kutlamasına katılmış insanları katleden insansız hava araçları": Tom Engelhardt, "Collateral Ceremonial Damage," *TomDispatch.com*, 13 Temmuz 2008, www.tomdispatch.com/post/174954.
- 164 "RAND Şirketine göre. . . 320,000 travmatik beyin hasarı": RAND Şirketi basın açıklaması, "One in Five Iraq and Afghanistan Veterans Suffer from PTSD or Major Depression", 17 Nisan 2008, www.rand.org/news/press/2008/04/17.html.

Her Şey Dağılıp Giderken Her Şey Bir Araya Geliyor

- 169 *Guardian*, "Ursula K. Le Guin's Speech at National Book Awards: 'Books Aren't Just Commodities'", 20 Kasım 2014, [ww.theguardian.com/books/2014/nov/20/ursula-k-le-guin-national-book-awards-speech](http://www.theguardian.com/books/2014/nov/20/ursula-k-le-guin-national-book-awards-speech)
- 171 "Chevron'un zehirli rafineri emisyonları": Robert Rogers, "East Bay Chevron Refinery Incident Draws Criticism, Raises Concerns about Emergency-Response Capabilities," *InsideBayArea.com*, 19 Aralık 2014, www.insidebayarea.com/business-headlines/ci_27174056/chevron-refinery-incident-draws-criticism-raises-concerns-about?source=rss.
- 171 McLaughlin, "Daha temiz bir hava...": Michael Winship, "Chevron's 'Company Town' Fights Back: An Interview with Gayle McLaughlin," *Bill Moyers & Company*, 30 Ekim 2014, <http://billmoyers.com/2014/10/30/mayor-gayle-mclaughlin>.
- 172 "seçmen başına 180 dolar": Harriet Rowan ve Jimmy Tobias, "Crude Politics: Chevron Loses Expensive Election but Still Has Plenty of Power," *Richmond Confidential*, 28 Kasım 2014, <http://richmondconfidential.org/2014/11/28/crude-politics-chevron-loses-expensive-election-but-stillhas-plenty-of-power>.
- 178 "O hücrede otururken": Karen Mahon, "In the Battle of People vs. Pipelines, Round One Went to the People," *Observer* (Vancouver), 6 Aralık 2014, www.vancouverobserver.com/opinion/battle-peoplesvs-pipelines-round-one-went-people.

Yazar ve aktivist Rebecca Solnit'ten çağın karanlığında sağ kalmaya dair bir rehber, ahir zamanlar için bir klasik: *Karanlıktaki Umut*. Solnit, yakın geçmişin toplumsal dokusuna ve bu dokuda filizlenen, dünyanın dört bir yanındaki başkaldırı hareketlerine odaklandığı bu kitapta algının tuzaklarına eğiliyor, umuttan yola çıkarak eyleme, eylemden dönüşüme uzanıyor. 2000'lerin belirleyici önem taşıyan toplumsal olaylarına geniş bir bakış atan Solnit, açıklara doğru kürek çeken birinin geriye bakması gibi geçmişe bakıyor; şirketlerin, devletlerin ya da toplumsal sistemlerin ağırlığı altında ezildiğini hissedenler için alternatif bir tarihçe çıkarıyor. Yapıp ettiklerimizin, hatta düşündüklerimizin bile olayların geniş akışında önemli olduğunu ve gücün, gerçek gücün çoğu zaman kıyıda köşede kalan bir yerden geldiğini gösteren bir tarihçe bu; yere daha sağlam basmamızı, zemini ve kendi izlerimizi tanımamızı sağlayan bir konum ve durum özeti. Direniş ve devrimin, dönüşüm ve değişimin, büyük toplumsal olayların kalbindeki bireylerin ve onları harekete geçiren gücün hikâyesini anlatan *Karanlıktaki Umut*, kavramların içinin boşaldığı, erdemlerin hiçe sayıldığı bir çağda bireye ve bireyin potansiyeline adanmış, gerçeklere dayalı ve gerçeklerle beslenen bir metin.

“Solnit, yaşadığımız çağın örüntüsünde bulup derlediği umutlarla karşınıza çıkıyor ve size umudun yarın için bir garanti değil, bugün hareketi sağlayacak enerjiyi ateşleyen bir fitil olduğunu anımsatıyor.” – John Berger

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA

ISBN: 978-605-5903-77-0

9 786055 903770 >